

Vali B. H. z
April 2008
Atena

HISTRIA
III
DESCOPERIRILE MONETARE
1914—1970

ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI POLITICE A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE

HISTRIA
REZULTATELE CERCETĂRILOR
publicate, sub auspiciile Comisiei arheologice a Academiei,
de
D. M. PIPPIDI

III. Descoperirile monetare 1914—1970

ACADEMIA DE ȘTIINȚE SOCIALE ȘI POLITICE A REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE

HISTRIA III

DESCOPERIRILE MONETARE 1914—1970

de

CONSTANTIN PREDA și H. NUBAR

Cuvânt înainte de D. M. Pippidi

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
București, 1973

CUVÎNT ÎNAINTE

Începute cu aproape șaiszeci de ani în urmă sub conducerea energică a lui Vasile Pârvan și continuate fără alte întreruperi decît ale celor două războaie mondiale, săpăturile de la Histria, colonia milesiană de pe țărmul lacului Sinoe, au înaintea lor perspective îmbucurătoare și obiective pe cît de numeroase pe atît de complexe. Explicația stă în aceea că, după ce multă vreme cercetările s-au desfășurat exclusiv în vatra cetății — și încă a cetății tîrzii, renăscută din propria-i cenușă după pustiirea gotică din secolul al III-lea — explorările s-au extins treptat la necropola tumulară (vecină și totuși depărtată de aria locuită a orașului), apoi la o serie de sate din împrejurimi, așezări băștinașe sau prelungiri ale Histriei în teritoriul rural înconjurător. De altă parte, de unde, pînă nu de mult, atenția arheologilor s-a îndreptat fără abateri asupra ultimului strat al ruinelor (orașul romano-bizantin al secolelor IV—VII e.n.), începînd din 1950, cercetări în profunzime în sectorul de nord-est al cetății (astăzi denumit curent „Zona sacră”) au scos la iveală vestigii sub toate raporturile venerabile, mai vechi cu un mileniu decît cele degajate și studiate decenii de-a rîndul de predecesori, ceea ce nu va lipsi desigur să influențeze în chip decisiv volumul și natura investigațiilor viitoare.

Astfel stînd lucrurile, e ușor de înțeles pentru ce, din 1916 pînă astăzi, publicarea rezultatelor atît de importante obținute pe acest șantier s-a realizat în forme variate, în funcție de natura descoperirilor și de scopul căruia trebuia să-i răspundă fiecă nouă tipăritură. Conștient de însemnătatea cercetărilor pe care le începea¹ și asumîndu-și sarcina prelucrării lor treptate, Pârvan, într-o notă redactată în 1916, schița precum urmează planul publicațiilor în care urmau să se oglindească „rezultatele primelor două-trei campanii de săpături”²:

1. Viața antică în orașele grecești de la Pontul Stîng
2. Situația generală a Histriei și descrierea ruinelor dezgropate în 1914—1916
3. Fragmentele arhitectonice, sculpturale și picturale găsite în 1914 și 1915
4. Inscripții găsite în 1914 și 1915
5. Teracote și vase grecești din secolele VII—VI găsite în 1915 și 1916
6. Descoperiri mărunte din anii 1914—1916.

Dacă se lasă la o parte împrejurarea că moartea prematură a învățatului avea să-l împiedice să valorifice altceva decît documentele epigrafice (în lungul memoriu cunoscut

¹ „Descoperirile de la Histria — scria el în raportul citat în text — constituie în istoria arheologiei române un punct hotărîtor. Din nici o altă localitate antică, săpată pînă acum la noi, nu s-au scos încă, în perfectă

legătură cronologică și culturală, documente de așa însemnătate ca cele de la Histria” (An. Acad. Rom., Mem. Secției istorice, XXXVIII, 1916, p. 705).

² Ibidem, p. 706.

ca *Histria IV*³, dar și într-un studiu suplimentar, cu titlul *Histria VII*, publicat în aceleași *Memorii ale Secțiunii istorice a Academiei Române*⁴, precum și într-un articol apărut în 1925 în revista *Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie*⁵), ceea ce izbește în programul de lucru abia reprodus e împrejurarea că răspunde unei obligații științifice limitate la descoperirile citorva campanii. Nici în nota la care m-am referit, nici în vreun alt text cunoscut, autorul *Geticelor* nu ne lasă să înțelegem în ce chip concepea publicarea descoperirilor viitoare, afară numai dacă-și va fi propus ca, după alți ani de cercetări de teren, să dea la iveală un nou șir de memorii consacrate aceluiași categorii de materiale. Oricare ar fi adevărul în această privință, e de reținut că — pînă la tragica-i dispariție, întîmplată în 1927 — în afară de lucrările epigrafice amintite, Pârvan n-a izbutit să publice nici unul din studiile înșirate în schița de program din 1916, cu excepția a două sumare „rapoarte provizorii”, despre săpăturile din 1914 și 1915⁶, care nu pot în nici un caz înlocui lucrările adîncite cerute de varietatea materialului și de importanța descoperirii.

Despre urmașul lui Pârvan la conducerea săpăturilor, Scarlat Lambrino, e puțin de spus în ordinea de idei care ne reține atenția. Epigrafist de formație, ca predecesorul său, dar mai puțin dinamic și preocupat în primul rînd de organizarea materială a șantierului, el a avut un rol din cele mai importante în adăpostirea și punerea în ordine a materialelor din săpăturile proprii și din cele anterioare, dar n-a contribuit decît în mică măsură la valorificarea descoperirilor, dacă se exceptă cîteva studii epigrafice, publicate la mari intervale⁷, și frumoasa monografie închinată de Marcelle Lambrino ceramicii arhaice de la *Histria*⁸.

Problema publicării în condiții satisfăcătoare a materialelor sculpturale, arhitectonice, epigrafice și ceramice — acumulate în depozite și sporite cu fiecă nouă campanie — se pune dar cu acuitate în momentul cînd reluarea săpăturilor o vreme întrerupte era încredințată, în 1949, unui colectiv de cercetători din sînul Academiei de curînd reorganizate și investite cu gospodărirea patrimoniului arheologic și istoric al țării. Cum am lăsat să se înțeleagă, noua echipă, condusă aproape două decenii de Emil Condurachi, are meritul de a fi dat cercetărilor o orientare nouă, extinzînd explorările la *chora* histriană și, în interiorul incintei, inițiînd cercetarea straturilor adînci, care avea să ducă la descoperirea primelor vestigii clasice în cetatea multă vreme cunoscută numai prin monumente de epocă tîrzie. Ea are de asemeni meritul de a fi luat în considerare editarea la o dată apropiată fie și a unei părți numai din documentele rămase nepublicate de Pârvan și Lambrino, împreună cu rezultatele celor mai noi investigații.

Acestui îndoit țel era chemat să-i răspundă volumul colectiv *Histria. Monografie arheologică*, apărut în 1954 și cuprinzînd, pe lîngă rapoarte despre săpăturile recente din mai multe sectoare dinăuntru ori din preajma cetății, dări de seamă amănunțite cu privire la mai multe categorii de monumente inedite: ceramice, epigrafice și numismatice. Independent de valoarea fiecărei contribuții în parte și în ciuda unor nepotriviri în modul de tratare a feluritelor obiective, e neîndoios că volumul *Histria*, I (cum e cunoscut în literatura de specialitate) răspundea unei nevoi reale, contribuind în bună măsură la

³ Mai sus, nota 1.

⁴ An. Acad. Rom., Mem. Secției istorice, s. III, t. II, mem. 1 (1923).

⁵ *Id.*, p. 198—248.

⁶ Anuarul Com. mon. istorice, I, 1914, p. 117—121; II, 1915, p. 190—199. Cf. și Arch. Anzeiger, 1915, col. 253—270.

⁷ *Dacia*, III/IV, 1927—1932, p. 378—410; Rev. Ét.

latines, XI, 1933, p. 457—463; Istros, I, 1934, p. 117—126; Ephemeris Archaeologiké, 1937, p. 352—362; *Mélanges Jules Marouzeau*, Paris, 1948, p. 319 urm.; *Miscelanea de Filologia Literatura e Historia cultural a memoria de Francisco Adolfo Coelho*, Lisboa, 1950, II, p. 169—, 177; Rev. Ét. roumaines (Paris), V—VI, 1960, p. 180—217.

⁸ *Les vases archaïques d'Histria*, București, 1938.

răspîndirea în rîndurile specialiștilor a unor informații de preț despre cea mai veche așezare greco-romană de pe țărmul de apus al Mării Negre.

Mai puțin justificată mi se pare strîngerea laolaltă, în volumul al II-lea al aceleiași lucrări, apărut în 1966, a trei studii întinse privind obiective arheologice diferite în timp și spațiu și a căror unică trăsătură comună e de a ține de același șantier. În aceste condiții și fără a stărui asupra altor inconveniente (printre care lungul interval scurs între tipărirea primului și a celui de-al doilea volum), e evident că reluarea publicațiilor histriene, după alți șapte ani de întrerupere, se cerea privită din dublul punct de vedere al naturii descoperirilor ce-și așteptau editarea și al fixării unei periodicități riguroase în pregătirea și darea la iveală a succesivelor fascicule.

Cu aceste obiective în minte, conducerea actuală a colectivului de cercetători începe editarea unei serii noi de lucrări, cu titlul *Histria. Rezultatele cercetărilor*, în care urmează să-și găsească loc nu numai rapoartele definitive asupra săpăturilor în curs, pe măsură ce rezultatele lor vor fi considerate concludente, ci și tratări monografice ale materialelor inedite care umplu depozitele șantierului, de la fragmentele arhitectonice pînă la monumentele sculpturale.

Începutul îl fac descoperirile monetare dintre anii 1914 și 1970, prezentate și studiate sub toate aspectele de Constantin Preda și H. Nubar, dar alte fascicule sînt în pregătire și vor urma la scurte intervale. Cît se poate prevedea, Gabriella Bordenache va prezenta monumentele sculpturale descoperite între 1914 și 1970; Dinu Theodorescu, fragmentele arhitectonice de o particulară importanță; Maria Coja, descoperirile de epocă romană de pe platoul din vestul cetății, între anii 1949 și 1969; Alexandru Suceveanu, complexul termal din afara incintei tîrzii (curent denumit „Terme II”).

În continuare, seria va include, nădăjduim, monografiile despre săpăturile din așezarea rurală Tariverdi (a căror valorificare se așteaptă la o dată apropiată), despre săpăturile din Zona sacră, a căror primă etapă s-ar putea socoti încheiată după dezvelirea în întregime a templului Afroditei, în sfîrșit — și dacă așteptările nu ne vor fi înșelate — despre succesivele ziduri de apărare ale Histriei, studiu de o covîrșitoare însemnătate istorică, făcut necesar nu numai de recenta descoperire a incintei arhaice, în curs de cercetare, dar și de unele particularități de construcție ale incintei tîrzii, relevate cu pilejul lucrărilor de restaurare și care lasă să se ghicească — în zidirea socotită unitară și realizată într-o singură etapă — stadii succesive de construcție și de amplificare.

O singură categorie de documente histriene lipsește din enumerarea de pînă aici: *inscripțiile*, a căror situație prezentă și a căror natură specială ne îndeamnă să le rezervăm o tratare diferită. Pe de o parte, cum se știe și s-a amintit în paginile precedente, ele au constituit de-a lungul timpului obiectul unor studii repetate din partea lui Vasile Pîrvan, a lui Scarlat Lambrino⁹ și a celui ce semnează aceste rînduri¹⁰; pe de alta, un *corpus* al inscripțiilor histriene e plănuț să deschidă *Culegera inscripțiilor grecești și latine din Dobrogea*, la rîndu-i parte importantă a *Culegerii generale de inscripții antice aflate pe pămîntul României*¹¹.

⁹ *Supra*, n. 7.

¹⁰ Pe lîngă numeroase studii și note în diferite reviste din țară și de peste hotare, cf. capitolul epigrafic din *Histria*, I, p. 473—564, apoi culegerile *Contribuții la istoria veche a României*² (București, 1967) și *Studii de*

istorie a religiilor antice. Texte și interpretări, București, 1969.

¹¹ În legătură cu acest important proiect, vezi cele scrise de mine în *Klio. Beiträge zur Alten Geschichte*, XXXVII, 1959, p. 285—287, și *Studii*, XV, 1962, p. 1377—1388.

Astfel, într-un șir de ani al căror număr nimeni nu-l poate ghici, dar care va include desigur și o altă generație de cercetători decît aceea care lucrează astăzi la explorarea cetății de pe țărmul lacului Sinoe, Histria greacă și romană va resuscita în seria de publicații care, printr-o fericită potrivire, se deschide în anul cînd, din vrerea luminată a celor mai înalte autorități ale țării, la Histria și la Tropaeum Traiani încep construcții și lucrări de amenajare menite a face din ele nu numai șantiere fruntașe între celelalte șantiere ale Dobrogei, dar, cum visase cîndva Pârvan, centre arheologice de o însemnătate mondială¹².

D. M. PIPPIDI

Directorul Institutului de arheologie

¹² O dată mai mult, cf. reflexia pătrunzătoare a lui V. Pârvan, la sfîrșitul raportului „provizoriu“ asupra campaniei de săpături din vara 1914: „Histria este la noi singura așezare antică de caracter universal-istoric,

care poate fi deplin cercetată, fiind departe de orice amestec nepriceput și distrugător al profanilor“ (An. Com. mon. istorice, 1914, p. 121).

INTRODUCERE

Ideea publicării într-un volum aparte a tuturor descoperirilor monetare făcute la Histria în cursul a mai bine de două decenii de săpături arheologice s-a impus nu numai ca urmare a numărului mare de monede scoase la iveală, ci și datorită valorii și implicațiilor de ordin economic și politic pe care le prezintă pentru istoria orașului cercetarea complexă a unor astfel de documente. Înainte de apariția primului volum al monografiei *Histria*, monedele din săpăturile efectuate înainte de 1949 n-au format obiectul nici unui fel de studiu, așa cum s-a întâmplat cu inscripțiile și cu ceramica, pentru care s-au întocmit lucrări ample cu caracter monografic. În plus, se poate constata că pentru monedele provenite din vechile săpături nu s-a vădit nici atenția cuvenită în strângerea și depozitarea lor și cu atât mai puțin în vederea unei publicări sistematice. Așa ne explicăm împrejurarea că din săpăturile efectuate între anii 1914—1943 nu posedăm decît un număr foarte redus de monede, cele mai multe dintre ele fiind adunate din depozitele șantierului Histria.

Pentru a valorifica și aceste monede, am considerat necesar să le integrăm în rîndul celorlalte loturi descoperite ulterior, lărgind astfel baza documentară a lucrării, în vederea formulării unor concluzii mai ample și cît mai plauzibile.

Pînă în prezent, din rîndul descoperirilor monetare de la Histria s-au publicat doar cîteva loturi separate, la care se adaugă și cîteva studii de ansamblu, referitoare, fie la unele categorii de monede, fie la unele aspecte din istoria orașului. Ar fi de menționat în acest sens lotul de monede găsite în campania anului 1949 și o monedă de aur din Cyzic, publicate de S. Dimitriu¹. Descoperirile monetare romane și bizantine făcute în campaniile 1950—1960 i-au dat prilejul lui H. Nubar să ofere o primă imagine a circulației monetare în epoca romană² și să trateze într-un studiu special, problema sfîrșitului orașului Histria³. Cu ocazia publicării unor monede găsite în anii 1969 și 1970 în Sectorul central al cetății și la edificiul roman cu terme, situat în afara incintei celei mari, Gh. Poenaru Bordea se oprește asupra unor aspecte ale circulației monetare la Histria în epoca romană⁴ și reia discuțiile cu privire la data distrugerii orașului de către goți⁵. Monedele turnate,

¹ S. Dimitriu, *Monede histriene autonome, Histria, I*, p. 415—472; idem, *O monedă divizionară din Cyzic la Histria*, SCIV, 8, 1957, p. 103—111.

² H. Nubar, *Aspetti della circolazione monetaria d'Histria nell'epoca romana*, Dacia, N. S., VII, 1963, p. 241—256.

³ Idem, *Monedele bizantine de la începutul sec. VII și sfîrșitul cetății Histria*, SCN, III, 1960, p. 183—195.

⁴ Gh. Poenaru, Bordea, *Monede recent descoperite la Histria și unele probleme de circulație monetară în Dobrogea antică*, Pontica, IV, 1971, p. 319—335.

⁵ Idem, *Numismatica și distrugerea Histriei în secolul al III-lea*, SCN, V, 1971, p. 91—113.

MONEDELE GRECEȘTI ȘI MACEDONENE
Considerații numismatice și istorice

a unor prime etaloane de schimb metalice, folosite pe o scară relativ largă, de-a lungul litoralului de vest al Mării Negre. Se făcea astfel un ultim și important pas pe calea apariției monedei propriu-zise în această parte a lumii antice și se netezea totodată drumul viitoarei circulații monetare în raporturile dintre coloniile grecești și populația băștinașă traco-getică și scitică.

Ne-am fi așteptat ca descoperirile de la Histria să ne dea indicații mai precise în legătură cu proveniența acestor interesante documente monetare. În lipsa lor sîntem nevoiți să ne menținem în continuare la stadiul de ipoteze. Apariția lor în puncte foarte diferite și la distanțe mari între ele, atît în mediul urban, cît mai ales în cel autohton, nu este în măsură să ne ofere vreo lămurire. Astfel nu putem preciza, dacă aceste obiecte-monedă reprezintă o realizare a unui oraș grecesc, respectiv a Histriei, a populației locale din zona de vest a Mării Negre, sau chiar una comună ambelor comunități. Prezența în descoperirea de la Atia a unui tipar pentru vîrfurile de săgeți l-a îndemnat pe T. Gerasimov să atribuie turnarea lor unuia din triburile trăce¹⁶. Opinia numismatului bulgar ar părea fondată, dar ea nu poate cîtuși de puțin să explice numărul mare și mai ales larga răspîndire a acestor obiecte-monedă de-a lungul litoralului de vest și de nord al Mării Negre, trecînd pe la Histria și pînă la Olbia. Este puțin probabil că un trib local trac din zona Burgasului ar fi reușit să impună asemenea mijloace de schimb unor orașe grecești ca Histria și Olbia sau teritoriilor acestor colonii. Într-adevăr, turnarea, procedeul tehnic folosit pentru obținerea lor, prin simplitatea și răspîndirea lui nu pretindea cunoștințe și eforturi deosebite. Deci, pe această cale nu este posibilă găsirea unei soluții. Ceea ce se părea că ar fi în măsură să ne ofere anumite jaloane este faptul de a ști cine era interesat, înainte de toate sub aspect economic, să pună în circulație astfel de semne monetare în zona vest-pontică. Apreciind situația din acest punct de vedere, un răspuns pare a fi simplu de formulat. Unul din orașele grecești din Pontul Stîng, dornic și interesat să-și intensifice schimburile cu populația autohtonă din vecinătate, în lipsa unui etalon de schimb, condițiile pentru apariția monedei fiind încă nematurizate, poate fi considerat inițiatorul și autorul turnării vîrfurilor de săgeți. Din rîndul acestor centre grecești, cel care ajunsese la mijlocul și mai ales în a doua jumătate a secolului al VI-lea î.e.n. să se impună în comerțul de pe coasta de vest și de nord a Mării Negre, era colonia milesiană de pe malul lacului Sinoe, Histria. Este posibil ca produsele grecești de import, eventual și proprii, de care dispunea orașul, să nu fi fost în cantitate suficientă, în raport cu volumul celor oferite de băștinași. Pentru înlăturarea unui asemenea neajuns, ca și pentru ușurarea schimburilor, mai ales a celor ce se efectuau la distanțe mari, s-a creat, dintr-o necesitate economică, un mijloc de schimb simplu, sub forma unor vîrfuri de săgeți de bronz¹⁷. Împrejurarea că cele mai multe dintre acestea s-au găsit în tezaure, în mediul autohton, iar în număr relativ mic în oraș, nu trebuie să ne mire. Dimpotrivă, prezența lor în mediul local, ca și a monedelor de maitîrziu, demonstrează cui îi erau destinate aceste obiecte și cu cine aveau loc schimburile de produse.

În favoarea Histriei, cel puțin ca inițiator al procesului respectiv, pledează nu numai buna sa stare economică, ci și prezența unor astfel de obiecte cu întrebuintare monetară, în „factoria” sa de la Tariverde. Probabil că nu toate tipurile cunoscute sînt realizări ale Histriei. Printre diferitele categorii documentate pînă acum există un tip de săgeți cu trei muchii și cu aripă, avînd vîrful retezat și cartușul uneori umplut cu plumb. Tipul acesta pare să nu fi avut încă de la început o funcție monetară. O atare atribuție a căpătat-o probabil ulterior, odată cu modificarea formei. Piese aparținînd acestui tip se cunosc doar cîteva la Histria și lipsesc complet la Tariverde. Cele care au apărut în centrele amintite au o formă aparte, fiind mai mult asemănătoare unei frunze de salcie decît unui vîrf de săgeată. Intenția de a avea un mijloc de schimb simplu apare aici mult mai clară

¹⁶ T. Gerasimov, *loc. cit.*

¹⁷ Fl. Preda, *op. cit.*, p. 15.

decît la tipul cu vîrfurile tăiate ulterior turnării. Numărul acestora din urmă nu este prea mare și ele nu se arată a fi prea frecvente și nici mult răspîndite. Schimbarea de formă și de destinație totodată nu credem că pot fi puse pe seama Histriei. Nu este deloc exclus ca acestea să reprezinte o inițiativă locală, cum nu este de înlăturat complet nici eventualitatea ca la un moment dat și în anumite zone populația autohtonă să-și fi însușit o asemenea operație, care nu constituia o dificultate ¹⁸.

Acordînd încercării noastre, de a dovedi că orașul Histria este realizatorul principal al acestor interesante documente numismatice, caracterul unei ipoteze, avem certitudinea că, în raport cu altele, cel puțin în stadiul actual al cercetărilor, aceasta apare cea mai probabilă. Argumentele pe care le-am invocat în sprijinul ei, chiar dacă nu sînt suficient de sigure, credem, totuși, a nu fi ușor de înlăturat.

Acceptînd, desigur cu rezervele cuvenite, concluzia pe care am încercat s-o desprindem din discuțiile de mai sus, ar urma să admitem că începuturile activității monetare proprii Histriei, înțelese fie și ca o fază premergătoare sau pregătitoare, au loc încă din a doua jumătate a secolului al VI-lea î.e.n., cînd se pun în circulație ca mijloc de schimb semnele monetare de bronz în forma unor vîrfuri de săgeți. Ar fi, desigur, într-o formă mai primitivă, o replică histriană a peștișorilor olbieni. Aceștia din urmă n-au ajuns însă să cuprindă o arie de circulație așa de întinsă ca cea a vîrfurilor de săgeți. Faptul acesta poate fi o dovadă în plus a forței și nivelului de dezvoltare atins de comerțul histrian în zona vest-pontică, la mijlocul și în a doua jumătate a secolului al VI-lea î.e.n. Confirmarea o fac nu numai descoperirile arheologice, ci și activitatea monetară a orașului din faza imediat următoare.

2. Monedele prin care Histria se face remarcată în mod cu totul deosebit sînt emisiunile sale de argint (pl. II). Cu primele serii ale acestor monede și cu piesele de bronz cu roata începe activitatea monetară propriu-zisă a Histriei. Nu se poate spune că în cunoașterea emisiunilor de argint s-au realizat progrese simțitoare față de cele cuprinse în lucrarea monografică a lui B. Pick ¹⁹. Totuși, publicarea unor descoperiri recente și a unor monede din colecții particulare a permis să se aducă date noi și prețioase în problema circulației drahmelor histriene și, într-o măsură ceva mai redusă, în cea a cronologiei lor. Din păcate, descoperirile de la Histria nu contribuie cu nimic în această privință. În tot cursul săpăturilor nu s-a găsit decît o singură drahmă pe platoul de vest al cetății. Aceasta face parte din seria mai nouă de emisiuni și, datorită trecerii prin incendiu, se află într-o stare proastă de conservare ²⁰. Absența aproape totală a monedelor de argint în cuprinsul orașului dezvăluie, după cum vom vedea mai jos, un aspect inedit, dar firesc, al circulației drahmei histriene. Înainte de aceasta însă socotim necesar să ne oprim pe scurt asupra cronologiei diferitelor serii ale emisiunilor de argint, așa cum rezultă din cercetările mai noi.

Materialul numismatic pe care l-a avut la dispoziție B. Pick, astăzi destul de mult depășit, îi permitea acestuia să dateze drahmele de argint în cursul secolului al IV-lea î.e.n. Această cronologie cu caracter general avea în vedere seriile mai tîrzii, cele mai bine reprezentate ca număr și varietate. Într-o măsură mai mică, datorită numărului foarte redus de exemplare cunoscute în acea vreme, în cronologia amintită erau cuprinse și unele din seriile cu *quadratum incusum*, nu însă din grupa celor mai vechi, pe care le socotea a fi din jurul anului 400 î.e.n., sau chiar ceva mai vechi ²¹. Liniile generale ale cronologiei lui B. Pick au fost multă vreme urmate, fără să sufere schimbări esențiale. Modificări mai însemnate se constată doar la limita superioară a datării propuse de numismatul german.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ B. Pick, I, 1, p. 147—149.

²⁰ S. Dimitriu, *Histria*, I, p. 465.

²¹ B. Pick, *loc. cit.*

Pe baza analizei întreprinse asupra a două monede de argint cu pătrat incus și cu greutate de 8—8,36 g, Const. Moisil aprecia că astfel de piese au fost emise în a doua jumătate a secolului al V-lea î.e.n.²² Em. Condurachi, vorbind despre cele mai vechi monede pontice, considera că Histria a emis primele sale monede de argint înainte de 400 î.e.n.²³

Prezența în colecții a unor piese arhaice, cu greutate de la 7,20 pînă la 8,40 g, unele dintre ele, semnalate în ultimul timp, au prilejuit readucerea în discuție a datei emiterii celor dintîi monede histriene cu pătrat incus, unele de formă ușor ovală și reprezentările cu un stil vădit arhaic. Meritul de a fi încercat și de a fi reușit în mare măsură să fixeze o nouă cronologie a drahmelor histriene revine lui O. Iliescu. Criteriul folosit de numismatul amintit este strict ponderal. După opinia sa, piesele cu greutate în jurul a 8,40 g datează pînă la 480 î.e.n. Urmează apoi o serie mai ușoară, peste 7 g, emisă după sistemul fenician, pe care o fixează între 480—450 î.e.n. Celelalte drahme cu greutate mai mici, aparținînd sistemului eginetic, sînt plasate ulterior anului 450 î.e.n.²⁴

Într-un studiu amplu dedicat cercetării emisiunilor de argint histriene, V. Canarache ajunge la concluzia că cele mai vechi monede, cu o greutate de peste 8 g, datează din a doua jumătate a secolului al VI-lea î.e.n. Celelalte serii de emisiuni de argint se eșalonează, după opinia aceluiași autor, în secolele V—IV, unele coborînd chiar în secolul al III-lea î.e.n. În stabilirea acestei cronologii, pe lîngă pond, se face apel, deși incomplet, și la aspectul general artistic și tehnic al monedelor²⁵.

În legătură cu această nouă cronologie schițată de O. Iliescu și întilnită sub o formă diferită și la V. Canarache, trebuie spus că ea cuprinde elemente demne de luat în considerație și poate fi socotită, deocamdată, și în liniile sale generale, ca cea mai probabilă. Desigur că aceasta cuprinde părți discutabile, precum și unele laturi susceptibile de completări. Cadrul în care plasăm o astfel de discuție nu ne îngăduie să analizăm problema în toată complexitatea ei. Vom încerca totuși să scoatem în evidență unele aspecte mai puțin luate în considerație pînă acum și să facem totodată unele precizări suplimentare, necesare unei mai bune înțelegeri a datelor oferite de materialul și informațiile avute la dispoziție.

De la început ni se pare că este necesar să atragem atenția asupra împrejurării că, pentru a fi cît mai exactă, o cronologie nu se poate sprijini numai pe criteriul ponderal. Acesta oferă doar cadrul general, dar nu poate să aducă precizări de amănunt. De aceea el trebuie să fie în mod obligatoriu însoțit de criteriul stilistico-artistic. Ambele criterii urmează apoi să fie corelate cu stadiul de dezvoltare a Histriei în perioada respectivă, pentru a se vedea în ce măsură unul poate completa pe celălalt. Astfel credem că s-ar putea obține o cronologie mai puțin schematică și mai puțin rigidă. A fixa numai în funcție de greutate o cronologie așa de exactă, pe decenii, cum a făcut O. Iliescu, este o încercare mult prea pretențioasă și nu îndeajuns de convingătoare. În ultimă analiză nu greutatea determină vechimea unei monede, ci stilul, arta și chiar caracterul ei tehnic. Greutatea ajută și dă indicații prețioase. În cazul monedelor de argint de la Histria există avantajul că toate aparțin unui singur tip și că micșorarea pondului, pornind de la greutățile inițiale, merge paralel cu evoluția și modificările stilului.

Se știe că, în linii generale, principalele sisteme ponderale ale antichității au avut anumite perioade și zone mai mult sau mai puțin bine fixate, în care ele au acționat sau

²² Const. Moisil, BSNR, XVI, 40, 1921, p. 108—112.

²³ Em. Condurachi, *Vechi monede pontice și importanța lor*, Academia R.P.R., Buletin științific, seria istorie, II, 2—4, 1950, p. 13—26.

²⁴ Oct. Iliescu, *Cel mai vechi sistem monetar adoptat pe teritoriul de azi al României*, în *Viața economică*, anul V, nr. 180, 17.I.1967; p. 11; vezi pentru luare de poziție,

D. M. Pippidi, *I Greci nel basso Danubio*, Il Saggiatore, Milano, 1971, p. 72—73.

²⁵ V. Canarache, în *Studii și referate privind istoria României*, I, 1959, p. 187—188; idem, *Sistemul ponderal și tipologia drahmelor istriene de argint*, Pontice, I, 1968, p. 107—192.

au dominat. Cu toate acestea, nu se pot stabili o regulă sau granițe cronologice exacte și teritoriale în funcționarea lor. Așa se explică faptul că într-o anumită zonă și aproximativ în aceeași perioadă de timp se folosesc sisteme ponderale diferite. De asemenea se observă că, în cadrul diferitelor centre grecești, se perindă mai multe sisteme ponderale, numai că aici se poate vorbi de o oarecare succesiune a lor cronologică. De pildă, în orașele ioniene de pe coasta Asiei Minore, ca și în insulele ionice²⁶, se întîlnesc în mod diferit, de la un oraș la altul, sistemele: fenician, phocaeic, eginetic, euboic, babilonean, samian, attic, milesian, rhodian etc. În numărul acesta mare de sisteme, în afara unei eventuale cronologii, nu se poate vorbi de o ordine oarecare. Situații similare se întîlnesc și în alte părți ale lumii antice. Există și situații cînd unele emisiuni monetare nu pot fi atribuite cu certitudine unui anumit sistem ponderal, sau cînd pot fi raportate tot așa de bine la două sisteme diferite. Din numeroasele date de care dispunem rezultă cu oarecare claritate că în destul de multe cazuri, deși teoretic par a nu exista dificultăți mai serioase, practic și real nu este deloc simplu să se lege emisiunile monetare de unul din sistemele ponderale antice. Probabil că acest neajuns a făcut să se vorbească de sisteme mai puțin cunoscute ca cel milesian, samian, rhodian etc.

Pe lîngă cele amintite se mai poate face constatarea că, în raporturile dintre diferitele categorii de emisiuni monetare, avîndu-se în vedere nominalul și metalul acestora, se poate stabili o corelație pe plan general, pe perioade de timp limitate și regional, independent de sistemul ponderal din care fac parte. Ne referim la împrejurarea că principalele nominaluri monetare, staterul, drahma și tetradrahma, într-o anumită perioadă dată, nu diferă prea mult de la un sistem la altul. În afara unor excepții, atunci cînd se aduce în discuție numele unuia dintre nominalurile menționate, se știe, indiferent de orașele emitente și de sistemul ponderal, care este greutatea lor de principiu.

Revenind la cazul monedelor de argint de la Histria, putem remarca și aici unele dificultăți de încadrare ponderală și, în funcție de aceasta, nevoia unor precizări de natură cronologică. Pornind de la urmărirea greutăților monedelor de argint histriene și de la diferențele existente între ele, B. Pick spune că piesele cu pătrat incus, grele de 6,7—7,02 g, *par a fi bătute după sistemul fenician puțin redus*. După 350 î.e.n. orașul Istros, precizează același numismat, pare să-și fi schimbat sistemul monetar adoptînd, în locul celui fenician, pe cel eginetic²⁷. B. Pick nu cunoștea la acea dată că Histria a emis și monede de argint care cîntăresc peste 8 g. Deși autorul amintit avea rezerve evidente atunci cînd se referea la folosirea sistemului fenician la emiterea primelor monede de argint histriene, ulterior s-a vorbit curent și repetat despre aceasta ca de un fapt sigur.

În același timp constatăm că tot B. Pick, cînd se ocupă de emisiunile de argint cu pătrat incus, cu greutatea mai mari de 6,7 g, nu întrebuițează niciodată denumirea de drahmă, ci numai pe aceea de monedă de argint. Denumirea de drahmă o acordă abia atunci cînd se referă la emisiunile cu greutatea de 5—5,50 g²⁸. O nesiguranță în fixarea unui nominal o întîlnim apoi și la B. Head, care se întrebă dacă o monedă grea de 6,99 g este o drahmă feniciană sau un stater²⁹. Pentru monedele cu greutatea mari de peste 7 și 8 g descoperite la Roxolani, A. Zaginailo folosește termenul de didrahmă³⁰. Aceeași denumire, la care se mai adaugă și cea de stater, apare și la H. Hommel și la J. G. Hind, pentru piese sub 7 g³¹. În studiile publicate ulterior de către specialiștii români s-a trecut complet peste aceste amănunte și s-a folosit întotdeauna denumirea de drahmă, ori de cîte ori a venit vorba despre monedele de argint histriene.

²⁶ B. Head, *Historia Numorum*, ed. a II-a, Londra, 1963, p. 584—605.

²⁷ B. Pick, *loc. cit.*

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ B. Head, *op. cit.*, p. 274.

³⁰ A. G. Zaginailo, *loc. cit.*; idem, în *Zap. Odes. Arh. Obsc.*, 35, 1967, p. 60—75.

³¹ H. Hommel, în *Festschrift für Franz Altheim zum 6.10.1968*, Berlin, I, 1968; p. 261; J.G. F. Hind, *NC*, 1970, p. 9—12.

Pentru înlăturarea unor astfel de incertitudini, de un real folos s-ar dovedi descoperirile ponderale histriene. Din păcate numărul pondurilor histriene descoperite este foarte mic, iar cele din epoca arhaică și clasică lipsesc deocamdată. Dispunem doar de câteva exemplare din perioada elenistică. Raporturile dintre ele sînt destul de diferite. Unele indică folosirea unor mine grele de 435, 472 și 492 g, iar altele se raportează la mine de 632 și 688 g. Prima serie, cu toate diferențele existente, s-ar putea referi la o mină attică soloniană, în timp ce seria mai grea ar indica o mină eginetică sau chiar pe cea veche attică comercială³². Există deci două serii de ponduri, ținînd de două sisteme diferite, datînd însă din aceeași epocă. Chiar dacă nu avem certitudinea unui paralelism cronologic absolut între cele două serii, fapt pe care nu-l excludem, se poate afirma că pe parcursul unei perioade de timp relativ limitată Histria a utilizat greutatea ce țin de două sisteme diferite. În vremea în care se datează aceste ponduri, orașul nu mai emitea monede de argint, încît nu mai este posibilă stabilirea unei legături între acestea și ponduri. Am putea însă presupune că cel puțin seria greutăților mai mari, raportate la minele de 688 și 632 g, reprezintă o tradiție și o continuitate din epoca anterioară, respectiv din secolele VI—IV î.e.n. Astfel am avea documentat, pe de o parte — desigur indirect și la modul general, — întrebuintarea sistemului eginetic la Histria încă din epocile arhaică și clasică, iar pe de altă parte, dovada paralelismului, așa cum este cazul și la Tomis și Callatis, a două sisteme ponderale diferite. Pentru alte sisteme de greutate în uz la Histria, pe calea descoperirilor nu posedăm încă dovezi, dar aceasta nu exclude posibilitatea existenței lor.

Indicații în plus ne dau chiar greutatele monedelor de argint histriene. Grație tabelului întocmit de V. Canarache, pentru cea mai mare parte a emisiunilor de argint din Histria³³, dispunem de un interesant material necesar unei astfel de investigații. Monedele sînt toate prezentate în ordinea greutăților. Din tabelul respectiv se distinge o primă grupă alcătuită din câteva monede care cîntăresc între 8,10 și 8,36 g. Acestor piese li se mai pot adăuga și alte exemplare din colecțiile Institutului de arheologie, Cabinetului numismatic al Bibliotecii Academiei, din cele particulare ale lui G. Buzdugan și I. Mititelu, printre care se întîlnesc și două piese de 7,89 și 7,88 g³⁴, și încă două exemplare de la Roxolani, grele de 8,32 și 7,68 g³⁵. Urmează apoi seria celorlalte emisiuni de argint însumînd aproape 356 de piese, care se înșiră, după pond, într-o ordine descrescîndă continuă și treptată fără decalaje, de la greutatea de 7,02 g și pînă la 4,09 g. Delimitări pe grupe în funcție de greutate, se pot face, dar numai arbitrar, deoarece descrescerea și trecerea limitelor de la o serie la alta se face fără nici un fel de întrerupere. O astfel de separare este clară în prima grupă, între piesele cu greutate de peste 8 g și celelalte monede, care sînt delimitate printr-o diferență de un gram. În cazul din urmă delimitarea se face în primul rînd în funcție de stil și numai în al doilea rînd în raport de greutate.

În legătură cu întreaga problemă a cronologiei emisiunilor de argint histriene trebuie arătat că, în general, există aproape întotdeauna un raport direct între greutate și stilul artei monetare. Schimbările care au loc pe plan artistic merg, cu câteva excepții, paralel și concomitent cu scăderea pondului. În funcție de ambele criterii se pot aduce unele precizări și corectări la cronologiile cunoscute pînă acum.

Așa cum rezultă din datele înfățișate mai sus și cum pe bună dreptate au remarcat O. Iliescu și V. Canarache, din rîndul tuturor monedelor de argint se detașează clar o primă grupă de emisiuni, cu greutate de peste 8 g. După opinia lui O. Iliescu, care are în

³² Const. Moisil, *Ponduri inedite sau puțin cunoscute din Histria, Callatis și Tomis*, SCN, I, 1957; p. 259—260; C. Preda, *Ponduri antice de la Callatis și Histria*, SCN, I, 1957; p. 300—305; idem, *Contributions à l'étude du système pondéral d'Histria, Dacia*, N.S., II, 1958, p. 451—461.

³³ V. Canarache, Pontice, I, 1968, p. 111—130.

³⁴ G. Buzdugan și I. Mititelu, SCN, III, 1960; p. 387 (pl. I, 4).

³⁵ A. G. Zaginailo, *op. cit.*, p. 110—111 și 129 (nr. 249—250).

vedere numai piese de 8,40 g, astfel de monede datează între începutul secolului al V-lea și anul 480 î.e.n. fiind emise după sistemul babilonean, respectiv phocaeic³⁶. Pentru stabilirea raportului trimite la un pond callatian, 1/4 mină cîntărind 211 g, corespunzător unei mine de 844. Nu trebuie neglijat însă faptul că pondul respectiv datează din epoca elenistică și că celelalte greutateți callatiene, destul de numeroase de altfel, indică folosirea sistemelor eginetic și attic³⁷.

Grupa aceasta de monede nu este unitară atît prin greutate, cît mai ales prin stilul și caracterul tehnic al monedelor. Ca o primă caracteristică a acestor emisiuni amintim acel pătrat puternic adîncit și stilul vădit arhaic al reprezentărilor. Cele două capete de pe avers au ochii și buzele proeminente, părul fiind redat prin globule, dantelat pe frunte, sau prin linii oblice. Pe unele piese părul este abia perceptibil sau nu apare decît pe anumite porțiuni ale capului. Pe revers vulturul apare în poziție statică, rigidă și cu puține sau foarte puține amănunte în redarea pieselor (pl. : II, 1). Astfel de caracteristici sînt comune tuturor pieselor cu greutateți cuprinse între 8,10 și 8,36 g. Din aceeași grupă, identice prin stil și tehnică cu cele schițate de noi, mai fac parte două exemplare de la Institutul de arheologie, a căror greutate este ceva mai scăzută, 7,88 și 7,89 g. Deși monedele acestea au pondul mai redus nu le putem separa cronologic sub nici un motiv de piesele mai grele cu care sînt contemporane. Dacă ar fi să încercăm o datare și o încadrare ponderală a tuturor monedelor de argint din grupa amintită, ar urma să plasăm într-o etapă mai tîrzie exemplarele mai ușoare, fapt care, stilistic și tehnic, nu este posibil, și totodată să le atribuim unor sisteme ponderale diferite. După părerea noastră, diferențele de greutate, cifrate la zecimi de gram, sînt inerente unui proces de batere monetară într-o epocă așa de veche. Astfel că monedele în discuție, atît timp cît sînt similare ca stil și tehnică, independent de micile diferențe de greutate, pot aparține unuia și aceluiași sistem ponderal. Nu avem nici pe departe impresia că pentru greutatea fiecărei monede este necesar să-i găsim cu exactitate matematică un sistem ponderal care să i se potrivească. De aceea, atunci cînd urmează să stabilim încadrarea unui tip sau grup monetar cu aceleași caractere de stil și tehnică într-un sistem ponderal, trebuie să avem în vedere nu greutatea cea mai mare sau cea care convine mai mult, ci ansamblul ponderal al emisiunilor respective. Totodată, nu credem, cel puțin în cazul monedelor de argint, pentru a nu mai vorbi de cele de bronz, că se poate stabili un raport așa de exact între monede și sistemul în care se încadrează acestea. Sistemele ponderale rămîn totuși teoretice, în practică lucrurile fiind ceva mai complicate.

Sprijinindu-se aproape exclusiv pe cea mai grea monedă cu o greutate de 8,40 g, O. Iliescu pune la baza emisiunilor respective etalonul ponderal babilonean phocaeic³⁸. Avînd în vedere aceeași greutate, V. Canarache vorbește de un sistem caracteristic lumii caldeo-asiriene³⁹. Nu ni se pare că argumentele aduse sînt suficient de convingătoare. Se știe că sistemul babilonean⁴⁰ este foarte vechi, iar aplicarea lui în monetărie se face mai ales în secolele VII—VI î.e.n.⁴¹. Nu sînt desigur nici unele preluări mai tîrzii. Orașul ionian Phocaea⁴², la care se face apel pentru comparație, emite monede de argint în prima jumătate a secolului al VI-lea î.e.n. după sistemul fenician, cu dragma de 3,75 g și didragma de 6,28 g. Celelalte centre grecești ioniene principale de pe coasta Asiei Mici bat monede de argint înainte de 494 î.e.n., adică în perioada anterioară revoltei antipersane, în mare măsură după sistemul fenician și eginetic, în care dragma cîntărește 3,24 g (Efes)⁴³ și 3,34 (Clazomene)⁴⁴, iar staterul de argint 11,98 g (Milet)⁴⁵. O influență pe linia sistemului ponderal, exercitată de ora-

³⁶ Oct. Iliescu, *loc. cit.*

³⁷ A se vedea bibliografia de la nota 32.

³⁸ Oct. Iliescu, *loc. cit.*

³⁹ V. Canarache, *op. cit.*, p. 136—138.

⁴⁰ Fr. Hulstsch, *Griechische und römische Metrologie*, Berlin, 1882, p. 398—400.

⁴¹ B. Head, *op. cit.*, p. 564—565.

⁴² *Ibidem*, p. 587—589.

⁴³ *Ibidem*, p. 571—576.

⁴⁴ *Ibidem*, p. 567.

⁴⁵ *Ibidem*, p. 584—586.

șele ioniene asupra monctăriei histriene, nu pare a se dovedi. Unele apropieri și raporturi ponderale monetare s-ar putea face totuși cu unele orașe din regiunile Pontului Euxin și ale Traciei. De exemplu, Sinope emite monede de argint între 500? — 453 grele de 6,38—5,18g, iar între 453—375 de 6,02—5,18 g, probabil după sistemul fenician redus⁴⁶. Poate că nu este lipsit de importanță să atragem atenția, așa cum au făcut-o B. Head⁴⁷ și de curînd J. G. F. Hind⁴⁸, asupra legăturilor care se pot face, atît pe linia ponderală a monedelor de argint emise de Sinope și Histria, cît și pe aceea a folosirii de către ambele orașe a aceleiași embleme, vulturul pe delfin. Prezența la Histria a unui număr însemnat de amfore și țigle stampilate din Sinope atestă raporturile strînse dintre cele două colonii⁴⁹. Este probabil ca Histria, spunea J.G.F. Hind, să fi emis la început didrahme după etalon rhodian redus și apoi să-și fi apropiat etalonul de cel aflat în uz la Sinope⁵⁰. În secolul al V-lea î. e. n., la Panticapeum⁵¹, întîlnim emisiuni de argint de 8,26, 4,72 și 3,10 g, eventual după sistemul phocaeic; la Cyzic⁵², pe lângă staterii de 16,07—16,45 g, se emit și didrahme de aur de 8,42 g; Maroneia⁵³ și Abdera⁵⁴ bat monede de argint în secolele VI—V după sistemul fenician.

Exemplele pomenite, la care ar mai putea fi adăugate și altele, n-ar da cîștig de cauză celor care susțin că Histria a emis primele drahme de argint după sistemul asiobabilonean (phocaeic). Nu este vorba aici numai de absența unor dovezi mai sigure — pondul callatin fiind din epoca elenistică și nici măcar al Histriei — ci și de lipsa de sprijin din partea ponderii monetare histriene. În formularea unei astfel de opinii s-a pornit mai ales de la ideea că toate monedele de argint de la Histria, inclusiv cele din primele serii, fac parte, ca nominal, din rîndul drahmelor. Am mai arătat că B. Pick vorbește doar de monede de argint, denumirea de drahme fiind dată numai pieselor cu greutatea sub 6 g. B. Head înclină spre numele de stater, cel de drahmă fiind pus sub semnul întrebării. Urmărind emisiunile de argint din lumea greacă a secolelor VI—IV nu întîlnim drahme care să cîntărească peste 7 sau 8 g, independent de sistemul din care fac parte. În cele mai multe cazuri greutatea drahmelor oscilează între 3,24—3,69 și rareori peste 4 g. Emisiunile de argint care cîntărească peste 6 g sînt integrate de fiecare dată în seria didrahmelor și uneori în aceea a staterilor. Exemplele sînt destul de numeroase și din rîndul lor ar fi de menționat: la Phocaea⁵⁵ se bat didrahme de 6,28 g, etalon fenician, în secolul al VI-lea î. e. n.; Clazomene⁵⁶ emite între 545—494, după sistemul fenician, didrahme de 6,99 g; în Chios⁵⁷ se întîlnesc în secolul al VII-lea î. e. n. didrahme de 8,42 g, bătute după sistemul euboic, iar pe la 500 î. e. n. apare același nominal de 7,97 g și de 7,84 g; la Delos⁵⁸ se emit în secolul al VI-lea-478, după sistemul euboic, didrahme de 8,1—7,9 g, avînd la bază etalonul milesian.

Pe baza exemplelor citate, care nu sînt singurele, există suficiente motive ce ne îndreptățesc să acordăm numele de didrahme primelor serii de monede de argint al Histriei. Și în această situație problema determinării etalonului ponderal rămîne în continuare deschisă. Cum nu sîntem adeptul unei corelații foarte strînse între monedele emise și sistemul ponderal în care se încadrează — acceptînd ideea existenței unui joc al greutății monetare în cadrul unui anumit tip de emisiuni și în limitele unei perioade de timp determinate — nu vedem, de ce n-am admite aceasta chiar și pentru cele dintii serii de monede histriene (desigur, și ca urmare a datelor la care ne-am referit), folosirea unui etalon fenician mărit⁵⁹. Aici am fi înclinați să vedem și o influență pe care trebuie s-o fi exercitat staterul cyzicia

⁴⁶ *Ibidem*, p. 507—508.

⁴⁷ *Ibidem*, p. 274.

⁴⁸ J. G. F. Hind, *op. cit.*, p. 10.

⁴⁹ V. Canarache, *Importul amforelor stampilate la Histria*, 1957, p. 24, 87—188.

⁵⁰ J. G. F. Hind, *loc. cit.*

⁵¹ B. Head, *op. cit.*, p. 280.

⁵² *Ibidem*, p. 523.

⁵³ *Ibidem*, p. 249.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 253—255.

⁵⁵ *Ibidem*, p. 587—589.

⁵⁶ *Ibidem*, p. 545—594.

⁵⁷ *Ibidem*, p. 599.

⁵⁸ *Ibidem*, p. 485.

⁵⁹ Fr. Hulstsch, *op. cit.*, p. 127—161 și tabel, p. 715.

și daricul, monede de largă circulație și cu care se pot face apropieri și raporturi ponderale. Nu știm în ce măsură trebuie să ne gândim și la sistemul euboic, după care se emit didrahme de 7,97 și 8,42, în Chios și Delos, în secolele VII—V î.e.n.⁶⁰. Pentru emisiunile ulterioare, cu greutatea de la 7 g și pînă sub 5 g, s-au întrebuintat, probabil, așa cum s-a mai spus, sistemul fenician redus și apoi cel eginetic. La aceste emisiuni, care sînt cele mai multe, rămîne să se stabilească, după o analiză prealabilă, în ce caz putem vorbi de didrahme sau de drahme.

După ce am încercat să dovedim că greutatea nu este determinantă în stabilirea vechimii unei monede, ci doar orientativă, și în urma trecerii în revistă a situației ponderale de la Histria, vom încerca să fixăm diferitele etape cronologice ale monetăriei de argint histriene. În acest sens s-ar putea vorbi mai întîi de două grupe principale. Prima se caracterizează prin acel *quadratum incusum* și prin stilul specific perioadei mai vechi (pl. II, 1—3), iar cea de a doua fără pătrat incus și cu un stil artistic evoluat al reprezentărilor (pl. II, 4—8). La rîndul ei, prima grupă se împarte în două subgrupe. Una, cea mai veche, are pătratul puternic adîncit, stilul arhaic și greutatea între 8,36 și 7,88 g (pl. II, 1), în timp ce la subgrupa următoare *quadratum incusum* este puțin adîncit, greutatea scade sub 7 g, iar stilul începe să evolueze⁶¹ (pl. II, 2—3).

Monedele aparținînd primei subgrupe, după caracteristicile amintite s-ar putea încadra în perioada cuprinsă între sfîrșitul secolului al VI-lea și mijlocul secolului al V-lea î.e.n. Seria cea mai veche, reprezentată deocamdată prin două piese ovale și cu un stil arhaic evident, deschide calea emisiunilor de argint histriene, fiind bătute, dacă nu la sfîrșitul secolului al VI-lea, sigur în jurul anului 500 î.e.n. Alte două serii ale aceleiași subgrupe, cu caractere similare sau apropiate, dar toate circulare și cu unele modificări de stil, coboară în timp pînă spre mijlocul secolului al V-lea î.e.n.

Subgrupa următoare, cu pătratul mai puțin adîncit și cu o înviorare a stilului, aparține celei de a doua jumătăți a secolului al V-lea î.e.n. coborînd poate și la începutul secolului al IV-lea î.e.n.

Grupa a doua, fără pătrat incus și cu un stil clasic remarcabil (pl. II, 4—8), reprezintă o continuare firească a seriilor mai vechi și se datează pe parcursul secolului al IV-lea, de la începutul și pînă în perioada ridicării și extinderii puterii economice și politice a Macedoniei. Dacă emiterea monedelor de argint histriene încetează odată cu domnia lui Alexandru cel Mare sau chiar puțin mai devreme este greu de precizat. Sigur apare faptul că în vremea lui Lysimach, așa cum crede și B. Pick⁶², orașul nu mai emitea monede de argint.

O astfel de cronologie a emisiunilor de argint de la Histria este într-o deplină concordanță cu nivelul de dezvoltare economică pe care-l atinsese orașul în secolele VI—IV î.e.n. Descoperirile arheologice făcute în ultimele două decenii la Histria⁶³, Tariverde⁶⁴, Sinoe⁶⁵ și în împrejurimi dovedesc limpede că încă din a doua jumătate a secolului al VI-lea î.e.n. colonia milesiană devenise un centru economic și comercial bine încheșat, cu un teritoriu rural destul de întins⁶⁶ și cu relații de schimb intense. Descoperirile mai noi și deosebit

⁶⁰ B. Head, *op. cit.*, p. 485—599.

⁶¹ După Ambrosoli-Ricci, *Monete greche*, Milano, 1917, p. 13—21, se poate remarca, pe linie monetară, o primă perioadă arhaică între 700—480 î.e.n., una de tranziție între 480—415 și alta, a maximei splendori, între 415—336.

⁶² B. Pick, *op. cit.*, p. 147—149.

⁶³ Vezi pentru informații generale, *Histria*, I, II; D. M. Pippidi, *Din istoria Dobrogei*, I, 1965, p. 157—182.

⁶⁴ R. Vulpe, SCIV, 5, 1954, 1—2, p. 100—108; SCIV,

6, 1955, p. 3—4, p. 543—548; D. Berciu și C. Preda, *Materiale*, IV, 1959, p. 77—88; V, 1959, p. 318—323; VII, p. 273—279; C. Preda, *Pontica*, V, 1972, p. 77—86.

⁶⁵ V. Canarache și C. Preda, SCIV, 4, 1953, 1—2, p. 138—145.

⁶⁶ R. Vulpe, SCIV, 6, 1955, 3—4, p. 547—548; Iorgu Stoian, *În legătură cu vechimea teritoriului rural al Histriei*, SCIV, 8, 1957, p. 183—201; S. Dimitriu, SCIV, 21, 1970, 2, p. 232; Em. Doruțiu-Boilă, *Peuce*, II, 1971, p. 37—46; C. Preda, *Pontica*, V, 1972, p. 84—86.

de importante de la Roxolani ⁶⁷ (reg. Odessa, U.R.S.S.), din apropierea Limanului Nistrului, și numeroasele monede de argint și de bronz apărute de-a lungul coastei de vest și de nord a Mării Negre, precum și în teritoriul traco-getic ⁶⁸, reprezintă mărturii pe baza cărora se poate afirma că Histria ajunsese să domine comerțul din Pontul Stîng în cursul secolelor VI—IV î.e.n., depășind clar celelalte orașe vecine ⁶⁹. Semnificativă în această privință este însăși încercarea de a considera că anticul Niconium, identificat cu așezarea de la Roxolani ⁷⁰, este o colonie a Histriei, înființată în a doua jumătate a secolului al VI-lea î.e.n. În aceeași ordine de idei poate fi reamintit aici și acel Istrianon Limen ⁷¹, localizat în apropiere de Olbia, care apare acum într-o nouă lumină.

Referindu-ne în mod special la situația arheologică de la Histria, se constată că în a doua jumătate a secolului al VI-lea și în secolul al V-lea î.e.n. a existat o intensă locuire documentată prin bogate și întinse straturi de cultură ⁷² și o activitate constructivă remarcabilă, dovedită de unele monumente importante sau urme ale acestora ⁷³. Toate aceste date arheologice de o valoare incontestabilă fac dovada stadiului însemnat de dezvoltare și avîntului comercial de la Histria în perioada amintită. Această stare economică îi va permite, către sfîrșitul secolului al VI-lea, să deschidă primul său atelier monetar și să emită cele dintîi monede histriene, didrahmele de argint de tip arhaic.

O a doua direcție în care s-au adus contribuții de seamă în ultima vreme este aceea a circulației monedelor de argint histriene. Dacă la sfîrșitul secolului trecut, cînd apărea lucrarea lui B. Pick, nu se știa decît foarte puțin, descoperirile ulterioare, în special cele făcute în ultimele două-trei decenii, îngăduie să stabilim cu destulă exactitate, principalele arii și direcții de circulație a monedelor de argint histriene (fig. 1, harta). Meritul de a fi urmărit aceste descoperiri, de a fi precizat pentru prima dată aria de răspîndire a acestor monede și însemnătatea pe plan istoric și economic a procesului respectiv, revine lui B. Mitrea ⁷⁴ și în parte lui T. Gerasimov ⁷⁵. Din studiile întocmite de cei doi numismați, unde găsim un bogat și interesant material documentar, se pot desprinde unele concluzii referitoare la întinderea și principalele etape de dezvoltare ale comerțului Histriei.

Cum era și de așteptat, o primă arie de circulație a emisiunilor de argint histriene se situează în vecinătatea orașului, respectiv în cuprinsul actualului teritoriu dobrogean. Se cunosc pînă acum peste 20 de localități în care au apărut monede de argint histriene ⁷⁶. Din rîndul acestora rețin atenția cele cinci tezaure descoperite la : Constanța ⁷⁷, Ion Corvin ⁷⁸, Dăeni ⁷⁹, Măcin ⁸⁰ și Tulcea ⁸¹. Majoritatea monedelor aparțin seriilor emise în se-

⁶⁷ M. S. Șinițin, *Материалы по археологии северного Причерноморья*, 5, 1966, p. 5—72; cf. și P. Alexandrescu, *StCl*, XII, 1970, p. 149—156.

⁶⁸ B. Mitrea, *StCl*, VII, 1965, p. 143—167; T. Gerasimov, *SCN*, V, 1971, p. 17—19.

⁶⁹ P. Alexandrescu, *loc. cit.*; C. Preda, *op. cit.*, p. 86.

⁷⁰ P. O. Karișkovski, *Материалы по археологии северного Причерноморья*, 5, 1966, p. 149—162.

⁷¹ B. Pick, *op. cit.*, p. 181.

⁷² S. Dimitriu, *Histria*, I, p. 363—450; II, p. 19—131.

⁷³ D. M. Pippidi, *Histria*, I, p. 231—278; D. M. Theodorescu, *Date noi cu privire la activitatea constructivă în arhaicul timpuriu la Histria*, comunicare ținută în 1966 la Institutul de arheologie; cf. și P. Alexandrescu, *op. cit.*; p. 154; G. Bordenache, *Dacia*, N. S., V, 1961, p. 186—189.

⁷⁴ B. Mitrea, *Descoperirile monetare și legăturile de schimb ale Histriei cu populațiile locale în sec. V—IV î.e.n.*, *StCl*, VII, 1965, p. 143—167.

⁷⁵ T. Gerasimov, *loc. cit.*

⁷⁶ B. Mitrea, *loc. cit.*; C. Buzdugan și I. Mititelu, *SCN*,

III, 1960, p. 389—403; sint menționate următoarele localități, unde s-au făcut descoperiri monetare histriene : Adincăta, Canlia, Constanța, Dăeni, Ion Corvin, Hirșova, Istria (sat), Mangalia, Nastradin, Păcuiul lui Soare, Peceneaga, Rasova, Seimeni, Sinoe și Vadu (jud. Constanța); Camena, Filimon Sirbu, Isaccea, Mahmudia, Măcin, Tulcea și 6 Martie (jud. Tulcea).

⁷⁷ G. Severeanu, *BSNR*, XV, 1920, 33—34, p. 20—27; S. P. Noe, *The Bibliography of Greek coin hoards*, în *Numismatic Notes and Monographs*, 78, 1937, p. 239.

⁷⁸ Const. Moisil, *BSNR*, X, 1913, p. 63; K. Regling, *ZfN*, 1935, p. 25; S. P. Noe, *Bibliography...*, p. 86.

⁷⁹ Const. Moisil, *Convorbiri literare*, XLIII, 1909, p. 751; idem, *BSNR*, X, 1913, p. 22; S. P. Noe, *op. cit.*, p. 88.

⁸⁰ S. P. Noe, *Bibliography...*, p. 266; B. Mitrea, *op. cit.*, p. 162.

⁸¹ R. Ball, *Auktion von Münzen*, Dez. Berlin, 1932, p. 68, nr. 1941—1942; S. P. Noe, *op. cit.*, p. 298; B. Mitrea, *op. cit.*, p. 160.

colul al IV-lea î.e.n. Doar câteva exemplare semnalate la Mangalia, Peceneaga, Vadu și Mahmudia reprezintă emisiuni cu pătrat incus⁸², din secolul al V-lea î.e.n.

Un număr însemnat de monede de argint histriene s-au semnalat către sud, în teritoriul tracic. Din cele circa zece descoperiri, nu mai puțin de șapte sînt tezaure, dintre care unele cu un număr destul de mare de exemplare. Patru asemenea tezaure provin de la Silistra (R. P. Bulgaria) și din zona învecinată⁸³. Alte două, Krainovo⁸⁴ și Pamidovo⁸⁵, se situează în regiunea de la sud de Haemus. Toate monedele aparținînd acestor descoperiri sînt emisiuni din secolul al IV-lea. Nu avem pînă acum documentat nici un exemplar din seriile mai vechi cu pătrat incus.

În proporții aproape similare se constată că aceste monede histriene vor depăși linia Dunării, atît spre nord, cît și spre vest. Una din căile importante pe care vor circula încă de timpuriu emisiunile amintite se situează de-a lungul litoralului de nord al Mării Negre, pînă dincolo de Olbia. În această privință ar fi de menționat descoperirile de la Tuzla⁸⁶, Tyras⁸⁷, Roxolani⁸⁸, Olbia⁸⁹, Kamensk⁹⁰, Kamsanskoe⁹¹, Visunți⁹² (Herson) și altele⁹³. Numărul monedelor descoperite nu este prea ridicat. Aproape în toate cazurile citate, cu excepția celor două tezaure de la Visunți, este vorba numai de descoperiri izolate. Cu toate acestea, datele pe care ni le oferă descoperirile monetare din zona nord-pontică sînt de o mare însemnătate pentru cunoașterea istoriei Histriei. Ne referim la împrejurarea că multe din aceste monede s-au găsit în așezări rurale băștinașe și chiar în cadrul unor centre urbane ca Tyras și Olbia. Ar mai fi de menționat, din aceeași zonă, dar ceva mai spre nord, importantul tezaur de la Doroțkoe⁹⁴ (R. S. S. Moldovenească), care cuprinde nu mai puțin de 150 monede de argint histriene din secolul al IV-lea î.e.n. Poate că este bine să reamintim și faptul că printre monedele de la Roxolani se află două piese arhaice cu greutatea de 8,32 și 7,68 g. Nu mai puțin importantă este și prezența aceluiași emisiuni histriene dincolo de Olbia, la vărsarea Niprului.

Toate aceste date reprezintă mărturie, nu numai ale puterii de circulație a emisiunilor de argint histriene, ci și ale influenței comerciale a orașului Histria de-a lungul litoralului de nord al Mării Negre.

O răspîndire relativ largă cunosc monedele de argint histriene în zona dintre Siret și Prut, respectiv în jumătate de sud a Moldovei (fig. 1, harta). Pînă acum s-au înregistrat

⁸² V. Canarache, Pontice, I, 1968, p. 136.

⁸³ V. Canarache, CNA, XV, 1940, p. 230—232; G. Severcanu, CNA, XV, 1940, 117—118, p. 230; XVI, 1942, p. 60; T. Gerasimov, Izvestiia-Institut, XVII, 1950, p. 320; menționăm din aceeași zonă și tezaurele de la Brăcîma și Razdial; cf. T. Gerasimov, Izvestiia-Institut, XXVIII, 1965, p. 297 și SCN, V, 1971, p. 17—19. Tot pentru teritoriul tracic mai sînt menționate și descoperirile de la Baraclar și Roșița, cf. B. Mitrea, *op. cit.*, p. 156—157.

⁸⁴ N. A. Mușmov, Izvestiia-Muzeu, IV, 1914, p. 271; G. Seure, *Revue Numismatique*, 1923, p. 17; S. P. Noe, *op. cit.*, p. 155.

⁸⁵ T. Gerasimov, Izvestiia-Institut, XIII, 1939, p. 345.

⁸⁶ C. Preda, SCN, III, 1960; B. Mitrea, StCl, VII, 1965, p. 153—154.

⁸⁷ A. G. Zaginailo, ZOA O, I (34), 1960, p. 316—318; Cf. B. Mitrea, *op. cit.*, p. 153; P. O. Karișkovski, VDI, 4, 1961, p. 109—111. V. A. Anochin și V. P. Pus-karev, în *Numismatika i Sfragistika*, 2, 1965, p. 194—201.

⁸⁸ A. G. Zaginailo, *Материалы по археологии северного Причерноморья*, 5, 1966, p. 109—111 și 125,

129 (nr. 174—175 și 249—252); P. O. Karișkovski, *loc. cit.*

⁸⁹ A. N. Zograf, în *Ольвия*, I, Kiev, 1940, p. 211—256; P. O. Karișkovski, VDI, 4, 1961, p. 109—111.

⁹⁰ B. N. Grakov, MIA, 36, 1954, p. 146; cf. și B. Mitrea, *op. cit.*, p. 152.

⁹¹ P. A. Nekrasov, în KS, Odessa, 1961, p. 78—79; B. Mitrea, *op. cit.*, p. 152.

⁹² S. P. Noe, *Bibliography*, 302; A. G. Zaginailo, ZOA O, I, (34), 1960, p. 316—318 (nota 21); *idem*, *Zap. Odessa*, 35, 1967, p. 60—75; cf. Num. Literature, 87, 1967, p. 35; cf. și B. Mitrea, *op. cit.*, p. 153.

⁹³ N. Murzakievicz, *Descriptio Musei publici Odessani*, Numophilacium Odessanum, Odessae, 1841, p. 24 (nr. 5); cf. A. G. Zaginailo, *op. cit.*, p. 104; pentru descoperirea din Insula Șerpilor cf. B. Mitrea, *op. cit.*, p. 157; în general despre prezența monedelor histriene în zona nord-pontică, vezi Edith Schönerdt-Geiss, *Klio*, 53, 1971, p. 105—117, și VDI, 2, 1971, p. 25—35.

⁹⁴ A. A. Nudelman, *Монеты Истрии и Тирры из с. Доротице*, în *Труды*, II, Kișinev, 1969, p. 121—128. Tezaurul cuprinde 145 drahme și 5 subdiviziuni, emisiuni de argint ale Histriei și 113 monede ale orașului Tyras.

nu mai puțin de 12 descoperiri⁹⁵, unele dintre ele, cum sînt cele de la Poiana⁹⁶ (jud. Galați) și Benești⁹⁷ (jud. Bacău), fiind făcute în așezări geto-dacice. În afara tezaurului de la Căbești (jud. Bacău), toate celelalte sînt descoperiri izolate. Monedele aparțin în totalitatea lor seriilor mai tîrzii, datînd din secolul al IV-lea î.e.n. Nu s-au semnalat, deocamdată, în această zonă emisiuni mai vechi din secolul al V-lea î.e.n., din seria celor cu *quadratum incusum*. Tot în stînga Dunării, în direcție vestică, însă spre centrele getice din cîmpia munteană, monedele de argint histriene au circulat în număr mult mai redus, am putea spune chiar sporadic în raport cu celelalte regiuni la care ne-am referit. Cele cîteva descoperiri izolate pe care le cunoaștem, de la Brăila⁹⁸, Călărași⁹⁹ și Giurgiu¹⁰⁰, se înșiră de-a lungul Dunării. În interiorul cîmpiei getice, este semnalată o singură, dar importantă descoperire. Este vorba de tezaurul de la Scărișoara¹⁰¹ (jud. Ilfov), găsit într-o așezare getică de pe terasa dreaptă a râului Argeș. Cit privește informațiile referitoare la descoperirile de la Bistrețu¹⁰² (jud. Dolj) și Cremenari¹⁰³ (jud. Vâlcea), aflate la distanțe mult mai mari față de zona pontică, acestea rămîn încă sub semnul întrebării. Ceva mai sigură pare descoperirea unei drahme la Obirșia¹⁰⁴ (jud. Olt). Urmărind răspîndirea de ansamblu a emisiunilor de argint ale Histriei, trebuie să recunoaștem că puține orașe din lumea greacă antică au emis monede de argint care să fi cunoscut o arie așa de întinsă de circulație.

Așa cum rezultă din cele înfățișate mai sus, monedele histriene cuprind și urmează direcții și regiuni diferite. Pe lîngă teritoriul învecinat al orașului, asistăm la o răspîndire către sud, în teritoriul tracic, pînă la sud de Balcani, apoi către nord, de-a lungul litoralului de nord al Mării Negre, depășind Olbia pînă la gura Niprului, pentru ca în continuare să le găsim circulînd în teritoriul getic dintre Siret și Prut și în cel din cîmpia munteană pînă pe malurile Argeșului (fig. 1, harta). Limitele acestea, care sînt extreme, indică o arie foarte întinsă, în interiorul căreia se poate vorbi de o circulație susținută și destul de compactă. În nici un caz, poate cu excepția Munteniei, nu sînt de semnalat fenomene de circulație întîmplătoare, ci dimpotrivă este de remarcat o înlănțuire de descoperiri ce se repartizează relativ egal, fără zone de întrerupere, în cuprinsul limitelor pe care le-am conturat. Datele furnizate de larga răspîndire a emisiunilor de argint histriene, precum și de numărul destul de mare de monede descoperite, ne îngăduie formularea unor concluzii importante în legătură cu stadiul de dezvoltare a Histriei în secolele VI—IV î.e.n. Pe plan numismatic avem de înregistrat o bogată activitate a atelierelor monetare de la Histria. Se poate admite, fără teama de a greși, că în secolul al V-lea și mai ales în secolul al IV-lea orașul Histria emite monede de argint în cantități însemnate. O astfel de activitate monetară bogată a fost desigur determinată de o necesitate comercială a orașului. Extinderea și intensificarea schimburilor orașului cu populațiile traco-getice și scitice, precum și cu celelalte colonii grecești din Pontul Stîng, au făcut posibilă o activitate monetară așa de înfloritoare. Prin urmare întreaga această activitate monetară s-a bazat pe o stare economică prosperă a orașului și pe cerințele de schimb cu alte zone, situație care a creat în ultimă analiză condițiile necesare realizării unui astfel de proces.

⁹⁵ Descoperirile de pînă acum, cunoscute în această zonă: Berești, Piscu, Poiana (jud. Galați); Birlad, Obirșeni, Vaslui (jud. Vaslui); Prisecani (jud. Vrancea); Berești, Căbești, Găiceana, Tăvădărești (jud. Bacău) și Căciulești (jud. Neamț); cf. pentru aceste descoperiri: B. Mitrea, StCl, VII, 1965, p. 163—165; V. Căpitanu, Carpica, IV, 1971, p. 288—289; T. Svințiu, Revista tinerimii, 6, 1942—1943, p. 29.

⁹⁶ R. Vulpe, SCIV, 2, 1951, 1, p. 187; idem, SCIV, 3, 1952, p. 202.

⁹⁷ C. Solomon, *Un muzeu regional în Tecuci*, Tecuci, 1932, p. X—XI; cf. și B. Mitrea, *loc. cit.*

⁹⁸ B. Mitrea, StCl, VII, 1965, p. 163.

⁹⁹ *Ibidem*, p. 165.

¹⁰⁰ *Ibidem*.

¹⁰¹ C. Preda, *Aspects de la circulation des drachmes d'Histria dans le plaine gétique et la datation des premières imitations de type Philippe II (Trésor de Scărișoara)*, Dacia, N. S., X, 1966, p. 221—235.

¹⁰² B. Mitrea, *loc. cit.*

¹⁰³ Oct. Iliescu, SCN, II, 1958, p. 449.

¹⁰⁴ După informația primită de la Mihai Butoi, directorul Muzeului din Slatina.

Situația monetară la care ne-am referit oglindește în mod direct și real situația generală pe plan economic a Histriei în secolele VI—IV î.e.n. Orașul ne apare la această dată ca un centru comercial și de producție bine încheșat și cu posibilități de a-și lărgi raporturile sale de schimb pe o arie mult extinsă. Orientându-ne după descoperirile monetare, ca și după cele arheologice, rezultă că în secolele VI—IV î.e.n. Histria domină întreg comerțul de pe țărmul de vest și de nord al Pontului Euxin, în special atunci când este vorba de raporturile cu populațiile băștinașe din regiunile învecinate. Histria depășește acel cadru teritorial restrâns în care fiecare oraș grecesc exercită oarecum influența predominantă, reușind să atragă în sfera comerțului său zone și populații îndepărtate și chiar celelalte colonii din Pontul Stîng cu teritoriile lor.

Din punct de vedere cronologic am putea distinge două etape ale extinderii comerțului histrian. O primă etapă, după cum ne-o dovedesc aceleași descoperiri numismatice și arheologice, ar cuprinde perioada ce se întinde între mijlocul secolului al VI-lea și sfîrșitul secolului al V-lea î.e.n. În acest interval Histria reușește să-și consolideze poziția în teritoriul său imediat învecinat și să exercite totodată o puternică influență în direcție nordică la gurile Dunării și pe coasta de nord a Mării Negre. În sprijinul unei astfel de concluzii vin atît descoperirile monetare histriene cu *quadratum incusum* de la Mahmudia, Roxolani și din regiunea Herson, cît și cele arheologice de la Tariverde și Roxolani. În etapa următoare, în mod special din secolul al IV-lea î.e.n. pînă la expansiunea macedoneană, orașul își menține pozițiile cîștigate în prima perioadă și își extinde comerțul și influența sa mult către sud pe coasta tracică a Mării Negre, precum și către nord și vest în stînga Dunării, la triburile getice din Moldova și Muntenia. Desigur, că nu peste tot și întotdeauna trebuie să vedem numai raporturi comerciale directe ale Histriei cu populațiile și orașele în cauză. În funcție de timp și de zone, mai apropiate sau mai îndepărtate, trebuie să întrevădem și existența unor raporturi mai complexe, de natură economico-politică, pe care cetatea le-a întreținut cu populația locală getică în special.

O altă problemă, de o mai mică importanță, legată de studiul emisiunilor de argint histriene, care a suscitat unele discuții în ultima vreme, se referă la interpretarea celor două capete de pe aversul monedelor. După cum se știe, încă de la primele cercetări în domeniul monetăriei histriene, precum și după aceea la date mai mult sau mai puțin îndepărtate, s-au emis diferite ipoteze menite să dea explicație celor două capete de tineri, alăturate, dintre care unul apare întotdeauna inversat. Părerea anticilor despre vărsarea Istrului în două mări diferite l-au determinat pe Isaac Vossius să considere că cele două capete constituie o personificare a bifurcației Dunării¹⁰⁵. J. Eckhel¹⁰⁶, ca și înaintea sa Wise și apoi J. G. Eccard au văzut pe aversul monedelor histriene capetele Dioscurilor¹⁰⁷. B. Pick, presupunea că ar putea fi vorba de un zeu sau zei ai vînturilor de care depindea navigația¹⁰⁸. B. Head este înclinat să identifice pe monede pe Apollon-Helios¹⁰⁹, ca simbol al comerțului histrian, orientat către est și vest. După R. Netzhammer¹¹⁰ și Const. Moisil¹¹¹, cele două capete simbolizează pe zeii apelor, unul reprezentînd Pontul Euxin, iar celălalt Istrul, protectori ai navigației și comerțului histrian. G. Severeanu vedea în această inedită reprezentare pe zeul Apollon, ca protector al navigației orașului¹¹². Aceleași capete aveau la L. Ruzicka semnificația curenților contrare ale apelor de la vărsarea Dunării, de la mare spre fluviu și invers, iar mai tîrziu acesta considera că reprezentările amintite

¹⁰⁵ Isaac, Vossius, *Observationes ad Pomponium Melam de situ orbis*, 1658, p. 38; cf. B. Pick, *op. cit.*, p. 149.

¹⁰⁶ J. Eckhel, *Doctrina nummorum veterum*, II, p. 14—15.

¹⁰⁷ Cf. B. Pick, *op. cit.*, p. 149, 159 și nota 405; aceeași opinie și la M. Golescu, BSNR, 1933, p. 94—96.

¹⁰⁸ *Ibidem*.

¹⁰⁹ B. Head, *Historia numorum*, 1963, p. 274.

¹¹⁰ R. Netzhammer, *Revista catolică*, 1912, p. 355—356.

¹¹¹ Const. Moisil, BSNR, XVI, 40, 1921, p. 110—112.

¹¹² G. Severeanu, BSNR, XV, 1920, p. 22.

ilustrează cele două intrări (brațe) în mare ale Istrului¹¹³. Pentru V. Bude¹¹⁴ și P. O. Karișkovski¹¹⁵, unul din capete înfățișează pe Apollon-Helios răsărind, iar celălalt, tot pe zeul Apollon, apunind. Criticînd unele ipoteze mai vechi, în special pe aceea a Dioscurilor, T. V. Blavațkaia înclină să vadă în cele două capete zeități locale poate chiar getice¹¹⁶.

De la ultimele încercări de interpretare a celor două capete de pe monedele de argint ale Histriei s-au scurs cîteva decenii, timp în care o astfel de problemă n-a mai suscitat vreun interes. De curînd însă discuția a fost reluată aproape în același timp și independent, de către H. Hommel și J. G. F. Hind. Primul dintre cei doi autori citați împărtășește întrutotul părerea lui Isaac Vossius, fiind reluată cu o documentație mult mai bogată și variată. Astfel H. Hommel crede ca și Isaac Vossius, că aversul monedelor histriene redă, potrivit părerii transmise de unii scriitori antici, cele două ramuri ale Istrului, una vestică spre Marea Adriatică și alta estică spre Marea Neagră¹¹⁷. Autorul crede că reinnoiește o ipoteză după mai bine de trei secole, fără să știe că aceeași părere o exprimă, într-o formă mai concisă, L. Ruzicka¹¹⁸, într-o notă publicată în 1923. Pe o poziție apropiată se situează și J. G. F. Hind. După ce pune în discuție eventualitatea unei legături între denumirea de *Istriana metopa* folosită de Aristofan în piesa *Babilonenii* și exportul de sclavi geți în lumea greacă, J. G. F. Hind, invocînd ipoteza emisă de Isaac Vossius, este de părere, totuși, că cele două capete de pe monedele de argint histriene reprezintă personificarea tînărului zeu fluvial Istros¹¹⁹.

După cum se poate vedea, recente încercări de interpretare nu reprezintă poziții sau ipoteze noi. Și într-un caz și în celălalt întîlnim comentată și adoptată o părere mai veche, cu unele nuanțări și cu o argumentare mai bogată, în care sînt pomenite numeroase analogii. Recunoaștem că ambii autori fac apel la o serie întreagă de date și informații literare și numismatice, destul de importante, dar în nici un caz determinante. Argumentele aduse în plus nu schimbă caracterul de ipoteză a poziției pe care se plasează cele două studii recente.

Din tot ceea ce s-a scris pînă acum în legătură cu încercările de identificare a celor două capete de tineri de pe aversul monedelor de argint histriene se pot face unele constatări de ordin mai general. În primul rînd se remarcă faptul că toți cei care s-au ocupat de această problemă au fost de acord că reprezentările amintite înfățișează capul unei sau a două divinități. În primul rînd ideea unei eventuale identificări a acestora cu eroi sau personaje legendare legate de istoria întemeierii și a începuturilor coloniei histriene nici nu a fost pusă în discuție. În al doilea rînd, se constată, că toate părerile exprimate, indiferent de gradul lor mai mic sau mai mare de probabilitate, păstrează un caracter strict de ipoteză. De aceea socotim că este deosebit de greu să acordăm vreun credință dintre ele un credit care să depășească cadrul ipotetic, atîta vreme cît nu dispunem încă de un document lămuritor. În al treilea rînd observăm că în afara opiniilor, după care cele două capete ar înfățișa pe Apollon, pe Dioscuri sau cele două direcții ale Istrului, toți ceilalți cercetători, constituind majoritatea, s-au oprit la ideea unor divinități protectoare ale navigației și comerțului orașului Histria, interpretate, fie ca zei ai vînturilor, ai fluviului sau ai apelor, fie personificarea curențului marin și a celui dunărean.

În ciuda numeroaselor analogii la care se face adesea aluzie, trebuie să recunoaștem că tipul aversului monedelor histriene de argint constituie o reprezentare curioasă și inedită

¹¹³ L. Ruzicka, *Inedita aus Moesia Inferior*, in NZ, 1917, p. 103; idem, CNA, IV, 1, 1923, p. 2-4.

¹¹⁴ V. Bude, *O ipoteză nouă relativă la drăhmele din Istria*, BSNR, XX, 55-56, 1925, p. 40-45.

¹¹⁵ P. O. Karișkovski, VDI, 4, 1961, p. 110-111.

¹¹⁶ T. V. Blavațkaia, *Западнодондуцькие города VI-I*, 1952, p. 202, 213.

¹¹⁷ H. Hommel, *Das Doppelgesicht auf den Münzen von Istros*, in *Beiträge zur alten Geschichte und deren Nachleben, Festschrift für Franz Altheim zum 6.10.1968*, Berlin, I, 1969, p. 261-271.

¹¹⁸ L. Ruzicka, *Despre cele mai vechi monede din Istros*, in CNA, IV, 1, 1923, p. 2-4.

¹¹⁹ J. G. F. Hind, *Istrian faces the river Danube*, in NC, 1970, p. 7-17.

în felul ei. Imaginea celor două capete de tineri imberbi, dintre care unul inversat, nu-și găsește asemănare în toată lumea greacă antică. Acesta este și motivul care a determinat pe cei mai mulți cercetători să nu vadă într-o astfel de reprezentare o zeităte din panteonul grecesc, ci o personificare, fie a Istrului și a mării, fie a unor zei fluviali sau a vînturilor. Rezultă deci, că orașul se inspiră în alegerea motivului de pe aversul monedei din mediul apropiat, ca și în cazul reversului, unde este înfățișată emblema cetății, vulturul pe delfin. Ar fi de întrevăzut astfel, credința într-o forță a naturii înconjurătoare, căreia histrienii îi atribuiău însușiri protectoare sau binefăcătoare bunului mers al orașului. Surprinde totuși împrejurarea că, în timp ce emblema orașului continuă să apară pe monede pînă în epoca romană, mai rar chiar și după această dată, reprezentarea celor două capete dispare către sfîrșitul secolului al IV-lea, odată cu încetarea emisiunilor de argint. Locul lor va fi luat de divinități grecești bine cunoscute ca Apollon, Helios, Dionysos și Demetra.

Înainte de a încheia discuția noastră referitoare la diferitele interpretări date aversului monedelor de argint ale Histriei, considerăm util să subliniem unele laturi ale cercetării acestei probleme deloc lipsite de interes. Analizînd cu atenție unele piese cu *quadratum incusum*, Const. Moisil atrăgea atenția că există o diferență clară în redarea părului la cele două capete. Cel așezat în poziție normală are părul ridicat, neondulat, în timp ce la capul inversat acesta apare ondulat. Deci ideea de contrariu este subliniată nu numai prin inversarea unuia dintre capete ci și prin redarea părului. Nuanțe diferite se remarcă și la alte serii din grupa emisiunilor cu pătrat adîncit; ele nu mai apar la seriile ulterioare. Capul cu părul ridicat ar indica o stare de agitație, în timp ce capul cu părul așezat și ondulat o stare de liniște.

Sînt oare zeii vînturilor, ai fluviului, ai curenților de apă, Dunărea sau Marea Neagră cu fața ei neospitalieră și cu cea liniștită, supusă de grecii navigatori veniți aici? Acestea sînt simple ipoteze și întrebări, pentru care nu întrevedem deocamdată o confirmare sau un răspuns mai puțin evaziv.

Din rîndul principalelor opinii emise, interpretările potrivit cărora cele două capete ar înfățișa pe Dioscuri sau pe zeul Apollon par a se prezenta în această dispută cu mai puține șanse. Pentru aceasta avem în vedere nu numai caracteristicile cu totul aparte ale celor două capete de pe monede, ci și faptul că Dioscurii sau simbolurile lor sînt absente din monetăria Histriei, iar Apollon apare pe monede sub o înfățișare clară și obișnuită, începînd din a doua jumătate a secolului al IV-lea î.e.n. Pe lîngă aceste observații mai trebuie adăugat că cele două capete (luînd ca termen de comparație în special aversul primelor serii monetare mult mai apropiate și mai fidele ideii pe care au dorit s-o exprime) nu dezvăluie nimic din trăsăturile sau din ceea ce ar putea să țină de Apollon. Numai simplul fapt că Histria este o colonie milesiană unde zeul Apollon ar figura în primă linie nu poate constitui un argument. În această privință în domeniul numismatic nu este o regulă care să fi fost riguros și întotdeauna urmată. În monetăria celor mai multe colonii ioniene din bazinul Mării Negre în perioadele mai vechi, secolele VI—IV, Apollon nu apare decît foarte rar.

Oprindu-ne aici cu discutarea unora din principalele probleme, privind emisiunile de argint ale Histriei, nu avem pretenția că am reușit să le și rezolvăm sau să ne situăm întotdeauna pe pozițiile cele mai apropiate de realitate. Dealtfel, intenția noastră n-a fost aceea de a analiza sub toate aspectele și în amănunt monetăria de argint a Histriei. Am dorit doar să schițăm cîteva din aspectele deosebite, majore, în legătură cu care s-au exprimat puncte de vedere noi și s-au adus contribuții prilejuite de unele descoperiri mai recente. Sîntem convinși că din rîndul acestora se impune înainte de toate, nu numai ca importanță, ci și ca documentare, problema circulației și apoi aceea a vechimii monedelor de argint histriene. Ambele aruncă noi lumini pe drumul strădaniei pentru cunoașterea mai bună a istoriei orașului în primele două veacuri de la întemeiere.

3. Catalogul monedelor de bronz ale Histriei începe cu emisiunile care au pe avers roata cu patru spițe, iar pe revers legenda IΣT (pl. I, 9—10; pl. III). Criteriul după care au fost trecute în fruntea celorlalte monede de bronz histriene este de natură cronologică. După cum vom vedea, acest tip monetar reprezintă prima emisiune a cetății din seria monedelor de bronz, ele fiind contemporane cu unele din emisiunile de argint.

Monedele cu roata au constituit multă vreme subiectul unor vii discuții în legătură cu cunoașterea și fixarea locului lor de emisiune. Cercetători și numismați ca Blaremburg¹²⁰, Buracikov¹²¹, Berthier de Lagarde¹²², Oreșnikov¹²³, A. N. Zograf¹²⁴ etc. au considerat că aceste monede reprezintă emisiuni ale cetății Olbia, legenda de pe revers fiind explicată în diferite feluri. Însuși B. Pick, bun cunoscător al monedelor vest-pontice, atribuia tipul monetar în discuție unui centru comercial, situat în apropiere de Olbia, cunoscut sub numele de Istrianon Limen¹²⁵.

Pentru ipoteza că ele ar aparține Histriei au înclinat la acea dată doar N. Murzakievicz¹²⁶, P. Becker¹²⁷ și ceva mai târziu W. Knechtel¹²⁸. Cu puțin timp în urmă cercetătorul sovietic P. O. Karișkovski, voind să dea o explicație de mijloc, a socotit că monedele cu roata au fost emise în același timp atât la Olbia cât și la Histria¹²⁹.

Nesiguranța și divergențele de opinii în această privință se datoresc desigur împrejurării că în vremea când se emiteau asemenea ipoteze, nu numai că nu se descoperiseră ruinele cetății Histria, dar nici nu se cunoșteau descoperiri de monede cu roata în tot teritoriul dobrogean. Așa că, privind sub acest raport problema, găsim explicabile multe din pozițiile menționate. În știința românească de specialitate opinia că astfel de piese aparțin Histriei s-a impus în ultima vreme ca o concluzie firească. O primă referire sumară s-a făcut de noi, cu prilejul unei dări de seamă asupra lucrării lui A. N. Zograf, Античные монеты, unde piesele cu roata figurau printre emisiunile timpurii ale Olbiei. Având în vedere numărul însemnat de monede cu roata apărute în săpăturile de la Histria, pînă la acea dată, am arătat că acest tip monetar nu poate fi decît o emisiune a cetății Histria¹³⁰. Aceeași poziție este adoptată apoi de Suzana Dimitriu,¹³¹ odată cu publicarea monedelor cu roata descoperite la Histria în săpăturile efectuate în 1949 și recent de către noi, într-un studiu special, consacrat acestor emisiuni¹³².

Studiile întocmite, bazate pe un număr însemnat de astfel de piese, scoase din ruinele vechii cetăți dobrogene, demonstrează pe deplin și fără posibilitate de îndoială că monedele cu roata și legenda IΣT sînt sigur numai emisiuni ale cetății Histria. Nu este în intenția noastră să facem pentru a doua oară o asemenea demonstrație. Dorim să relevăm numai cîteva date mai mult de ordin statistic, pe care le considerăm a fi suficient de concludente în a arăta apartenența lor histriană.

Dacă avem în vedere toate monedele autonome de bronz emise de Histria, descoperite în săpături, vom putea ușor constata că tipul cu roata depășește simțitor ca număr pe fiecare din celelalte tipuri luate în parte. De pildă, se cunosc din săpăturile făcute pînă acum, inclusiv

¹²⁰ J. Blaremburg, *Choix de médailles antiques d'Olbiopolis au Olbia du Cabinet du Blaremburg*, Paris, 1882, p. 59, nr. 180—181; cf. și K. Pink, *op. cit.*, p. 180.

¹²¹ O. Buracikov, *Общий каталог монет*, Odessa, 1833, p. 144—147.

¹²² Berthier de Lagard, *Numismaticekii Sbornik*, I, 1911, p. 76—77;

¹²³ A. Oreșnikov, *IRAİMК*, I, 1921, p. 225.

¹²⁴ A. N. Zograf, *Монеты из раскопок Ольвии в 1935—1936 гг.*, în *Ольвия*, I, Kiev, 1940, p. 214—256; idem, *Античные монеты*, MIA, 16, 1951, p. 222—224; aceeași idee și la Karl Welz, în *Schweizer Münzblätter*, 1957, H. 26, p. 29—30.

¹²⁵ B. Pick, I, 1, p. 180—181.

¹²⁶ N. Murzakievicz, *Descriptio Musei publicii Odessani*, 1841, p. 24.

¹²⁷ P. Becker, *Verzeichnis alt-griechischer und römischer Münzen aus dem Nachlasse*, 1881, 17, nr. 251—252.

¹²⁸ W. Knechtel, *Cîteva monede antice inedite de Dacia și Moesia*, BSNR, I, 3—4, 1904, p. 13, nu excludea posibilitatea ca monedele cu roata să fi fost turnate mai degrabă la Istros decît la Istrianon Limen sau la Olbia.

¹²⁹ P. O. Karișkovski, VDI, 2, 1957, p. 138—140.

¹³⁰ C. Preda, SCIV, 4, 1953, 3—4, p. 806—807.

¹³¹ S. Dimitriu, *Histria*, I, p. 465—467.

¹³² C. Preda, *Monede histriene cu roata și legenda IΣT*, SCN, III, 1960, p. 21—38.

lotul din 1949, 266 de monede cu roata, 82 cu efigia lui Apollon, 147 cu zeul fluvial Istros, 28 cu Helios, 16 cu Dionysos, 41 cu Demetra, 31 cu Apollon pe omphalos și 16 cu capul lui Hermes.

Un raport statistic între aceste monede, pe de o parte, și celelalte emisiuni histriene de bronz, pe de alta, ne dă posibilitatea să observăm că prima categorie întrunește un număr de piese, care este cu puțin mai mic față de cel al tuturor tipurilor monetare de bronz bătute, luate la un loc. Numărul mare și prezența lor frecventă în diverse complexe arheologice din cuprinsul cetății, față de numai câteva exemplare găsite la Olbia, la care se adaugă legenda IΣT de pe revers (care nu poate să reprezinte, așa cum se obișnuiește în toate centrele lumii grecești, decît prescurtarea numelui orașului emitent) sînt dovezi de netăgăduit că tipul cu roata face parte din seria emisiunilor monetare ale Histriei.

Descoperirea a nu mai puțin de 207 monede cu roata în grădiștea de la Roxolani¹³³, situată pe malul stîng al limanului Nistrului, nu schimbă cu nimic datele problemei privind atribuirea către Histria a tipului monetar respectiv. Este adevărat însă că o astfel de cantitate, aproape egală cu cea consemnată pînă acum în orașul emitent, surprinde prin ineditul ei. Explicația o găsim în însăși interpretarea dată de autorii cercetărilor de la Roxolani, care pe bună dreptate, vād în acest important centru arheologic o colonie a Histriei, independent dacă aceasta a fost sau nu anticul Niconium¹³⁴. Ținînd seama că punctul ales era așezat într-o zonă geografică dintre cele mai însemnate pentru interesele comerciale ale Histriei, găsim că era firesc ca orașul emitent să canalizeze în această direcție o cantitate așa de mare de monede.

Spre deosebire de toate monedele emise de Histria, piesele despre care este vorba sînt, cu o singură excepție (nr. 231), toate obținute, prin turnare nu prin batere ca celelalte. Cele mai multe păstrează cîte un mic peduncul, rămas de la orificiul prin care se turna metalul, în stare lichidă, în tipar. Ca urmare a procedurii imperfect, pentru realizarea unor asemenea piese, ca și din cauza tocirii tiparului, literele din legendă apar destul de neîngrijit și uneori încorect redată. De exemplu, dimensiunile literelor nu sînt niciodată aceleași în cadrul legendei fiecărui exemplar în parte, I și T fiind întotdeauna mai mici decît Σ. În multe cazuri litera T apare cu două bare transversale, cea de a doua fiind fixată la extremitatea de jos (pl. III). Este foarte probabil că în asemenea situații să avem de-a face și cu unele greșeli de grafie ale meșterilor gravori, precum , poate mai ales, cu imperfecțiuni ale procedurii de turnare.

Nu reiese în ce măsură s-a ținut seama sau nu la turnarea lor de un sistem ponderal folosit la acea dată în lumea greacă. Constatăm numai că modulul și nominalul lor sînt destul de variate. Se întîlnesc piese care cîntăresc 0,21 g avînd un diametru de 0,7 mm și monede mai mari cu o greutate de 3,75 g și cu un diametru de 17—18 mm. Între acestea există o serie întregă de exemplare cu greutate și mărimi diferite. În funcție de modul am încercat o primă clasificare a acestor monede, pe care am realizat-o nu fără unele dificultăți, în studiul nostru mai vechi, dedicat în întregime cercetării emisiunilor histriene cu roata. Am ajuns astfel să împărțim monedele, folosind drept criteriu modulul, în cinci grupe. Așa cum subliniam cu acel prilej, între aceste grupe nu există limite fixe. Trecerea de la o grupă la alta se face cu piese avînd greutate intermediare. Dificultăți în privința unei împărțiri exacte a acestor monede provin, în mare măsură, din faptul că în multe cazuri nu avem greutatea lor reală, datorită proastei lor conservări. Dealtfel, această constatare este valabilă aproape pentru toate monedele descoperite la Histria, care sînt foarte mult oxidate și rău păstrate din cauza mediului marin umed și sărat. Oricum ar fi, pentru monedele cu roata, este clar că avem de-a face cu mai multe grupe deosebite între ele prin variațiile de modul și greutate.

¹³³ A. G. Zaginailo, *Материалы по археологии северного Причерноморья*, 5, 1966, p. 100—131.

¹³⁴ P. O. Karșkovski, *Материалы по археологии...*, p. 149—162.

Pentru a ilustra caracterul oarecum arbitrar al unei astfel de clasificări și lipsa unui alt criteriu mai exact decât cel ales de noi, vom prezenta cele cinci grupe într-o formă mai detaliată. Aici vom întâlni și unele mici modificări față de clasificarea anterioară, datorită, pe de o parte, faptului că fondul de monede a sporit simțitor, iar pe de alta, caracterului mobil pe care-l prezintă trecerile de la o grupă la alta. De aceea nu trebuie să fim surprinși, dacă pe viitor va trebui să asistăm la noi corectări sau îmbogățiri ce se pot aduce acestor prime încercări.

Iată cum arată în acest stadiu de cercetare clasificarea mai în detaliu a monedelor cu roata de la Histria :

<i>Grupa</i>	<i>Exemplare</i>	<i>Diametrul</i>	<i>Greutatea</i>
I	30 AE	7–9,5 mm	0,21–0,98 g
	21 „	„ „ „	0,21–0,59 „
	9 „	„ „ „	0,60–0,98 „
II	38 „	10–11,7 „	0,54–1,18 „
	32 „	„ „ „	0,54–0,99 „
	6 „	„ „ „	1,05–1,18 „
III	138 „	12–14 „	0,60–2,15 „
	57 „	„ „ „	0,60–0,89 „
	74 „	„ „ „	1,00–1,47 „
	6 „	„ „ „	1,54–1,76 „
	1 „	„ „ „	2,15 „
IV	27 „	15–16 „	0,85–2,52 „
	3 „	„ „ „	0,85–1,00 „
	3 „	„ „ „	1,25–1,46 „
	9 „	„ „ „	1,62–1,92 „
	12 „	„ „ „	2,09–2,52 „
V	3 „	17–18 „	2,52–3,37 „

După cum am mai precizat și se poate urmări clar în clasificarea prezentată, din punct de vedere ponderal nu putem face o demarcație de la o grupă la alta. De aceea se întâlnesc piese cu greutateți similare sau apropiate în grupele imediat învecinate, deosebiri între ele fiind făcute în funcție de modul. Privite însă pe plan general, se observă totuși un raport direct între modul și nominal. De exemplu, monedelor cu un diametru mai mic le corespund de obicei piese cu greutateți mai reduse și invers, celor cu modul mare, piese cu ponduri mai ridicate. De aceea, este nevoie, ca atunci când operăm cu schema celor cinci grupe sau facem aprecieri asupra ei, să ținem seama de inconvenientele pe care le prezintă o astfel de clasificare.

Nu se poate spune că între clasificarea noastră și cea făcută de A. G. Zaginailo¹³⁵, pentru monedele de la Roxolani, există deosebiri esențiale sau de principiu. Autorul amintit face o primă separare a acestor monede în două mari grupe. În prima grupă, numită de tip istrian, include 195 de piese, similare celor descoperite la Histria¹³⁶. Din grupa a doua fac parte 12 monede, zise de tip roxolan¹³⁷, considerate a fi imitații realizate în grădiștea de la Roxolani și care nu apar în alte descoperiri. Pentru prima grupă, cea histriană, care ne

¹³⁵ A. G. Zaginailo, *loc. cit.*

¹³⁷ B. Pick, *loc. cit.*

¹³⁶ *Ibidem*, p. 108.

interesează aici, A. G. Zaginailo folosește același gen de clasificare, luând drept criteriu tot diametrul monedelor. Cu alte cuvinte este vorba de același principiu și de aceeași înșiruire a monedelor, de la piese cu modul și nominal reduse, la piese cu dimensiuni și greutateți mai mari. Deosebirea constă doar în alegerea, pentru cele trei subgrupe la care s-a oprit cercetătorul sovietic, a altor limite a diametrelor. Monedele de la Roxolani au fost separate numai în trei subgrupe. A. G. Zaginailo s-a oprit la primele trei subîmpărțiri, deoarece pentru treptele IV și V n-a dispus de monede cu diametre mai mari de 16 mm și nici de exemplare cu greutateți de 2 și 3 g.

Felul în care se succed greutatețile tuturor monedelor de tipul cu roata, fără diferențe sensibile de la o grupă la alta, nu ne îngăduie să vorbim cu certitudine despre nominaluri diferite. Desigur că raporturile de greutate dintre cele mai ușoare monede, cîntărind sub 1 g, și cele mai grele, cu un pond de peste 2 g, ne-ar da dreptul să considerăm piesele mai ușoare ca subdiviziuni ale celor cu o pondere superioară. Credem însă că nu este chiar așa de simplu să ne pronunțăm, atîta timp cît nu cunoaștem și raportul cronologic între diferitele grupe de monede. Dacă am putea fi siguri de o contemporaneitate absolută a tuturor acestor categorii, ar fi ușor de făcut și unele deosebiri de nominal, or, acest lucru nu este posibil. Avem totuși sentimentul că nu greșim, atunci cînd considerăm cele cîteva monede foarte mici, de 7—9 mm cu o greutate de 0,21—0,50 g, piese divizionare.

Un alt aspect al studiului monedelor cu roata este acela al cronologiei, asupra căreia s-au exprimat păreri diferite, fără însă a se fi adus, de fiecare dată, argumente suficiente de grăitoare. O primă încercare de datare aparține lui B. Pick, care atribuia monedele respective secolelor V—IV î.e.n. Criteriile, deși nu le menționează, par să fie numai de ordin tehnic și numismatic.

Pentru o datare mai veche a înclinat A. N. Zograf, care le considera contemporane cu monedele olbiene mari turnate și le plasa în timp la sfîrșitul secolului al VI-lea și începutul secolului al V-lea î.e.n.¹³⁹. După toate aparențele și aici au fost luate în considerație numai criteriile de ordin tehnic, similare cu cele ale primelor emisiuni olbiene.

În studiul nostru amintit, problema datării monedelor cu roata a fost reluată și privită sub diversele ei aspecte. Analizînd documentele arheologice în primul rînd, se poate spune că Histria, încă de pe la mijlocul secolului al V-lea î.e.n., depășise faza de simplu intermediar între metropolă și triburile băștinașe din această regiune, devenind un centru cu o producție proprie, menită să înlocuiască multe din mărfurile de import, aduse din alte orașe ale lumii grecești. Dezvoltarea economică la care ajunsese Histria la data amintită a creat și condiții pentru emiterea unei monede proprii, care să satisfacă nu numai nevoi ale pieței interne, ci să ajute și să ușureze parte din schimburile comerciale întretinute cu lumea din vecinătate.

O altă serie de fapte vin să se adauge celor de ordin economic. Ne referim la observațiile stratigrafice, făcute în ultimele campanii de săpături. Se constată, de pildă, că monedele cu roata se găsesc în complexe arheologice din secolele V—IV î.e.n. Unele exemplare apar frecvent la adîncimi mari și în niveluri de locuire din secolul al V-lea, unde nu se întîlnesc alte tipuri monetare. Ar fi de amintit, printre altele, descoperirea unor asemenea piese în sectorul templului grec de la mijlocul secolului al V-lea î.e.n., piesele apărute în secțiunea mare săpată în 1950, precum și cele din sectoarele X și Z, situate în partea de vest a orașului. Grăitoare în acest sens este descoperirea într-o movilă din necropola de peste lac a două monede cu roata, alături de materiale arheologice datate în al treilea sfert al secolului al V-lea î.e.n.

Nu trebuie neglijate nici criteriile de ordin tehnic și numismatic. Obținerea acestor monede prin turnare, procedeu tehnic mai vechi decît cel al baterii, situează piesele respective

¹³⁹ A. N. Zograf, *Античные Монеты*, МИА, 16, 1951, p. 222—224.

din punct de vedere cronologic, în fruntea tuturor celorlalte emisiuni de bronz ale Histriei. Chiar și literele legendei, prin caracterul lor paleografic, pledează în favoarea vechimii emisiunilor respective. Sigma apare cu brațele foarte mult deschise și unghiurile de la legătura barelor rotunjite. Este posibil ca faptul în sine să se datoreze tocmai imperfecțiunii procedurii tehnic al turnării. Nu este însă mai puțin adevărat că un Σ cu asemenea caractere ne îndreaptă spre o etapă mai veche în raport cu perioada de emisie a celorlalte monede de bronz ale Histriei. Poate că prezintă un oarecare interes în această privință și împrejurarea că roata ca tip de reprezentare pe monede se întâlnește destul de frecvent pe o serie de emisiuni grecești din secolele VI—V î.e.n.

Luând în considerație toate criteriile de datare înșirate mai sus, putem ajunge la încheierea că monedele cu roata încep să fie emise la Histria pe la mijlocul secolului al V-lea î.e.n.¹³⁹. Aceleași date și observații arheologice ne arată însă că monedele respective continuă să fie emise și să circule și în secolul al IV-lea î.e.n. Ele se găsesc destul de des în niveluri de locuire alături de monedele de bronz ale lui Filip II și Alexandru cel Mare. După toate probabilitățile, ele nu depășesc, ca dată ultimă de emisie, momentul în care Histria începe să bată primele sale piese de bronz și perioada când are loc pătrunderea monedelor și a influenței macedonene în orașele vest-pontice. În consecință, ar urma să admitem că atelierele histriene au emis monede de tipul celor cu roata de la mijlocul secolului al V-lea și puțin după mijlocul secolului al IV-lea î.e.n. Desigur, că nu excludem ca unele piese să fi continuat să circule și în ultimele două-trei decenii ale secolului al IV-lea î.e.n.

Cercetările de pînă acum nu ne permit să facem o serie cronologică a diferitelor emisiuni monetare cu roata. Aspectul tehnic nu ne îngăduie să facem o astfel de distincție. În această privință poate ar fi de luat în considerație doar mărimea pedunculului, care variază de la unele piese la altele, cele cu pedunculul mai lung fiind probabil cele mai vechi. Dacă diferențele de greutate și unele amănunte de caracter paleografic din cuprinsul legendei pot servi la o încadrare a lor cronologică, nu reiese limpede din analiza făcută. Reamintim numai că litera T apare uneori cu o bară transversală la partea de jos a literei, dar nu știm, dacă aceasta este o consecință a procedurii tehnic și al unei grafii greșite, sau faptul trebuie pus în legătură cu diversele faze de succesiune în timp a tuturor monedelor cu roata. Deși, pentru moment, o asemenea precizare este greu de făcut, observația merită să fie reținută și utilizată în cercetările viitoare.

Circulația monedelor cu roata nu se reduce, ca a celorlalte emisiuni de bronz ale Histriei, numai la limitele cetății sau ale teritoriului ei. Piese izolate, descoperite în decursul timpului, arată că ele au cunoscut o răspîndire largă, deși erau monede mărunte destinate unui schimb restrîns de obicei la limitele orașului emitent, deci cu o rază de acțiune redusă. În cuprinsul teritoriului dobrogean se cunosc doar cîteva descoperiri izolate, constînd din cîte o monedă, provenind de la Constanța¹⁴⁰, Sinoe¹⁴¹, Adamclisi¹⁴² și Satu Nou-Canlia¹⁴³, toate în jud. Constanța. Principalele descoperiri indică o pătrundere a acestor monede în direcție nordică, de-a lungul litoralului Mării Negre. În acest sens pot fi amintite monedele găsite în apropiere de Ismail¹⁴⁴ (Tuzla—U.R.S.S.) și monedele descoperite în cursul cercetărilor din orașele grecești Tyras¹⁴⁵ și Olbia¹⁴⁶. O mențiune specială se cuvine să facem în legătură cu monedele găsite în grădiștea de la Roxolani. Așa cum am mai arătat, în această interesantă așezare comercială, după toate aparențele o colonie a Histriei datînd din

¹³⁹ C. Preda, SCN, III, 1960, p. 31—35.

¹⁴⁰ W. Knechtel, BSNR, I, 3—4, 1904, p. 13.

¹⁴¹ V. Canarache și C. Preda, SCIV, 4, 1953, 1—2, p. 143.

¹⁴² G. Buzdugan și I. Mititelu, SCN, III, 1960, p. 386.

¹⁴³ B. Mitrea, StCl, VII, 1965, p. 159.

¹⁴⁴ C. Preda, *op. cit.*, p. 28.

¹⁴⁵ L. D. Dimitrov, *Археологични пом'етки*, USSR, IV, 1952, p. 62—64 și V, 1955, p. 117.

¹⁴⁶ A. N. Zograf, în *Ольвия*, I, Kiev, 1940, p. 211—256, cf. și B. Pick, *loc. cit.*; L. P. Harko, în *Ольвия*, Moscova, 1964, p. 321—378.

secolele VI—IV î.e.n., s-a descoperit în perioada 1957—1963 un număr de 207 monede de bronz cu roată. Dintre acestea, 195 de exemplare sînt de tipul celor găsite la Histria, iar restul, 12 piese, ar reprezenta, după editorul lor, un tip aparte, zis roxolani, fiind considerate imitații locale ale celor dintii¹⁴⁷. Cifra, care se apropie destul de mult de numărul celor descoperite la Histria, este de-a dreptul impresionantă. Aceasta arată cît de strîns erau legate interesele comerciale ale Histriei de centrul de la Roxolani, situat într-un punct de contact din cele mai importante cu populația locală. Descoperirile de monede cu roata urmează același drum comercial de coastă ca și emisiunile de argint histriene. Adesea ele apar împreună în centre importante ca Tyras, Roxolani, Olbia și împrejurimi. Prezența lor pe această rută importantă, precum și numărul destul de ridicat al monedelor sînt dovezi în plus pentru extinderea și influența comerțului istrian în regiunea nord-pontică¹⁴⁸. Aceleași descoperiri vin să sublinieze încă o dată rolul deosebit de însemnat pe care l-a jucat Histria în secolele V—IV î.e.n., atît în comerțul vest și nord-pontic, depășind sub acest aspect toate coloniile vecine, cît și în raporturile strînse cu populațiile locale din Hinterland. Faptul este cu atît mai mult de relevant, cu cît de data aceasta avem de-a face cu circulația unor monede de bronz, nu cu emisiuni de metal prețios. Dacă monedele din metal comun ale unui oraș ajungeau să circule la distanțe și în număr mare, trebuie să admitem că centrul emitențelor respectiv, în cazul nostru Histria, se bucura de un mare prestigiu economic în această parte a lumii antice. În aceeași ordine de idei ni se pare demnă de remarcă și împrejurarea că emisiunile cu roata sînt singurele monede de bronz ale Histriei care cunosc o astfel de răspîndire și că ele circulă paralel cu emisiunile de argint histriene. Deci, monedele de argint, cu renumele de care se bucurau și cu execuția lor artistică remarcabilă, n-au diminuat cu nimic puterea de circulație a pieselor cu roata. Explicația trebuie căutată, desigur, nu într-o valoare recunoscută a acestor emisiuni, ci, așa cum spuneam, în prestigiul și locul pe care și-l asigurase Histria în comerțul și economia zonei de vest și de nord a Pontului Euxin.

Pe lîngă tipul de monedă cu roata la care ne-am referit, Histria a mai emis și alte piese cu roata, dar bătute, nu turnate. Nu se cunosc decît două. Una dintre ele (nr. 231 în catalog), găsită la Histria în 1961, are pe avers roata cu patru spițe, fără cîmp adîncit, iar pe revers legenda IΣTPI și urmele clare ale ștanței (pl. III,2). Este o monedă mică, cu diametrul de 9 mm și greutatea de 0,98 g. Oea de a doua monedă, asemănătoare celei dintii, s-a găsit în ostrovul Levki (U.R.S.S.). Pe revers, pe lîngă legenda IΣTPI, mai are în cîmp cîteva litere neclare. După toate probabilitățile acest nou tip monetar se datează, așa cum este de părere și A. Zaginailo, în a doua jumătate a secolului al IV-lea î.e.n.¹⁴⁹. Este firesc să admitem că monedele cu roata bătute continuă imediat în timp pe cele turnate. Momentul acesta ar coincide cu procesul de emiteră a primelor tipuri monetare histriene de bronz, proces care s-ar plasa nu mult după mijlocul secolului al IV-lea î.e.n. În stabilirea unei astfel de cronologii ar mai putea fi luată în considerație și legenda de pe monede, care apare sub forma de IΣTPI. În legătură cu același tip de monede ar mai putea fi remarcată și raritatea lor. Adoptarea de către oraș a unor noi tipuri cu reprezentări mult mai caracteristice lumii grecești a determinat probabil emiteră unui număr foarte mic de monede cu roata bătute ca apoi să fie abandonat acest tip.

4. Seria emisiunilor monetare de bronz ale Histriei continuă cu piesele care au pe avers capul lui Apollon, iar pe revers emblema orașului, vulturul pe delfin și legenda IΣTPI sau IΣTPIH. Tipul monetar respectiv este prezent în descoperirile de pînă acum, așa cum reiese din tabel (nr. 232 — 306), printr-un număr de 82 exemplare, în care sînt incluse și

¹⁴⁷ A. G. Zaginailo, *loc. cit.*

¹⁴⁸ C. Preda, *loc. cit.*; P. Alexandrescu, *StCl*, XII, 1970, p. 154,

¹⁴⁹ A. G. Zaginailo, *KS*, 1965, p. 167—175, după o informație a lui N. Murzakievicz, în *ZOOID*, III, 1952, p. 238, nr. 4,

cele șapte piese publicate în *Histria*, I¹⁵⁰. Monedele nu se prezintă ca un tip unitar. Sub aspect ponderal se constată că monedele se grupează astfel :

23 monede		.1,04—1,85 g
18	„	.2,02—2,75 „
12	„	.3,10—3,88 „
11	„	.4,05—4,80 „
3	„	.5,01—5,45 „
8	„	fragmentare

Cit privește modulul acestor monede este de remarcă că o grupă are diametre între 11—13 mm, iar alta între 17—23 mm.

Din punct de vedere stilistic s-ar putea vorbi de serii și variante ale tipului respectiv. Seria principală și caracteristică o constituie monedele care redau capul lui Apollon cu cunună de lauri, foarte asemănător celui întilnit pe emisiunile de aur și bronz ale regelui macedonean Filip II (pl. IV, 3). Asemănarea aceasta, sesizată de B. Pick, ar putea să sugereze ideea că monedele histriene au preluat tipul de cap al lui Apollon de pe monedele dinastului macedonean¹⁵¹. Faptul este posibil, dacă ținem seama că monedele de bronz ale lui Filip II au circulat în număr mare în zona vest-pontică, la Histria fiind descoperite în cantități destul de însemnate (nr. 800—915).

Nu toate monedele histriene cu capul lui Apollon fac parte din aceeași categorie. În săpăturile de la Histria au apărut și monede pe care capul lui Apollon este diferit redat (pl. IV, 4—6). După toate probabilitățile, în aceste cazuri avem de-a face cu alte serii monetare mai târzii. La unele din aceste emisiuni se constată că vulturul apare pe delfin cu aripile deschise, iar în câmp se întilnesc prescurtări ale unor nume de magistrați monetari ca : API (nr. 271) (pl. IV, 6) AYXH (nr. 304) (pl. IV, 4) și HPO ΔO (nr. 252, 257, 264) (pl. IV, 5). Există și unele piese la care nu se poate preciza, dacă pe aversul lor este redat sau nu capul lui Apollon (pl. V, 3—5 și pl. VI, 1).

După B. Pick aceste monede sînt cele mai vechi emisiuni de bronz ale Histriei și le datează în secolul al IV-lea î.e.n.¹⁵². Considerăm însă că în această privință este necesar să aducem unele precizări și să facem diferențierile de rigoare. Prima serie de monede, pe care capul lui Apollon este înfățișat într-o manieră aproape identică cu cel de pe monedele lui Filip II, au putut fi emise începînd chiar cu perioada de domnie a regelui macedonean amintit, adică nu mult după mijlocul secolului al IV-lea î.e.n. Ele se pot data eventual pînă către sfîrșitul aceluiași secol și, probabil, la începutul secolului următor. Celelalte serii, despre care am vorbit, sînt ceva mai târzii și s-ar putea data în cursul secolului al III-lea și în prima jumătate a secolului al II-lea î.e.n. Cele mai recente din rîndul acestora par a fi monedele cu nume de magistrați, care ar urma să fie astfel plasate în prima jumătate a secolului al II-lea î.e.n. Cronologia propusă de noi are fără îndoială un caracter provizoriu, atîta vreme cît ea se sprijină doar pe argumente de ordin stilistic. Observațiile stratigrafice privind mediul arheologic în care s-au găsit nu ne permit să aducem precizări cronologice suplimentare.

5. Monedele care au pe avers capul zeului fluvial Istros sînt destul de numeroase, ele situîndu-se din acest punct de vedere, imediat după piesele cu roata și înaintea tuturor celorlalte emisiuni ale Histriei autonome. Se cunosc pînă acum 146 de monede în descoperirile

¹⁵⁰ S. Dimitriu, *Histria*, I, p. 467.

¹⁵² B. Pick, *loc. cit.*

¹⁵¹ B. Pick, *op. cit.*, p. 151; J.G.F. Hind, NC, 1970, p. 12.

de la Histria. Dintre acestea, 142 sînt cuprinse în catalogul de mai jos (nr. 333—474) și patru exemplare în primul volum al monografiei *Histria*¹⁵³. Din punct de vedere stilistic ar fi de observat prezența a două serii de emisiuni în cadrul aceluiași tip. În prima serie ar fi de inclus monedele cu flanul neregulat și gros, pe care capul zeului fluvial apare ușor în profil și plasat în cîmpul din stînga al monedei (pl. V, 2). Cealaltă serie cuprinde piesele cu flanul circular și mai subțire, capul zeului fiind redat mai mult din față decît din profil (pl. IV, 1). Legenda apare în majoritatea cazurilor sub formă de ΙΣΤΠΙ și mai rar sub aceea de ΙΣΤΠΗ.

După greutate monedele se grupează astfel:

3 monede	0,89—0,99 g
50 „	1,00—1,98 „
56 „	2,00—2,98 „
23 „	3,05—3,97 „
1 „	4,33 „
9 „	fragmentare

Variațiile de greutate nu credem că pot fi puse în legătură cu nominalurile diferite. Este probabil ca aceste diferențe să se explice cronologic, în sensul că piesele mai grele, aparținînd în special primei serii, sînt mai vechi, în timp ce exemplarele mai ușoare, încadrate cu precădere în seria următoare, aparțin unei perioade mai tîrzii. În acest calcul trebuie avut în vedere și faptul că, datorită proastei conservări a monedelor, care au necesitat o tratare intensă de curățire, s-a ajuns în multe cazuri la pierderea unei părți din greutate, adesea destul de apreciabilă.

Cele mai multe piese din această categorie au apărut în sectorul de locuințe situat pe platoul din partea de vest a cetății, în cuprinsul unor complexe din secolele IV—III î.e.n. Ele se găsesc deseori alături de monedele macedonene ale lui Filip II și Alexandru cel Mare, iar cîteodată se întîlnesc la adîncimi mari, la care apar și unele monede cu roată. Aceste cîteva observații sumare sînt în măsură să aducă date suplimentare în legătură cu încadrarea lor cronologică. Dacă am ține seama numai de aceste considerente, ar urma să credem, că monedele de tipul cu zeul fluvial Istros din prima serie au fost emise numai în a doua jumătate a secolului al IV-lea și pînă la începutul secolului al III-lea î.e.n. După toate probabilitățile aceste emisiuni se înscriu sigur printre primele monede de bronz bătute ale Histriei, dacă nu sînt chiar cele mai vechi. *Ele sînt contemporane astfel cu cele dintîi piese cu capul lui Apollon, poate chiar puțin anterioare*, începuturile lor plasîndu-se pe la mijlocul secolului al IV-lea î.e.n. sau imediat după acesta. Seria cealaltă, cu flanul circular și capul zeului bine centrat, ar succeda cronologic pe cele dintîi, datîndu-se în cursul secolului al III-lea î.e.n. O asemenea încadrare în timp a monedelor histriene cu capul zeului fluvial pare să fie confirmată și de analiza tehnică și numismatică a monedelor. Forma pastilei monetare de multe ori foarte neregulată, aplicarea efigiei zeului pe reversul monedei deseori pe marginea flanelui și nu în centrul lui, la care se mai adaugă prezența unui ușor cîmp adîncit pe revers, sînt elemente de ordin tehnic, neîntîlnite la celelalte emisiuni de bronz ale cetății și care pot constitui puncte de reper în stabilirea datei lor de emitere. Pe lîngă toate acestea se mai poate lua în considerație și maniera de redare a efigiei, unde nu se poate vorbi de deficiențe de execuție artistică, dar în care se surprind unele aspecte ale artei tradiționale, observîndu-se chiar o oarecare tendință de barbarizare, așa cum întîlnim în cazul unor emisiuni de la Tyras

¹⁵³ S. Dimitriu, *loc. cit.*

și Olbia, atunci când ele redau personificări ale râurilor învecinate. În nici un caz ele nu par să atingă anul 200 î.e.n. dată în jurul căreia B. Pick plasează emiterea acestui tip de monedă¹⁵⁴.

6. Monedele cu capul lui Helios văzut din față și încununat cu raze, avînd pe revers aceeași emblemă a orașului și legenda întotdeauna ΙΣΤΡΙΑ (pl. IV, 2), sînt mai puțin numeroase în raport cu celelalte tipuri asupra cărora am referit. Pînă acum se cunosc în descoperirile de la Histria doar 28 de exemplare (nr. 307—332 în catalog și două în *Histria*, I, p. 467). Toate sînt piese cu modulul mic, majoritatea avînd diametre între 12 și 15 mm. Doar cîteva exemplare măsoară 17 și 18 mm.

În privința pondului situația se prezintă astfel :

2 AE	0,77—0,84 g
13 „	1,17—1,85 „
6 „	2,00—2,37 „
3 „	3,20—3,45 „
2 „	fragmentare

Oa și în cazul celorlalte tipuri, nici la aceste emisiuni variațiile de greutate nu se explică în funcție de existența unor nominaluri diferite, ci mai degrabă în funcție de timp și chiar de stadiul de conservare, care este diferit de la un exemplar la altul.

Referitor la cronologia acestor monede, B. Pick este de părere că sînt contemporane cu emisiunile histriene de tipul cu capul zeului fluvial Istros și al lui Dionysos, pe care le datează în jurul anului 200 î.e.n.¹⁵⁵. Cronologia numismatului german pentru aceste emisiuni pare să fie aproape de realitate, numai că aceasta este mult prea strînsă. Avînd în vedere același criteriu stilistic și legenda prescurtată întotdeauna sub forma de ΙΣΤΡΙΑ, credem că putem lărgi cronologia emisiunilor respective între a doua jumătate a secolului al III-lea și mijlocul secolului al II-lea î.e.n. Ele ar putea astfel să fie contemporane cu faza finală a emisiunilor cu capul zeului fluvial și cu începuturile unora dintre monedele ulterioare ale Histriei.

Oa fapt deosebit, la acest tip monetar, ar fi de menționat prezența siglei ME pe reversul unei monede (nr. 332) (pl. IV, 2). Datorită acestei sigle, probabil prescurtarea unui nume de magistrat monetar, piesa reprezintă o variantă necunoscută pînă acum. În rest nu sînt de semnalat deosebiri față de cele cuprinse în catalogul lui B. Pick și nici în completările aduse ulterior acestuia.

7. Seria descoperirilor monetare de la Histria continuă cu emisiunile cu capul lui Dionysos. S-au găsit doar 15 exemplare (nr. 475—487 și două piese în *Histria*, I, p. 467). Monedele se înscriu în rîndul pieselor cunoscute de B. Pick. O singură monedă, nu îndeajuns de bine conservată și nici suficient de clară, se dovedește a fi un exemplar iredit (nr. 487) (pl. VI, 2). Pe reversul acestei monede apare o cunună, probabil de iederă, în interiorul căreia, după toate aparențele, se află un caduceu.

După greutate monedele se grupează astfel :

1 AE	0,83 g
8 „	1,36—1,93 „
3 „	2,11—2,65 „
1 „	3,12 „

¹⁵⁴ B. Pick, *op. cit.*, p. 152.

¹⁵⁵ *Ibidem*, p. 151—152.

Modulul este destul de mic, oscilînd în special în jurul a 14 și 15 mm, cu excepția a trei piese care măsoară una 18 mm și celelalte două 12 mm fiecare.

În privința cronologiei acestor emisiuni nu sîntem în situația de a veni cu elemente suplimentare în afara celor deja cunoscute. B. Pick le considera contemporane cu emisiunile cu capul zeului fluvial Istros și al lui Helios, socotindu-le a fi fost bătute pe la anul 200 î.e.n.¹⁵⁶. Credem însă că monedele cu capul lui Dionysos sînt mai tîrzii decît cele cu zeul fluvial și numai parțial contemporane cu emisiunile de tipul lui Helios. În consecință ar urma să le plasăm în timp între sfîrșitul secolului al III-lea și pînă imediat după mijlocul secolului al II-lea î.e.n. Am indicat desigur o perioadă de timp ceva mai largă în cuprinsul căreia trebuie căutat momentul exact al emiterii acestor monede.

8. Printre emisiunile de bronz ale Histriei, aparținînd etapei tîrzii a monetăriei autonome a orașului, se numără și monedele cu chipul Demetrei. În săpăturile arheologice de pînă acum s-au descoperit 42 de monede de acest tip (34 AE, nr. 488—521, și 8 AE, în *Histria*, I, p. 468). Cele mai multe sînt piese slab conservate și mult uzate, fapt care a îngreuiat adesea identificarea unora dintre ele.

Nu toate monedele aparțin aceluiași tip. În majoritate acestea sînt de tipul cunoscut de B. Pick, avînd pe avers capul zeiței Demetra, iar pe revers emblema și numele orașului. Aproape toate sînt emisiuni cu un modul ceva mai mare, cu diametru cuprins între 15 și 23 mm. Două dintre monede (nr. 492 și 496) măsoară doar 13,15 și 11 mm. În funcție de pond, monedele din această categorie se distribuie astfel:

1 AE	0,83 g
1 „	1,10 „
1 „	2,53 „
8 „	3,02—3,96 „
12 „	4,20—4,90 „
6 „	5,20—5,98 „
4 „	6,06—6,47 „
1 „ fragmentară	

În privința greutateii monedelor se constată existența unor diferențe destul de mari între cele mai ușoare și cele mai grele exemplare. Desigur, că trebuie să ne gîndim, pornind de la aceste diferențe, la existența unor nominaluri diferite, cele mai mici reprezentînd subdiviziuni ale celor cu greutatea mai mari.

O caracteristică a acestui tip monetar o constituie prezența și frecvența contramărcilor, aplicate cîte una sau două pe un exemplar. De regulă, acestea se întîlnesc pe avers. În general, contramărcile nu sînt ușor de identificat. Cele care au putut fi precizate, puține de altfel la număr, redau capul lui Hermes (nr. 500, 513, 517) (pl. V, 6) și pe cel al Demetrei (nr. 507) (pl. VI, 3). Asupra semnificației contramărcării monedelor vom reveni ceva mai jos, atunci cînd vom vorbi despre acest proces în general.

Interesante se dovedesc și numele prescurtate ale unor magistrați monetari. Pe lîngă cele cunoscute și mai frecvente, ca XAI și API, se remarcă și un nume nou, acela de MONI¹⁵⁷. La acestea se adaugă piese pe reversul cărora se întîlnește sigla Y (nr. 514).

O grupă aparte, din aceeași categorie cu chipul Demetrei, o constituie trei monede (nr. 519—521), care au pe avers capul Demetrei cu vîl, iar pe revers o cunună cu spice,

¹⁵⁶ *Ibidem*, p. 152.

¹⁵⁷ Gh. Poenaru Bordea, Pontica, IV, 1971, p. 321, propune Μονι(μυχρος) sau Μόνι(μοσ).

în interiorul căreia se află înscris numele oraşului (pl. IV, 8 şi pl. VI, 4). Tipul ca atare nu a fost cunoscut pînă în prezent. Toate cele trei monede sînt de modul mic (14 mm) şi au greutatea de 1,58—1,80 g. Pe aceste piese nu se întîlnesc contramărci. În schimb se remarcă pe reversul lor prezenţa siglei H.

În legătură cu datarea tuturor monedelor de tipul cu capul Demetrei, deci, inclusiv a celor cu cunună de spice pe revers, ar fi de făcut o primă precizare cu caracter general, că aceste piese fac parte din ultima fază a monetăriei autonome a Histriei. B. Pick (p. 152) se mulţumeşte a le considera ulterioare celorlalte monede de bronz, fără a face nici o altă precizare cronologică. Fără îndoială că nu este deloc simplu să fixezi, ca şi la multe din emisiunile de bronz histriene, anumite limite cronologice. După toate aparenţele, acest tip monetar s-ar putea totuşi data în a doua jumătate a secolului al II-lea şi începutul secolului I î.c.n., fiind piesele care au avut circulaţie intensă şi îndelungată. Urmele evidente de tocire, ca şi aplicarea contramărcilor, uneori cîte două pe o singură piesă, ne dau indicaţii clare în acest sens. Dacă ar fi să judecăm după aceste indicii, uzură şi contramărci, ar urma să admitem, că emisiunile cu capul Demetrei reprezintă monedele în care se oglindeşte în modul cel mai clar cu putinţă, una din cele mai importante crize economice prin care trecea oraşul. Folosirea pînă aproape de epuizare a unui tip monetar, contramarcarea pieselor respective, pentru a le prelungi puterea de circulaţie, sînt dovezi de netăgăduit în sprijinul celor afirmate.

9. Un tip monetar histrian necunoscut de B. Pick, dar publicat în unele studii apărute ulterior, îl constituie emisiunile cu capul zeului Hermes acoperit cu petasos¹⁵⁸. Efigia zeului nu este identică la toate monedele, deosebiri semnalîndu-se mai ales la petasos, care apare sub forme diferite. În privinţa reversului se constată existenţa a trei tipuri. La primul tip, care întruneşte şi cele mai multe exemplare (nr. 522—537), întîlnim pe revers emblema şi numele oraşului Histria. Legenda apare sub forma de ΙΣΤΡ, ΙΣΤΡΙ, ΙΣΤΡΙΗ şi într-un singur caz (nr. 534) se pare a fi ΙΣΤΡΙΗΝΩΝ? Pe unele piese apare şi numele prescurtat al unui magistrat monetar ΔΙΟ (nr. 532, 540) şi pe una din monede (nr. 533) sigla A.

Tipul al doilea de revers redă, în locul emblemei oraşului, un kerikeion (nr. 538—539). Legenda nu este suficient de clară. Ea prezintă lacune şi urme de barbarizare, ceea ce o face oarecum nesigură (pl. IV, 7).

Pe cel de-al treilea tip de revers nu apare decît numele oraşului sub forma ΙΣΤΡΙ şi jos ΔΙΟ; împrejur se conturează urmele unei cununi (nr. 540) (pl. VI, 5).

Toate monedele cu capul lui Hermes găsite la Histria întrunesc la un loc un număr de 19 exemplare (nr. 522—540). După greutate ele se distribuie în felul următor :

3 AE		0,98—1,07 g
8	„	1,20—1,99 „
5	„	2,03—2,52 „
1	„	3 „
2	„	fragmentare

În toate cazurile avem de-a face cu piese de modul mic. Primele trei exemplare cu greutatea mai mici măsoară cîte 11 mm fiecare, în timp ce piesele următoare au diametre cuprinse între 13 şi 17 mm.

Din punct de vedere cronologic, emisiunile cu capul lui Hermes aparţin tot fazei tîrzii a monetăriei histriene şi se datează, după cîte se pare, către sfîrşitul secolului al

¹⁵⁸ M. Sutz, BSNR, XII, 1915, p. 161; C. Preda, SCN, II, 1958, p. 113.

II-lea și prima jumătate a secolului I î.e.n. Am vrea să precizăm totuși, că această cronologie rămîne încă să fie confirmată de descoperiri ulterioare. Deocamdată, în sprijinul datării noastre ar veni stilul destul de neîngrijit al monedelor și prezența contramărcilor cu capul lui Hermes pe monedele din faza finală a monetăriei histriene.

10. Printre ultimele monede autonome ale Histriei se numără emisiunile care au pe avers pe Apollon pe omphalos, cu o săgeată în mîna dreaptă și cu stînga sprijinită pe un arc (pl. IV, 9, și VI, 9). Pe revers apare emblema, numele prescurtat al orașului și al unui magistrat monetar ΑΠΙΣΤΑ. B. Pick le considera ca cele mai interesante monede de bronz ale orașului, invocînd motivul că acestea au garanția unui magistrat monetar, pe care-l identifică în persoana lui Aristagoras, fiul lui Apaturos, din cunoscutul decret histrian cu același nume¹⁵⁹.

În săpăturile de la Histria au fost scoase la iveală 37 de monede de acest tip (nr. 541—571 și *Histria*, I, p. 468). În funcție de greutate acestea se împart astfel :

6 AE		1,03—1,98 g
13 „		2,03—2,93 „
5 „		3,07—3,80 „
7 „	fragmentare	

Comparativ cu multe din tipurile monetare histriene am putea vorbi în cazul emisiunilor cu Apollon pe omphalos de existența unor diferențe mai mici de greutate, nu numai de la un exemplar la altul, ci și de la cele mai ușoare exemplare la cele mai grele. În privința modulului se remarcă de asemenea o variație relativ redusă, diametrele lor măsurînd între 15 și 20 mm.

Că o caracteristică a acestui tip monetar poate fi socotită prezența contramărcilor, ca și la celelalte emisiuni histriene tîrzii. Acestea apar de obicei cîte una pe un exemplar, dar nu lipsesc nici piese pe care au fost aplicate cîte două contramărci (nr. 569). Cele mai multe dintre ele, datorită proastei conservări a monedelor, nu au putut fi identificate. În rîndurile celor descrifrabile se întilnește o contramarcă cu capul lui Hermes (nr. 558) și alta cu spic de griu (nr. 571).

În cadrul aceluiași tip se mai înscriu trei monede descrise la nr. 553, 563, 564, care au aversul cu Apollon pe omphalos, iar reversul deosebit. În locul emblemei orașului apare, de data aceasta, zeul Dionysos în picioare, cu sceptru și kantharos, avînd pantera la picioare ; împrejur legenda ΙΟΤΡΗΝΩΝ (pl. IV, 10). Au greutatea de 2,96 ; 3,13 ; 3,14 g și diametrul de 18 mm. Deci deosebirea esențială între prima grupă, cea principală, și aceasta din urmă constă în reprezentările diferite ale reversului și a legendei. La grupa a doua nu mai apare nici numele de magistrat¹⁶⁰.

În legătură cu datarea tipului monetar cu Apollon pe omphalos dispunem de unele indicii destul de importante. Chiar dacă acestea nu aduc precizări cronologice mai strîns, ele fac posibilă fixarea exactă a perioadei de emisie a monedelor.

Luînd ca punct de plecare indiciile de care dispunem, trebuie să facem încă de la început precizarea că cele două grupe de monede cu Apollon pe omphalos nu sînt contemporane. Prima grupă cu emblema orașului și numele ΑΠΙΣΤΑ precede în timp pe cele cu zeul Dionysos în locul emblemei. Aceste emisiuni sînt datate de B. Pick, după stil, în a doua jumătate a secolului al II-lea î.e.n.¹¹⁶. După cum spuneam, același numismat con-

¹⁵⁹ B. Pick, *op. cit.*, p. 152—154.

¹⁶¹ B. Pick, *op. cit.*, p. 152.

¹⁶⁰ C. Preda, *loc. cit.* (nr. 6, pl. I, 5, și II, 6).

sideră că magistratul monetar este identic cu Aristagoras din decretul dat de oraș pentru cinstirea acestuia. Întrucît se considera la acea dată că decretul respectiv nu era mai nou de secolul al II-lea î.e.n., implicit s-a făcut legătura cronologică și identitatea de nume între monede și inscripție. Reanalizarea decretului în cinstea lui Aristagoras a permis lui D. M. Pippidi să coboare cu un secol data documentului respectiv, plasindu-l astfel în a doua jumătate a secolului I î.e.n.¹⁶². Această nouă datare ne obligă, în cazul în care acceptăm ideea identității de nume întilnit pe monede și în decret, să ne gîndim și la un paralelism cronologic între cele două categorii de documente, coborînd astfel și data de emitere a monedelor în a doua jumătate a secolului I î.e.n. Ne este greu să îmbrățișăm fără nici o rezervă afirmația că magistratul monetar cu numele prescurtat de ΑΠΙΣΤΑ este același demnitar din decretul pentru Aristagoras. Prin aceasta nu intenționăm însă să excludem o eventuală legătură între cele două nume și nici pe cea cronologică. În această privință nu putem împărtăși părerea total opusă a lui A. G. Zaginailo, după care între numele de pe monede și cel din decret n-ar exista nici o legătură și ca urmare nu poate fi vorba de un raport cronologic între cele două categorii de documente, monedele fiind mai vechi decît decretul în cinstea lui Aristagoras¹⁶³.

Înainte de a ne pronunța asupra cronologiei monedelor cu Apollon pe omphalos, ținem să precizăm că trebuie să facem o distincție între cele două grupe, ce se deosebesc între ele prin legendele și reprezentările de pe revers. Prima grupă, cu emblema orașului, legenda ΙΕΤΡΗΗ și numele unui magistrat monetar sub forma de ΑΠΙΣΤΑ, este oricum anterioară celeilalte grupe cu Dionysos pe revers. Dealtfel discuțiile de pînă acum au în vedere exclusiv acest tip monetar. Datarea de către B. Pick a acestor monede în a doua jumătate a secolului al II-lea î.e.n., datare preluată și de A. G. Zaginailo, nu ni se pare că mai poate fi susținută astăzi. Din punct de vedere stilistic și al raportului cu celelalte emisiuni tîrzii ale Histriei, monedele în discuție nu pot fi mai vechi de secolul I î.e.n.; cît de mult și dacă coboară sub mijlocul acestui secol este mai greu de precizat. Deocamdată nu avem motive să excludem posibilitatea contemporaneității lor cu decretul în cinstea lui Aristagoras.

Cu aceste emisiuni ne apropiem sigur de epoca romană. Confirmarea ne-o oferă, deși în mod indirect, emisiunile din grupa a doua cu Dionysos pe revers. Tipul acesta cu aproape același avers, dar cu reversul diferit, ne indică în mod clar nu numai un raport stilistic direct între cele două tipuri monetare, ci și o continuitate cronologică. Emisiunile din grupa a doua cu Dionysos pe revers aparțin fără îndoială epocii romane de început, secolului I e.n., sau eventual, chiar începutului secolului următor. Pe lîngă tipul reversului pledează în sprijinul acestei datări, înainte de toate, legenda ΙCΤΡΗΗΝΩΝ de pe monede, specifică numai emisiunilor din epoca romană. Aceste monede se înscriu astfel în rîndul emisiunilor histriene care fac trecerea de la perioada autonomă a cetății la cea imperială, pînă va începe baterea monedelor de tip colonial.

Ținînd seama deci de datarea monedelor din grupa cu Dionysos pe revers și de legătura tipologică pe linia aversului lor cu emisiunile din prima grupă, rezultă că monedele cu numele ΑΠΙΣΤΑ nu pot fi mult anterioare celor din categoria a doua, situîndu-se astfel în faza finală a autonomiei orașului, probabil pînă la distrugerea cetății de către Burebista.

11. Printre ultimele monede autonome ale Histriei se numără și un tip mai puțin cunoscut și răspîndit, prezent în descoperirile de pînă acum, doar printr-un singur exemplar (nr. 572). Este vorba de acele emisiuni care au pe avers bustul zeiței Athena, iar pe revers un caduceu înaripat și legenda ΙCΤΡΗΗ (TP în ligatură). Moneda găsită la Histria are o greu-

¹⁶² D. M. Pippidi, *Data decretului histrian pentru Aristagoras, fiul lui Apaturios*, în *Contribuții la istoria veche*

a României, ed. a II-a, București, 1967, p. 270—286; idem, *StCl*, XIV, 1972, p. 218—219.

¹⁶³ A. G. Zaginailo, *KS*, Odessa, 1965, p. 167.

tate de numai 1,91 g și diametrul 14,2 mm. O piesă similară provine din împrejurimile Badagului¹⁶⁴ și se află în colecțiile Institutului de arheologie (inv. 441). Un tip asemănător, cu bustul Athenei pe avers, dar cu Dionysos pe revers, în poziția și cu atributele obișnuite, este menționat de B. Pick, care datează aceste monede în cursul domniei lui Severus¹⁶⁵. Nu știm care sînt argumentele în sprijinul unei datări așa de tîrzii. După noi, o atare încadrare cronologică nu poate fi acceptată pentru tipul descris în catalogul de mai jos (nr. 572). Lipsa efigiei imperiale, care începe să apară pe monedele de la Histria din vremea lui Antoninus Pius, ca și numele orașului scris prescurtat pe unele piese de acest tip sînt motive care ne îndreptățesc să atribuim aceste monede perioadei de început a stăpînirii romane anume secolului I e.n. și primei părți a celui următor. Factura lor generală, tehnică, dar mai ales stilistică, amintește tradițiile mai vechi ale epocii autonome a cetății. Sub acest raport monedele cu bustul Athenei, ca și cele cu Apollon pe omphalos, în ale căror legende apare sigma lunar, se leagă mai mult de emisiunile autonome ale cetății. Așa că ni se pare mai firesc să datăm aceste monede în perioada de timp cuprinsă între sfîrșitul epocii autonome a Histriei și începutul primelor emisiuni coloniale ale orașului, în care apare efigia imperială, cînd asistăm nu numai la schimbările iconografice, ci și la cele ponderale.

Contramărcile

Vorbînd despre tipurile monetare de bronz histriene a rezultat că una dintre particularitățile acestora o constituie procesul de contramarcare. Am arătat că în rîndul emisiunilor monetare de bronz se întîlnesc adesea piese pe aversul cărora au fost aplicate cîte una sau chiar două contramărci (pl. V, 6—8). Aproape toate monedele contramarcate fac parte din seria ultimelor emisiuni ale Histriei, datate în secolele II—I î.e.n. Procesul ca atare face parte dintr-un fenomen mai general al lumii grecești, ce se manifestă și în orașele vest și nord-pontice. Asemenea contramărci sînt de semnalat în aceeași măsură nu numai pe emisiunile de la Histria, ci și pe cele de la Tomis și Callatis. Multe din principalele monede contramarcate din orașele Pontului Stîng au fost adunate și interpretate de numismatul bulgar T. Gerasimov¹⁶⁶. Printre monedele contramarcate se află și o emisiune colonială, probabil vest-pontică, din secolele II—III e.n. (pl. V, 9).

Explicațiile date scopului în vederea căruia se aplicau contramărcile pe monede în antichitate sînt îndeobște admise de către specialiști. Se apreciază astfel că scopul aplicării contramărcii era acela de a restitui unei monede o valoare pierdută și de a o readuce în procesul de circulație al unei anumite piețe¹⁶⁷. Contramarcarea monedelor de bronz era făcută atît de orașul emitent, cît și de alte centre străine. În primul caz se căuta să se asimileze ca valoare o monedă mai veche cu una mai nouă, iar în cel de al doilea caz se urmărea să se dea unei monede despuiate de valoare, ieșită din circulație, un curs nou local. Cu alte cuvinte, contramarcarea venea să investească cu o altă valoare, de obicei mai mică de cît cea inițială, atît piesele străine, cît și pe cele locale, redîndu-le astfel dreptul de circulație pe piața orașului care efectua o asemenea operație. Se afirmă în același timp că aplicarea contramărcilor survenea în momentul în care pe o anumită piață apăreau în circulație monede emise după etaloane diferite sau piese foarte uzate¹⁶⁸. Contramarcarea acestora stabilea, pe de o parte, un raport unitar între diferitele emisiuni, iar pe de alta se făcea o operație de reevaluare a pieselor uzate. De la această operație nu erau excluse nici monedele străine aflate în circulație în acel moment pe piața respectivă¹⁶⁹.

¹⁶⁴ C. Preda, *loc. cit.* (nr. 5, pl. I, 4, și II, 5).

¹⁶⁵ B. Pick, *op. cit.*, p. 154.

¹⁶⁶ T. Gerasimov, *Izvestiia-Institut*, XV, 1946, p. 51 și urm.

¹⁶⁷ K. Regling, *Gegenstempel*, Fr. V. Schrötter, *Worterbuch der Münzkunde*, 1930, p. 211—212.

¹⁶⁸ *Ibidem*, A. Bellinger, *Dura Europos, Final Report*, 6, p. 193—194; cf. Henry Seyrig, *Syria*, XXXV, 1958, p. 189.

¹⁶⁹ Vezi și C. Preda, *Arheologia Moldovei*, IV, 1966, p. 159.

Interpretările de mai sus privind restul aplicării unei contramărci pe o monedă au în vedere numai emisiunile de bronz. Facem această precizare deoarece explicațiile la care ne-am oprit nu mai sînt valabile pentru monedele de argint contramarcate. Acestea din urmă, fiind piese din metal prețios, nu ajungeau să se demonetizeze. Prin urmare, contramarcarea se efectua nu pentru a se reda o valoare pierdută ca la monedele de bronz. Se crede că pe monedele de argint contramărcile se aplicau aproape exclusiv de autorități străine, întrucît pe piața locală o emisiune de argint nu avea nevoie să fie contramarcată, garantarea ei fiind făcută prin efigii și legendă. În situația în care pe o anumită piață circulă mai multe tipuri de monede străine de argint, contramarcarea se aplică pe tipul preferat de populație și de statul respectiv. În felul acesta i se acorda monedei contramarcate o valoare preferențială ridicînd-o la nivelul emisiunilor proprii, în cazul în care acestea existau. Astfel o emisiune străină devine o monedă locală și legală pe care tezaurul public o primește ca instrument oficial de plată¹⁷⁰.

Desigur că explicațiile de mai sus cu privire la contramarcarea monedelor de bronz au în vedere numai o latură a fenomenului în discuție. Prin aceasta nu se dă însă importanța cuvenită cauzelor care au determinat orașele să recurgă la asemenea măsuri, care par să fie generale. Pentru a nu ne referi decît la cazul Histriei, se constată că în secolele imediat următoare primelor emisiuni, mai exact în secolele V—III î.e.n., nu se cunosc piese contramarcate. Pentru Histria acest lucru este valabil abia la sfîrșitul secolului al III-lea cel mai devreme, principala perioadă plasîndu-se însă în secolele II—I î.e.n. Dovada o fac emisiunile autonome tîrzii ale orașului pe care apar frecvent cîte una sau două contramărci.

Fără îndoială că nu ne aflăm în fața unei situații normale. Cauze mult mai adînci și speciale de ordin economic stau la baza unui atare fenomen. Ne referim, desigur, la momentele de criză politică și economică ce se manifestă destul de des în secolele III—I î.e.n., în orașele grecești din Pontul Sîng. Nu este cazul să stăruim aici asupra acestui fapt bine cunoscut și documentat, atît pe cale epigrafică, cît și pe cale arheologică. Ținem să remarcăm doar faptul că o asemenea criză are consecințe, după cum este și firesc, și în sistemul monetar al cetății. Este meritul cunoscutului numismat sovietic A. N. Zograf¹⁷¹, la care s-ar mai putea adăuga N. A. Frolova¹⁷² și K. V. Golenko¹⁷³, de a fi sesizat în mod clar legătura directă între diferitele dificultăți de ordin politic și economic ale coloniilor grecești pontice și aplicarea contramărcilor pe monede. În referirile sale la această problemă, A. N. Zograf arată că instabilitatea în circulația monetară de la sfîrșitul secolului al II-lea și prima jumătate a secolului I î.e.n. se datorează decalajului care se crease între baza monetară și cerințele pieței. De aici decurgea nevoia permanentă de a întări sau a schimba cursul monedei, care se putea face prin aplicare de contramărci. Aceste greutăți din domeniul economiei monetare sînt rezultatul unor lupte sau atacuri din afară. Asemenea situații necesitau cheltuieli, care ajungeau să secătuiască tezaurul orașului și împiedicau astfel cursul normal al comerțului și deci și al circulației monetare¹⁷⁴.

Pornind de la aceste considerații, se poate ajunge la concluzia că în secolele II—I î.e.n., adică în vremea în care pe monedele cetății se aplică o serie de contramărci, Histria a trebuit să facă față unor împrejurări grele de ordin economic și politic. Perioada aceasta coincide cu etapa în care se intensifică atacurile populațiilor din afară, motiv pentru care orașul este nevoit să ceară, nu odată, ajutorul unor regișori de origină geto-dacică¹⁷⁵. După

¹⁷⁰ Henry Seyrig, *Antiquités syriennes-monnaies contramarcuées en Syrie*, Syria, XXXV, 1958, p. 193—194.

¹⁷¹ A. N. Zograf, *Античные монеты*, p. 136.

¹⁷² N. A. Frolova, in SA, 4, 1970, p. 33—40, vorbește despre felul cum monedele contramarcate din regatul Bosphoran oglindesc criza economică și politică a statului respectiv, în secolele III—II î.e.n.

¹⁷³ K. V. Golenko, in KS, 63, 1956, p. 156, prezintă o serie de monede din Kersones, cu contramărci din Bosphor.

¹⁷⁴ A. N. Zograf, *loc. cit.*

¹⁷⁵ D. M. Pippidi, *Contribuții*² ..., p. 167—286; idem, *I Greci* ..., p. 97 și urm.

cum ne indică și monedele contramarcate, alături de documentele epigrafice și arheologice, evenimentele externe ca și frământările interne cele mai dificile pentru Histria se plasează în a doua jumătate a secolului al II-lea și prima jumătate a secolului următor. Acum este și vremea în care extinderea stăpînirii romane la Dunărea de Jos începe să se resimtă din ce în ce mai mult, pentru a deveni apoi efectivă, precum și momentul cînd se plasează distrugerea Histriei de către geții lui Burebista¹⁷⁶. Aceste ultime evenimente au pus desigur capăt și procesului de emisie a monedelor autonome ale Histriei.

B. Histria. Monedele coloniale

Din cele cunoscute pînă acum reiese că Histria bate primele monede coloniale cu efigia imperială începînd cu domnia lui Antoninus Pius. Este puțin probabil ca primele emisiuni să dateze din vremea lui Augustus. Moneda la care face aluzie B. Pick, pierdută de mai multă vreme și a cărei identificare este pusă la îndoială de numismatul german, nu credem că poate fi atribuită sub nici o formă lui Augustus. B. Pick face o precizare importantă în această privință, spunînd că după fotografie moneda în discuție poate fi mult mai tîrzie, chiar din vremea lui Caracalla¹⁷⁷. Faptul că pînă în prezent nu s-a mai descoperit nici o monedă anterioară domniei lui Antoninus Pius și faptul că nici în colecții particulare nu s-a semnalat vreun exemplar din această perioadă ne îndreptățesc să credem că înainte de această dată la Histria nu se poate vorbi de emisiuni cu efigia imperială.

Numărul monedelor bătute în epoca romană imperială, față de emisiunile autonome, scoase la iveală în cursul săpăturilor arheologice, este mult mai mic, ridicîndu-se doar la cifra de 97 de exemplare, la care se mai adaugă și cele șapte piese publicate în *Histria*, I (p. 468—469). Ele cuprind perioada dintre domniile lui Antoninus Pius și Gordian III, distribuindu-se astfel:

Fără nume de împărat (Bustul Athenei) ... 1 AE (1 AE, *Histria*, I)
 Antoninus Pius ... 2 AE (1 AE, *Histria*, I, și 1 AE, Pontica, IV, p. 330)
 Commodus ... 7 AE
 Crispina ... 7 AE
 Septimius Severus ... 7 AE
 Iulia Domna ... 8 AE
 Caracalla ... 6 AE
 Geta ... 10 AE (1 AE, *Histria*, I)
 Elagabal ... 12 AE (2 AE, *Histria*, I)
 Severus Alexander ... 9 AE (1 AE, *Histria*, I)
 Iulia Mamaea ... 8 AE (1 AE, *Histria*, I)
 Gordian III ... 6 AE
 Gordian și Tranquillina ... 3 AE
 Tranquillina ... 7 AE
 Neprecizate ... 5 AE

Urmărind distribuirea monedelor pe împărați ar fi de semnalat existența unor diferențe puțin sensibile de la un împărat la altul și de la o perioadă la alta. Cu excepția

¹⁷⁶ Idem, *A doua întemeiere a Histriei, în lumina unui document inedit*, în *Contribuții*² ..., p. 534—546; *I Greci* ..., p. 149.

¹⁷⁷ B. Pick, *op. cit.*, p. 155.

lui Antoninus Pius, prezent în descoperiri doar prin patru piese, el situându-se la începutul noii monetării, toți ceilalți împărați sînt relativ egal reprezentați. Ar surprinde, eventual, doar numărul ceva mai mare al monedelor lui Elagabal, care atinge cifra de 12 exemplare, în raport cu emisiunile lui Caracalla, documentat pînă acum la Histria doar prin șase monede coloniale. În rest, la ceilalți împărați, unde avem în vedere și monedele emise în numele membrilor familiei imperiale, precum și perioadele de domnie, numărul monedelor coloniale ale Histriei provenind din săpături variază între 14 și 17 exemplare pentru fiecare domnie în parte.

Cu toate că nu s-au descoperit prea multe monede coloniale histriene, printre acestea au apărut și unele piese mai rar întîlnite și unele, se pare, chiar inedite. De exemplu, cele șapte monede (nr. 678—684) cu numele Crispinei reprezintă un tip pe care B. Pick nu l-a cunoscut. El a fost semnalat mai tîrziu¹⁷⁸ și asupra lui s-a făcut o revenire mai recentă¹⁷⁹, pentru a se sublinia înmulțirea acestui tip monetar, datorită noilor descoperiri arheologice. Monedele redau pe avers efigia Crispinei, iar pe revers numele orașului și pe Dionysos cu sceptru și kantharos, avînd la picioare pantera. Tot printre monedele necunoscute de B. Pick, dar publicate ulterior, se numără și o piesă emisă în vremea împăratului Septimius Severus, pe reversul căreia se întîlnește o Victorie în bigă (nr. 691). De asemenea, în rîndul monedelor inedite se include și o emisiune de la Caracalla (nr. 705), pe reversul căreia sînt înfățișați Asklepios și Hegeia cu pateră și șarpe. Într-o situație asemănătoare este și o altă monedă bătută în timpul domniei lui Severus Alexander, ce redă pe revers pe Artemis în ținută de vînătoare (nr. 736). Celelalte monede descrise sînt tipuri bine cunoscute, rareori constituind variante ale tipurilor principale (pl. V, 10). Credem că nu mai este cazul să stăruim asupra lor, descrierea făcută fiind suficientă pentru interesul pe care-l prezintă.

Emisiunile monetare coloniale grecești încetează nu numai la Histria, ci și în celelalte cetăți vest-pontice, către mijlocul secolului al III-lea. Încetarea emisiunilor monetare nu are loc concomitent în cele trei orașe dobrogene. În timp ce la Histria activitatea monetară se încheia odată cu domnia lui Gordian III, la Tomis și Callatis atelierele continuau să bată monede și după această dată, ultimele emisiuni fiind din vremea lui Filip Arabul (244—249). Faptul că atelierele din Histria își încetează activitatea înaintea celorlalte două colonii pontice se explică prin aceea că cetatea de pe malul lacului Sinoe, fiind situată mai la nord, deci mai vulnerabilă, reprezenta primul obiectiv aflat în fața atacurilor frecvente întreprinse de neamurile germanice și carpice. Dealtfel, izvoarele ne vorbesc destul de limpede despre o distrugere a Histriei de către goți, eveniment petrecut pe la mijlocul secolului al III-lea. Întrucît această problemă comportă o dezbatere mai amplă pe temeiul unei argumentații mai largi urmează să fie tratată în partea a doua a lucrării de față.

C. Monede grecești autonome diferite

Un aspect însemnat al circulației monetare la Histria în epoca autonomă îl constituie prezența unor monede venite din centre sclavagiste mai mult sau mai puțin apropiate. Fără îndoială că mai multe dintre ele au ajuns aici, foarte probabil, ca urmare a relațiilor comerciale dintre Histria și celelalte orașe grecești. Ele nu reflectă însă întotdeauna legături directe

¹⁷⁸ C. Moisil, *Academia Română. Creșterea colecțiilor*, 1914, p. 31, nr. 234; M. Sutz, *ARMSI*, 1913, p. 368, nr. 37.

¹⁷⁹ C. Preda, *SCN*, II, 1958, p. 113, nr. 7 (pl. II, 6).

cu orașul emitent, ci de multe ori prezența lor la Histria poate fi explicată și ca urmare a unor schimburi generale, relevând rolul jucat de anumite centre intermediare.

1. *Callatis* și *Tomis*. Cum era și de așteptat, în rîndul descoperirilor de la Histria sînt prezente monede din celelalte două orașe grecești de pe coasta dobrogeană a Mării Negre, *Callatis* și *Tomis*. Din seria emisiunilor callatiene s-au găsit doar șase monede (nr. 764—765 și *Histria*, I, p. 469). Dintre acestea, patru sînt din epoca autonomă, iar celelalte două din perioada imperială romană.

Tomisul este ceva mai bine reprezentat (nr. 768—793). Din emisiunile acestui oraș au apărut la Histria 15 monede autonome și 11, coloniale. Un comentariu cu explicația prezenței lor la Histria ar fi de prisos. Nu atît vecinătatea, cît mai ales raporturile care au existat între aceste trei orașe de-a lungul istoriei lor explică în suficientă măsură pătrunderea și circulația monedelor tomitane și callatiene pe piața orașului Histria.

2. *Olbia*. Printre monedele mai vechi, care s-au bucurat de apreciere la Histria, se numără unele tipuri din primele emisiuni olbiene. Faptul are o mare însemnătate, cu atît mai mult cu cît unele piese ajung în regiunile Dunării de Jos într-o vreme cînd moneda nu se afla decît la începuturile sale în schimburile comerciale. Avem în vedere mai întîi acel *aes grave* descoperit la Mahmudia și despre a cărui importanță s-a vorbit în repetate rînduri¹⁸⁰. O piesă asemănătoare (nr. 795), cam din aceeași vreme, secolele VI—V î.e.n., se află în colecțiile vechi ale Institutului de arheologie și are indicat ca loc probabil de găsire chiar cetatea Histria. Dintr-o epocă ceva mai tîrzie, secolele IV—III î.e.n. datează piesa nr. 796, descoperită în săpăturile din 1957. Nu găsim lipsită de importanță menționarea unor descoperiri de monede olbiene din aceeași vreme, provenind însă din alte localități. Ele prezintă totuși interes, dacă socotim că circulația și pătrunderea lor în mediul băștinaș s-au făcut prin intermediul Histriei. Din rîndul acestora se remarcă descoperirea unui tezaur cu monede de bronz olbiene, la Murighiol, în nordul Dobrogei. Tezaurul, descoperit prin anii 1939—1940 și ajuns în colecția lui I. V. Leondary, cuprinde circa 24 piese, care au pe avers capul unui zeu fluvial, iar pe revers tolba și numele orașului. Din împrejurimile orașului Tulcea, deci din aceeași regiune, provin două drahme de argint olbiene, una aflată în colecțiile Cabinetului numismatic al Academiei (inv. 1421), iar cealaltă în posesia ing. Traian Darie din București. O piesă de bronz olbiană s-a descoperit la Dinogetia, în cursul săpăturilor arheologice din ultimii ani. Ne rezumăm deocamdată numai la menționarea acestor descoperiri, socotind că pentru cele făcute în partea de sud a Dobrogei, sau la nord de Dunăre, nu avem certitudinea filierei lor de pătrundere. Cit privește monedele apărute în nordul Dobrogei este posibil ca unele dintre ele să fi ajuns aici prin intermediul Histriei, mai ales dacă ținem seamă că este vorba de o regiune aflată sub influența cetății vest-pontice și care dispunea de multe resurse naturale, de care orașul a știut să profite.

3. *Cyzic*. Din rîndul monedelor descoperite la Histria nu lipsesc nici emisiuni ale orașului Cyzic. Deocamdată nu se cunoaște decît un singur exemplar de electrum, o subdiviziune a staterului cyzician, datînd din secolele VI—V î.e.n.¹⁸¹. Despre rolul însemnat pe care l-au jucat monedele Cyzicului în bazinul Pontului Euxin, în special în Tracia și Bosporul Cimerian, există suficiente date și ele au fost deseori scoase în evidență¹⁸². Larga lor

¹⁸⁰ V. Pârvan, *Un aes grave olbién à Salsovia, Dacia*, II, 1925, p. 420—421.

¹⁸¹ S. Dimitriu, *O monedă divizionară din Cyzic la Histria*, SCIV, 8, 1957, 1—4, p. 101—111.

¹⁸² T. Gerasimov, *Godišnik-Sofia*, VII, 1944, p. 72—89; idem, *Izvestiia-Institut*, XXV, 1962, p. 231; Syd-

nei P. Noe, *The Bibliography of greek coin hoards*, Numismatic Notes and Monographs, 78, 1937; Ch. Lenormant, *Revue Numismatique*, 1856, p. 24; K. Regling, *ZfN*, XLI, 1—2, 1931, p. 1—46; D. B. Şelov, *VDI*, 2, 1949, p. 93—98; P. O. Karişkovski, *VDI*, 3, 1958, p. 121—136.

răspîndire vorbește de la sine despre valoarea și aprecierea de care se bucurau aceste monede pe piața orașelor grecești din bazinul Mării Negre. Folosirea staterilor cyzicieni în comerțul orașelor vest-pontice și în schimburile cu populația locală din Hinterland, așa cum rezulta din documentația de care dispuneam cu cîtva timp în urmă, apărea ca foarte ștearsă, în parte pusă chiar sub semnul întrebării. În această privință se păstrau date referitoare doar la două descoperiri de stateri din Cyzic, provenind din regiunea Dunării de Jos. Informațiile privind aceste două descoperiri, una la Galați¹⁸³, iar cealaltă la Ion Corvin¹⁸⁴ (fost Cuzgun, jud. Constanța), au fost socotite, prima ca neautentică, iar cea de a doua ca dubioasă¹⁸⁵. În consecință s-a considerat că staterii cyzicieni n-au ajuns să circule pe teritoriul getic din regiunea amintită¹⁸⁶. Descoperirea recentă a tezaurului de la Orlovka¹⁸⁷, în apropiere de Reni (reg. Odessa, U.R.S.S.), readuce în discuție această problemă și pune într-o nouă lumină informațiile referitoare la staterii de la Galați și Ion Corvin. Pe baza acestor descoperiri se poate acum susține să staterii de electrum din Cyzic au circulat nu numai în zona Balcanilor și de-a lungul coastei Mării Negre, ci și în interiorul regiunii de la Dunărea de Jos, la populația locală getică¹⁸⁸.

Procesul de pătrundere a cyzicienilor în zona gurilor Dunării trebuie să se fi făcut prin intermediul coloniei grecești Histria¹⁸⁹. În favoarea Histriei ca mijlocitor al difuzării acestor monede în zona vest-pontică și în mediul autohton din aceeași regiune pledează nu numai apariția în oraș a unei monede din Cyzic și descoperirea de cyzicieni asociați cu drahme histriene în tezaurul de la Ion Corvin, ci poate mai ales, activitatea comercială desfășurată de Histria în zona de vest și de nord a Mării Negre în secolele VI—IV î.e.n. În această privință sînt deosebit de lămuritoare descoperirile arheologice și monetare histriene făcute de-a lungul țărmului de nord al Mării Negre, în special cele de la Roxolani și Olbia, precum și numeroasele drahme ale orașului găsite în stînga Dunării. Toate acestea fac dovada volumului și direcției comerțului desfășurat de Histria, care se întindea de-a lungul coastei nord pontice pînă în sfera de acțiune a Olbiei, iar în stînga Dunării pînă aproape de podișul central moldovenesc.

Luînd în considerație datele numismatice și arheologice menționate se poate admite că staterii cyzicieni descoperiți la Dunărea de Jos reprezintă o expresie a raporturilor dintre orașul Histria și populația getică. După toate probabilitățile acest proces a avut loc în cursul secolului al IV-lea î.e.n. cînd monedele de argint ale cetății cunosc o mare răspîndire. Cea mai mare parte a staterilor de electrum din Cyzic pare să fi ajuns la populația autohtonă sub formă de stipendii, plătite de oraș unor dinaști locali, în schimbul unor servicii aduse Histriei de către aceștia. Descoperirea monedei divizionare din Cyzic la Histria ne dă dreptul să credem că zona vest-pontică, avînd ca exponent principal colonia de la Hiatria, s-a integrat și ea în aria comerțului pontic general, în care emisiunile Cyzicului, ca și orașul însuși, au jucat un rol de prim ordin. Dealtfel, ar fi fost greu ca un centru orășenesc ca Histria, aflat în plină dezvoltare în secolele VI—IV î.e.n., să nu se fi integrat politicii și situației economice generale a lumii grecești din bazinul Pontului Euxin.

¹⁸³ Gr. Tocilescu, *Dacia înainte de romani*, 1880, p. 856.

¹⁸⁴ Const. Moisil, BSNR, X, 1913, p. 63; idem, *Analele Dobrogei*, IX, 1928, p. 157—158; Sydney P. Noe, *op. cit.*, p. 86; B. Mitrea, ED, X, 1945, p. 26; Em. Condurachi, *Balcania*, VII, 1944, p. 24; idem, *Eirene*, I, 1960, p. 62.

¹⁸⁵ S. Dimitriu, *loc. cit.*

¹⁸⁶ *Ibidem*.

¹⁸⁷ E. A. Bulatovici, *Клад Кузунингов из Орловки*,

VDI, 2, 1971, p. 73—86; cf. și A. A. Kravcenko, SA, 1, 1969, p. 274—277.

¹⁸⁸ În legătură cu această problemă am prezentat o comunicare la sesiunea Muzeului de arheologie din Constanța, în oct. 1972, și va fi publicată în *Pontica*, VII.

¹⁸⁹ B. Mitrea, *Dacia*, VII—VIII, 1937—1940, p. 152; Em. Condurachi, *Eirene*, I, 1960, p. 61—67.

¹⁹⁰ C. Preda, *Triburile geto-dace și circulația monedelor lui Filip II la nord de Dunăre*, SCIV, 7, 1956, 3—4, p. 267—288.

D. Macedonia. Monede de bronz de la Filip II și Alexandru cel Mare

Un capitol important în cunoașterea circulației monetare la Histria îl constituie grupul de monede macedonene de bronz, emise în vremea lui Filip II și Alexandru cel Mare, la care se mai adaugă și cele 5 AE anonime din secolele IV—III (nr. 970—974). În cadrul descoperirilor monetare aceste piese ocupă ca număr un loc de frunte, depășind sub acest aspect multe din tipurile emise de Histria luate izolat. Astfel, monedele lui Filip II (pl. V, 1) se ridică la 116 exemplare (nr. 800—915), iar ale lui Alexandru cel Mare la 54 de piese (nr. 916—969), reprezentând aproape a patra parte din totalul emisiunilor autonome de bronz ale Histriei, descoperite pînă acum și bătute de cetate în decursul a circa trei secole. Raportînd numărul lor la cele cîteva decenii, cînd au fost emise, putem înțelege frecvența circulației acestora, aprecierea de care s-au bucurat și rolul pe care l-au jucat pe piața Histriei. O asemenea constatare trebuie pusă în legătură cu situația economică și politică din zona vest-pontică în a doua jumătate a secolului al IV-lea î.e.n. care a influențat în mare măsură procesul amintit.

Statul macedonean, organizat și întărit odată cu domnia lui Filip II și apoi cu cea a lui Alexandru cel Mare, în dorința de a-și prelungi granițele spre nord, pînă la Dunăre, și de a atrage în sfera lui economică și politică cetățile grecești de pe coasta de vest a Mării Negre, întreprinde acțiuni armate, ori de cîte ori își vede amenințate poziția și autoritatea. Odată cu extinderea granițelor regatului macedonean și a influenței sale economice înspre nord, pînă în regiunea Dunării, încep să pătrundă și monedele emise în timpul domniei celor doi regi. Acestea ajung astfel să circule curînd în cantități mari și pe teritorii întinse. Ele se cunosc în toată Dobrogea, ca și în regiunile din nordul Dunării. Cetățile pontice folosesc pe piețele lor moneda macedoneană. Se remarcă faptul că în timp ce la nord de Dunăre se întilnesc în special monede de argint¹⁹⁰, în Dobrogea, mai ales în colonii, apar exclusiv emisiuni de bronz.

Descoperirile de monede macedonene făcute la Histria vin să contribuie în mod substanțial la înțelegerea și cunoașterea situației politice și economice a orașului în perioada corespunzătoare circulației acestor emisiuni. În ceea ce privește, de pildă, problema raporturilor politice dintre orașele vest-pontice și Macedonia, s-a făcut afirmația că în perioada expansiunii macedonene în toată Peninsula Balcanică, coloniile grecești de pe coasta dobrogeană a Mării Negre au făcut parte efectiv din regatul lui Filip II și Alexandru cel Mare¹⁹¹. Potrivit unor alte opinii, aceleași orașe vest-pontice au început să intre în epoca la care ne referim în sfera de influență economică și politică a Macedoniei, manifestînd totodată prudență și rezerve ca și metropolele lor din sud¹⁹².

Dacă în aprecierea raporturilor dintre puterea macedoneană extinsă pînă la Dunăre și orașele vest-pontice se poate vorbi de puncte de vedere apropiate, acest lucru nu este posibil cînd avem în vedere opiniile referitoare la consecințele acestei dominații asupra dezvoltării economice a coloniilor grecești din Pontul Stîng, în general, și a Histriei, în special. În această problemă se remarcă două poziții diferite. Potrivit primei opinii, extinderea puterii și influenței Macedoniei asupra coastei de vest a Mării Negre a coincis în mare măsură cu interesele grecilor din zona respectivă, care au realizat, sub auspiciile

¹⁹¹ D. M. Pippidi, în *Istoria României*, I, 1960, p. 181—182; idem, *Din istoria Dobrogei*, I, p. 195—197; idem, *I Greci...*, p. 76—78.

¹⁹² R. Vulpe, *Histoire ancienne de la Dobroudja*, 1938, p. 74.

regatului macedonean, importante beneficii economice și politice¹⁹³. Ceva mai mult, s-a mers până la a se afirma că evoluția orașelor grecești din Pontul Stîng aflată în plin progres în secolul al V-lea î.e.n. a atins apogeul în secolul al IV-lea î.e.n. grație expansiunii macedonene¹⁹⁴. Cea de a doua poziție, opusă celei precedente, se referă numai la situația Histriei în timpul lui Filip II. Luîndu-se în considerație informațiile literare privind conflictul dintre Ateas și Filip II¹⁹⁵ și unele date arheologice oferite de săpăturile de la Histria, s-a ajuns la concluzia că orașul milesian de pe malul lacului Sinoe, intrînd în sfera de acțiune scitică, devine unul din principalele centre de rezistență anti-macedoneană. Atitudinea aceasta va avea drept consecință riposta energetică a lui Filip II, care va distruge orașul¹⁹⁶.

Descoperirile monetare ne oferă indicații prețioase în vederea adoptării uneia din cele două poziții amintite. Am arătat și cu alt prilej că cele mai multe monede de argint histriene au circulat în mediul autohton getic și tracic, mai ales în a doua jumătate a secolului al IV-lea î.e.n.¹⁹⁷. De aici se poate deduce că în această perioadă, care coincide cu anii de domnie ai lui Filip II și Alexandru cel Mare, Histria a continuat nu numai să întrețină, dar și să intensifice și să lărgască sfera relațiilor cu populația autohtonă. Cu alte cuvinte, în timpul expansiunii macedonene, cetatea nu apare cîtuși de puțin să fi trecut prin clipe grele, care să fi dus la slăbirea sau decăderea sa economică. Pentru o astfel de concluzie pledează și ansamblul circulației monetare de pe piața internă a Histriei. Avem în vedere atît emisiunile proprii ale orașului cît și pe cele ale celor doi regi macedoneni, Filip II și Alexandru cel Mare. Aceste categorii de emisiuni din a doua jumătate a secolului al IV-lea î.e.n. însumează un număr de piese care depășește suma tuturor monedelor întîlnite pe piața internă a orașului, în următoarele trei secole. Sprijinindu-ne fie și numai pe argumente și date numismatice ar urma să admitem că extinderea spre nord, pînă la Dunăre, a puterii economice și politice a statului macedonean n-a stînjenit, ci dimpotrivă a convenit intereselor Histriei. La adăpostul acestei mari puteri, orașul reușește să păstreze în mare măsură poziția sa economică și comercială din regiunea de vest a Mării Negre și de la Dunărea de Jos¹⁹⁸.

Din păcate, pe baza acestor documente numismatice nu putem preciza mai exact momentul cînd puterea macedoneană nu mai este favorabilă Histriei. Starea precară de conservare a monedelor lui Filip II și Alexandru cel Mare nu permite să putem cunoaște îndeaproape diferitele etape cronologice ale acestor emisiuni. Din această cauză sînt greu de precizat etapele de pătrundere a monedelor macedonene pe piața Histriei și, totodată, momentul exact cînd emisiunile în discuție încetează, parțial sau complet, să mai pătrundă de-a lungul coastei de vest a Mării Negre. Nu putem preciza, dacă și în ce măsură în rîndul monedelor descoperite se află, emisiuni postume ale lui Filip II și pînă unde coboară în timp. Pentru precizări de ordin general ne-am putea referi la situația monetară de la Histria din perioada imediat următoare. Cu toate că emisiunile proprii ale orașului de la sfîrșitul secolului al IV-lea și primele decenii ale secolului al III-lea î.e.n. par să nu cunoască decît unele scăderi, monedele urmașilor lui Alexandru cel Mare sînt ca și inexistente la Histria. De pildă, din totalul monedelor descoperite în săpături nu se cunosc decît patru monede de bronz de la Lysimach (nr. 975—978). Desigur, că era de așteptat, ca de la regele Traciei să nu întîlnim în cetate un număr prea mare de monede, totuși, ni se pare că doar patru exemplare de la Lysimach înseamnă mult prea puțin, pentru un rege care a jucat un rol destul de însemnat în politica orașelor din Pontul Stîng. Poate că tocmai lipsa unor astfel de emisiuni este o indicație că,

¹⁹³ Иг. Данов, *Западният бряг. Черно Море древности*, Sofia, 1947, p. 52; Em. Condurachi, *Histria*, I, p. 40.

¹⁹⁴ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 78.

¹⁹⁵ Justinus, IX 2; Paul Nicorescu, *Dacia*, II, 1925, p. 22—28; V. Pârvan, *Getica*, p. 52; R. Vulpe, *op. cit.*,

p. 73; A. Momigliano, *Athenaeum*, XI, 1933, p. 341.

¹⁹⁶ M. Coja, *Zidul de apărare al cetății Histria și împrejurările istorice ale distrugerii lui în sec. IV î.e.n.*, SCIV, 15, 1964, 3, p. 398.

¹⁹⁷ C. Preda, *Dacia*, N.S., X, 1966, p. 225—228.

¹⁹⁸ *Ibidem*, p. 233—234.

nu mult după desființarea imperiului realizat de Alexandru cel Mare, relațiile orașelor vest-pontice cu urmașii acestuia sînt departe de a fi din cele mai bune. Dovada o face însăși răscoala orașelor vest-pontice împotriva lui Lysimach, răscoală de pe urma căreia va avea de suferit și Histria. Nu este deloc exclus ca, așa cum s-a mai spus, orașul să fi suferit în urma intervenției hotărîte a lui Lysimach; avem în vedere acea distrugere care a fost sesizată în săpăturile arheologice și pusă pe seama lui Filip II ¹⁹⁹.

E. Monede coloniale diferite

S-au descoperit monede coloniale emise de orașe situate la distanțe foarte mari de Histria: Bizya, Pessinus, Pautalia, Deultum, Philippopolis, Amphipolis, Byzantion, Nicaea și Antiochia. Din toate aceste descoperiri un loc de frunte îl ocupă monedele din Nicaea, întîlnite destul de des și în nordul Dunării, în așezările și orașele romane din secolele II—III e.n.

Aportul acestor emisiuni în circulația monetară a Histriei din secolele II—III e.n. este prezentat în partea a II-a a lucrării.

¹⁹⁹ D. M. Pippidi, *Din istoria Dobrogei*, I, p. 218 (nota 149); C. Preda, *op. cit.*, p. 234.

PARTEA a II-a

MONEDELE ROMANE ȘI BIZANTINE

Considerații numismatice și istorice

Catalogul monedelor romane și bizantine descoperite la Histria cuprinde în total 1 107 piese: 4 romane republicane, 675 romane imperiale și 428 bizantine²⁰⁰. În cea mai mare parte monedele provin din săpăturile arheologice sistematice, cunoscându-se cu exactitate atât anul descoperirii, cât și detaliile respective în legătură cu locul de găsim. Există însă și loturi de monede și lucrul acesta este valabil mai ales pentru descoperirile de dinaintea de 1949, cărora nu li s-au putut stabili condițiile de găsim, dat fiind că în afară de mențiunea de Histria, ca proveniență, nu s-a mai păstrat nici o altă indicație.

Bineînțeles că extinderea studiului bazat pe aceste descoperiri monetare și valabilitatea concluziilor care se pot desprinde sînt condiționate de valoarea materialului aflat la dispoziția noastră: este vorba în ultimă instanță de stadiul săpăturilor pentru anumite perioade care au scos la lumină alături de monumentele arheologice și mărturiile numismatice respective. Este firesc să fie așa. În condițiile unei cetăți a cărei existență milenară se reflectă într-o succesiune multiplă de straturi suprapuse, a căror dezvelire se poate face succesiv și nu simultan, cercetarea arheologică nu a reușit să cuprindă cu aceeași intensitate toate etapele de viață ale orașului. Această realitate este evidentă pentru primele două secole ale erei noastre a căror cercetare arheologică este departe de a fi cît de cît completă. Condiționarea mărturiilor arheologice și implicit a celor numismatice de stadiul actual al săpăturilor va impune tratarea inegală a problemelor pentru diferitele etape cronologice: o documentare săracă sau incompletă pentru o epocă slab cercetată va duce numai la conturarea sau enunțarea unor aspecte, spre deosebire de perioadele mai intens cercetate și implicit mai bogat documentate. Din aceleași motive, practic este dificil de a încerca studii comparative pe baze statistice privind circulația monetară din două epoci inegal cercetate. În schimb, este posibilă analiza procentuală a monedelor din cadrul aceleiași etape cronologice, avînd la bază același grad de intensitate în cercetarea arheologică: oscilațiile înregistrate în circulația monetară din comparația emisiunilor fiecărui împărat din perioada respectivă pot fi puse în legătură cu apariția în viața orașului a unor fenomene economice sau politice, a căror datare este posibilă de precizat prin documentul numismatic.

Două sînt principiile care au stat la baza cercetării noastre privind circulația monetară la Histria în epocile romană și bizantină:

În analiza circulației monetare a unei anumite epoci am ținut seama, atunci cînd am trecut la generalizările de ordin istoric, și de datele oferite de celelalte mărturii arheologice,

²⁰⁰ Notele de inventar citate în catalogul monedelor romane și bizantine au fost întocmite de: B. Mitrea (292; 328; 451; 1 289); B. Mitrea și C. Preda (300; 301; 333; 337); C. Preda (297; 338; 355; 356; 358; 359; 399; 402; 435; 437; 438; 439; 457; 458; 459; 460; 485; 500; 501; 563; 565; 566; 703; 741; 784; 786; 787; 788; 794; 795; 796; 797; 818; 847; 854; 855; 883; 916; 917; 1 057; 1 271; 1 272); V. Canarache (391); Gh. Poenaru Bordea (1 408; 1 637); H. Nubar (881; 886; 893; 910; 948; 991; 992; 997; 1 701).

Autorul catalogului a reexaminat monedele, pentru a putea face referirile care nu figurau în notele de inventar (cu excepția celor întocmite de Gh. Poenaru Bordea), conform cerințelor din RIC, LRBC și DOW. Cazurile în care identificările stabilite de autorul catalogului nu corespund cu cele din notele de inventar sau în care există deosebiri din punct de vedere al trimiterilor la bibliografia mai veche (Cohen și Wroth) s-au semnalat în catalog.

epigrafice sau literare, pornind de la premisa că documentul numismatic subliniază, completează sau confirmă informațiile celorlalte izvoare în schițarea tabloului economic, social și politic al respectivei perioade.

Cotitura esențială intervenită în viața Histriei odată cu instaurarea stăpînirii romane va avea în mod inevitabil consecințe directe și în domeniul monetar: moneda romană, exponent al unei noi forțe economice și politice, înlătură definitiv vechile emisiuni autonome. Este de la sine înțeles faptul că evoluția acestei monede la Histria va fi în funcție în primul rînd de dezvoltarea economiei monetare a imperiului. Circulația ei va reflecta fiămîntările și transformările prin care va trece baza economică și suprastructura politică a imperiului, în care de drept și de fapt este integrată și Histria. În egală măsură însă, surprinderea unor aspecte particulare va exprima apariția unor fenomene proprii vieții orașului, izvorite din condițiile locale, independente de restul lumii romane. Bineînțeles aceste constatări sînt valabile și pentru Histria din epoca bizantină.

În sfîrșit, din punct de vedere al metodologiei folosite în prezentul studiu, menționăm că în întocmirea statisticilor care stau la baza anumitor concluzii am ținut seama numai de monedele precis determinate în privința împăratului emitent. Totodată ne-am folosit de doi indici: a) coeficientul monede/an, care rezultă din împărțirea numărului total de monede, emise de un împărat, la numărul anilor săi de domnie și b) procentul de monede emise de un împărat în raport cu totalul pieselor care au circulat într-o anumită perioadă.

Totodată în tabelele statistice, acolo unde a fost cazul (pentru epoca bizantină) am inclus și monedele din tezaure pe considerentul logic că aceste exemplare înainte de a fi tezaurate au circulat pe piața internă începînd cel mai devreme cu data emiterii lor.

A. Monedele romane

În circulația monetară din epoca romană la Histria, se pot distinge în linii mari trei perioade:

I. De la începuturile stăpînirii romane pînă către prima jumătate a secolului al II-lea e.n., adică perioada în care circulă numai monedele romane, luînd locul emisiunilor autonome care-și încetaseră apariția.

II. Perioada de reactivare a atelierelor monetare histriene sub controlul autorității imperiale, cuprinzînd intervalul de timp între domnia lui Antoninus Pius (138—161) și cea a lui Gordian III (238—244) inclusiv, cînd alături de monedele romane circulă și cele coloniale locale.

III. Perioada cea mai lungă în care circulă numai monede romane imperiale, în urma închiderii definitive a atelierelor locale histriene, adică epoca cuprinsă între domnia lui Filip I (244—249) și cea a împăratului bizantin Anastasius (491—518).

Statistica monedelor romane descoperite la Histria se prezintă astfel:

Republicane	4 ex.
Imperiale	675 „
Coloniale	137 „
Total	816 „

Conform clasificării folosite în lucrare, monedele cărora li s-a determinat împăratul emitent se repartizează în felul următor :

Perioade	Etape	Monede imperiale	Monede coloniale	Total
I. Tiberius—Hadrian (14—38)	—	32	—	32
II. Antoninus Pius-Gordian III (138—244)	—	55	119	174
III. Filip I-Anastasius I (244-491)	1. Filip I-Diocețian (244—284)	57	3	60
	2. Diocețian. Tetrarhii (284—307)	51	—	51
	3. Constantin I. Caesares (307—337)	100	—	100
	4. Constantin II-Valentinian I (337—364)	25	—	25
	5. Valentinian I-Anastasius I (364—491)	55	—	55
		Total 375	122	497

La un număr de 315 monede nu s-a putut determina decit secolul în care au fost emise. Aceste monede se repartizează astfel pe secole :

Secole	Monede imperiale	Monede coloniale	Total
I	6	—	6
I—II	9	—	9
II	5	1	6
II—III	17	14	31
I—III	1	—	1
III	31	—	31
III—IV	15	—	15
IV	147	—	148
IV—V	52	—	51
V	15	—	15
V—VI	2	—	2
Total	300	15	315

I. Tiberius-Hadrian

După instaurarea stăpînirii romane la Histria în secolul I î.e.n. încetează emisiunile autonome ale oraşului. Moneda romană se afirmă nu numai ca exponent al forţei politice care pune capăt pentru totdeauna autonomiei Histriei, dar şi prin valoarea sa mai ridicată exprimînd un potenţial economic superior în raport cu emisiunile locale aparţinînd unui oraş a cărui situaţie, în lumina documentelor epigrafice, nu pare a fi dintre cele mai strălucite în secolele III—I î.e.n.²⁰¹.

Cele mai vechi monede romane descoperite pînă în prezent la Histria sînt emisiuni republicane datînd din anii 88 şi 32—31 î.e.n. Primele monede imperiale care apar în circulaţia monetară a Histriei datează din vremea împăraţilor Tiberius şi Claudius.

În perioada Tiberius-Hadrian circulă la Histria emisiunile împăraţilor : Tiberius (14—37); Claudius (41—54); Vespasian (69—79); Titus (79—81); Nerva (96—98); Traian (98—117); Hadrian (117—138).

Statistica monedelor este următoarea :

Emisiunea	Numărul de monede	Procentaj	Monede/an	Coeficient
Tiberius	3	9,1%	3/23	0,13
Claudius	1	3,1%	1/13	0,07
Vespasian	4	12,5%	4/10	0,40
Titus	1	3,1%	1/2	0,50
Nerva	1	3,1%	1/2	0,50
Traian	12	37%	12/19	0,63
Hadrian	10	31%	10/21	0,47
Total	32	—	—	—

Desigur că totalul de 32 de monede imperiale luat ca valoare absolută reprezintă o cifră extrem de mică. Lucrul este uşor explicabil, dacă se are în vedere stadiul puţin dezvoltat al săpăturilor la Histria pentru primele două secole ale erei noastre. Din cauza lipsei unui material documentar suficient nu putem cunoaşte în amănunt desfăşurarea circulaţiei monetare în acest oraş în perioada amintită. Totuşi, în linii mari situaţia exprimată în tabelul de mai sus conţine unele indicii care concordă cu realităţile vieţii oraşului din această vreme, aşa cum rezultă ele din sursele de altă natură. Se observă o evidentă disproporţie dintre numărul monedelor din secolul I e.n. şi cele emise în timpul împăraţilor Traian şi Hadrian. Or, nu avem nici un motiv ca să considerăm circulaţia monetară din primul secol al erei noastre ca fiind deosebit de activă. Oraşul continuă să traverseze o perioadă de dificultăţi financiare, al căror ecou, după cum a arătat D. M. Pippidi²⁰², răzbate în con-

²⁰¹ Asupra situaţiei Histriei în această perioadă, D. M. Pippidi în următoarele studii din *Contribuţii*² ... : *Histria şi Callatis în secolele III—II î.e.n.*, p. 31—67; *Ştiri noi despre legăturile Histriei cu geşii în secolul al III-lea*, p. 167—185; *Histria şi geşii în secolul al II-lea*

î.e.n., p. 186—221; idem, în *Din istoria Dobrogei*, I, p. 266—324.

²⁰² Idem, *Hotărnicia consularului Laberius Maximus*, în *Contribuţii*² ..., p. 349—385.

ținutul Hotărniciei lui Laberius Maximus și în textele scrisorilor guvernatorilor Moesiei, Flavius Sabinus și Pomponius Pius. Dealtfel ἀσθένεια orașului menționat la Pomponius Pius explică de ce pentru Strabon ²⁰³ Histria acelei vremi nu e decît un πολίχνιον, spre deosebire, de exemplu, de Callatis care este o adevărată πόλις. E firesc ca în asemenea condiții precare ale vieții histriene să nu poată fi vorba de o circulație monetară înfloritoare.

Situația se schimbă în secolul al II-lea, odată cu domniile împăraților Traian și Hadrian, după cum rezultă și din numărul sporit al monedelor care circulă. Opera de întărire a limesului Dunării de Jos prin măsuri cu caracter militar și administrativ, începută de Traian și continuată de succesorul său, are urmări directe și asupra cetății grecești de pe țărmul stîng al Mării Negre. La adăpostul forței romane, angrenate din plin în structura economică sclavagistă a imperiului, aceste cetăți vor începe să cunoască o nouă epocă de înflorire. Unele din măsurile cu caracter administrativ ale autorității imperiale privesc direct și Histria, așa cum reiese din textul Hotărniciei lui Laberius Maximus ²⁰⁴ din anul 100 e.n. prin care se reinnoiesc și se consfințesc o serie de privilegii fiscale și vamale ale orașului, reglementîndu-se totodată și limitele teritoriului său rural. Nu este lipsit de interes nici faptul că incinta romană de pe platoul de vest al cetății ar fi fost construită, conform unei ultime ipoteze, în timpul lui Traian ²⁰⁵.

Mărturii, care ar putea fi interpretate drept indicii ale existenței unei activități monetare mai intense, apar și în textele unor inscripții de la Histria din timpul împăratului Hadrian ²⁰⁶. Astfel, în documentul epigrafic conținînd numele membrilor gerusiei orașului este menționat Artemidoros, fiul lui Carpos, pentru dania de 1 000 de denari pe care o face asociației cu prilejul sărbătorilor Rosaliilor. În decretul în cinstea preotesei zeiței Cybele, Aba ²⁰⁷, este menționat faptul că personajul onorat oferă cu ocazia ceremoniilor și sărbătorilor respective cîte doi denari membrilor senatului, gerusiei colegiului taureaștilor și altor categorii de persoane.

Oricum, credem că există suficiente tcmeiuri ca să considerăm că la începutul secolului al II-lea e.n. erau create deja premisele favorabile care să impună redeschiderea atelierelor monetare locale.

II. Antoninus Pius-Gordian III

Redeschiderea atelierelor monetare, foarte probabil sub domnia lui Antoninus Pius²⁰⁸, apare ca rezultatul acțiunii conjugate a trei factori determinanți :

— E un fenomen ce se integrează perfect în procesul complex de dezvoltare al economiei sclavagiste a orașului din această vreme. El este, fără îndoială, consecința consolidării și accentuării relațiilor marfă-bani, în condițiile sporirii activității meșteșugărești locale, a intensificării exploatării agricole, a creșterii volumului comerțului regional și interprovincial.

— Odată cu imensa extindere teritorială a imperiului, organizarea și consolidarea stăpînirii, intensificarea schimburilor comerciale, sporesc proporțional și cerințele circulației monetare, care nu mai pot fi satisfăcute de emisiunile atelierelor centrale, mai ales în ceea ce privește moneda măruntă, divizionară de bronz ²⁰⁹.

²⁰³ Geogr. VII, 6, 1 Meinecke.

²⁰⁴ V. Pârvan, *Histria, IV*, ARMSI, ser. II, XXXVIII, p. 556—593; D. M. Pippidi, *Holărnicia...*, în *Contribuții* ..., p. 349—385.

²⁰⁵ M. Coja, *Contribuții la cunoașterea epocii romane la Histria*, comunicare la sesiunea Muzeului de arheologie din Constanța, 1970.

²⁰⁶ V. Pârvan, *Histria, IV*, p. 596—611, nr. 20; D. M. Pippidi în *Contribuții* ... : *În jurul gerusiilor din Histria și Callatis*, p. 329—337; *În jurul unei inscripții din*

Muzeul național de antichități al Institutului de arheologie, p. 394; *A doua întemeiere a Histriei*, p. 534—546.

²⁰⁷ Em. Popescu, *The Histrian Decree for Aba*, Dacia, N. S., IV, 1960, p. 273—296, r. 25—30.

²⁰⁸ Referitor la apariția primelor emisiuni coloniale ale Histriei vezi partea I a lucrării, p. 47.

²⁰⁹ Fenomen subliniat de E. Schönert, *Die Münzprägung von Perinthos*, Berlin, 1965, p. 15; idem, *Das Ende der Provinzialprägung in Thrakien und Mösien*, Klio, 50, 1968, p. 251—255.

— Importanța crescîndă a elementului militar, prin opera de întărire a limesului dunărean, manifestată în construirea de fortificații și rețele de drumuri, deplasarea și stabilirea de trupe, care toate la un loc favorizează activarea circulației monetare pe piața internă provincială ²¹⁰.

Emisiunea	Atelierele monetare											Total coloniale	Total imperiale	Total general
	Histria	Tomis	Callatis	Dionysopolis	Nicaea	Nikopolis	Markianopolis	Pessinus	Anchialos	Deultum	?			
Antoninus Pius	2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	11	13
Faustina I	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4
Marcus Aurelius caesar	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Marcus Aurelius	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	3	3
Faustina II	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Lucius Verus	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Commodus	7	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	8	1	9
Crispina	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	1	8
Pertinax	—	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1
Pescennius Niger	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Septimius Severus	7	1	—	—	—	1	—	—	—	—	—	9	8	17
Iulia Domna	8	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	9	2	11
Caracalla	6	—	—	—	1	1	—	—	—	—	2	10	1	11
Plautilla	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Geta	10	1	—	—	4	—	—	1	—	—	1	17	3	20
Diadumenianus	—	—	—	—	—	—	1	—	—	1	—	2	—	2
Elagabal	12	2	—	—	—	1	1	—	—	—	—	16	6	22
Iulia Maesa	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Severus Alexander	9	—	1	1	—	—	—	—	—	—	—	11	10	21
Severus Alexander—Iulia Mamaea	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	1	—	1
Iulia Mamaea	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	6
Gordian III	6	1	1	—	—	—	—	—	—	—	—	8	—	8
Gordian III—Tranquillina	3	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	4
Tranquillina	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	7	—	7
Total	90	8	2	1	5	4	3	1	1	1	3	119	55	174

²¹⁰ Teză susținută și dezvoltată de E. Gren în lucrarea *Entwicklung der römischen Kaiserzeit, Uppsala-Leipzig, 1941.*

Redeschiderea atelierelor monetare este un fenomen general în orașele greco-romane din regiunea vest și nord-pontică, dar are loc la diferite intervale în cursul secolelor I—II e.n.²¹¹. Faptul că Histria nu-și reia activitatea monetară în secolul I e.n. odată cu Tomis, Callatis și Tyras este explicabil, dacă se ține seama de situația precară a orașului din această vreme, a cărui bază economică slăbită nu putea să favorizeze o intensă circulație monetară și deci să facă necesară prezența unui număr sporit de monede.

Nu trebuie să ne facem iluzia că reapariția emisiunilor locale ar putea să aibă și o semnificație politică în sensul slăbirii autorității centrale romane: în afară de faptul că sînt bătute numai piese de bronz (dreptul de a bate monede de aur și argint rămînînd mai departe în exclusivitatea împăratului) emiterea lor se face sub controlul forului suprem imperial prin guvernatori²¹².

Bateria de monede nu are un caracter continuu²¹³; astfel, Histria ca și alte orașe din Moesia Inferior își întrerup emisiunile în timpul domniei lui Maximinus I.

În perioada cuprinsă între domnia lui Antoninus Pius și Gordian III inclusiv, la Histria circulă următoarele emisiuni: Antoninus Pius (138—161); Faustina I; Marcus Aurelius (161—180); Faustina II; Lucius Verus (161—169); Commodus (176—192); Crispina; Pertinax (193); Pescennius Niger (193—194); Septimius Severus (193—211); Iulia Domna; Caracalla (198—217); Plautilla; Geta (209—212); Diadumenianus (218); Elagabal (218—222); Iulia Maesa; Severus Alexander (222—235); Iulia Mamaea; Gordian III (238—244); Tranquillina. (Vezi tabelul de mai sus).

Statistica în raport cu anii de domnie ai împăraților se prezintă astfel:

Emisiunea	Numărul de monede	Procentaj	Monede/an	Coeficient
Antoninus Pius (138—161)	18	10,3%	18/23	0,78
Marcus Aurelius (161—180)	5	2,7%	5/19	0,26
Commodus (180—192)	17	9,7%	17/12	1,41
Septimius Severus—Caracalla (193—217)	62	36%	62/24	2,58
Elagabal (218—222)	25	14,3%	25/4	6,25
Severus Alexander (222—235)	28	16%	28/13	2,15
Gordian III (238—244)	19	11%	19/6	3,16
Total 174		—	—	—

Primul fapt care iese în evidență din analizele statistice de mai sus este procentajul mare al emisiunilor coloniale în raport cu cele imperiale. Monedele coloniale participă în proporție de 68% în ansamblul circulației monetare din această perioadă, locul prim fiind ocupat de emisiunile Histriei (51% din descoperiri și 74% din totalul monedelor coloniale), urmat la mare distanță de cele ale Tomisului (cca. 5% și respectiv 7%).

²¹¹ B. Pick, I, 1, Moesia inferior (p. 78—82); Callatis (p. 92—96); Dionysopolis (p. 128—129); Istros p. 154—158); Markiano polis (p. 183—195); Nikopolis ad Istrum (p. 328—346); pentru Callatis vezi și L. Ruzicka, ZfN, 1913, p. 293—304, și B. Mitrea, SCIV, 18, 1967, 1, p. 194, nr. 21; B. Pick, *op. cit.*, I, 2,

Berlin, 1910, Odessos (p. 525—528); K. Regling, *op. cit.*, I, 2, Tomis (p. 615—636).

²¹² B. Pick, I, 1, p. 78—82.

²¹³ E. Schönert, *Die Münzprägung von Perinthos*, p. 15; idem, *op. cit.*, Klio, 50, 1968, p. 251.

Rolul însemnat pe care-l joacă monedele coloniale în cadrul circulației monetare din Dobrogea a fost dovedit și în cazul orașului Callatis ²¹⁴, unde firesc, locul predominant revine de data aceasta emisiunilor locale callatiene, urmate și aici, ca și la Histria, de cele tomitane.

Manifestarea acestui fenomen poate fi interpretată ca un reflex al valorii superioare și al garanției pe care o avea moneda locală în comparație cu cea imperială romană și care-i asigură o poziție dominantă în circulația monetară orașenească și provincială. Poziția inferioară a monedei romane imperiale este explicabilă, dacă se ține seama de procesul ei de depreciere sensibilă, care începe din ultimul deceniu al secolului al II-lea e.n. și se accentuează în cele următoare atingând punctul limită către jumătatea veacului al III-lea ²¹⁵.

Analizând frecvența monedelor în raport cu perioadele de domnie ale fiecărui împărat, se constată unele oscilații pe care vom încerca să le explicăm.

Se observă o primă scădere serioasă a numărului de exemplare în timpul domniei lui Marcus Aurelius. Desigur, că această scădere este de pus în legătură cu evoluția evenimentelor politice de la Dunărea de Jos din jurul anului 170, când invazia costobocilor ²¹⁶, aliați probabil cu bastarni și sarmați, lasă urme adânci și în Dobrogea romană. Cercetările arheologice din ultima vreme au identificat aceste urme și la Histria ²¹⁷. Abandonarea locuirii într-o zonă a platoului de vest al cetății, transformarea suprafeței respective în necropolă plană începând cu sfârșitul secolului al II-lea ²¹⁸, ca și restaurarea portului și gimnaziului local ²¹⁹ sînt considerate ca fiind consecințele evenimentelor amintite în viața Histriei.

Întreruperea constatată în seria inscripțiilor din Scythia Minor după anul 170, explicată ²²⁰ ca o urmare a invaziei costobocilor, este valabilă în special pentru teritoriul histrian. Aici s-au descoperit pînă în prezent un monument dedicat lui Marcus Aurelius în 169 și cinci monumente posterioare anului 175 ²²¹, deci o lacună între 169—175 care poate fi pusă în legătură cu urmările atacului costobocilor.

Situația la Histria se restabilește complet sub domnia lui Commodus, așa cum o atestă și numărul mare de monede descoperite de la acest împărat. Arheologic, această perioadă de refacere a fost identificată pe platou în sectorul Z la principalul edificiu roman de lângă incintă ²²².

Dealtfel, spre deosebire de frămîntata domnie de 19 ani a lui Marcus Aurelius, din care 17 au fost ani de războaie, imperiul cunoaște sub Commodus o epocă de liniște favorabilă redresării ²²³. Redresare care se face simțită din plin odată cu Septimius Severus,

²¹⁴ C. Preda, *Date și concluzii preliminare asupra tezaurului descoperit la Mangalia în anul 1960*, SCIV, 12, 1961, 2, p. 245.

²¹⁵ Ultimele cercetări susțin anul 195 ca data de începere a crizei, odată cu noua și sensibilă devalorizare a denarului de către Septimius Severus (cf. G. Walser, Th. Pékary, *Die Krise des römischen Reiches*, Berlin, 1962, p. 87—89, și H. Bengtson, *Grundriß der römischen Geschichte*, München, 1967, p. 395).

²¹⁶ A. V. Premerstein, *Untersuchungen zur Geschichte des Kaisers Marcus*, Klio, XII, 1912, p. 145—166; N. Gostar, *Ramura nordică a dacilor: Costobocii*, Bul. Univ. Babeș-Bolyai, seria științelor sociale, Cluj, I, 1956, 1—2, p. 183—199; I. I. Russu, *Les Costoboces*, Dacia, N. S., III, 1959, p. 341—352; R. Vulpe, în *Din istoria Dobrogei*, II, 1968, p. 158—166.

²¹⁷ Gr. Florescu, în *Histria*, I, p. 293; Al. Suceveanu, *Depozitul de statuete romane de teracotă de la Histria*, SCIV, 18, 1967, 2, p. 249—251; idem, *Observations sur la stratigraphie des cités de la Dobrogea aux IIe—IVe siècles à la lumière des fouilles d'Histria*, Dacia, N. S., XIII, 1969, p. 339—341, 363—364; M. Coja, *op. cit.*;

H. Nubar în *Raportul șantierului arheologic Histria*, Materiale, IX, 1971, p. 199.

²¹⁸ M. Coja în *Raportul șantierului arheologic Histria*, Materiale, IV, 1957, p. 48—55; Al. Suceveanu, *op. cit.*, SCIV, 18, 1967, 2, p. 249—251; idem, *op. cit.*, Dacia, N. S., XIII, 1969, p. 341; M. Coja, *com. cit.*

²¹⁹ V. Pârvan, *Histria*, IV, p. 623, nr. 27, 28, p. 688, nr. 55; D. M. Pippidi, *Inscripții inedite din Istros*, StCl, IX, 1967, p. 228—230; Al. Suceveanu, Dacia, N.S., XIII, 1969, p. 347.

²²⁰ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 162.

²²¹ Vicus Quintionis: V. Pârvan, *Histria*, VII, ARMSI, ser. III, II, 1, București, 1923, p. 62—67, nr. 49 (a. 169), p. 67—71, nr. 50 (a. 175), p. 71—74, nr. 51 (a. 176), p. 74—78, nr. 52; vicus Celeris, ibidem, p. 78—82, nr. 52 (a. 176); CIL, III, 7526 (a. 177). Cf. și R. Vulpe, *op. cit.*, p. 162—163. De la Histria, din vremea lui Marcus Aurelius se cunoaște un singur fragment monumental datat între anii 161—180 (V. Pârvan, *op. cit.*, p. 61—62, nr. 48), Editorul său pune însă sub semnul întrebării atribuirea acestui împărat.

²²² M. Coja, *op. cit.*

²²³ H. Bengtson, *op. cit.*, p. 352—362.

a cărui politică de restabilire a echilibrului politic și militar la frontiera Dunării de Jos va continua să-și arate roadele și sub succesorii săi, Caracalla, Elagabal și Severus Alexander ²²⁴.

Intensa circulație monetară de la Histria din perioada Septimius Severus—Severus Alexander este rezultatul gradului de înflorire atins de acest oraș îndreptățit să poarte titlul de λαμπροτάτη Ἰστρηγῶν πόλις cu care apare în inscripțiile vremii ²²⁵. Or, cum spune V. Pârvan, λαμπροτάτη trebuie privit „nu ca o laudă de sine a histrienilor, ci ca un titlu corespunzător unei stări reale de lucruri” ²²⁶. Stare de lucruri pe care o lasă să se întrevadă marele număr de mărturii epigrafice, sculpturale ca și rezultatele unor recente săpături arheologice. Se cunosc din această vreme inscripții monumentale și onorifice ²²⁷, fragmente statuare ²²⁸ și baze de statui ²²⁹, vestigiile unor clădiri mărețe ²³⁰, toate documente ale unei perioade de înflorire în viața orașului, care se manifestă după cum am văzut și în circulația monetară. Nu este exclus ca apariția pe reversul unor monede histriene, emise în timpul împăraților Elagabal și Severus Alexander, a imaginii unei divinități fluviale (Danubius?) în spatele căreia se profilează un turn-far ²³¹ să constituie un ecou al dezvoltării comerțului fluvial și maritim al cetății acestei epoci.

După epoca Severilor, în circulația monetară a Histriei intervine o perioadă de accentuat declin. Întrerupte temporar în timpul lui Maximinus I (235—238), emisiunile locale sînt reluate sub Gordian III (238—244), pentru ca să înceteze pentru totdeauna odată cu domnia lui Filip I (244—249).

Lipsa monedelor aparținînd lui Maximinus I în descoperirile de pînă acum de la Histria se explică atît prin întreruperea emisiunilor locale, cît și prin suspendarea activității celorlalte ateliere din Moesia (în afară de Tomis) ²³² și restringerea emiterii de monede a celor din Tracia ²³³, ceea ce a dus în mod firesc la o reducere a cantității de piese puse în circulație. În orice caz nu poate fi vorba de o lacună în documentarea perioadei domniei lui Maximinus I: la Histria și în teritoriul său s-au descoperit două baze de statui și un altar votiv cu inscripții dedicate împăratului Maximinus I și fiului său Maximus ²³⁴.

Reluarea emisiunilor locale sub Gordian III va provoca o ușoară reînviore a circulației monetare la Histria, însă pentru scurtă vreme; după încetarea definitivă a activității monetăriei histriene ²³⁵ începînd cu domnia lui Filip I, numărul monedelor descoperite la Histria scade în mod simțitor timp de aproape un sfert de veac.

²²⁴ Amănunte privind politica dunăreană a împăraților citați, Em. Condurachi în *Istoria României*, I, p. 558—559, și în special R. Vulpe, *op. cit.*, p. 180—217.

²²⁵ V. Pârvan, *Histria*, IV, p. 644—655, nr. 34 (Iulia Domna), nr. 35 (Macrinus), nr. 36 (Diadumenianus), nr. 37 (Iulia Maesa); D. M. Pippidi în *Histria*, I, p. 530—538, nr. 16 (Caracalla), nr. 17 (Elagabal).

²²⁶ V. Pârvan, *Histria*, IV, p. 646.

²²⁷ Dedicatii în cinstea lui Septimius Severus, Caracalla, Elagabal, V. Pârvan, *Histria*, IV, p. 637—641, nr. 31; Sc. Lambrino, *Fouilles d'Histria*, Dacia, III—IV, 1927—1932, p. 407, nr. 5; D. M. Pippidi, în *Histria*, I, p. 533—538, nr. 17; p. 530—533, nr. 16; p. 542—545, nr. 20; p. 545—546, nr. 21.

²²⁸ G. Bordenache, *Histria alla luce del suo materiale scultoreo*, Dacia, N.S., V, 1961, p. 203—204.

²²⁹ V. Pârvan, *Histria*, IV, p. 641—656, nr. 32—38; idem, *Histria*, VII, p. 89—91, nr. 57—58.

²³⁰ H. Nubar, *op. cit.*, p. 199—201.

²³¹ B. Pick, I, 1, p. 518, nr. 511, 530; G. Severeanu,

Turnul cetății Histria, BSNR, XXVI, 1930—1931 p. 16—19; D. M. Pippidi, *Note de lectură*, StCl, IX, 1967 p. 228—230. Vezi și catalog, nr. 719.

²³² B. Pick, I, 1, p. 187, și K. Regling, I, 2, p. 616. Greșită afirmația lui R. Vulpe, *op. cit.*, p. 227 (inclusiv n. 36) după care în vremea acestui împărat în Moesia inferior continuă să bată monede nu numai Tomis, dar și Callatis și Markianopolis.

²³³ E. Gren, *op. cit.*, p. 151.

²³⁴ La Histria, două baze de statui, una pentru Maximinus (V. Pârvan, *Histria*, IV, p. 657—659, nr. 39), cealaltă pentru Maximus caesar, fiul lui Maximinus (V. Pârvan, *Fouilles d'Histria*, Dacia, II, 1925, p. 244—246, nr. 42); vicus Secundini: altar votiv pentru împărat și fiul său (V. Pârvan, *Histria*, VII, p. 96—106, nr. 6, datat 137 e.n.).

²³⁵ Datele stabilite de B. Pick și K. Regling privind încetarea emisiunilor coloniale în Moesia inferior rămîn valabile; descoperirile ulterioare monetare nu au adus noi elemente cronologice în această problemă.

III. Filip I — Anastasius I

Închiderea atelierelor monetare histriene are loc în contextul general al agravării crizei monedei romane imperiale din secolul al III-lea e.n.

Dacă la sfârșitul secolului al II-lea și începutul celui următor procesul de depreciere a monedei romane imperiale favorizează chiar într-o oarecare măsură sporirea rapidă a numărului emisiunilor locale, în speță, a celor coloniale, mai târziu, către mijlocul veacului al III-lea, agravarea crizei economiei monetare va implica în cele din urmă și moneda locală, devenită, după cum remarcă și explică E. Gren²³⁶, nerentabilă.

Nu este cazul să stăruim asupra amănuntelor privind modul de desfășurare a crizei monetare din imperiu în secolul al III-lea²³⁷. Vrem să precizăm însă rolul evenimentelor politice și militare în agravarea crizei monetare în zona ponto-dunăreană către mijlocul veacului al III-lea. Atacurile, pătrunderile în masă ale barbarilor în interiorul imperiului provoacă dezorganizarea sistemului de exploatare, întreruperi pentru diferite durate de timp a căilor de comunicație și implicit a traficului comercial respectiv, pe scurt subminează viața economică a provinciilor.

În asemenea împrejurări nu mai pot exista condiții favorabile pentru desfășurarea unei circulații monetare intense care să justifice și rentabilitatea emisiunilor locale. Așa se explică faptul că pe lângă Histria își întrerup activitatea monetară o serie întreagă de orașe: Dionysopolis, Odessos, Nikopolis ad Istrum, ca și Histria, după Gordian III, iar Callatis, Markianopolis și Tomis după Filip I²³⁸.

În circulația monetară a Histriei romane, după încetarea activității atelierelor proprii, se pot stabili mai multe etape sau faze cronologice. Fiecare din acestea a fost fixată în funcție de caracteristica dominantă a circulației monetare într-un anumit interval de timp exprimând, totodată, o anumită realitate economică și politică din evoluția vieții orașului și a istoriei provinciei Scythia Minor. În baza considerentelor de mai sus se pot determina următoarele etape: 1. Filip I-Dioclețian (244—284); 2. Dioclețian-Tetrarhii (284—307); 3. Constantin I-Caesares (307—337); 4. Constantin II-Valentinian I (337—364); 5. Valentinian I-Anastasius I (364—491).

1. Filip I—Dioclețian (244-284)

Prima etapă o considerăm intervalul între Filip I și domnia lui Dioclețian a cărui operă de reorganizare politică și administrativă marchează o cotitură esențială în istoria Imperiului roman.

Din punct de vedere al circulației monetare această etapă se caracterizează, în general, prin instabilitate și regres în raport cu prima jumătate a secolului al III-lea. E drept însă că apar și tendințe de redresare ca urmare a înfăptuirii unor reforme care încearcă să

²³⁶ E. Gren, *op. cit.*, p. 5, p. 151 (în special n. 251) surprinde esența acestui fenomen.

²³⁷ Există o numeroasă bibliografie în această problemă. Dintre lucrările mai recente și mai importante consultate de noi, menționăm: F. M. Heichelheim, *Wirtschaftsgeschichte des Altertums*, Leiden, 1938, p. 685; E. Stein, *Histoire du Bas-Empire*, I. De Brouver, 1959, p. 16, p. 44; Th. Pékary, *Studien zur römischen Währungs- und Finanzgeschichte von 161 bis 235 n. Chr.*, Historia, VIII, 1959, 4, p. 443—489; P. Oliva, *Zum Problem der Finanzkrise im 2. und 3. Jahrhundert u.Z. im römischen Reich*, Das Altertum, 8, 1962, 1, p. 39—46; G. Walser — Th. Pékary, *op. cit.*, p.87—91; R. Rémondon, *La crise de*

l'empire romain, Paris, 1964, p. 88, p. 144—147; M. Giacchero, *Il progressivo peggioramento della monetazione romana de Nerone a Diocleziano*, Studi romani, XIV, 2, 1966, p. 138—150; P. Petit, *La paix romain*, Paris, 1967, p. 170—171, 295—297; A. Alföldi, *Studien zur Geschichte der Weltkrise des 3. Jahrhunderts nach Christus*, Darmstadt, 1967, passim, H. Bengtson, *op. cit.*, p. 378—400; J. P. Callu, *La politique monétaire des empereurs romains de 238 à 311*, Paris, 1969.

²³⁸ B. Pick, I, 1, p. 92—96 (Callatis), 128—129 (Dionysopolis), 154—158 (Istros), 183—195 (Markianopolis), 328—346 (Nikopolis ad Istrum); B. Pick, I, 2, p. 525—528 (Odessos); K. Regling, I, 2, p. 615—636 (Tomis).

stăvilească continuarea procesului de depreciere a monedei imperiale și ca o consecință a eforturilor de restaurare a echilibrului politic și militar la Dunărea de Jos, măsuri întreprinse de unii împărați din a doua jumătate a veacului al III-lea.

Din această etapă s-au descoperit la Histria monedele aparținând împăraților : Filip I (244—249); Filip II (244—249); Valerian-Gallienus (253—260); Gallienus (260—268); Claudius II (268—270); Aurelian (270—275); Tacit (275—276); Probus (276—282); Carus (282—283). Situația statistică se prezintă astfel :

Emisiunea	Atelierele monetare									Total	Procentaj	Monede/an	Coeficient
	Tomis	Bizya	Roma	Siscia	Cyzic	Serdica	Ticinum	Gallia	?				
Filip I, Filip II	2	1	—	—	—	—	—	—	2	5	8%	5/5	1
Valerian—Gallienus	—	—	2	—	—	—	—	—	—	2	3%	2/7	0,28
Gallienus	—	—	3	1	—	—	—	—	1	5	8%	5/8	0,62
Claudius II	—	—	—	—	—	—	—	—	8	8	14%	8/2	4
Aurelian	—	—	—	6	2	1	—	—	8	17	29%	17/5	3,4
Tacit	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2%	1/1	1
Probus	—	—	—	5	—	1	3	—	11	20	33%	20/6	3,3
Carus	—	—	—	1	—	—	—	—	1	2	3%	2/1	2
Total	2	1	5	13	2	2	3	1	31	60	—	—	—

Se remarcă o sensibilă diminuare a circulației monetare începînd de la Filip I pînă la domnia lui Claudius II. Acest fapt nu trebuie pus numai pe seama factorului intern al crizei monedei; el este cel puțin în egală măsură consecința intervenției unui factor extern, politic, agravant în limitarea desfășurării unei circulații monetare normale. În această vreme invaziile goților și ale aliaților lor în provinciile balcano-dunărene se succed cu o deosebită violență. Dunărea este trecută din ce în ce mai des de barbari care încearcă să pătrundă cît mai adînc în inima imperiului. Dobrogea nu este scutită nici ea de incursiunile și atacurile barbare; în această vreme se situează și distrugerea Histriei menționată de un izvor literar²³⁹ și confirmată de ultimele săpături arheologice²⁴⁰. Anul precis al acestui eveniment dramatic din viața Histriei constituie încă un subiect controversat²⁴¹. Nu vom intra în

²³⁹ SHA, Vita Maximi et Balbini, XVI, 3 Magie.

²⁴⁰ Vestigii ale unor distrugerii către mijlocul secolului al III-lea s-au descoperit în sectoarele; : ER (Al. Suceveanu, *op. cit.*, Dacia, N. S., XIII, 1969, p. 339—340), EM (H. Nubar, *op. cit.*, p. 196, 200), Z (M. Coja, *op. cit.*).

²⁴¹ Există o bogată literatură în această problemă: V. Pârvan, *Cetatea Tropaeum*, București, 1912, p. 44; idem, *Histria*, VII, p. 105; idem, *Municipium Aurelium Durostorum*, Rivista di Filologia e di istruzione classica, II, 1924, p. 322 (anul 238); S. Lambrino, *La destruction d'Histria et sa reconstruction au IIIe siècle ap. J. C.*, Revue des études latines, XI, 1933, p. 457—463 (anul 248); D. M. Pippidi, *Cu privire la distrugerea Histriei*

de goți în secolul al III-lea, Contribuții² ..., p. 461—480 (respinge data de 238); R. Vulpe, *Histoire ancienne de la Dobroudja*, p. 264, 270 (anii 248—251); Em. Condurachi, în *Histria*, I, p. 57—58, și în *Istoria României*, I, p. 562 (anul 248); Em. Doruțiu, *Zur Frage der Zerstörung Histrias im 3. Jh. u. Z.*, StCl, VI, 1964, p. 247—259 (258—269); R. Vulpe, *Din istoria Dobrogei*, II, p. 230—268, și *Histrum ingressi-Histriae excidium*, StCl, XI, 1969, p. 157—172 (a. 267); Al. Suceveanu, *op. cit.*, Dacia, N.S., XIII, 1969, p. 347—348 (a doua parte a domniei lui Decius sau prima parte a domniei lui Gallienus); Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, SCN, V, 1971, p. 91—113 (a. 245—246, fără a exclude anii 21—253).

detalii privind discuțiile purtate în jurul acestei probleme. Dat fiind specificul studiului nostru, acela al analizei informațiilor pe care le aduce documentarea numismatică în cercetarea istoriei Histriei, nu ne vom pronunța în această problemă decât în măsura permisă de descoperirile monetare. Or, pînă în prezent nu s-au descoperit la Histria nici îngropări de tezaur și nici nu au apărut monede în asemenea condiții sau contexte stratigrafice care să îngăduie precizarea datei distrugerii orașului. Din punct de vedere al circulației monetare, în genere, constatăm însă o restrîngere simțitoare în perioada Filip I—Gallienus avînd limita minimă între anii 249—253, astfel cum rezultă din următoarea situație statistică :

Emisiunea	Numărul de monede	Procentaj	Monede/an	Coeficient
Gordian III (238—244)	19	47/4 %	19/6	3,16
Filip I, Filip II (244—249)	5	13,1 %	5/5	1
Traianus Decius (249—251)	—	—	—	—
Trebonianus Gallus (251—253)	—	—	—	—
Valerian—Gallienus (253—260)	2	5,3 %	2/7	0,28
Gallienus (260—268)	5	13,1 %	5/8	0,62
Claudius II (268—270)	8	20,1 %	8/2	4
Total 39	—	—	—	—

Anii 249—253 ai circulației minime monetare corespund uneia din perioadele cele mai critice ale stăpînirii romane la Dunărea de Jos. Amintim cîteva date : după ce în 248 coaliția de goți, taifali și asdingi pradă Moesia și asediază Markianopolis ²⁴², între 249—251 o nouă invazie face ravagii, fiind cucerite sau asediate Novae, Nikopolis ad Istrum, Philipopolis, Augusta Traiana ²⁴³. În bătălia de la Abritus din 251 își pierde viața însuși Decius. Dezastrul continuă și sub Trebonianus Gallus (251—253), cînd goții, după cum relatează Zosimos, jefuiesc un teritoriu întins pînă la mare, cucerind orașele neîntărite și o mare parte din cele fortificate „așa încît nici un neam supus romanilor nu a scăpat de pustiirile lor” ²⁴⁴. După un alt autor antic ²⁴⁵, cu acest prilej au fost distruse nu mai puțin de 500 de orașe, cifră care chiar exagerată reflectă proporțiile dezastrului din vremea lui Gallus. Nu trebuie exclusă posibilitatea ca și Histria să se fi numărat în rîndul acestor orașe, mai ales dacă se are în vedere faptul că Dobrogea a putut fi afectată de evenimentele menționate, după cum o indică îngroparea de tezaur monetare în acești ani ²⁴⁶; de subliniat

²⁴² R. Vulpe, *Din istoria Dobrogei*, II, p. 242.

²⁴³ Em. Doruțiu, *op. cit.*, p. 252—253; R. Vulpe, *op. cit.*, p. 244—248. Sint citate și izvoarele literare respective.

²⁴⁴ Zosimos, I, 26 Mendelsohn (ediția folosită în *Fontes Historiae Daco-Romanae*, II, București, 1970, p. 302): . . . προϊόντες δὲ ὁδῶ καὶ τὰ μέχρι θαλάττης αὐτῆς ἐληίζοντο, ὥστε μὴδὲ ἐν ἔθνος Ῥωμαίους ὑπῆρκοον ἀπόρθητον ὑπὸ τούτων καταλειφθῆναι, πᾶσαν δὲ ὡς εἰπεῖν ἀτείχιστον πόλιν καὶ τῶν ὠχυρωμένων τείχεσι τὰς πλείους ἀλῶνας,

²⁴⁵ Ioan din Antiochia, 151 Müller (cf. *Fontes . . .*, p. 354).

²⁴⁶ Camena (jud. Tulcea): 86 piese, ultimele — cite 2 ex. — aparțin împăraților Gallus și Volusianus (cf. Const. Moisil, *Creșterea colecțiilor. Cabinetul numismatic*, București, 1944, p. 93—101; Saragea (jud. Constanța: 1 440 piese, ultimele — cite 1 ex. — aparțin lui Aemilianus și Valerian. Faptul că acumularea maximă a tezaurului are loc în perioada Elagabal-Trebonianus Gallus, iar de la Aemilianus și Valerian nu există decît cite o singură monedă, ne face să credem că îngroparea tezaurului nu a putut fi mai tîrzie de începutul domniei lui Valerian (D. E. Tacchella, în RN, III, 1893, 11, p. 51—77).

că unul din aceste tezaure (ultimele monede aparținând împăratului Gallus și fiului său Volusianus) s-a descoperit la Camena, în apropiere de Histria. Probabil ca Histria să fi fost obiectul mai multor atacuri și incursiuni gotice în perioada Filip I — Gallienus ceea ce ar constitui și explicația stagnării circulației monetare în decursul acestui interval. Ipoteza unor atacuri succesive gotice nu a fost exclusă nici pentru Callatis²⁴⁷. Oricum, se pare că Dobrogea a avut de suferit de pe urma invaziilor și incursiunilor mai multor valuri succesive de atacatori, după cum reiese din eşalonarea în timp a îngropării tezaurelor monetare între anii 249—267²⁴⁸. Dealtfel presiunea și amenințarea goților se manifestă și după anul 253, în vremea împăraților Valerian și Gallienus și chiar mai târziu sub Claudius II; deși aceste atacuri se desfășoară în special pe mare și au ca obiectiv principal Asia Mică și Grecia, ele nu scutesc de emoții nici Dobrogea: Noviodunum este atacat în 267 iar Tomis asediat (fără succes) în 269²⁴⁹.

Odată cu domnia lui Claudius II începe redresarea circulației monetare care va continua și sub împărații următori, Aurelian și Probus. E consecința eforturilor întreprinse de împărați, pentru restabilirea situației în provinciile dunărene printr-o serie de acțiuni cu caracter militar (înfrângerea goților la Naissus în 269 și campaniile victorioase ale lui Aurelian în 271—272), măsuri politice (neutralizarea barbarilor prin colonizarea lor în imperiu) și în special prin opera de reîntărire a limesului dunărean de către Aurelian și Probus²⁵⁰. O asemenea conjunctură favorizează, desigur, vindecarea rănilor rămase de pe urma invaziilor pustiitoare din deceniile anterioare, refacerea orașelor, reactivarea vieții economice a provinciilor și, implicit, a schimbului monetar, acesta din urmă beneficiind în plus de garanția unei monede mai solide (fie ea și temporară), în urma reformei lui Aurelian din 274²⁵¹.

Vasta operă de reorganizare începută de Dioclețian, continuată și desăvârșită de Constantin I, duce la consolidarea aparentă și temporară a statului sclavagist roman ale cărui temelii fuseseră puternic zdruncinate în secolul al III-lea e.n.

Nu vom analiza întreaga serie de reforme, dealtfel foarte cunoscute²⁵², înlăptuite de cei doi împărați. În consecință, statul își va recâștiga un echilibru relativ, deoarece întreaga gamă de măsuri politice, administrative și financiare nu va putea decât, cel mult, să întârzie ascuțirea contradicțiilor economice și sociale care măcinau structura imperiului târziu.

În cadrul măsurilor de redresare a statului se impunea și reglementarea sistemului monetar atât de compromis în secolul al III-lea e.n. În acest sens reforma monetară a lui Dioclețian²⁵³ și în special cea a lui Constantin I²⁵⁴ înseamnă punerea în circulație a unei monede care, aureolată și de prestigiul autorității imperiale emitente, va juca un rol de seamă în economia de schimb a vremii.

²⁴⁷ C. Preda și G. Simion, *Tezaurul de monede romane imperiale descoperit la Isaccea și atacul gotic din vremea lui Gallienus*, Peuce, II, 1971, p. 177—178; Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, SCN, V, 1971, p. 107; idem, *Monede recent descoperite la Histria și unele probleme de circulație monetară în Dobrogea antică*, Pontica, IV, 1971, p. 322 (pentru Histria).

²⁴⁸ În afară de tezaurele de la n. 246, mai menționăm: Suluc, jud. Tulcea (Const. Moisil, CNA, III, 1923, 9—10, p. 66—70; Noviodunum (C. Preda și G. Simion, *op. cit.*, și patru tezaure descoperite la Callatis în anii 1935 (Const. Moisil, *op. cit.*, p. 91—92), 1936 (Const. Moisil, *op. cit.*, p. 15—20), 1959 (C. Preda, *op. cit.*, SCIV, 12, 1961, 2, p. 247; Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, SCN, V,

1971, p. 107), 1960 (C. Preda, *op. cit.*, SCIV, 12, 1961, 2, p. 241—251); în tezaurul descoperit în 1960, C. Preda constată o scădere evidentă a ritmului de tezaurizare între anii 249—253 ca urmare a evenimentelor politice „cînd populațiile în migrație hărțuiau provincia...” (p. 245).

²⁴⁹ C. Preda și G. Simion, *op. cit.*, p. 167—168; Em. Doruțiu, *op. cit.*, p. 255.

²⁵⁰ R. Vulpe, *op. cit.*, p. 272—277, p. 286—289.

²⁵¹ Clementina Gatti, *La politica monetaria di Aureliano*, La parolla del passato, LXXVII, 1961, p. 93—106.

²⁵² A. H. M. Jones, *The Late Roman Empire*, I, Oxford, p. 42—70, 97—109.

²⁵³ E. Stein, *op. cit.*, I, p. 76.

²⁵⁴ Idem, *op. cit.*, I, p. 116—117.

Reorganizarea atelierelor monetare constituie încă o măsură utilă pentru întărirea economiei monetare. În epoca tetrahiilor, numărul atelierelor monetare ajunge la 15: Londinum, Treveri, Lugdunum, Carthago (închis la 311), Thessalonica, Roma, Ticinum, Aquileia, Siscia, Serdica (închis la 311), Heraclea Thracica, Nicomedia, Cyzic, Antiochia, Alexandria, cărora Constantin I le adaugă Sirmium și Arelate ²⁵⁵.

Dobrogea va fi și ea inclusă în această vastă operă de reorganizare de la sfârșitul secolului al III-lea și începutul celui de al IV-lea. Transformată în provincie sub numele de Scythia Minor, ea va beneficia în aceeași măsură, ca și restul imperiului, de reformele financiare, administrative și militare întreprinse de împărații Dioclețian și Constantin I. La adăpostul limesului dunărean, refăcut după grelele încercări prin care a trecut în secolul anterior, viața economică se înviorază. Ia avânt activitatea constructivă, se refac drumurile, se reconstruiesc sau se repară incintele orașelor; este destul să amintim în această privință numele unor orașe ca Dinogetia, Tropaeum Traiani, Transmarisca, Tomis ²⁵⁶.

Reînvierea și stabilizarea circulației monetare în perioada Dioclețian—Constantin I constituie o mărturie grăitoare a faptului că, după anii dificili de la mijlocul secolului al III-lea, datorită noilor condiții favorabile instaurate la Dunărea de Jos, viața urbană și-a reluat acum în întregime cursul său normal. Condiții favorabile se instaurează și la Histria, unde se refac drumurile, după cum se poate deduce din descoperirea a doi stilpi miliari din timpul lui Constantin I ²⁵⁷.

Continuând analiza circulației monetare pe etape, observăm următoarele :

2. Dioclețian—Tetrahi (284—307)

În această etapă circulă următoarele emisiuni : Dioclețian (284—305); Maximian (285, augustus 286—305); Constantius Chlorus (293, augustus 305—306); Galerius caesar (293—305); Maximinus II caesar (305—310) (dar sînt incluse numai emisiunile pînă la 307).

Emisiunea	Atelierele monetare							Total
	Roma	Thessalonica	Heraclea Thracica	Nicomedia	Cyzic	Antiochia	?	
Dioclețian	2	—	11	—	—	2	11	26
Maximian	—	1	4	—	2	—	8	15
Constantius Chlorus	—	—	2	—	—	—	1	3
Galerius	—	—	2	—	—	—	3	5
Maximinus II	—	—	—	1	—	—	—	1
Tetrahia I	—	—	—	—	—	—	1	1
Total 2		1	19	1	2	2	24	51

²⁵⁵ E. Gren, *op. cit.*, p. 153—155.

²⁵⁶ Gh. Ștefan, *Un miliario dell'epoca di Diocleziano scoperto a Garvân (Dinogetia)*, Dacia, N.S., I, 1957, p. 225—227. Bibliografia privind reorganizarea în Dobrogea în timpul lui Dioclețian și Constantin cel Mare la I. Barnea în *Din istoria Dobrogei*, II, p. 369—390.

²⁵⁷ M. Mircev, *Izvestiia-Varna*, IX, 1953, p. 72—73, nr. 4; cf. V. Velkov, *La construction en Thrace à l'époque du Bas-Empire (d'après les écrits)*, *Archeologia*, X, Warszawa-Wrocław, 1958, p. 128, n. 36 (Histria); Em. Doruțiu, *Precizări topografice despre unele inscripții dobrogene*, SCIV, 15, 1964, 1, p. 133, nr. 3 (Sariurt — Mihai Viteazul).

Indicele general de frecvență monede/an este de 2,2. Coeficienții pe ani se prezintă astfel :

Ani	284	285	286	287	288—289	290—292	293	294
Coeficienți	0,60	1,10	1,15	0,65	1,15	0,65	2,97	0,94
Ani	295	296	297	298	299—303	304	305	306
Coeficienți	12,14	13,14	2,64	1,31	1,06	0,97	1,75	1,88

Din analiza datelor statistice de mai sus se remarcă :

— Numărul mare al monedelor emise de Dioclețian, reprezentând 50 % din totalul emisiunilor dintre 284—307.

— Saltul spectaculos înregistrat între 295—296 se explică prin punerea în circulație a unei noi monede, în urma reformei lui Dioclețian. Aceasta cel puțin la început îmbrăca formal garanția unei valori nominale egale cu cea reală, pentru a fi acceptată pe piață. Activarea circulației monetare în anii 295—296 este și consecința începerii operei de reconstrucție în Dobrogea după atacurile bastarnilor, sarmaților, carpile și goților la Dunărea de Jos între 280—295²⁵⁸. Histria care a avut și ea de suferit de pe urma acestor atacuri (probabil cel din 295)²⁵⁹, desigur, va fi angrenată în opera de restaurare alături de Transmarisca, Durostorum, Tomis, Dinogetia, Tropaeum Traiani²⁶⁰. Numărul de monede de la Histria din anii 295—296 reprezintă nu mai puțin de 43 % din totalul pieselor din această etapă.

3. Constantin I — Caesares (307—337)

Etapa cuprinde emisiunile : Galerius (305—311) (dar numai emisiunile începând cu 307); Galeria; Maximinus II caesar (306—310) (dar numai emisiunile 308—310) și augustus (310—313); Licinius I (307—324); Licinius II caesar (317—324); Constantin I (307—337); Crispus caesar (317—326); Constantin II caesar (317—337); Constantius II caesar (324—337); Constans caesar (333—337).

Indicele general de frecvență monede/an pentru această etapă este de 3,3. Pe ani, sînt următorii coeficienți :

Ani	307	308—309	310	311	312	313	314	315	316
Coeficienți	1,63	4,13	4,96	5,09	2,01	4,41	3,08	2,58	2,25
Ani	317	318	319	320	321—323	324	325	326	327—328
Coeficienți	4,14	1,74	3,71	5,74	4,74	7,30	2,21	3,51	1,87
Ani	329	330	331	332	333	334—335	336		
Coeficienți	1,54	3,12	2,82	3,37	3,07	1,82	1,41		

²⁵⁸ Despre invazia goților din 295, C. Patsch, *Beiträge zur Völkerkunde von Südosteuropa*, III; *Die Völkerbewegung an der unteren Donau in der Zeit von Diokletian bis Heraklius*, I. Teil; *Bis zur Abwanderung der Goten und Tafilan aus Transdanubien*, Wien-Leipzig, 1928, p. 7—23; Gh. Ștefan, *op. cit.*, p. 221—227; despre atacurile din anii 280—295 și refacerea cetăților și drumurilor

din Dobrogea, I. Barnea, *op. cit.* p. 374—376, 384; Al. Suceveanu, *op. cit.*, p. 340, 364.

²⁵⁹ H. Nubar, *op. cit.*, p. 199—201; Al. Suceveanu, *op. cit.*, p. 340, 342; M. Coja, *op. cit.*; H. Nubar, *Contribuții la topografia cetății Histria în epoca romano-bizantină*, SCIV, 22, 1971, 2, p. 200.

²⁶⁰ I. Barnea, *op. cit.*, p. 375—377.

Emisiunea	Atelierele monetare												Total
	Lon- dinum	Tre- veri	Arc- late	Roma	Siscia	Thessa- lonica	Hera- clea Thra- cica	Con- stanti- nopol	Nico- media	Cyzic	Antio- chia	?	
Galerius	—	—	—	—	—	—	—	—	2	1	—	2	5
Galeria	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	1	2
Maximinus II	—	—	—	—	—	—	1	—	4	—	1	—	6
Licinius I	—	—	1	—	1	1	6	—	—	3	2	16	30
Licinius II	—	—	—	—	—	—	1	—	1	—	—	3	5
Constantin I	1	1	—	1	4	2	6	1	1	3	—	18	38
Crispus	—	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	3
Constantin II	—	—	—	—	—	1	2	—	1	—	—	3	7
Constantius II	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	4
Total	1	1	1	1	8	4	16	1	9	8	3	47	100

Numărul descoperirilor monetare din vremea lui Constantin cel Mare este extrem de ridicat la Histria. Cifrele sînt semnificative în această privință : 43 % din totalul exemplarelor din perioada Dioclețian — Anastasius și 57 % din numărul pieselor aparținînd anilor 284—364. Din totalul de 100 monede din această etapă, emisiunile lui Constantin I reprezintă 38 %, iar cele ale lui Licinius I și ale fiului său Licinius II 35 %. Numărul mare de monede aparținînd lui Licinius nu trebuie să surprindă, dat fiind rolul lui politic dominant în Scythia Minor, aflată sub directa sa autoritate.

Analizînd frecvența monedelor pe anii de emisiune, se constată o oarecare stabilitate în circulația monetară : nu există variații extreme care să implice căutarea unor explicații legate de intervenția unor evenimente deosebite în viața orașului. Întreaga Dobroge din vremea lui Constantin cel Mare a trăit o epocă de relativă liniște și prosperitate cu o intensă activitate constructivă. E drept, că în regiunile Dunării de Jos sînt semnalate trei atacuri gotice la intervale destul de mari (315—316, 323 și 331—332), dar au fost respinse înainte de a fi luat proporții ²⁶¹.

Dealtfel nu s-a păstrat nici o informație care să precizeze invadarea teritoriului Scythiei Minor în acești ani.

4. Constantin II — Valentinian I (337—364)

La Histria au apărut următoarele emisiuni ale succesorilor lui Constantin I : Constantin II (augustus 337—340) ; Constantius II (augustus 337—361) ; Constans I (augustus 337—350) ; Constantius Gallus (351—354) ; Iulian II (361—363).

²⁶¹ C. Patsch, *op. cit.*, p. 13—33 ; I. Barnea, *op. cit.*, p. 388—389,

Statistic există următoarea situație :

Emisiunea	Atelierele monetare					
	Aquileia	Thessalonica	Constantino- pol	Nicomedia	?	Total
Constantin II	—	—	—	—	2	2
Constantius II	1	3	1	—	12	17
Constans I	—	—	—	—	2	2
Constantius Gallus	—	—	—	—	1	1
Iulian II	—	—	1	1	1	3
Total	1	3	2	1	18	25

Indicele general de frecvență monede/an este de 0,90 cu următorii coeficienți anuali :

Ani	337—340	341	342—345	346	347—350	351—354
Coeficienți	1,00	0,67	0,47	1,10	0,93	1,34

Ani	355—360	361	362—363
Coeficienți	0,73	1,73	1,00

Spre deosebire de etapele anterioare 2 (284—307) și 3 (307—337) circulația monetară apare într-un vizibil proces de declin care va continua și în deceniile următoare ale secolului al IV-lea.

Emisiunile din această etapă reprezintă doar 11% din totalul monedelor dintre anii 284—491 și 14% din numărul pieselor din perioada 284—363. Indicele de frecvență monede/an scade la 0,90 față de 2,20 din timpul lui Diocletian și 3,3 din vremea lui Constantin I.

Deocamdată nu dispunem de suficiente elemente pentru a preciza și explica natura acestui fenomen. S-ar putea să nu fie vorba decît în aparență de declin și stagnare, nevoile circulației monetare fiind asigurate în continuare de numeroasele emisiuni din timpul lui Constantin cel Mare, care se bucurau încă, probabil, de încrederea valorii și a prestigiului autorității emitente. Poate că explicația numărului redus de monede trebuie căutată în intensificarea încă de acum a unor fenomene proprii economiei de schimb romane din secolele IV—V, în care alături de plata în bani se dezvoltă și plata în natură, ceea ce ar provoca în mod necesar o restrîngere a circulației monetare. Să fie oare vorba, în ultimă instanță, de un fenomen propriu Histriei care să reflecte o stagnare a vieții sale urbane și o diminuare a potențialului său economic? În acest ultim caz ar fi într-adevăr manifestarea unui fenomen pe plan strict local, ținînd seama de condițiile în care la Dunărea de Jos Constantius II continuă opera de refacere a limesului, iar urmașul său Iulian II va duce în întreg imperiul o politică de întărire a vieții orășenești prin măsuri cu caracter administrativ, financiar și militar ²⁶².

Din păcate, lipsa unor criterii de comparație cu situația circulației monetare din celelalte orașe din Dobrogea ne împiedică să formulăm concluzii mai sigure sau măcar să extindem discuția pe baza unor date concrete.

²⁶² I. Barnea, *op. cit.*, p. 390—392.

5. Valentinian I – Anastasius I (364–491)

Din această etapă s-au descoperit la Histria emisiunile : Valentinian I (364–375); Valens (364–378); Procopius (365–366); Grațian (367–383); Valentinian II (375–392); Theodosius I (379–395); Flacilla; Arcadius (383–408); Eudoxia; Honorius (393–423); Theodosius II (402–450); Placidia; Marcian (450–457).

Emisiunea	Atelierele monetare								
	Siscia	Roma	Thessalonica	Heraclea Thracica	Constantinopol	Nicomedia	Cyzic	?	Total
Valentinian I	4	—	2	—	1	—	2	3	12
Valens	1	—	1	—	—	—	—	3	5
Procopius	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Grațian	2	—	2	—	—	—	—	1	5
Valentinian II	—	—	—	—	1	—	—	2	3
Theodosius I	—	—	—	1	2	—	—	5	8
Flacilla	—	—	—	—	—	—	—	1	1
Arcadius	—	—	—	—	1	1	—	7	9
Eudoxia	—	—	—	—	1	—	—	—	1
Honorius	—	—	—	2	—	—	—	1	3
Theodosius II	—	—	—	—	—	1	—	2	3
Placidia	—	1	—	—	—	—	—	—	1
Marcian	—	—	3	—	—	—	—	—	3
Total	7	1	8	3	7	2	2	25	55

Indicele general de frecvență monede/an este de 0,43. Pe ani coeficienții reprezintă următoarele valori :

Ani	364	365	366	367	368–374	375	376–377	378
Coeficienți	2,53	3,03	2,53	2,65	1,15	1,26	0,49	0,82
Ani	379–382	383	384–386	387–392	393–394	395	396–399	
Coeficienți	1,00	3,10	0,89	0,77	0,92	1,11	0,52	
Ani	400	401	402	403–408	409–423	424	425–449	450
Coeficienți	1,52	0,52	0,71	0,54	0,03	0	0,15	0,52
Ani	451–457	458–491						
Coeficienți	0,37	0						

După cum rezultă din datele de mai sus, circulația monetară cunoaște un continuu proces de declin care se agravează în secolul al V-lea, când coeficientul de frecvență oscilează în intervalul 401—457 între 0—0,71, pentru ca între anii 458—491 să rămână la valoarea constantă 0.

Cauzele regresului continuu al circulației monetare la Histria, în perioada amintită, sînt atît de ordin general, generate de noile tendințe ce se manifestă în structura economico-socială a imperiului tîrziu, cît și de ordin particular, local, datorate evenimentelor politice de la Dunărea de Jos.

Nu vom aborda aici toate implicațiile economice, sociale și politice, provocate de manifestarea unor fenomene proprii unei perioade de tranziție către o nouă societate, în cazul nostru aceea a feudalismului bizantin. În cadrul cercetării de față interesează modul în care se reflectă aceste fenomene în economia de schimb a vremii. Or, se constată, din acest punct de vedere, existența paralelă a două sisteme de plată: în bani și în natură²⁶³. Prima formă de plată continuă să rămînă expresia financiară a economiei urbane-comerciale, în timp ce cea de a doua începe să joace un rol din ce în ce mai mare în economia rurală-agrară, odată cu dezvoltarea colonatului care promovează, după cum se știe, plata în natură. Este greu de stabilit care dintre cele două sisteme de plată predomină ca volum în economia vremii. Procesul se desfășoară cu o deosebită varietate și complexitate, fiind condiționat, desigur, și de raportul dintre gradul de dezvoltare a economiei urbane și a celei rurale, pentru diferite provincii și epoci. Semnificativ este faptul că chiar în legislația vremii apar ecouri ale ambelor sisteme de plată: alături de măsurile prin care se impune plata în bani a *annonei* (*adaeratio*)²⁶⁴ există și decrete imperiale care consfințesc în anumite cazuri plata impozitelor în produse²⁶⁵.

Oricum, economia monetară a imperiului pare a fi serios zdruncinată în special în veacul al V-lea, când se închid și numeroase ateliere monetare²⁶⁶, dintre care o parte existente și în regiunile balcano-dunărene.

Evenimentele politice de la Dunărea de Jos prin implicațiile pe care le au în dezorganizarea vieții economice și a administrației imperiale contribuie și ele la slăbirea circulației monetare în Scythia Minor. Pentru a doua jumătate a secolului al IV-lea, ne referim la incursiunile goților și la răscoala uzurpatorului Procopius din anii 364—366 la războaiele lui Valens cu aceiași goți între 367—369 și la conflictul dintre vizigoți și romani terminat în 378 cu dezastrul de la Adrianopol și cu moartea împăratului. Între 384—385 sau 385—386 este atacată de către goți cetatea Halmyris din zona gurilor Dunării²⁶⁷.

Vrem să semnalăm din această perioadă prezența la Histria a unei monede emise de răzvrătitul Procopius, care s-a proclamat împărat la Constantinopol, pentru o foarte scurtă perioadă, 28 septembrie 365—28 mai 366, când e înfrînt și decapitat de împăratul legitim Valens în Frigia. Puțin timp după aceasta este restabilită autoritatea imperială și în Tracia, locul de unde a pornit de fapt răscoala lui Procopius. Orașul Philippopolis este recucerit de trupele imperiale după o dîrză rezistență²⁶⁸. Prezența la Histria a unei monede emise de un împărat uzurpator, care a domnit doar cîteva luni, dovedește gradul de sensibilitate a circulației monetare histriene la toate evenimentele politice care afectează

²⁶³ Pentru această perioadă, Em. Condurachi, *Problema schimbului în natură și a schimbului în bani în imperiul roman în sec. IV—V e.n.*, AUB, istorie, 9, 1957, p. 15—26; pentru sfîrșitul sec. III și începutul sec. IV, Jean Pierre Callu, *op. cit.*, 294—302.

²⁶⁴ Despre *adaeratio* și implicațiile respective S. Mazzarino, *Aspetti sociali del quarto secolo. Ricerché di storia tarda romana*, Roma, MCMLI, p. 144; G. Ostrogorsky, *l'histoire de l'état byzantine*, Paris, 1956, p. 68.

²⁶⁵ Cod. Theod. XI, 1, 8(a. 364), și XI, 2.4 (a. 384).

²⁶⁶ Ultimele emisiuni la: Sirmium (a. 364—367); Siscia (a. 408—423); Aquileia (a. 408—423); Lugdunum (a. 413—423); Arelate (a. 423—425); Carthago (a. 422—428); Thessalonica, Heraclea Thracica, Nicomedia, Cyzic, Antiochia, Alexandria (a. 457—474); Cf. datelor din LRBC, *passim*.

²⁶⁷ I. Barnea, *op. cit.*, p. 393—401, 405.

²⁶⁸ E. Stein, *op. cit.*, I, p. 175—176.

viața imperiului și a capitalei sale. Nu putem ști, dacă Histria și, respectiv, Scythia Minor au simpatizat cu partizanii răscoalei lui Procopius din Tracia; acest fapt este posibil.

Veacul următor este dominat în prima lui jumătate de incursiunile și prădăciunile hunilor, care culminează în anul 434 cu atacul asupra Constantinopolului. La aceeași dată izvoarele menționează ca aflându-se sub stăpânirea hunilor cetatea Karsos din Tracia, (după unele interpretări, Carsium din Scythia Minor)²⁶⁹. Prezența acestor barbari este atestată de izvoare și la Noviodunum unde s-a stabilit federatul Valpis răzvrătit împotriva autorității imperiale²⁷⁰.

A doua jumătate a secolului al V-lea se caracterizează prin frământările interne din imperiu datorate conflictelor dintre ostrogoții federați și colonizați în interiorul granițelor și împărații bizantini în special cu Leon I și Zenon²⁷¹.

Evenimentele politice din regiunea balcano-dunăreană produc adinci perturbații în viața urbană și rurală a provinciilor. În opera lui Claudianus apar numeroase descrieri ale situației tragice în care se aflau provinciile respective la sfârșitul secolului al IV-lea și începutul celui de-al V-lea. Pământurile au rămas nelocuite de coloni, necultivate, fără vite²⁷². Autorul menționează „ținutul Traciei, Pannoniei, întăriturile Traciei și ogoarele Moesiei”²⁷³ ca având de suferit de pe urma pustiirilor barbare. Un alt autor, Eunapios, referindu-se la războaiele lui Valens, amintește și el de pustiirea și abandonarea ogoarelor, specificând totodată existența unui număr redus de orașe²⁷⁴. În sfârșit nesiguranța care domnește în Scythia Minor în vremea lui Valens reiese și din relatările lui Themistios²⁷⁵ care adaugă faptul că înainte de 369 „întăriturile erau distruse și lipsite de oameni și de arme”²⁷⁶.

Fără îndoială că o asemenea situație descrisă de autorii citați, pentru ultimele decenii ale secolului al IV-lea și începutul celui de-al V-lea, este valabilă pentru întreg veacul al V-lea în care cu greu se poate vorbi de o normalizare a vieții în condițiile în care continuă frământările pricinuite de barbari. Un ecou al acestei stări de lucruri apare într-o legiuire a împăratului Zenon în *Codex Iustinianus*²⁷⁷. Aici se deplînge sărăcia bisericilor aflate sub jurisdicția Tomisului care au de suferit, după cum menționează textul, de pe urma incursiunilor neîntrerupte ale barbarilor.

În asemenea împrejurări nu poate fi vorba de existența unor premise favorabile circulației monetare cât de cât active sau normale. Se înțelege, că Histria, situată la periferia imperiului într-o zonă mai expusă incursiunilor barbare, departe de autoritatea centrală, va avea de suportat din plin consecințele unei perioade istorice atât de zbuciumate. Mai mult, însuși orașul, după cum au dovedit-o recente săpături arheologice, va suferi o distrugere în timpul lui Valens²⁷⁸. Numismatic, acest lucru este atestat prin coeficientul foarte redus al circulației monetare din anii 376—377 și 378 care e de 0,49 și, respectiv, 0,82 față de 1,26 în 375 și 1,00 în anii 379—382.

În timpul împăratului Theodosius I se constată o ușoară redresare a circulației monetare, în special între anii 379—386, când indicele de frecvență variază între valorile de 0,89 și 3,40, desigur, drept urmare a operei de refacere întreprinse de împărat la frontiera de nord a imperiului și care este documentată mai ales în privința drumurilor²⁷⁹.

²⁶⁹ Priscus, *Fragmenta*, în *Historici Graeci minores*, I, Leipzig, 1870, p. 277; cf. I. Barnea, *op. cit.*, p. 407.

²⁷⁰ Priscus, *op. cit.*, p. 278, 1-a; cf. I. Barnea, *op. cit.*, p. 407.

²⁷¹ E. Stein, *op. cit.*, I, p. 356—357 (Leo I), II, p. 10—20 (Zenon); A. H. M. Jones, *op. cit.*, I, p. 221—230 (Leo I și Zenon).

²⁷² În Rufinum, II, 38—40 Crépin.

²⁷³ Idem, II, 45—48 Birt (ed. *Fontes...*, p. 168).

²⁷⁴ *Fragm.* 42, t. I, 237—238, Dindorf (ed. *Fontes...*, p. 24 f).

²⁷⁵ I. Barnea, *Themistios despre Scythia Minor*, SCIV 18, 1967, 4, p. 563—564.

²⁷⁶ Or. X, 133—140 Downey.

²⁷⁷ *Codex Iustinianus*, I, 3, 35 (36) (ed. *Fontes...*, p. 372).

²⁷⁸ Al. Suceveanu, *op. cit.*, Dacia, N. S., XIII, 1969, p. 340, p. 364; M. Coja, *com. cit.*

²⁷⁹ S-au descoperit numeroși stilpi miliari atestând repararea drumurilor între anii 383—392 în Moesia și Thracia, cf. V. Velkov, *op. cit.*, p. 132—133, și I. Barnea, *Din istoria Dobrogei*, II, p. 405—406.

Cu acest prilej este reparat, cel puțin parțial, și zidul mare de incintă al Histriei, fapt dovedit de cele două monede emise în 383, descoperite în emplectonul bastionului exterior din stînga Porții Mari ²⁸⁰.

După domnia împăratului Theodosius I circulația monetară a Histriei slăbește din ce în ce mai mult, mai ales în a doua jumătate a secolului al V-lea, cînd atinge valoarea minimă.

Regresul circulației monetare în a doua jumătate a secolului al IV-lea și din veacul următor reflectă aceeași decădere a Histriei care ne este sugerată și de unele mărturii arheologice și de informațiile izvoarelor scrise.

Histria, cu o suprafață locuită mult restînsă în raport cu veacurile anterioare ²⁸¹, cunoaște în această vreme, după cum au arătat săpăturile arheologice efectuate în 1969—1970 în sectorul central al orașului ²⁸², o viață care se desfășoară în forme modeste în comparație cu cea din prima parte a secolului al IV-lea. Cetatea își pierduse strălucirea de altădată, cînd se intitula cu drept cuvînt *λαμπροτάτη πόλις*.

Pentru Ammianus Marcellinus, Histria „oraș foarte puternic odinioară” ²⁸³ nu merită să figureze alături de Dionysopolis, Callatis, Tomis, în rîndul orașelor celor mai faimoase din Scythia Minor din vremea lui ²⁸⁴.

Odată cu domnia împăratului bizantin Anastasius, Histria va cunoaște o nouă perioadă de prosperitate și implicit o reactivare a circulației sale monetare.

Atelierele monetare. După închiderea monetăriei locale, au circulat la Histria în perioada a III-a emisiunile următoarelor orașe :

Atelierele monetare	Etape					Total
	1 (244—284)	2 (284—307)	3 (307—337)	4 (337—364)	5 (364—491)	
Tomis	2	—	—	—	—	2
Bizya	1	—	—	—	—	1
Londinum	—	—	1	—	—	1
Treveri	—	—	1	—	—	1
Arelate	—	—	1	—	—	1
Ticinum	3	—	—	—	—	3
Serdica	2	—	—	—	—	2
Roma	5	2	1	—	1	9
Aquileia	—	—	—	1	—	1
Siscia	13	—	8	—	7	28
Thessalonica	—	1	4	3	8	16
Heraclea Thracica	—	19	16	—	3	38
Constantinopol	—	—	1	2	7	10
Nicomedia	—	1	9	1	2	13
Cyzic	2	2	8	—	2	14
Antiochia	—	2	3	—	—	5
Total	28	27	53	7	30	145

²⁸⁰ În catalog la nr. 1 442, 1 649.

²⁸¹ După H. Nubar, *op. cit.*, SCIV, 22, 1971, 2, p. 200, 209—210, abandonarea locuirii orașului la vest de zidul mare de incintă și transformarea zonei respective în necropolă are loc la sfîrșitul secolului al III-lea — începutul celui de-al IV-lea. După Al. Suceveanu, *op. cit.*, în Dacia, N. S., XIII, 1969, p. 342, același proces este datat mai tîrziu în a doua jumătate a secolului al IV-lea.

²⁸² A. I. Suceveanu și C. Scorpan, *Stratigrafia Histriei*

romane tîrzii în lumina săpăturilor din 1969 și 1970 în sectorul central, Pontica, IV, 1971, p. 167—169.

²⁸³ „... et Histros quondam potentissima civitas, et Tomi, et Apollonia, et Anchialos, et Odessos, aliae praeterea multae quas litora continent Thraciarum”. XXII, 8, 43 Weidmann (ed. *Fontes...*, p. 338).

²⁸⁴ XXVII, 34, 12: „... iuxtaque Scythia, in qua celebriora sunt aliis oppida Dionysopolis et Tomi et Callatis...”.

Se remarcă în general numărul mare de monede aparținând atelierelor de la Heraclea Thracica și Siscia, orașe cu o intensă activitate monetară în anii respectivi datorită potențialului lor economic și a pozițiilor ocupate în noul sistem strategic-militar și administrativ în cadrul reorganizării imperiului ²⁸⁵. În anii 244—284 primul loc este deținut de Siscia, iar în intervalul 284—307 de Heraclea Thracica. În etapa 307—337 emisiunile orașului Heraclea Thracica sînt urmate de cele ale Nicomeției, Sisciei și Cyzicului. Între 337—364 nu se poate vorbi, pe baza descoperirilor de pînă acum, de poziția dominantă a uneia din monetării. În sfîrșit, în ultima etapă, 364—491, cele mai numeroase emisiuni aparțin orașelor Thessalonica, Constantinopol și Siscia.

B. Monedele bizantine

Spre deosebire de epoca romană (în special primele două secole ale erei noastre) nivelurile de viațuire bizantină au fost mai intens cercetate, suprafața dezvelită a orașului întrecînd cu mult pe cea aparținînd secolelor precedente. În consecință, alături de un mare număr de măituri arheologice, avem la dispoziție și un bogat material documentar numismatic. Cu rezerva, că nu întotdeauna (ne referim mai ales la săpăturile efectuate pînă în 1949) ne-au parvenit observații mai precise și detaliate în legătură cu condițiile de găsire a monedelor în raport cu contextele stratigrafice. Afirmatia este în întregime valabilă mai ales în ceea ce privește ultimele niveluri de viață ale cetății. Tot spre deosebire de epoca romană, în cazul monedelor bizantine există criterii de comparație, datorită unor studii recente ²⁸⁶, cu situația generală a circulației monetare în secolele V—VII din Dobrogea. Astfel, avem posibilitatea să verificăm, dacă anumite fenomene, care se manifestă în circulația monetară histriană, sînt locale, reflectînd intervenția unor factori interni, sau sînt generale, legate de evoluția situației întregii provincii Scythia Minor.

În ansamblul descoperirilor, monedele bizantine de la Histria, repartizate pe împărați, se prezintă astfel :

Emisiunea	Numărul monedelor	Procentaj	Monede/an	Coeficient
Anastasius I (491—518)	22	6,3 %	22/27	0,82
Iustin I (518—527)	18	5,1 %	18/9	2
Iustinian I (527—565)	93	26,5 %	93/38	2,37
Iustin II (565—578)	117	33,3 %	117/13	9
Tiberius II (578—582)	19	5,4 %	19/4	4,75
Mauricius Tiberius (582—602)	64	18,2 %	64/20	3,20
Focas (602—610)	15	4,3 %	15/8	1,87
Heraclius (610—641)	3	0,9 %	3/31	0,09
Total 351		—	—	—

²⁸⁵ RIC. VI, 1967, p. 436—454 (Siscia), p. 520—528 (Heraclea), VII, p. 532—540 (Heraclea).

²⁸⁶ Gh. Poenaru Bordea, *Monede bizantine de bronz din secolele V—VII în Dobrogea*, BMI, XL, 1971, 3, p. 51—60; idem, *Monnaies byzantines des Ve—VIIe*

siècles en Dobroudja, Actele celui de-al XIV-lea Congres internațional de studii bizantine (în ms.); Gh. Poenaru Bordea, Al. Popeea, *Monedele bizantine dintr-o colecție formată la Constanța* (în ms.).

Ioan I Tzimiskes (969—976)	1 ex.
Ioan I Tzimiskes, Vasile II (969—1025)	1 „
Theodora (1055—1056), Mihail IV (1034—1041)	1 „
Manuel I Comnen (1143—1180)	2 „
Andronicos I (1183—1185) sau Andronicos II (1282—1328)	1 „

Pentru comparație prezentăm mai jos statisticile privind circulația monetară în secolele VI—VII în Dobrogea (pe baza monedelor din colecția Muzeului din Constanța)²⁸⁷ și la Atena (descoperirile monetare din săpăturile efectuate în Agora între 1931—1949)²⁸⁸.

Dobrogea

Emisiunea	Numărul monedelor	Procentaj	Monede/an	Coeficient
Anastasius I	20	8,23 %	20/27	0,74
Iustin I	30	12,34 %	30/9	3,3
Iustinian I	56	23,04 %	56/38	1,47
Iustin II	68	27,98 %	68/13	5,23
Tiberius II	9	3,7 %	9/4	2,25
Mauricius Tiberius	27	11,11 %	27/20	1,35
Focas	10	4,11 %	10/8	1,25
Heraclius	7	2,88 %	7/31	0,23
Total 227		—	—	—

Atena

Emisiunea	Numărul monedelor	Procentaj	Monede/an	Coeficient
Anastasius I	31	4,6 %	31/27	1,15
Iustin I	13	1,9 %	13/9	1,44
Iustinian I	132	19,6 %	132/38	3,47
Iustin II	172	25,6 %	172/13	13,3
Tiberius II	20	3 %	20/4	5
Mauricius Tiberius	25	3,7 %	25/20	1,25
Focas	48	7,1 %	48/8	6
Heraclius	232	34,5	232/31	7,48
Total 673		—	—	—

²⁸⁷ Situație întocmită și sintetizată într-un tabel de Gh. Poenaru Bordea, în *Actele...*, și reprodus de noi.

²⁸⁸ Statistica și tabelul au fost întocmite de noi pe baza datelor din M. Thompson, *The Athenian Agora, II, Coins*, Princeton-New-Jersey, 1954.

Poziția ocupată de emisiunile fiecărui împărat în ordinea mărimii coeficientului de frecvență monede/an este următoarea :

Emisiunea	Histria	Dobrogea	Atena
Anastasius I	7	7	8
Iustin I	5	2	6
Iustinian I	4	4	5
Iustin II	1	1	1
Tiberius II	2	3	4
Mauricius Tiberius	3	5	7
Focas	6	6	3
Heraclius	8	8	2

Rezultă un mare grad de asemănare în ceea ce privește pozițiile ocupate de emisiunile lui Iustin II, Iustinian și Anastasius în circulația monetară de la Histria, din Dobrogea și de la Atena. Singura deosebire evidentă apare în cazul circulației monetare din vremea împăraților Focas și Heraclius; pozițiile ultime ocupate de emisiunile acestor împărați la Histria și în Dobrogea, în general, se explică prin faptul că ele aparțin unei perioade finale de viețuire a cetăților vest-pontice.

Trecînd la analiza detaliată a descoperirilor monetare bizantine de la Histria, pare surprinzător, la prima vedere, numărul redus al monedelor lui Anastasius, constatare valabilă pentru întreaga provincie și care corectează opinia după care în Dobrogea s-a descoperit un număr însemnat de exemplare aparținînd acestui împărat ²⁸⁹. Or, după cum reiese din situația statistică prezentată, coeficientul monede/an de 0,82 este cel mai scăzut din seria emisiunilor împăraților bizantini din secolul al VI-lea. Contrar aparențelor, acest fapt nu vine în contradicție cu ceea ce se știe despre domnia lui Anastasius în legătură cu opera sa de reorganizare a finanțelor imperiului, bazată în primul rînd pe realizarea unei importante reforme monetare, și totodată nu infirmă efectele binecunoscutei sale activități constructive din Dobrogea ²⁹⁰, dovedită la Histria, Dinogetia, Tomis. Într-adevăr, frecvența circulației monetare din timpul lui Anastasius depășește cu mult pe cea a secolului al V-lea, fapt care vorbește de la sine de însănătoșirea economiei bănești, după criza din acel veac, și de o înviore a vieții urbane. În schimb, numărul scăzut de monede în raport cu situația generală din secolul al VI-lea se poate explica atît prin dificultățile de ordin politic extern (atacurile barbarilor, în special ale bulgarilor din anii 493, 499 și 502) ²⁹¹ sau intern (răscoala lui Vita-

²⁸⁹ I. Barnea, *Din istoria Dobrogei*, II, p. 411.

²⁹⁰ V. Pârvan, *Histria*, IV, p. 701—702, nr. 61; idem, *op. cit.*, Dacia, II, 1925, p. 248, nr. 45; I. Barnea, *Contributions to Dobroudja History under Anastasius I*, Dacia, N. S., IV, 1960, p. 363—374; Em. Popescu, *O*

inscripție de la Anastasius I descoperită la Histria, StCl, VIII, 1966, p. 197—206; I. Barnea, *Din istoria Dobrogei* II, p. 411.

²⁹¹ E. Stein, *op. cit.*, II, 1949, p. 89—92.

lianus din anii 513—518)²⁹², cît și prin severa politică de economii bugetare a împăratului²⁹³, ceea ce a împiedicat, probabil, un aflux mare de monede pe piața internă. Un argument în plus pentru ultima ipoteză, în sensul că avem de-a face cu un fenomen general din imperiu și nu cu unul strict limitat la Scythia Minor, îl constituie situația de la Atena, unde, după cum reiese atît din statistica prezentată cît și din observația lui M. Thompson, numărul monedelor lui Anastasius este mic²⁹⁴.

Înainte de a trece la discutarea circulației monetare din vremea lui Iustinian I, este necesară prezentarea tabelului cu indicii de frecvență în raport cu anii de domnie ai împăratului :

Ani	527—538	538—539	539—541	541—542	542—543	543—544
Coeficienți	2,70	2	4	6	1	4
Ani	544—545	545—546	546—547	547—549	549—550	550—551
Coeficienți	1	0	4	2	1	2
Ani	551—553	553—555	555—557	557—558	558—559	559—561
Coeficienți	1	1	1	2	1	0
Ani		561—562	562—565			
Coeficienți		3	1			

Ca și în cazul lui Anastasius în vremea lui Iustinian, circulația monetară e mai puțin intensă decît ne-am fi așteptat, dacă ne-am fi călăuzit numai după numărul mare de monede ale acestui împărat descoperite la Histria. Dar situația reală reiese din coeficientul de frecvență monede/an, de 2,37, care este mai mic decît cel din timpul domniilor lui Iustin II, Tiberius II și Mauricius Tiberius, situație general valabilă, după cum s-a mai afirmat, pentru Dobrogea²⁹⁵. Și la Atena coeficientul este scăzut, situîndu-l pe Iustinian pe poziția a cincea, în șirul împăraților Anastasius-Heraclius (în urma emisiunilor lui Iustin II G, Heraclius, Focas și Tiberius II). Sigur că perioada destul de frămîntată, din punct de vedere politic, la frontiera de nord a imperiului, în general, și la Dunărea de Jos, în special, a influențat negativ desfășurarea circulației monetare din Dobrogea. Este destul să amintim în regiunea balcano-dunăreană incursiunile coaliției hunilor, bulgarilor și sclavinilor în 528, ale sclavinilor, bulgarilor și anților în 529, invaziile bulgarilor din 540, ale anților din 544, ale sclavinilor din 550—551, ale kutrigurilor din 559, ale hunilor și bulgarilor din 562²⁹⁶. Îngropările de tezaure la sud de Dunăre²⁹⁷, inclusiv în Dobrogea²⁹⁸, din vremea lui Iustinian, sînt desigur consecința acestor numeroase atacuri.

²⁹² I. I. Russu, *Obârșia și răscoala lui Vitalianus, Omagiu lui P. Constantinescu-Iași*, București, 1965, p. 133—139.

²⁹³ E. Stein, *op. cit.*, II, p. 195—196, vorbește de „parcimonie ingéneuse” după expresia lui Iustin succesorul lui Anastasius („parca subtilitas”, cf. A. H. M. Jones, *op. cit.*, I, p. 236); G. Ostrogorsky, *op. cit.*, p. 95, menționează „la sévère fiscalité de l'empereur”; Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, BMI, XL, 1917, p. 53, explică numărul redus de monede ale lui Anastasius prin „politica strictă de economii a împăratului”.

²⁹⁴ M. Thompson, *op. cit.*, p. 3.

²⁹⁵ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, BMI, 3, 1971, p. 53; idem, *op. cit.*, *Actele...*

²⁹⁶ În ceea ce privește evenimentele politice din Balcani în această vreme, E. Stein, *op. cit.*, II, p. 305—310, și A. H. M. Jones, *op. cit.*, I, p. 293—294 (pentru anii 540—565); pentru Dobrogea, I. Barnea, *op. cit.*, p. 416—418, 429—431.

²⁹⁷ I. Jouroukova, *Les invasions slaves au sud de Danube d'après les trésors monétaires en Bulgarie*, Byzantino-bulgarica, III, 1969, p. 255—262.

²⁹⁸ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, BMI, 3, 1971, p. 53—54, și în special idem, *op. cit.*, *Actele...*

Nu este însă mai puțin adevărat faptul, că frecvența monetară redusă din Dobrogea este și un efect al unor cauze de ordin general, care se manifestă în afara hotarelor provinciei Scythia, fiind generate de însăși politica autorității centrale imperiale. Numeroasele și repetatele războaie ale lui Iustinian, atât de costisitoare pentru vistieria statului și falimentare din punct de vedere economic pentru resursele secătuite ale imperiului, vor avea repercusiuni și asupra potențialului monetar și a circulației bănești. După cum s-a afirmat recent în studiul consacrat monedelor bizantine din Dobrogea „dispariția din circulație a unor cantități de monede” ca și faptul că „pentru nominalul M s-a constatat o evoluție tinzând spre treptata sa reducere” sînt urmările politicii externe în domeniul economiei monetare ²⁹⁹.

Analizînd frecvența monetară pe ani, se observă la Histria o diminuare în a doua parte a domniei lui Iustinian (între 549—565), constatare valabilă în general pentru Dobrogea ³⁰⁰. Punctul minim atins între 559—561, cînd coeficientul are valoarea 0, este desigur rezultatul mării invazii a kutrigurilor în Dobrogea în 559 ³⁰¹. Cu această ocazie, după cum se știe, a fost distrusă Dinogetia; ultimele monede din stratul de incendiu datorat acestui eveniment datează din 557—558, dată după care nu mai apar la Dinogetia emisiuni aparținînd lui Iustinian ³⁰². La Histria, săpăturile din Sectorul central au scos la lumină un nivel de arsură care a fost pus în legătură cu același eveniment ³⁰³. Spre deosebire de situația de la Dinogetia, la Histria reapar emisiunile lui Iustinian începînd cu anul 561/562.

Sub Iustin II, coeficientul de frecvență monetară se ridică la 9, ceea ce reprezintă valoarea maximă pentru întreaga perioadă Anastasius-Heraclius. Dealtfel și procentajul de 33,3 % din numărul total al monedelor descoperite în perioada menționată situează pe Iustin II pe primul loc în ceea ce privește gradul de intensitate al circulației monetare. Aceeași poziție o ocupă emisiunile lui Iustin II și în cadrul general al circulației monetare bizantine din Dobrogea ³⁰⁴. Demn de notat este însă faptul că și la Atena, în perioada Anastasius-Focas, emisiunile lui Iustin II ocupă locul întîi, ceea ce dovedește că nu este vorba de un fenomen izolat, provincial sau accidental, ci de unul general, ale cărui cauze trebuie cercetate mai adînc în însăși economia monetară a imperiului din această vreme.

Spre deosebire de Iustinian I, Iustin II întreprinde mai puține războaie, ceea ce duce proporțional la reducerea cheltuielilor statului. De asemenea suprimarea subsidiilor anuale plătite barbarilor de către predecesorii săi și care se ridicau la sume enorme va avea drept urmare o importantă economie în bugetul imperial. Dealtfel, Iustin II se remarcă în general printr-o foarte chibzuită politică financiară care se bazează pe introducerea unui spirit de economii în administrația statului fără ca aceasta să însemne după cum subliniază A.H.M. Jones „o politică de stoarcere (a supușilor)” ³⁰⁵. Iustin II reușește astfel să restabilească balanța tezaurului imperial care devine după expresia aceluiași autor „considerabilă”. La toate acestea se poate adăuga și explicația că „avem de-a face cu o umplere bruscă a unui gol relativ de circulant” ³⁰⁶ din anii ultimi de domnie ai lui Iustinian, cînd monedele au fost

²⁹⁹ Idem. *op. cit.*, BMI, 3, 1971 p. 51.

³⁰⁰ Idem. *op. cit.*, Actele ...

³⁰¹ I. Barnea, *op. cit.*, p. 42.

³⁰² Idem, *L'incendie de la cité de Dinogetia au VIe siècle*. Dacia, N.S., X, 1966, p. 237—259, și *Istoria Dobrogei*, II, p. 429—430.

³⁰³ Al. Suceveanu și C. Scorpan, *op. cit.*, p. 164—167

(nivelul IV); Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 326—327.

³⁰⁴ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, BMI, 3, 1971, p. 54—55.

³⁰⁵ A. H. M. Jones, *op. cit.*, I, p. 306; „He seems in fact to have accumulated a considerable balance in the treasury, but there is no evidence that his fiscal policy was extortionate”.

³⁰⁶ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, BMI, 3, 1971, p. 54.

scoase din circulație prin teaurizare. Din analiza indicilor de frecvență monetară pe ani rezultă totuși o lipsă de uniformitate în ceea ce privește mărimea lor de-a lungul intervalului 565—578 :

Ani	565—566	566—568	568—569	569—570	570—571	571—572
Coeficienți	3	4	11	15	13	10
Ani	572—574	574—575	575—576	576—577	577—578	
Coeficienți	5	13	8	4	5	

Rezultă din situația de mai sus că în anii de început (565—568) și de sfârșit (576—578) ai domniei, valoarea coeficienților este mult mai redusă decât cea din intervalul 568—576. Anii de circulație monetară scăzută care sînt aceiași cu cei stabiliți pentru Dobrogea (pe baza studierii monedelor bizantine din colecția Muzeului din Constanța și a descoperirilor monetare de la Histria, Dinogetia și Păciul lui Soare)³⁰⁷, coincid, așa cum s-a și observat de altfel³⁰⁸ cu momentele critice prin care trece imperiul la frontiera nordică datorită atacurilor avarilor din 566 și 578³⁰⁹.

După punctul maxim atins în timpul lui Iustin II, circulația monetară la Histria va cunoaște un continuu regres pînă la încetarea ei în anii domniei lui Heraclius. Curba descendentă a circulației monetare reiese limpede din diminuarea succesivă a coeficientului de frecvență monede/an; Iustin II, 9; Tiberius II, 4,75; Mauricius Tiberius, 3,20; Focas, 1,87; Heraclius, 0,09. Este vorba de un proces care se desfășoară paralel cu agravarea situației politice la limesul dunărean. Nu vom stărui aici în înșirarea tuturor acestor evenimente, de altfel bine cunoscute³¹⁰, ci ne vom opri asupra unuia singur care a intervenit în mod direct și în viața Histriei: distrugerea orașului în timpul domniei lui Mauricius Tiberius, eveniment căruia îi poate fi atribuit și nivelul respectiv incendiat surprins cu ocazia ultimelor săpături în Sectorul central³¹¹. După cum rezultă din analiza frecvenței monetare, distrugerea orașului a afectat în mod vădit și circulația monetară:

Ani	582—583	583—584	584—585	585—586	586—587	587—588
Coeficienți	0	1	3	5	4	9
Ani	588—589	589—590	590—593	593—594	594—595	595—596
Coeficienți	4	10	4	2	4	0
Ani	596—597	597—598	598—600	600—601	601—602	
Coeficienți	2	1	0	1	0	

³⁰⁷ Gh. Poenaru Bordea, Al. Popeea, *op. cit.*

³⁰⁸ *Ibidem.*

³⁰⁹ I. Barnea, în *Din istoria Dobrogei*, II, p. 431—432.

³¹⁰ Notăm câteva din lucrările care au abordat aceste evenimente: L. Hauptmann, *Les rapports des Byzantins avec les Slaves et les Avars pendant la seconde moitié du VIe siècle*, Byzantion, 3, 1927—1928, p. 149—150; P. Lemerle, *Invasions et migrations dans les Balkans depuis la fin de l'époque romaine jusqu'à VIIIe siècle*, Revue Historique, 211, 1954, p. 265—268; P. Goubert, *Les guerres sur le Danube à la fin du VIe siècle d'après Ménandre le Protecteur et Théophylacte Simocatta*, Acte

du XIIe Congrès International d'études byzantines Ochride, 1961, II, Beograd, 1964, p. 115—124; cu referire specială la Dobrogea: A. Petre, *Quelques données archéologiques concernant la continuité de la population et de la culture romano-byzantines dans la Scythie Mineure aux VIe et VIIe siècles de notre ère*, Dacia, N. S., VII, 1963, p. 317—353; I. Barnea, *op. cit.*, p. 432—438; M. Simpetru, *Situația imperiului romano-bizantin la Dunărea de Jos la sfârșitul secolului al VI-lea și începutul celui de-al VII-lea*, SCIV, 22, 1971, 2, p. 217—245.

³¹¹ Al. Suceveanu și C. Scorpan, *op. cit.*, p. 162—163 (nivelul III).

După perioada 582—584 cînd slaba circulație monetară reflectă situația confuză și nesigură care domnea în regiunea balcano-dunăreană din acești ani, începînd cu anul 595/596 coeficientul de frecvență scade din nou atingînd limita minimă în intervalul 597/598—601/602. Această ultimă reducere a circulației monetare este explicabilă prin distrugerea orașului de către avari și slavini, care a putut avea loc în intervalul de timp menționat, 597/598—601/602, după reînceperea ostilităților cu Imperiul bizantin în 592 (război care a durat pînă în 602)³¹².

Dar orașul va găsi resursele necesare pentru a se reface încă o dată, după această nouă și grea încercare, din atît de numeroasa suită de evenimente care-i caracterizează zbu-ciumata sa istorie. Acest lucru este dovedit atît arheologic³¹³, cît și numismatic. S-a arătat mai pe larg, cu alt prilej³¹⁴, semnificația prezenței monedelor lui Focas la Histria. Numărul emisiunilor lui Focas descoperit în acest oraș apare ca fiind destul de însemnat, dacă se ține seama de condițiile extrem de dificile ale desfășurării comerțului bizantin și respectiv ale circulației monetare, într-o epocă în care întreg imperiul este pradă unei confuzii totale datorită frămîntărilor și luptelor interne și dificultăților și războaielor externe³¹⁵. Circulația monetară la Histria în timpul lui Focas reflectă o viață urbană încă destul de activă, dar nu trebuie să pierdem din vedere faptul că are un coeficient de frecvență mult redus în comparație cu deceniile anterioare. E începutul decăderii orașului; ultimele monede bizantine timpurii descoperite la Histria aparțin împăratului Heraclius. Circulația monetară la Histria încetează odată cu sfîrșitul orașului. Rămîne ca viitoarele săpături arheologice să aducă mai multe precizări în ceea ce privește problema sfîrșitului cetății Histria: fixarea cronologică a procesului de diminuare a vieții pînă la totala dispariție a locuirii în forme urbane, organizate³¹⁶.

Elemente de viațuire nu vor reapare decît tîrziu în secolele X—XIII, reflectînd o locuire sporadică³¹⁷. Monedele și unele urme arheologice³¹⁸ constituie mărturiile acestei perioade tîrzii din istoria Histriei.

Atelierele monetare. În epoca bizantină timpurie au circulat la Histria emisiunile următoarelor orașe :

Atelierele monetare	Etapete								
	Anastasius I	Iustin I	Iustinian I	Iustin II	Tiberius II	Mauricius Tiberius	Focas	Heraclius	Total
Constantinopol	14	15	53	46	7	37	6	2	180
Thessalonica	—	—	1	22	—	4	1	—	28
Nicomedia	1	2	7	20	7	8	2	—	47
Cyzic	—	—	3	5	1	5	2	—	16
Antiochia	—	—	6	3	3	3	—	—	15
Carthago	—	—	2	—	—	—	—	—	2
?	7	1	21	21	1	7	4	1	63
Total	22	18	93	117	19	64	15	3	351

³¹² Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, BMI, 3, 1971, p. 55—56, emite ipoteza distrugerii Histriei în 602/603, iar în *op. cit.*, *Actele...*, mai nuanțat opinează pentru „cel mai devreme 598/599 sau imediat după”, contrar ipotezei lui M. Simpetru care în *op. cit.*, p. 218—224, susține data de 586.

³¹³ Menționăm în acest sens ultimele săpături din sectorul Central, din anii 1969—1970 (nivelurile I și II, cf. Al. Suceveanu și C. Scorpan, *op. cit.*, p. 157—162).

³¹⁴ H. Nubar, *Monede bizantine de la începutul secolului al VII-lea și sfîrșitul cetății Histria*, SCN, III, 1960, p. 183—195.

³¹⁵ Ch. Diehl, G. Marçais, *Le monde oriental de 395—1081*, Paris, 1936, p. 151—152; 215; M. V. Levtehenko,

Byzance des origines à 1453, Paris, 1948, p. 118—119; G. Ostrogorsky, *op. cit.*, p. 113—115.

³¹⁶ H. Nubar în *op. cit.*, SCN, III, consideră sfîrșitul Histriei în formele sale de viațuire amplă și organizată în primul sfert al secolului al VII-lea; A. Petre, *op. cit.*, p. 331, consideră că „cel puțin pînă în 641, Histria se va menține ca un centru urban de civilizație romano-bizantină”. După M. Simpetru, *op. cit.*, p. 230—235, Histria a dăinuit pînă în anul 615.

³¹⁷ C. Preda, *Urme de viață la Histria în secolele XII—XIII*, SCIV, 5, 1954, 3—4, p. 531—538.

³¹⁸ D. M. Pippidi, G. Bordenache, V. Eftimie, în *Raportul șantierului arheologic Histria*, Materiale, VII, 1961, p. 233—234.

Din situația de mai sus reiese următoarea ordine numerică a emisiunilor care au circulat la Histria în secolele VI—VII e.n. :

1. Constantinopol 180 ex.
2. Nicomedia 47 „
3. Thessalonica 28 „
4. Cyzic 16 „
5. Antiochia 15 „
6. Carthago 2 „

Ordinea este identică cu cea stabilită pentru monedele bizantine din colecția Muzeului de arheologie din Constanța³¹⁹; în schimb, la Atena³²⁰ situația se prezintă astfel : 1. Constantinopol ; 2. Thessalonica ; 3. Nicomedia ; 4. Antiochia ; 5. Cyzic ; 6. Carthago. Deci ușoare modificări față de cele constatate pentru Dobrogea.

³¹⁹ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, BMI, 3, 1971, p. 57.

³²⁰ M. Thompson, *op. cit.*, p. 7.

CATALOGUL
DESCOPERIRILOR MONETARE DE LA HISTRIA

MONEDELE GRECEȘTI

I. Histria-autonome

a. Tipul cu roata

1. Av. Roata cu patru spițe.
Rv. IΣ T.
AE. 1,06 g; 12 mm.
Pick, 531. Col. vechi; Inst. arh. inv. 359/2.
2. *Idem.*
AE. 1, 84 g; 15,25 mm.
Pick, 531. Col. vechi; Inst. arh. inv. 391/4.
3. *Idem*, dar [I] Σ [T].
AE. 1,62 g; 16 mm.
Pick, 531. Găsită: 1914—1942; Inst. arh. inv. 997/3.
4. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,84 g; 12,5 mm.
Pick, 531. Găsită: 1914—1942; Inst. arh. inv. 997/4.
5. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,98 g; 10,6 mm.
Pick, 531. Găsită: 1914—1942; Inst. arh. inv. 997/5.
6. *Idem.*
AE. 0,61 g; 11,7 mm.
Pick, 531. Găsită: 1914—1942; Inst. arh. inv. 997/6.
7. *Idem.*
AE. 0,62 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită: 1914—1942; Inst. arh. inv. 997/7.
8. *Idem.*
AE. 0,56 g; 11,8 mm.
Pick, 531. Găsită: 1914—1942; Inst. arh. inv. 997/8.
9. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 1,12 g; 13 mm.
Pick, 531. Găsită: 1914—1942; Inst. arh. inv. 997/9.
10. *Idem*, dar [I Σ] T.
AE. 0,61 g; 12,5 mm.
Pick, 531. Găsită: 1914—1942; Inst. arh. inv. 997/10.

11. *Idem.*
AE. 0,54 g; 9,5 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1912; Inst. arh. inv. 997/11.
12. *Idem, dar I Σ T.*
AE. 0.68 g; 9,6 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1942. Inst. arh. inv. 997/12.
13. *Idem.*
AE. 0,67 g; 11 mm.
Pick, 531. Găsită; 1914–1943. Inst. arh. inv. 847/17.
14. *Idem, dar [I Σ T].*
AE. 1,70 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1943. Inst. arh. inv. 847/18.
15. *Idem, dar I Σ T.*
AE. 0,86 g; 10 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1943. Inst. arh. inv. 847/19.
16. *Idem.*
AE. 0,76 g; 10 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1943. Inst. arh. inv. 847/20.
17. *Idem, dar [I Σ T].*
AE. 1,31 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1943. Inst. arh. inv. 847/21,
18. *Idem, dar I Σ T.*
AE. 2,38 g; 15 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1943, Inst. arh. inv. 847/22,
19. *Idem.*
AE. 1,50 g; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1943. Inst. arh. inv. 847/23.
20. *Idem.*
AE. 0,95 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/24.
21. *Idem, dar [I Σ T].*
AE. 0,76 g; 10 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/25.
22. *Idem.*
AE. 0,67 g; 11 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/26.
23. *Idem.*
AE. 0,90 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/27.
24. *Idem.*
AE. 2,15 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/28.
25. *Idem, dar I Σ T.*
AE. 0.97 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/29.
26. *Idem, dar [I Σ T].*
AE. 1,21 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/30.
27. *Idem, dar I Σ T.*
AE. 1,90 g; 16 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/31,

28. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 1,45 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914—1943 ; Inst. arh. inv. 847/32.
29. *Idem*.
AE. 2,34 g ; 16 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914—1943 ; Inst. arh. inv. 847/33.
30. *Idem*.
AE. 0,39 g ; 9 mm. (ruptă).
Pick, 531. Găsită : 1914—1943 ; Inst. arh. inv. 847/34.
31. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 2,52 g ; 16 mm.
Pick, 531. Găsită : 1914—1943 ; Inst. arh. inv. 847/35.
32. *Idem*.
AE. 2,25 g ; 16,25 mm.
Pick, 531. Inst. arh. inv. 333.
33. *Idem*.
AE. 1,46 g ; 15,24 mm.
Pick, p. 181. Găsită : Secț. princ. 1950 ; Inst. arh. inv. 300/14.
34. *Idem*.
AE. 0,55 g ; 10 mm.
Pick, 531. Găsită : Secț. princ. 1950 ; Inst. arh. inv. 300/15.
35. *Idem*.
AE. 1,11 g ; 12,70 mm.
Pick, 531. Găsită : Terme, 1950 ; Inst. arh. inv. 337/2.
36. *Idem*.
AE. 1,06 g ; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Z 2 A. 1950 ; Inst. arh. inv. 785/2.
37. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 1,08 g ; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Secț. princ. 1950 ; Inst. arh. inv. 788/2.
38. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 1,27 g ; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Secț. princ. 1950 ; Inst. arh. inv. 788/3.
39. *Idem*, dar I Σ T.
AE. Fragment.
Pick, 531. Găsită : X, 1950 ; Inst. arh. inv. 797/2.
40. *Idem*.
AE. 3,37 g ; 18 mm.
Pick, 531. Găsită : X, 1950 ; Inst. arh. inv. 797/3.
41. *Idem*.
AE. 1,37 g ; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : X, 1950 ; Inst. arh. inv. 797/4.
42. *Idem*.
AE. Fragment.
Pick, 531. Găsită : X, 1950 ; Inst. arh. inv. 797/5.
43. *Idem*.
AE. 0,80 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : X, 1950 ; Inst. arh. inv. 797/6.

44. *Idem.*
AE. 0,78 g; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : 1950—1951 (passim); Inst. arh. inv. 795/1.
45. *Idem.*
AE. 0,81 g; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : 1950—1951 (passim); Inst. arh. inv. 795/2.
46. *Idem*, dar I [Σ T].
AE. 0,61 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : 1950—1951 (passim); Inst. arh. inv. 795/3.
47. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,97 g; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : 1950—1951 (passim); Inst. arh. inv. 795/4.
48. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,77 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : 1950—1951 (passim); Inst. arh. inv. 795/5.
49. *Idem.*
AE. 0,60 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : 1950—1951 (passim); Inst. arh. inv. 795/6.
50. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 1,02 g; 12,50 mm.
Pick, 531. Găsită : 1950—1951 (passim); Inst. arh. inv. 795/7.
51. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 1,13 g; 11 mm.
Pick, 531. Găsită : 1950—1951 (passim); Inst. arh. inv. 795/8.
52. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,87 g; 12,50 mm.
Pick, p. 181. Găsită : 1950—1951 (passim); Inst. arh. inv. 795/9.
53. *Idem.*
AE. 0,83 g; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/8.
54. *Idem.*
AE. 1,07 g; 13 mm.
Pick, 533. Găsită : Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/9.
55. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 1,15 g; 11, × 13, 7 mm.
Pick, 531. Găsită : Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/6.
56. *Idem.*
AE. Fragment.
Pick, 531. Găsită : Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/7.
57. *Idem*, dar IΣ [T].
AE. Fragment, 13,65 mm.
Pick, 531. Găsită : X, 1953; Inst. arh. inv. 357/3.
58. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 1,04 g; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : 1953—1954 (passim); Inst. arh. inv. 457/2.
59. *Idem.*
AE. 1,13 g; 13,60 mm.
Pick, 533. Găsită : Domus, 1954; Inst. arh. inv. 459/2.

60. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 1,96 g; 16 mm.
Pick, 531. Găsită : X, 1954 ; Inst. arh. inv. 460/1.
61. *Idem*.
AE. 1,05 g; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : X, 1954 ; Inst. arh. inv. 460/2.
62. *Idem*.
AE. 1,49 g; 13,50 mm.
Pick, 531. Găsită : X, 1954 ; Inst. arh. inv. 460/3.
63. *Idem*.
AE. 1,00 g; 12,50 mm.
Pick, 531. Găsită : X, 1954 ; Inst. arh. inv. 460/4.
64. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,56 g; 10 mm.
Pick, 531. Găsită : X, 1954 ; Inst. arh. inv. 460/5.
65. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. Fragment, 9,50 mm.
Pick, 531. Găsită : X, 1954 ; Inst. arh. inv. 460/6.
66. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 1,15 g; 14 mm.
Pick, 531. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/5.
67. *Idem*.
AE. 1,14 g; 14 mm.
Pick, 531. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/6.
68. *Idem*.
AE. 1,26 g; 14 mm.
Pick, 531. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/7.
69. *Idem*.
AE. 1,27 g; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/8.
70. *Idem*.
AE. 0,85 g; 14 mm.
Pick, 531. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/9.
71. *Idem*, dar [I] Σ [T].
AE. 0,85 g; 14 mm.
Pick, 531. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/10.
72. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,97 g; 14 mm.
Pick, 531. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/11.
73. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,88 g; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/12.
74. *Idem*.
AE. 0,63 g; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/13.
75. *Idem*.
AE. 0,62 g; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/14.

76. *Idem.*
AE. 0,38 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/15.
77. *Idem.*
AE. Fragment.
Pick, 531. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/16.
78. *Idem.* dar I Σ T.
AE. 1,09 g ; 14 mm.
Pick, p. 181. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/17.
79. *Idem.*
AE. 1,04 g ; 14 mm.
Pick, 531. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/18.
80. *Idem.*
AE. 1,12 g ; 13 mm.
Pick, 533. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/19.
- 81 . *Idem.*
AE. 1,08 g ; 14 mm.
Pick, p. 181. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 562/20.
82. *Idem.*
AE. 0,89 g ; 14 mm.
Pick, 533. (var). Găsită : Z2 A, 1955 ; Inst. arh. inv. 565/18.
83. *Idem.*
AE. 0,60 g ; 10 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 A, 1955 ; Inst. arh. inv. 565/19.
84. *Idem.* dar [I Σ T].
AE. 1,15 g ; 13,50 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 A, 1955 ; Inst. arh. inv. 565/20.
85. *Idem.* dar I Σ T .
AE. 0,84 g ; 10 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 A, 1955 ; Inst. arh. inv. 565/21.
86. *Idem.*
AE. 0,68 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 A, 1955 ; Inst. arh. inv. 565/22.
87. *Idem.* dar [I Σ T].
AE. 0,78 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 A, 1955 ; Inst. arh. inv. 565/23.
88. *Idem.* dar [I] Σ [T].
AE. 0,87 g ; 10,50 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 A, 1955 ; Inst. arh. inv. 565/24.
89. *Idem.* dar I Σ T.
AE. 0,70 g ; 10 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 A, 1955 ; Inst. arh. inv. 565/25.
90. *Idem.*
AE. 0,66 g ; 10 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 A, 1955 ; Inst. arh. inv. 565/26.
91. *Idem.* dar [I] Σ T].
AE. Fragment.
Pick, 531. Găsită : Z2 A, 1955 ; Inst. arh. inv. 565/27.

92. *Idem.*
AE. 1,45 g ; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 A, 1955 ; Inst. arh. inv. 565/28.
93. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,54 g ; 9,50 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 A, 1955 ; Inst. arh. inv. 565/29.
94. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,75 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 A, 1955 ; Inst. arh. inv. 565/30.
95. *Idem.*
AE. 0,66 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z 2 A, 1955 ; Inst. arh. inv. 565/31.
96. *Idem.*
AE. Fragment.
Pick, 531. Găsită : Z2 A, 1955 : Inst. arh. inv. 565/32.
97. *Idem.*
AE. Fragment.
Pick, 531. Găsită : Z2 A, 1955 ; Inst. arh. inv. 995/4—5.
98. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,82 g ; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Cimit. roman, 1955 ; Inst. arh. inv. 995/1.
99. *Idem.*
AE. 1,54 g ; 12,50 mm.
Pick, 531. Găsită : Domus, 1956 ; Inst. arh. inv. 741/1.
100. *Idem.*
AE. Fragment
Pick, 531. Găsită : Templu, 1956 ; Inst. arh. inv. 1057/7.
101. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,73 g ; 12,50 mm.
Pick, 531. Găsită : Templu, 1956 ; Inst. arh. inv. 1057/8.
102. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 1,43 g ; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Templu, 1956 ; Inst. arh. inv. 1057/9.
103. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 1,12 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Templu, 1956 ; Inst. arh. inv. 1057/10.
104. *Idem.*
AE. 1,92 g ; 15 mm.
Pick, 531. Găsită : Templu, 1956 ; Inst. arh. inv. 1057/11.
105. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 2,09 g ; 15,50 mm.
Pick, 531. Găsită : Templu, 1956 ; Inst. arh. inv. 1057/12.
106. *Idem.*
AE. 0,84 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Templu, 1956 ; Inst. arh. inv. 1057/13.
107. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,89 g ; 10 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 I, 1957 ; Inst. arh. inv. 839/34.

108. *Idem.*
AE. 0,72 g ; 10 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 I, 1957 ; Inst. arh. inv. 839/35.
109. *Idem.*
AE. 1,05 g ; 11 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 I, 1957 ; Inst. arh. inv. 839/36.
110. *Idem*, dar I Σ [T].
AE. 0,66 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 I, 1957. ; Inst. arh. inv. 839/37.
111. *Idem*, dar [I] Σ T.
AE. 0,67 g ; 11 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 I, 1957 ; Inst. arh. inv. 839/38.
112. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 1,03 g ; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 I, 1957 ; Inst. arh. inv. 839/39.
113. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 1,67 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 I, 1957 ; Inst. arh. inv. 839/40.
114. *Idem.*
AE. 1,12 g ; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 I, 1957 ; Inst. arh. inv. 839/41.
115. *Idem*, dar [I] Σ T.
AE. 0,85 g ; 15 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 I, 1957 ; Inst. arh. inv. 839/42
116. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 1,57 g ; 14 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 I, 1957 ; Inst. arh. inv. 839/43.
117. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. Fragment.
Pick, 531. Găsită : Z2 I, 1957 ; Inst. arh. inv. 839/44.
118. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 1,71 g ; 15 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 I, 1957 ; Inst. arh. inv. 839/45.
119. *Idem.*
AE. 0,88 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Templu, 1957 ; Inst. arh. inv. 854/4.
120. *Idem.*
AE. 0,96 g ; 11 mm.
Pick, 532. Găsită : Templu, 1958 ; Inst. arh. inv. 866/1.
121. *Idem*, dar [I] Σ [T].
AE. Fragment.
Pick, 531. Găsită : Z2 e, 1958 : Inst. arh. inv. 992/4.
122. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,39 g ; 9 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 d, 1958 ; Inst. arh. inv. 992/5.
123. *Idem.*
AE. 0,61 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 e, 1958 ; Inst. arh. inv. 922/6.

124. *Idem.*
AE. 0,54 g ; 11 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2, 1958 ; Inst. arh. inv. 992/7.
125. *Idem.*
AE. Fragment.
Pick, 531. Găsită : Z2 e, 1958 ; Inst. arh. inv. 992/8.
126. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,93 g ; 15 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 e, 1958, ; Inst. arh. inv. 992/9.
127. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,57 g ; 11,5 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 e, 1958 ; Inst. arh. inv. 992/10.
128. *Idem.*
AE. Fragment.
Pick, 531. Găsită : Z2 e, 1958 ; Inst. arh. inv. 992/11.
129. *Idem.*
AE. Fragment.
Pick, 531. Găsită : Z2 e, 1958 ; Inst. arh. inv. 992/12.
130. *Idem*, dar [I] Σ T.
AE. Fragment.
Pick, 531. Găsită ; Z2, (passim) 1958 ; Inst. arh. inv. 992/24.
131. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 1,34 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 e, 1958 ; Inst. arh. inv. 992/27.
132. *Idem.*
AE. 1,72 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Movila XXII, 1959 (manta) ; Inst. arh. inv. 1674/1.
133. *Idem.*
AE. 1,07 g ; 12 mm.
Pick, 531 ; Movila XXII (manta), 1959 ; Inst. arh. inv. 1674/2.
134. *Idem.*
AE. 1,76 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită ; Templu, 1960 ; Inst. arh. inv. 1272/1.
135. *Idem.*
AE. 1,40 g ; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Templu, 1960 ; Inst. arh. inv. 1272/2.
136. *Idem.*
AE. 1,27 g ; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Templu, 1960 ; Inst. arh. inv. 1272/3.
137. *Idem.*
AE. 2,63 g ; 17 mm.
Pick, 531. Găsită : Templu, 1960 ; Inst. arh. inv. 1272/4.
138. *Idem.*
AE. 0,99 g ; 11,5 mm.
Pick, 531. Găsită : Templu, 1960 ; Inst. arh. inv. 1272/5.
139. *Idem*, dar I Σ T
AE. 0,40 g ; 10 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S8 – 1,90 m ; 1960 ; Inst. arh. inv. 1700/1.

140. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,41 g; 9 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S5, car. 3,1960; Inst. arh. inv. 1700/2.
141. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,44 g; 8 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S8 – 1,90 m. 1960; Inst. arh. Inv. 1700/3.
142. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,50 g; 9 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S5, car. 4 – 1,70 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/4.
143. *Idem*.
AE. 0,59 g; 9 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S9, car. 3 – 2,05 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/5.
144. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,67 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S5, car. 4 – 2 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/6.
145. *Idem*.
AE. 0,75 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S8 – 1,90 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/7.
146. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,75 g; 10 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2, 1960; Inst. arh. inv. 1700/8.
147. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,79 g; 11 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S8 – 1,80 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/9.
148. *Idem*.
AE. 0,79 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S5, car. 3 – 2,20 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/10.
149. *Idem*.
AE. 0,82 g; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S8 – 1,90 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/11.
150. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,87 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S8 vest – 1,80 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/12.
151. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 1,08 g; 11 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2, 1960; Inst. arh. inv. 1700/13.
152. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 1,05 g; 11,5 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S9, car. 1 – 2,10 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/14.
153. *Idem*.
AE. 1,10 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 (passim), 1960; Inst. arh. inv. 1700/15.
154. *Idem*.
AE. 1,18 g; 10 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S8 est – 1,90 m, 1960; Inst. arh. Inv. 1700/16.
155. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 1,20 g; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S6 – 2 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/17.

156. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 1,76 g ; 11 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S8—1,80 m, 1960 ; Inst. arh. inv. 1700/18.
157. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 1,88 g ; 15 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S8—2m, 1960 ; Inst. arh. inv. 1700/19.
158. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 2,14 g ; 16 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S8—2 m, 1960 ; Inst. arh. inv. 1700/20.
159. *Idem*.
AE. 2,50 g ; 15,5 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S5, car. 4—2,20 m, 1960 : Inst. arh. inv. 1700/21.
160. *Idem*.
AE. Fragmentară
Pick, 531. Găsită : Z2 (sub refacere), 1960 ; Inst. arh. inv. 1700/22.
161. *Idem*.
AE. Fragmentară.
Pick, 531. Găsită : Z2, 1960 ; Inst. arh. inv. 1700/23.
162. *Idem*.
AE. Fragmentară.
Pick, 531. Găsită : Z2—S9, car. 1—1,50 m, 1960 ; Inst. arh. inv. 1700/24.
163. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,81 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S6a—1,80 m, 1961 ; Inst. arh. inv. 1700/25.
164. *Idem*.
AE. 0,91 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită pe platou (passim), 1961 ; Inst. arh. inv. 1700/26.
165. *Idem*.
AE. 1,04 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S6a—1,55, vest, 1961 ; Inst. arh. inv. 1700/27.
166. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 1,25 g ; 15 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S6a, car. 2—1,10 m, 1961 ; Inst. arh. inv. 1700/28.
167. *Idem*.
AE. 1,47 g ; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S6a (turn), 1961 ; Inst. arh. inv. 1700/29.
168. *Idem*.
AE. 1,51 g ; 15 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S6a—1,35 m, 1961 ; Inst. arh. inv. 1700/30.
169. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 2,30 g ; 16 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S6a, 1961 ; Inst. arh. inv. 1700/31.
170. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 1,84 g ; 15 mm.
Pick, 531. Găsită : Movila XXXVII, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/3.
171. *Idem*.
AE. 0,90 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Movila, XXXVI, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/4.

172. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,82 g ; 9 mm.
Pick. 531. Găsită : Movila XXXVII, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/5.
173. *Idem*.
AE. 1,27 g, 12 mm.
Pick. 531. Găsită : Movila XXXVII (manta), 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/6.
174. *Idem*.
AE. 1.08 g ; 12 mm.
Pick. 531. Găsită : Movila XXXVII, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/7.
175. *Idem*.
AE. 1.20 g ; 12 mm.
Pick. 531. Găsită : Movila XXXIV. 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/8.
176. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,63 g ; 11 mm.
Pick. 531. Găsită : Movila XXXVII. 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/9.
177. *Idem*.
AE. 0.98 g ; 10 mm.
Pick. 531. Găsită : Movila XXXVII (manta), 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/10.
178. *Idem*.
AE. 0.38 g (fragmentară) ; 12 mm.
Pick. 531. Găsită : Movila XXXVII. 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/11.
179. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,98 g ; 12 mm.
Pick. 531. Găsită : Movila XXXV, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/12.
180. *Idem*.
AE. Fragmentară ; 10 mm.
Pick. 531. Găsită : Movila XXXVII (manta), 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/13.
181. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. Fragment.
Pick. 531. Găsită : Movila. XXXVII, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/14.
182. *Idem*,
AE. Fragment.
Pick. 531. Găsită : Movila XXXVI. 1961 ; Inst. arh., inv. 1674/15.
183. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,42 g ; 9 mm.
Pick. 531. Găsită : Movila XXXVII, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/16 .
184. *Idem*.
AE. 0,60 g ; 8 mm.
Pick. 531. Găsită : Movila XXXVI, 1961 ; Inst. arh. inv., 1674/17.
185. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,33 g ; 8 mm.
Pick. 531. Găsită : Movila XXXV (strat vegetal), 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/18.
186. *Idem*.
AE. Fragmentară ; 8 mm.
Pick. 531. Găsită : Movila XXXVII, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/19.
187. *Idem*.
AE. Fragment.
Pick. 531. Găsită : EM (passim), 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/20.

188. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,55 g ; 9 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S6a, 1961 ; Inst. arh., inv. 1671/21.
189. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,90 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : EM, 1963 ; Inst. arh. inv. 1674/22.
190. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,52 g ; 11 mm.
Pick, 531. Găsită : EM, 1963 ; Inst. arh., inv. 1674/23.
191. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,67 g ; 9 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S6a, 1963 ; Inst. arh. inv. 1674/21.
192. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 1,15 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S11, 1963 ; Inst. arh. inv. 1674/25.
193. *Idem*.
AE. 0,31 g ; 8 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S11, 1963 ; Inst. arh. inv. 1674/26.
194. *Idem*.
AE. Fragmentară ; 13 mm.
Pick, 531. Găsită : Templu, 1963 ; Inst. arh. inv. 1674/27.
195. *Idem*, dar [I]Σ T.
AE. Fragmentară.
Pick, 531. Găsită : EM, 1963 ; Inst. arh. inv. 1674/28.
196. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,82 g ; 9 mm.
Pick, 531. Găsită : EM, 1963 ; Inst. arh. inv. 1674/29.
197. *Idem*.
AE. 0,21 g ; 8 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S6a, 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/32.
198. *Idem*.
AE. 0,27 g ; 8 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 (passim), 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/33.
199. *Idem*.
AE. 0,28 g ; 7 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S11, car. 5 – 1,80 m, 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/34.
200. *Idem*.
AE. 0,37 g ; 7 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S6a (tasarc), 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/35.
201. *Idem*, dar [I]Σ T.
AE. 0,42 g ; 8 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S12, 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/36.
202. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,52 g ; 9 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2 – S10, car. 1 – 2,30 m, 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/37.
203. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 0,55 g ; 9 mm.
Pick, 531. Găsită ; Z2 – S12 car. 4 – 1,95 m, 1963 : Inst. arh. inv. 1700/38.

204. *Idem*, dar IΣT.
AE. 0,59 g ; 10 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S12—1,80 m, 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/39.
205. *Idem*.
AE. 0,72 g ; 8 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S6a (în țasare), 1963, : Inst. arh. inv. 1700/40.
206. *Idem*.
AE. 0,79 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S12, car. 3 (sub vatră), 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/41.
207. *Idem*, dar [IΣ]T.
AE 0,85 g ; 9 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S11, car. 5—1,80 m, 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/42.
208. *Idem*, dar [IΣT].
AE. 0,92 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S10, car. 3—2,10 m, 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/43.
209. *Idem*.
AE. 0,92 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S11, car. 5—1,40 m, 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/44.
210. *Idem*, dar IΣT.
AE. 1,02 g ; 9 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S6a (în fața porții), 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/45.
211. *Idem*.
AE. 1,05 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S6 (taluz), 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/46.
212. *Idem*,
AE. 1,16 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S12, car. 1—1,80 m, 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/47,
213. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. Fragmentară.
Pick, 531. Găsită : Z2, 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/48.
214. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,88 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2—S5—1,57 m, 1964 ; Inst. arh. inv. 1700/49.
215. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 2,22 g ; 15 mm.
Pick, 531. Găsită : ER, 1965 ; Inst. arh. inv. 1408.
216. *Idem*.
AE. 1,14 g ; 12 mm.
Pick, 531. Găsită : ER, 1965 ; Inst. arh. inv. 1408.
217. *Idem*.
AE. 5,13 g ; 15 mm.
Pick, 531. Găsită : ER, 1965 ; Inst. arh. inv. 1408.
218. *Idem*.
AE. 1,38 g ; 15 mm.
Pick, 531. Găsită : ER, 1967 ; Inst. arh. inv. 1408.
219. *Idem*.
AE. 2,37 g ; 15 mm.
Pick, 531. Găsită : Z2, 1967 ; Inst. arh. inv. 1700/50.

220. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 1,20 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită: Z2—S7d—0,70, 1969; Inst. arh. inv. 1700/51.
221. *Idem*, dar [I Σ T].
AE. 2,10 g; 16 mm.
Pick, 531. Găsită: Z2—S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/30.
222. *Idem*.
AE. 0,80 g; 12 mm.
Pick, 531. Găsită: Z2—S12; 1970; Inst. arh. inv. 1674/31.
223. *Idem*.
AE. 2,35 g; 16 mm.
Pick, 531. Găsită: Z2—S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/32.
224. *Idem*.
AE. 0,67 g; 11 mm.
Pick, 531. Găsită: Z2—S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/33.
225. *Idem*.
AE. 0,30 g; 9 mm.
Pick, 531. Găsită: Z2—S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/34.
226. *Idem*.
AE. 0,18 g; 8 mm.
Pick, 531. Găsită: Z2—S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/35.
227. *Idem*, dar I Σ T.
AE. 0,58 g; 9 mm.
Pick, 531. Găsită: Z2—S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/36.
228. *Idem*.
AE. 0,32 g; 9 mm.
Pick, 531. Găsită: Z2—S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/37.
229. *Idem*.
AE. 0,90 g; 8 mm.
Pick, 531. Găsită: Z2—S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/38.
230. *Idem*.
AE. Fragment. 10 mm.
Pick, 531. Găsită: Z2—S12. 1970: Inst. arh. inv. 1674/39.
231. *Idem*.
AE. Roata cu patru spițe, fără cîmp adîncit între spițe.
Rv. IΣTPI; cîmpul liber; împrejur urmele ștanței.
AE. 0,98 g; 89 mm (pl. III, 2).
Inedită (bătută). Găsită: Movila XXXVII, 1961 (aluviune); Inst. arh. inv. 1674/40.

b. Tipul cu capul lui Apollon

232. Av. Capul lui Apollon cu cunună de lauri, spre dr.
Rv. [IΣ]TP[IH]. Vultur pe delfin spre st.
AE. 2,62 g; 15,50 mm.
Pick, 458. Găsită: 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/1.
233. *Idem*, dar din legendă, numai urme.
AE. 1,67 g; 11,50 × 14 mm.
Pick, 458 (var); M. Sutz, *ARMSI*, XXXV, p 367, nr. 32. Găsită: 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/2.

234. *Idem.*
AE. 1,15 g ; 11,20 mm.
Sutzu, ARMSI, XXXV, p. 367, nr. 33. Găsită : 1914—1915 ; Inst. arh. inv. 338/3.
235. *Idem.*
AE. 1,61 g ; 11,50 mm.
Pick. 458. Găsită : 1914—1942 ; Inst. arh. inv. 997/14.
236. Av. Capul lui Apollon ? spre dr.
Rv. ΙΣΤΠΙ. În cimp, cunună de lauri.
AE. 1,54 g ; 13 mm. Găsită : 1914—1943 ; Inst. arh. inv. 847/15.
Inedită ?
237. Av. Capul lui Apollon cu cunună de lauri spre dr.
Rv. [ΙΣΤΠΙΗ]. Vultur pe delfin spre st.
AE. 4,30 g ; 19 mm.
Pick, 458 ? Găsită : 1924 ; Inst. arh. inv. 818/1.
238. *Idem*, dar ΙΣΤΠΙΗ.
AE. 3,88 g ; 22 mm.
Pick, 458, Găsită : X, 1949—1955 ; Inst. arh. inv. 793/1.
239. *Idem*, dar [ΙΣΤΠΙΗ].
AE. 1,66 g ; 12,45 mm.
Pick, 458 : Găsită : Secț. princ., 1950 ; Inst. arh. inv. 300/1.
240. *Idem.*
AE. 2,16 g ; 12,55 mm.
Pick, 458 ? Găsită : Secț. princ., 1950 ; Inst. arh. inv. 300/2.
241. *Idem ?*
AE. 1,66 g ; 14,45 mm.
Pick, 458 ? Găsită : Secț. princ. 1950 ; Inst. arh. inv. 300/3.
242. *Idem*, dar [ΙΣΤΠ]ΙΗ
AE. Fragment ; 17 mm.
Pick, 458 (tip. gen.) Găsită : Secț. princ. 1950 ; Inst. arh. inv. 300/4.
243. *Idem ?*
AE. Fragment ; 17 mm.
Pick, 458 ; ? Găsită : Secț. princ., 1950 ; Inst. arh. inv. 300/5.
244. *Idem ?*
AE. Fragment.
Pick, 458 ? Găsită : Z2, 1950 ; Inst. arh. inv. 785/3.
245. *Idem*, dar tipul sigur.
AE. 2,62 g ; 18,40 mm.
Pick, 458 (tip. gen.). Găsită : Zid val III, 1951 ; Inst. arh. inv. 297/1.
246. *Idem.*
AE. 1,48 g ; 16,20 mm.
Pick, 458 (tip. gen.). Găsită : Zid val III, 1951 ; Inst. arh. inv. 297/2.
247. *Idem.*
AE. 1,43 g ; 12,40 mm.
Pick, 458 (tip. gen.). Găsită : Domus, 1951 ; Inst. arh. inv. 301/1.
248. *Idem*, dar [Ι]ΣΤ[Π]ΙΗ.
AE. 4,79 g ; 21 mm.
Pick, 458 (tip. gen.). Găsită : Templu, 1951 ; Inst. arh. inv. 500/1.
249. *Idem*, dar ΙΣΤΠΙ[Η].
AE. 4,08 g ; 21 mm.
Pick, 458 (tip. gen.). Găsită : Templu, 1951 ; Inst. arh. inv. 500/2.

250. *Idem*, dar ΙΣΤΠΙ.
AE. 1,16 g; 12,50 mm.
Pick, 458; Găsită : Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/3.
251. *Idem?*, dar totul aproape complet șters.
AE. 4,70 g; 18,85 mm.
Pick, 458? Găsită : Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/7 .
252. *Idem*, dar mai clar și [ΙΣΤΠΙΗ]; sub delfin ΗΡΟΔ[Ο].
AE. 4,64 g; 17,30 mm (pl. IV, 5).
Pick, 458 (var.). Mușmov, pl. XII, 7. Găsită : Strada Domus-Terme, 1952—1953; Inst. arh. inv. 358/1.
253. *Idem*, dar fără nume de magistrat.
AE. 1,40 g; 11 mm.
Pick, 458 (tip. gen.). Găsită : 1953 (passim); Inst. arh. inv. 355/1.
254. *Idem*.
AE. 4,07 g; 20 mm.
Pick, 458 (tip. gen.). Găsită : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/1.
255. *Idem*, dar pe av. cu două contramărci neclare; rv. ΙΣΤ [ΠΙΗ].
AE. 5,45 g; 23,50 mm.
Pick, 458 (tip. gen.). Găsită : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/2.
256. *Idem*, dar fără contramărci; legenda [ΙΣΤΠΙΗ].
AE. Fragment.
Pick, 458 (tip. gen.). Găsită : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/3.
257. *Idem*, dar ΙΣΤΠΙΗ : sub delfin, ΗΡΟ.
AE. 2,75 g; 18,20 mm.
Pick, 458 (var.). Găsită : CSA, 1953; Inst. arh. inv. 437/1.
258. *Idem*, dar [ΙΣΤΠΙΗ] și fără nume de magistrat.
AE. Fragment.
Pick, 458? Găsită : Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/1.
259. *Idem*, dar ΙΣΤΠΙΗ.
AE. 2,41 g; 13 mm .
Pick, 458 (tip. gen.). Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/1.
260. *Idem*, dar ΙΣΤ[ΠΙΗ].
AE. Fragment.
Pick, 458 (tip. gen.). Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/2.
261. *Idem*, dar [ΙΣΤΠΙΗ] și restul neclar.
AE. 1,11 g; 12 mm.
Pick, 458? Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/3.
262. *Idem*, dar ΙΣΤΠΙΗ și totul mai clar.
AE. 4,13 g; 17 mm.
Pick, 459. Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/4.
263. *Idem*, dar [ΙΣΤΠΙΗ] își restul neclar.
AE. 1,28 g; 11 mm.
Pick, 458? Găsită : Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 995/3.
264. *Idem*, dar [ΙΣ] ΤΡ [ΙΗ] și sub delfin ΗΡΟΔΟ.
AE. 4,29 g; 18,50 mm.
Pick, 458 (var.). Găsită : Templu, 1956; Inst. arh. inv. 1057/1.
265. *Idem*, dar [ΙΣΤΠΙΗ] și fără nume de magistrat.
AE. 1,31 g; 11 mm.
Pick, 461? Găsită : Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/9.

266. *Idem*, dar ΙΣΤΡ.
 AE. 1,04 g; 10,7 mm.
 Pick, 458 (modul mic). Găsită : X, 1957; Inst. arh. inv. 899/2.
267. *Idem*.
 AE. 2,48 g; 12,2 mm.
 Pick, 458 (modul mic). Găsită : Zid val III, 1957; Inst. arh. inv. 899/4.
268. *Idem*, dar [ΙΣΤΡΠΗ].
 AE. 2,02 g; 17 mm.
 Pick, 458. Găsită : Z2 e, 1958; Inst. arh. inv. 992/1.
269. *Idem*, dar [Ι]ΣΤΡΠΗ.
 AE. 5,25 g; 19 mm.
 Pick, 458. Găsită : Z2 e, 1958; Inst. arh. inv. 992/2.
270. *Idem*, dar [ΙΣΤΡΠΗ].
 AE. 1,85 g; 13 mm.
 Pick, 458. Găsită : Z2 d, 1958; Inst. arh. inv. 992/3.
271. *Idem*, dar [ΙΣΤΡΠΗ], sub delfin API.
 AE. 3,59 g; 21 mm (pl. IV, 6).
 Pick, 458. Găsită : Z2 d, 1958; Inst. arh. inv. 992/20.
272. *Idem*, dar ΙΣΤΡΠΙΙ și sub delfin A.
 AE. 4,00 g; 17 mm.
 Pick, 458 (var. siglă). Găsită : Val III (passim), 1959; Inst. arh. inv. 1700/52.
273. *Idem*.
 AE. Fragment; 17 mm.
 Pick, 458. Găsită : Templu, 1960; Inst. arh. inv. 1272/6.
274. *Idem*,
 AE. 2,12 g; 13 mm.
 Pick, 458. Găsită : Templu, 1960, Inst. arh. inv. 1272/7.
275. *Idem*.
 AE. 2,20 g; 12 mm.
 Pick, 458. Găsită : Templu, 1960; Inst. arh. inv. 1272/8.
276. *Idem*, dar [ΙΣ]ΤΡΠΗ și fără siglă.
 AE. 2,64 g; 16 mm (fragmentară).
 Pick, 458. Găsită : Z2-S5, car. 1 (sub nivel cuptor), 1960; Inst. arh. inv. 1700/53.
277. *Idem*, dar [ΙΣΤΡΠΗ].
 AE. 4,05 g; 16 mm.
 Pick, 458. Găsită : Z2 (passim), 1960; Inst. arh. inv. 1700/54.
278. *Idem*.
 AE. 4,15 g; 17 mm.
 Pick, 458. Găsită : Z2-S9, car. 2-1,25 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/55.
279. *Idem*.
 AE. 3,18 g; 18 mm.
 Pick, 458. Găsită : Z2-S9, car. 2-1,15 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/56.
280. *Idem*, dar modul mic; capul lui Apollon diferit; pe rv. [ΙΣ] ΤΡΠ.
 AE. 1,20 g; 12 mm.
 Pick, 458 (var). Găsită : Z2-S6, caseta V-1,60 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/57.
281. *Idem*, dar ΙΣΤΡΠ.
 AE. 2,40 g; 13 mm.
 Pick, 458 (var). Găsită Z2 (passim), 1960; Inst. arh. inv. 1700/58,

282. *Idem*, dar tipul cu modul mare și capul lui Apollon cu cunună de lauri; rv. [ΙΣΤΡΠΗ] și sub delfin A.
AE. 2,12 g; 17 mm (fragmentară).
Pick, 458 (var. siglă). Găsită: Z2—S6a—0,75 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/59.
283. *Idem*, dar sigla ștearsă.
AE. 3,40 g; 17 mm.
Pick, 458. Găsită: Z2—S6a—0,90 m (nivel III), 1961; Inst. arh. inv. 1700/60.
284. *Idem*.
AE. 2,24 g; 17 mm.
Pick, 458. Găsită: Z2—S6a, car. 2—1,20 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/61.
285. *Idem*, dar ΙΣΤΡΠ.
AE. 3,07 g; 20 mm (pl. V, 5).
Pick, 458 (var.). Găsită: Z2—S6, 1961; Inst. arh. inv. 1700/62.
286. *Idem*, dar tipul cu modul mic și [Ι]ΣΤΡ.
AE. 2,17 g; 12 mm (pl. V, 3).
Pick, 458 (var). Găsită: Z2—S6a, car. 2—1,60 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/63.
287. *Idem*, dar [ΙΣΤΡΠ].
AE. 1,68 g; 13 mm.
Pick, 458 (var.). Găsită: Z2—S6a, car. 3—1,80 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/64.
288. *Idem*, dar tipul cu modul mare și ΙΣΤΡΠΗ.
AE. 3,22 g; 16 mm.
Pick, 458. Găsită: Z2—S10, car. 3—1,60 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/65.
289. *Idem*, dar [ΙΣ]ΤΡΠΗ și sub coada delfinului ☉.
AE. 3,10 g; 16 mm.
Pick, 460. Găsită: Z2—S6a, car. 2, 1963; Inst. arh. inv. 1700/66.
290. *Idem*, dar [ΙΣΤΡΠΗ] și sigla ilizibilă.
AE. 3,19 g; 14 mm.
Pick, 458. Găsită: Z2—S12, car. 3—1,45 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/67.
291. *Idem*.
AE. 3,62 g; 15 mm.
Pick, 458. Găsită: Z2—S12, car. 3—1,55 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/68.
292. *Idem*, dar sigla nesigură.
AE. 3,27 g; 18 mm.
Pick, 458? Găsită: Z2—S12, car. 3 (sub vatra romană); 1963, Inst. arh. inv. 1700/69.
293. *Idem*, dar tipul cu modul mic și capul lui Apollon diferit.
AE. 1,44 g; 12 mm.
Pick, 458 (var). Găsită: Z2—S12, car. 5—1,95 m; 1963; Inst. arh. inv. 1700/70.
294. *Idem*.
AE. 1,37 g; 11 mm.
Pick, 458 (var.). Găsită: Z2—S6a (lasare), 1963; Inst. arh. inv. 1700/71.
295. *Idem*.
AE. Fragmentară.
Pick, 458 (var.). Găsită: Z2—S11, 1963; Inst. arh. inv. 1700/72.
296. *Idem*.
AE. Fragmentară.
Pick, 458. Găsită: Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1274/41.
297. *Idem?*
AE. Fragmentară.
Pick, 458? (var.). Găsită: Z2—S7c, car. 12—0,35 m, 1968; Inst. arh. inv. 1700/73.

298. *Idem*, dar urme din legendă.
AE. 2,15 g; 13 mm (pl. V, 4).
Pick, 458 (var.). Găsită: Z2-S7 F-1,10 m, 1969; Inst. arh. inv. 1700/74.
299. *Idem*, dar tipul cu modul mare.
AE. Fragmentară.
Pick, 458. Găsită: Z2-S7c, car. 4-0,95 m, 1969; Inst. arh. inv. 1700/75.
300. *Idem*?
AE. Fragmentară.
Pick, 458? Găsită: Z2-S7c-1,40 m, 1969; Inst. arh. inv. 1700/76.
301. *Idem*, dar ΙΣΤΠΗ.
AE. 3,33 g; 17 mm.
Pick, 458. Găsită: Z2-S12; 1970; Inst. arh. inv. 1674/42.
302. *Idem*, dar cap Apollon?
AE. 1,63 g; 12 mm (pl. VI, 1).
Pick, 463? (var.). Găsită: Z2-S12; 1970; Inst. arh. inv. 1674/43.
303. *Idem*, dar ΙΣΤΠΙ; cunună de lauri; în centru nu se distinge nimic.
AE. 1,32 g; 13 mm.
C. Preda, SCN, II, p. 112(1). Găsită: EM, 1962; Inst. arh. inv. 1674/44.
304. Cap Apollon laureat spre dr.
Rv. [ΙΣΤΠΙ]. Vulturul cu aripile deschise pe delfin spre st; sub delfin, ΑΥΖΗ.
AE. 2,70 g; 16 mm (pl. IV, 4).
Inedită. Găsită: Mοvila, XXXVI, 1961; Inst. arh. inv. 1674/45.
305. Capul lui Apollon laureat spre dr.
Rv. ΙΣ[Τ] ΠΗ. Vulturul pe delfin spre st; sub delfin urme de litere.
AE. 5,01 g; 20 mm.
Tip. variantă. Găsită: EM, 1964; Inst. arh. inv. 1674/46.
306. *Idem*? pentru av.. cap Apollon?
Rv. Cunună de lauri; în interior urme de legendă.
AE. 2,37 g; 14 mm. *Inedită*? sau C. Preda, SCN, II, 1958, p. 112 (pl. I, 1). Găsită Z2-S6a-1,55 m, 1961;
Inst. arh. inv. 1700/77.

C. Tipul cu capul lui Helios

307. Av. Capul lui Helios, cu cunună de raze, spre dr.
Rv. ΙΣΤΠΙ. Vulturul pe delfin spre st.
AE. Fragment.
Pick, 464 (tip. gen.). Găsită: Sec. princ., 1950; Inst. arh. inv. 300/6.
308. *Idem*, dar [Ι]ΣΤΠΙ.
AE. Fragment; 14 mm.
Pick, 464. Găsită: Z2. 1950; Inst. arh. inv. 785/1.
309. *Idem*, dar [ΙΣΤΠΙ].
AE. 1,38 g; 11,35 mm.
Pick, 464. Găsită: Zid val III, 1951; Inst. arh. inv. 297/3.
310. *Idem*.
AE. 2,28 g; 15 mm.
Pick, 464. Găsită: 1951 (passim); Inst. arh. inv. 794/1.
311. *Idem*.
AE. 0,77 g; 13,50 mm.
Pick, 464. Găsită: Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/1.

312. *Idem.*
AE. 1,78 g; 17 mm.
Pick, 464. Găsită : Cimit. roman, 1955; Inst. arh. inv. 562/1.
313. *Idem.*
AE. 3,45 g; 18 mm.
Pick, 464. Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/6.
314. *Idem.*
AE. 1,56 g; 13,50 mm.
Pick, 464. Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/5.
315. *Idem.*
AE. Fragment.
Pick, 464. Găsită : Templu, 1956; Inst. arh. inv. 1057/2.
316. *Idem ?*
AE. Fragment.
Pick, 464? Găsită : Templu, 1957; Inst. arh. inv. 854/5.
317. *Idem.*
AE. 2,01 g; 14 mm.
Pick, 464. Găsită : EM, 1962; Inst. arh. inv. 1647/47.
318. *Idem*, dar [IΣ]T[PI].
AE. Fragmentară.
Pick, 464. Găsită : Templu, 1963; Inst. arh. inv. 1674/48.
319. *Idem*, dar [IΣTPI].
AE. 1,85 g; 12 mm.
Pick, 464. Găsită : SP, 1963; Inst. arh. inv. 1674/49.
320. *Idem*, dar IΣTPI.
AE. 1,17 g; 12 mm.
Pick, 464. Găsită : SP, 1963; Inst. arh. inv. 1674/50.
321. *Idem*, dar greu lizibilă.
AE. 1,24 g; 16 mm.
Pick, 464. Găsită : Z2—S6a, car. 2—1 m, 1963; Inst. arh. inv.1700/78.
322. *Idem*, dar totul mai clar și IΣTPI.
AE. 1,79 g; 17 mm.
Pick, 464. Găsită : Z2—S5, car. 3—4—0,75 m, 1964; Inst. arh. inv. 1700/79.
323. *Idem*, dar modul mai mic și IΣTP.
AE. 1,29 g; 12 mm.
Pick, 464. Găsită : Z2—S7F—1,40 m, 1969; Inst. arh. inv. 1700/80.
324. *Idem*, dar [IΣTPI].
AE. 1,52 g; 13 mm.
Pick, 465. Găsită : Movila XXXIV, 1961; Inst. arh. inv. 1674/51.
325. *Idem.*
AE. 1,59 g; 12 mm.
Pick, 465. Găsită : Movila XXXVII, 1961; Inst. arh. inv. 1674/52.
326. *Idem.*
AE. Fragmentară; 17 mm.
Pick, 465. Găsită : Z2—S12; 1963; Inst. arh. inv. 1674/55.
327. *Idem*, dar IΣTPI.
AE. 3,25 g; 15 mm.
Pick, 465? Găsită : SP, 1963; Inst. arh. inv. 1674/54.

328. *Idem*, [IΣ]TPI.
AE. 2,37 g; 14 mm.
Pick, 465. Găsită : SP, 1966; Inst. arh. inv. 1674/55.
329. *Idem*, dar [IΣTPI].
AE. 1,73 g; 13 mm.
Pick, 465. Găsită : Z—S7a, 1966; Inst. arh. inv. 1674/56.
330. *Idem*, dar IΣTPI.
AE. 1,39 g; 13 mm.
Pick, 465. Găsită : Z2—S13, 1969; Inst. arh. inv. 1674/57.
331. *Idem*, dar IΣT[PI].
AE. 3,20 g; 14 mm.
Pick, 465. Găsită : Z2—S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/58.
332. *Idem*, dar IΣTPI; sub delfin ME.
AE. 2 g; 13 mm (pl. IV, 2).
Pick, 465 (var. siglă); Găsită : Z2—Sc, 1969; Inst. arh. inv. 1674/59.

d. Tipul cu capul zeului fluvial

333. Av. Capul zeului fluvial Istros, văzut din față.
Rv. [IΣTPI]. Vultur pe delfin spre st.
AE. 2,31 g; 13,70 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/4.
334. *Idem*.
AE. 2,95 g; 14,25 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/5.
335. *Idem*, dar I[ΣTP]I.
AE. 2,34 g; 14,50 mm.
Pick, 468. Găsită ; 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/6.
336. *Idem*, dar [IΣTPI].
AE. 3,72 g; 14,5 × 16,50 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/7.
337. *Idem*.
AE. 2,37 g; 13,80 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/8.
338. *Idem*, dar [IΣ]TPI.
AE. 2,39 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/9.
339. *Idem*, dar [IΣTPI].
AE. 1,50 g; 13,15 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/10.
340. *Idem*.
AE. 1,95 g; 14,85 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/11.
341. *Idem*.
AE. 1,24 g; 13,45 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/12.

342. *Idem.*
AE. 0,89 g ; 11,20 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914–1915 ; Inst. arh. inv. 338/13.
343. *Idem*, dar [I]ΣΤΠΙ.
AE. 2,09 g ; 12,7 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914–1942 ; Inst. arh. inv. 997/1.
344. *Idem*, dar [IΣΤΠΙ].
AE. 1,37 g ; 12 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914–1942 ; Inst. arh. inv. 997/2.
345. *Idem*, dar ΙΣΤΠΙ.
AE. 2,76 g ; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914–1943 ; Inst. arh. inv. 847/6.
346. *Idem.*
AE. 3,59 g ; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914–1943 ; Inst. arh. inv. 847/7.
347. *Idem*, dar [IΣΤΠΙ].
AE. 2,66 g ; 14 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914–1943 ; Inst. arh. inv. 847/8.
348. *Idem.*
AE. 2,98 g ; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914–1943 ; Inst. arh. inv. 847/9.
349. *Idem.*
AE. 2,26 g ; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : 1914–1943 ; Inst. arh. inv. 847/10.
350. *Idem.*
AE. 3,39 g ; 12 mm.
Pick, 468? Găsită : 1914–1943 ; Inst. arh. inv. 847/11.
351. *Idem.*
AE. 2,77 g ; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : 1924 ; Inst. arh. inv. 818/2.
352. *Idem*, dar [IΣ]T[PI].
AE. 1,34 g ; 12,85 mm.
Pick, 468. Găsită : Secț. princ. 1950 ; Inst. arh. inv. 300/7.
353. *Idem*, dar [IΣΤΠΙ].
AE. 1,91 g ; 13,05 mm.
Pick, 468. Găsită : Secț. princ. 1950 ; Inst. arh. inv. 300/8.
354. *Idem*, dar ΙΣΤΠΙ.
AE. 1,92 g ; 14,25 mm.
Pick, 468. Găsită : Terme, 1950 ; Inst. arh. inv. 337/1.
355. *Idem*, dar [IΣΤΠΙ].
AE. Fragment.
Pick, 468. Găsită : Terme, 1950 ; Inst. arh. inv. 703/1.
356. *Idem*, dar ΙΣ[ΤΠΙ].
AE. 1,68 g ; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Templu, 1951 ; Inst. arh. inv. 500/4.
357. *Idem*, dar [IΣΤΠΙ].
AE. Fragment.
Pick, 468? Găsită : Templu, 1951 ; Inst. arh. inv. 500/5.

358. *Idem.*
AE. 2.13 g; 14,30 mm.
Pick. 468. Găsită : Economic, 1952; Inst. arh. inv. 356/1 .
359. *Idem.* dar ΙΣΤΡΠΗ.
AE. 2,62 g; 16 mm.
Pick. 468. Găsită : Strada, Domus-Terme, 1952 – 1953; Inst. arh. inv. 358/2.
360. *Idem.* dar [ΙΣΤΡΠ].
AE. 1,65 g; 14 mm.
Pick. 468. Găsită : X. 1953; Inst. arh. inv. 357/1.
361. *Idem.*
AE. 1,15 g; 13,45 mm.
Pick. 468. Găsită : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/4.
362. *Idem.* dar ΙΣΤΡΠΗ.
AE. 2,38 g; 14,50 mm.
Pick. 468. Găsită : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/5.
363. *Idem.* dar [ΙΣΤΡΠ].
AE. 2,92 g; 13,50 mm.
Pick. 468. Găsită : CSA, 1953; Inst. arh. inv. 437/2.
364. *Idem.*
AE. 1,58 g; 13,50 mm.
Pick. 468. Găsită : 1953 – 1954 (passim); Inst. arh. inv. 457/1.
365. *Idem.* dar ΙΣ[ΤΡΠ].
AE. 1,50 g; 13,50 mm.
Pick. 468. Găsită : Zid val III, 1954; Inst. arh. inv. 399/1.
366. *Idem.* dar [ΙΣΤΡΠ].
AE. Fragment; 15,20 mm.
Pick. 468? Găsită : Strada, Domus-Terme, 1954; Inst. arh. inv. 459/1.
367. *Idem.* dar ΙΣΤΡΠ.
AE. 3,20 g; 14,50 mm.
Pick. 468. Găsită : X, 1954; Inst. arh. inv. 460/7.
368. *Idem.* dar [ΙΣΤΡΠ].
AE. 1,92 g; 15 mm.
Pick. 468. Găsită : X, 1954; Inst. arh. inv. 460/8.
369. *Idem.*
AE. 1,68 g; 12,50 mm.
Pick. 468. Găsită : X, 1954; Inst. arh. inv. 460/9.
370. *Idem.*
AE. 3,05 g; 15 mm.
Pick. 468. Găsită : Cimit. roman, 1955; Inst. arh. inv. 562/2.
371. *Idem.*
AE. 1,81 g; 12 mm.
Pick. 468. Găsită : Cimit. roman, 1955; Inst. arh. inv. 562/3.
372. *Idem.* dar ΙΣΤΡΠΗ.
AE. 2,95 g; 15 mm.
Pick. 468. Găsită : Z2 A. 1955; Inst. arh. inv. 565/7.
373. *Idem.*
AE. 3,09 g; 15 mm.
Pick. 468. Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/8.

374. *Idem*, dar [ΙΣΤΠΙ].
AE. 1,77 g; 12 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/9.
375. *Idem?*
AE. 2,14 g; 15 mm.
Pick, 468? Găsită: Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/10.
376. *Idem*.
AE. Fragment.
Pick, 468. Găsită: Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/11.
377. *Idem*.
AE. 2,26 g; 15,50 m.
Pick, 468? Găsită: Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/12.
378. *Idem*.
AE. 1,12 g; 11 mm.
Pick, 468. Găsită: Templu, 1956; Inst. arh. inv. 1057/3.
379. *Idem?*
AE. 2,70 g; 15 mm.
Pick, 468; Găsită: Templu, 1956; Inst. arh. inv. 1057/4.
380. *Idem*.
AE. 2,93 g; 10 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/10.
381. *Idem*.
AE. Fragment.
Pick, 468. Găsită: Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/11.
382. *Idem*.
AE. 4,33 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/12.
383. *Idem*.
AE. 3,81 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/13.
384. *Idem*.
AE. 1,51 g; 11 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/14.
385. *Idem*.
AE. 3,23 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/15.
386. *Idem*.
AE. 2,76 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/16.
387. *Idem*, dar [Ι]ΣΤΠ[Ι].
AE. 2,57 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/17.
388. *Idem*, dar ΙΣΤΠΙ.
AE. 3,71 g; 15 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/18.
389. *Idem*, dar [ΙΣΤΠΙ].
AE. 3,67 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2 1, 1957; Inst. arh. inv. 839/19.

390. *Idem.*
AE. 1,79 g; 11 mm.
Pick, 468. Găsită : Templu, 1957; Inst. arh. inv. 854/1.
391. *Idem*, dar [I]ΣTPI.
AE. 1,65 g; 11 mm.
Pick, 468. Găsită : Templu, 1957; Inst. arh. inv. 854/2.
392. *Idem*, dar [I]ΣTPI.
AE. 1,98 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2 d, 1958; Inst. arh. inv. 992/13.
393. *Idem*, dar [I]ΣTPI].
AE. 3,46 g; 22 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2 e, 1958; Inst. arh. inv. 992/14.
394. *Idem.*
AE. 1,95 g; 13,5 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2 d, 1958; Inst. arh. inv. 992/15.
395. *Idem*, dar [I]ΣT[P]I].
AE. 2,75 g; 15,5 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2 e, 1958; Inst. arh. inv. 992/16.
396. *Idem*, dar [I]ΣTPI].
AE. 2,67 g; 13,5 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2 e, 1958; Inst. arh. inv. 992/17.
397. *Idem.*
AE. 2,34 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2 e, 1958; Inst. arh. inv. 992/18.
398. *Idem.*
AE. 3,77 g; 18,6 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2, 1958; Inst. arh. inv. 994/1.
399. *Idem.*
AE. 1,59 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Templu, 1960; Inst. arh. inv. 1272/9.
400. *Idem.*
AE. 1,08 g; 12 mm.
Pick, 468. Găsită : Templu, 1960; Inst. arh. inv. 1272/10.
401. *Idem*, dar IΣTPI.
AE. 3,21 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2—S6, casetă-1,55 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/81.
402. *Idem*, dar [I]ΣTPI.
AE. 3,16 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2—S6, casetă E,—0,50 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/82.
403. *Idem*, dar [I]ΣTPI].
AE. 3,38 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2 (passim), 1960; Inst. arh. inv. 1700/83.
404. *Idem.*
AE. 2,28 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2—S7, car. 4—1,20 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/84.
405. *Idem.*
AE. 3,40 g; 15 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2—S6, caseta E—1,20 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/85.

406. *Idem.*
AE. 1,32 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2—S6 (passim), 1960; Inst. arh. inv. 1700/86.
407. *Idem.*
AE. 2,79 g; 14 mm
Pick, 468. Găsită : Z2—S6, caseta (2), V—0,50 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/87.
408. *Idem.*
AE. Fragmentară.
Pick, 468. Găsită : Z2, 1960; Inst. arh. inv. 1700/88.
409. *Idem.*
AE. Fragmentară.
Pick, 468. Găsită : Z2—S6, casetă, 1960; Inst. arh. inv. 1700/89.
410. *Idem.*
AE. Fragmentară.
Pick, 468?. Găsită : Z2—S6, caseta V—1 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/90.
411. *Idem.*
AE. Fragmentară.
Pick, 468? Găsită : Z2—S6, caseta V—2,20 m, 1960; Inst. arh. inv.1700/91.
412. *Idem*, dar [I]Σ[TPI].
AE. 2,45 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2—S6a, niv. III, 1961; Inst. arh. inv. 1700/92.
413. *Idem*, dar [IΣTPI].
AE. 3,80 g; 15 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2—S6a—0,70 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/93.
414. *Idem.*
AE. 2,89 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2—S6a, car. 2—1,30 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/94.
415. *Idem.*
AE. 2,02 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2—S6a, car. 2—1,40 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/95.
416. *Idem.*
AE. 1,30 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2—S6a—1,50 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/96.
417. *Idem.*
AE. Fragmentară.
Pick, 468. Găsită : Z2—S6a, 1961; Inst. arh. inv. 1700/97.
418. *Idem?*
AE. 2,18 g; 15 mm.
Pick, 468? Găsită ; Z2—S6a, car. 1—1,70 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/98.
419. *Idem*, dar [IΣTPI].
AE. 2,54 g; 15 mm.
Pick, 468. Găsită : Movila XXXVII, 1961; Inst. arh. inv. 1674/61.
420. *Idem.*
AE. 2,87 g; 15 mm.
Pick, 468. Găsită : Movila XXXVII, 1961; Inst. arh. inv. 1674/62.
421. *Idem.*
AE. 1,92 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Movila XXXVII, 1961; Inst. arh. inv. 1674/63.

422. *Idem*, dar [I]ΣT [PI].
AE. 2,75 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Movila XXXVII, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/64.
423. *Idem*, dar [IΣ]T[PI].
AE. 2,13 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită : Movila XXXVII, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/65.
424. *Idem*, dar [IΣTPI].
AE. 2,25 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Movila, XXXVII, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/66.
425. *Idem*.
AE. 2,23 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Movila XXXVII, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/67.
426. *Idem*.
AE. 1,92 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Movila XXXVII, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/68.
427. *Idem*, dar IΣT[PI].
AE. Fragmentară.
Pick, 468. Găsită : Movila XXXVII 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/69.
428. *Idem*, dar [IΣTPI].
AE. 2,60 g ; 14 mm (contur oval).
Pick, 468. Găsită : Z2– S6a, dărimături turn, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/70.
429. *Idem*.
AE. 2,04 g; 12 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2– S6a, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/71.
430. *Idem*.
AE. 0,90 g; 13 mm.
Pick, 468? Găsită : Z2– S6a, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/72.
431. *Idem*, dar [I]ΣT[PI].
AE. 1,35 g; 14 mm.
Pick, 468? Găsită : EM, 1961 ; Inst. arh. inv. 1674/73.
432. *Idem*, dar [IΣ]TPI.
AE. 2,87 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : EM, 1962 ; Inst. arh. inv. 1674/74.
433. *Idem*, dar [IΣTPI].
AE. 1,07 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : 1962 ; Inst. arh. inv. 1674/75.
434. *Idem*.
AE. 2,17 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită : 1963 (sat) ; Inst. arh. inv. 1674/76.
435. *Idem*.
AE. 2,10 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Domus, 1963 ; Inst. arh. inv. 1674/77.
436. *Idem*, dar [IΣ]TPI.
AE. 1,67 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Domus, 1963 ; Inst. arh. inv. 1674/78.
437. *Idem*.
AE. 2,22 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită : SP, 1963 ; Inst. arh. inv. 1674/79.

438. *Idem*, dar [I]ΣΤΡΠΙ.
AE. 2,80 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2—S11, car. 4—2,10 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/99.
439. *Idem*, dar ΙΣΤΡΠΙ.
AE. 2,65 g; 13 mm (pl. V, 2).
Pick, 468. Găsită: Z2—S12, car. 1—1,90 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/100.
440. *Idem*, dar [I]ΣΤΡΠΙ.
AE. 2,20 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2—S11, car. 1—0,80 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/101.
441. *Idem*.
AE. 2,67 g; 13 mm.
Pick, 468; Găsită: Z2—S11, car. 2—0,95 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/102.
442. *Idem*, dar [I]ΣΤΡΠΙ.
AE. 1,80 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2—S10, car. 3—1,25 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/103.
443. *Idem*, dar [IΣΤΡΠΙ].
AE. 1,84 g; 12 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2—S11, car. 1—1,70 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/104.
444. *Idem*.
AE. 3,20 g; 12 × 15 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2—S6a—2,20 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/105.
445. *Idem*.
AE. 1,87 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2—S12, 1963; Inst. arh. inv. 1700/106.
446. *Idem*, dar ΙΣΤΡΠΙ.
AE. 1,79 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită: Z2 (passim), 1963; Inst. arh. inv. 1700/107.
447. *Idem?*
AE. 2,82 g; 15 mm.
Pick, 468? Găsită: Z2—S6c—2,20 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/108.
448. *Idem*, dar [IΣΤΡΠΙ].
AE. 1,59 g; 13 mm.
Pick, 468? Găsită: Z2—S5—1,05 m (casetă), 1963; Inst. arh. inv. 1700/109.
449. *Idem?*
AE. 1,92 g; 13 mm.
Pick, 468? Găsită: Z2—S12, car. 4—1,87 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/110.
450. *Idem?*
AE. Fragmentară.
Pick, 468? Găsită: Z2—S12, car. 2—1,45 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/111.
451. *Idem*.
AE. Fragmentară.
Pick, 468. Găsită: Z2—S6a, 1963; Inst. arh. inv. 1700/112.
452. *Idem?*
AE. 1,22 g; 10 mm.
Pick, 468? Găsită: Z2—S10, car. 1—2,05 m; 1963; Inst. arh. inv. 1700/113.
453. *Idem?*
AE. 1,00 g; 11 mm.
Pick, 468? Găsită: Z2—S12 (bordei), 1963; Inst. arh. inv. 1700/114.

451. *Idem.*
AE. 3,06 g; 15 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2—S5 (la talpa zidului), 1964; Inst. arh. inv. 1700/115.
455. *Idem?*
AE. 2,00 g; 13 mm.
Pick, 468? Găsită : Z2—S5a—0,60—0,70 m, 1964; Inst. arh. inv. 1700/116.
456. *Idem*, dar IΣTPI.
AE. 1,68 g; 11 mm.
Pick, 468. Găsită : Domus, 1965; Inst. arh. inv. 1674/80.
457. *Idem*, dar [I]ΣTPI].
AE. 1,39 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Domus, 1965; Inst. arh. inv. 1674/81.
458. *Idem.*
AE. 1,42 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită : 1966 (passim); Inst. arh. inv. 1674/82.
459. *Idem*, dar IΣTPI.
AE. 2,32 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : profil Z2—S7a—S7b, 1967; Inst. arh. inv. 1700/117.
460. *Idem*, dar [I]ΣTP[I].
AE. 1,45 g; 12 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2, 1967; Inst. arh. inv. 1700/118.
461. *Idem*, dar [I]ΣTPI.
AE. 1,10 g; 12 mm.
Pick, 468. Găsită : Z—SB, car. 3—1,06 m, 1968; Inst. arh. inv. 1700/119.
462. *Idem*, dar [I]Σ'PI].
AE. 2,25 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Z—S7b (vatra II), 1968; Inst. arh. inv. 1700/120.
463. *Idem?*
AE. 1,17 g; 12 mm.
Pick, 468. Găsită : Z—S7c (camera 8), 1968; Inst. arh. inv. 1700/121.
464. *Idem?*
AE. 1,60 g; 12 mm.
Pick, 468? Găsită : Z—S7a, car. 4—0,60 m, 1968; Inst. arh. inv. 1700/122.
465. *Idem?*
AE. Fragmentară.
Pick, 468? Găsită : Z2—S7c, car 5—0,89 m, 1968; Inst. arh. inv. 1700/123.
466. *Idem.*
AE. 2,82 g; 15 mm.
Pick, 468. Găsită : ER, 1968; Inst. arh. inv. 1674/83.
467. *Idem?*
AE. 1,90 g; 13 mm.
Pick, 468? Găsită : Z—S7F—0,75 m, 1969; Inst. arh. inv. 1700/124.
468. *Idem.*
AE. 2,57 g; 14 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2—S7G, 1969; Inst. arh. inv. 1674/84.
469. *Idem*, dar [I]ΣTP[I].
AE. 2,37 g; 13 mm.
Pick, 468. Găsită : Z—S7 G, 1969; Inst. arh. inv. 1674/85.

470. *Idem*, dar [I]ΣΤΡΠΙ.
AE. 3,87 g; 15 mm.
Pick, 468. Găsită : 1969 (passim); Inst. arh. inv. 1674/86.
471. *Idem*, dar IΣΤ[PI].
AE. 0,99 g; 12 mm.
Pick, 468? Găsită : Z2—S 12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/87.
472. *Idem*, dar [IΣΤΡΠΙ].
AE. 2,33 g; 13 mm (contur neregulat).
Pick, 468. Găsită : Z2—S 12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/88.
473. *Idem*.
AE. 1,23 g; 11 mm.
Pick, 468. Găsită : Z2—S 12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/89.
474. *Idem*.
AE. 1,92 g, 14 mm.
Pick, 468. Găsită : passim ; Inst. arh. inv. 1674/90.

e. Tipul cu capul lui Dionysos

475. Av Capul lui Dionysos cu cunună de iederă spre dr.
Rv. IΣΤΡ[ΙΗ]. Ciorchine de strugure.
AE. 0,83 g; 12 mm.
Pick, 469. Găsită : 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/12.
476. *Idem*, dar [I]ΣΤΡ [ΙΗ].
AE. 1,67 g; 14 mm.
Pick, 469 (tip. gen.) . Găsită : Strada Domus-Terme; Inst. arh. inv. 358/3.
477. *Idem*, dar [IΣΤΡΠΙΗ].
AE. 1,88 g; 14 mm.
Pick, 469. Găsită : EM, 1964; Inst. arh. inv. 1674/91.
478. *Idem*.
AE. Fragment.
Pick, 469. Găsită : Templu, 1966; Inst. arh. inv. 1674/92.
479. *Idem*, dar IΣΤΡΠΙ și monogramă.
AE. 1,46 g; 13,85 mm.
Pick, 470. Găsită : 1953 (passim). Inst. arh. inv. 355/2.
480. *Idem*, dar ἸIΣΤΡ[Ι].
AE. 1,36 g; 14,50 mm.
Pick, 470. Găsită : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/6.
481. *Idem*, dar IΣΤΡΠΙ.
AE. 2,65 g; 15 mm.
Pick, 470. Găsită : Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 565/13.
482. *Idem?* dar [IΣΤΡΠΙ].
AE. Fragment.
Pick, 470. Găsită : X, 1955; Inst. arh. inv. 561/3.
483. *Idem*, dar IΣΤΡΠΙ; in cîmp dr. monogramă.
AE. 2,52 g; 14 mm.
Pick, 470. Găsită : S P, 1963; Inst. arh. inv. 1674/93.

484. *Idem.*
AE. 3,12 g; 18 mm.
Pick, 470. Găsită : Templu, 1963; Inst. arh. inv. 1674/94.
485. *Idem*, dar [IΣTPI].
AE. 1,66 g; 15 mm.
Pick, 470. Găsită : S P, 1963; Inst. arh. inv. 1674/95.
486. *Idem.*
AE. 2,11 g; 14,5 mm.
Pick, 470. Găsită : Templu. 1960; Inst. arh. inv. 1272/11.
487. Av. Cap de zeitate (Dionysos) cu cunună spre dr.
Rv. IΣTPI (sus). Cunună de iederă?; în mijloc, caduceu?
AE. 1,42 g; 12 mm (pl. VI, 2).
Inedită. Găsită : Templu, 1963; Inst. arh. inv. 1674/96.

f. Tipul cu capul Demetrei

488. Capul Demetrei cu vâl spre dr.
Rv. IΣTPI[H]. Vulturul pe delfin spre st.
AE. (fragment).
Pick, 472. Găsită : 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/13.
489. *Idem*, dar I[Σ]TPIH.
AE. 3,26 g; 16 × 18 mm.
Pick, 472. Găsită : Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/6.
490. *Idem*, dar pe av. două contramărci, neidentificate, iar pe rv. [IΣTPIH].
AE. 6,06 g; 22.50 mm.
Pick, 472 (tip gen.). Găsită : Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/2.
491. *Idem*, dar fără contramărci, iar pe rv. IΣ[TPIH].
AE. 3,63 g; 17,50 mm.
Pick, 472 (tip. gen.). Găsită : X, 1953; Inst. arh. inv. 357/2.
492. *Idem*, dar [IΣTPIH].
AE. 1,10 g; 13,15 mm.
Pick, 472? Găsită : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/98.
493. *Idem.*
AE. Fragment.
Pick, 472? Găsită ; Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/9.
494. *Idem.*
AE. Fragment.
Pick, 472? Găsită : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/10.
495. *Idem.*
AE. Fragment.
Pick, 472. Găsită : Cimit. roman, 1953; Inst. arh. inv. 562/4.
496. *Idem?* dar IΣTP_ _ și fără nume de magistrat.
AE. 0,83 g; 11 mm.
Pick, 472? Găsită : Terme, 1949–1955; Inst. arh. inv. 793/4.
497. *Idem*, dar pe rv. [IΣTPIH].
AE. 3,96 g; 15 mm.
Pick, 472 (tip. gen.). Găsită : Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/20.

498. *Idem*.
AE. 3,81 g; 17 mm.
Pick, 472 (tip. gen.). Găsită: Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/21.
499. *Idem*.
AE. 3,65 g; 22 mm.
Pick, 472. Găsită: Templu, 1960; Inst. arh. inv. 1272/12.
500. *Idem*, dar pe av. două contramărci, cap Hermes și Helios?; pe rv. ΙΣΤΠΙ, iar sub delfin ΜΟΧ?; în câmp st. făclie?
AE. 4,56 g; 18 mm (pl. V, 6).
Pick, 473 (var.). Găsită: Z2-S6-1,20 m, caseta 2, 1960; Inst. arh. inv. 1700/125.
501. *Idem*, dar fără contramărci, iar pe rv. fără făclie și fără siglă.
AE. 4,56 g; 18 mm.
Pick, 472. Găsită: Z, 1960; Inst. arh. inv. 1700/126.
502. *Idem*, dar [ΙΣΤΠΙΗ] și sub delfin ΜΟΝ.; în câmp st. făclie?
AE. 4,84 g; 19 mm.
Pick, 472 (var.). Găsită: Z2-S6a, 1961; Inst. arh. inv. 1700/127.
503. *Idem*, dar contramărcă cu capul Demetrei cu spice.
AE. 4,73 g; 22 mm (pl. VI, 3).
Pick, 472? Găsită: Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1674/97.
504. *Idem*, dar nesigur capul Demetrei și [Ι]Σ[ΤΠΙΗ]; în câmp st. spic, iar sub delfin...ΟΝ.
AE. 3,86 g; 18 mm.
Pick, 476? Găsită: Z-S5, car. 5-0,85 m, 1964; Inst. arh. inv. 1700/128.
505. *Idem*?, dar ΙΣΤΠΙΗ și fără sigle și făclie.
AE. Fragmentară.
Pick, 472? Găsită: Z-S7a, car. 5-0,55 m (camera 3), nivel, 1966; Inst. arh. inv. 1700/129.
506. *Idem*, dar [ΙΣΤ]ΠΙΗ.
AE. 6,47 g; 19 mm.
Pick, 472. Găsită: Templu, 1967; Inst. arh. inv. 1674/98.
507. *Idem*, dar pe rv. ΙΣΤΠΙ[Η], iar dedesubt, ΧΑΙ.
AE. 4,90 g; 20 mm.
Pick, 473. Găsită: 1914-1943; Inst. arh. inv. 847/14.
508. *Idem*, dar pe rv. Ι[Σ]ΤΠΙΗ, iar jos [ΧΑΙ]?
AE. 6,35 g; 21,55 mm.
Pick, 475. Găsită: Secț. princ. 1950; Inst. arh. inv. 300/9.
509. *Idem*, dar pe rv. ΙΣΤ[ΠΙΗ].
AE. Fragment.
Pick, 473 (tip. gen.). Găsită: Zld val III, 1951; Inst. arh. inv. 297/4.
510. *Idem*, dar [ΙΣΤ]ΠΙ[Η].
AE. 5,28 g; 20 mm.
Pick, 473. Găsită: Templu, 1967; Inst. arh. inv. 1674/99.
511. *Idem*, dar contramărcă neclară, ΙΣΤΠΙΗ; sub delfin Χ[ΑΙ].
AE. 5,98 g; 23 mm.
Pick, 473. Găsită: Z2-S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/100.
512. *Idem*? dar pe av. contramărcă, iar pe rv. [ΙΣΤΠΙΗ].
AE. 2,53 g; 18,10 mm.
Pick, 471 (tip. gen.). Găsită: Zld val III, 1951; Inst. arh. inv. 297/5.
513. *Idem*, dar contramărcă, cap Hermes; ΙΣΤΠΙ[Η]; sub delfin ΑΠΙ.
AE. 5,68 g; 22 mm.
Pick, 475. Găsită: val. II, 1950; Inst. arh. inv. 1674/101.

514. *Idem*, dar contramarcă un cap spre dr., iar pe rv. [I]Σ[TP]I[H] și sigla Y.
AE. 3,02 g; 19,30 mm.
Pick, 476? Găsită : Zid val III, 1951; Inst. arh. inv. 297/6.
515. *Idem*, dar pe rv. IΣTPI și sub delfin urme de legendă.
AE. 5,81 g; 21 mm.
Pick, 476 (tip gen. var.). Găsită : Templu, 1956; Inst. arh. inv. 1057/5.
516. *Idem*, dar [IΣTPIH].
AE. 4,30 g; 20 mm.
Pick, 476? Găsită : E M, 1962; Inst. arh. inv. 1674/102.
517. *Idem*, dar contramarcă, capul lui Hermes?
AE. 4,75 g; 21 mm.
Pick, 477? Găsită : 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/14.
518. *Idem*, dar fără contramarcă și siglă; [I]Σ[TPIH].
AE. 4,78 g; 20,75 mm.
Pick, 477 (dar cu vâl). Găsită : Zid val III, 1951; Inst. arh. inv. 297/7.
519. Capul Demetrei cu vâl dr.
Rv. Cunună de spice; în centru legenda IΣTPI, jos H.
AE. 1,80 g; 14 mm (pl. VI, 4).
Inedită : Găsită : Templu, 1951; Inst. arh. inv. 1674/103.
520. Av. Capul Demetrei ca mai sus.
Rv. Cunună de spice; în mijloc legenda IΣTPI.
AE. 0,79 g (fragmentară); 12 mm.
Inedită. Găsită : Templu, 1963; Inst. arh. inv. 1674/104.
521. Av. Capul Demetrei cu vâl spre dr.
Rv. Cunună și urme de legendă.
AE. 1,58 g; 14 mm.
Inedită. Găsită : Templu, 1960, Inst. arh. inv. 1674/105.

9. Tipul cu capul lui Hermes

522. Av. Capul lui Hermes cu petasos spre dr.
Rv. IΣ[TPI]. Vultur pe delfin spre st.
AE. 1,99 g; 13,50 mm.
M. Sutz, BSNR, XII, 1915, p. 161, nr. 10 (var.). Găsită : 1914—1915 : Inst. arh. inv. 338/15.
523. *Idem*, dar [IΣT]PI.
AE. 1,87 g; 15 mm.
M. Sutz, BSNR, XII, 1915. Găsită : 1924; Inst. arh. inv. 818/3.
524. *Idem*, dar IΣTP, iar jos ΔIO.
AE. 2,03 g; 14,15 mm.
M. Sutz, BSNR, 1915, p. 161. Găsită : Zid val III, 1950; Inst. arh. inv. 300/16.
525. *Idem*, dar IΣTPIH și fără nume.
AE. Fragment; 13,40 mm.
526. *Idem*, dar [IΣTPI].
AE. Fragment. Găsită : Templu, 1956; Inst. arh. inv. 1057/6.
527. *Idem*.
AE. 0,98 g; 11 mm.
M. Sutz, BSNR, 1915. Găsită : Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/24.

528. *Idem*, dar [I]ΣΤΠΙ; sub delfin sigla A.
AE. 1,73 g; 14 mm.
M. Sutz, BSNR, 1915, p. 161, nr. 10; C. Preda, SCN, II, p. 112, nr. 2. Găsită : Domus, 1956; Inst. arh. inv. 1674/106.
529. *Idem*, dar [I]ΣΤΠ[I].
AE. 1 g; 11 mm.
M. Sutz, BSNR, XII, 1915, p. 161. Găsită : Movila XXXVII, 1961; Inst. arh. inv. 1674/107.
530. *Idem*, dar ΙΣΤ[ΠΙ].
AE. 1,20 g; 12 mm.
M. Sutz, BSNR, 1915, p. 161. Găsită : Z2—S6a—0,90 m, nivel III, 1961; Inst. arh. inv. 1700/130.
531. *Idem*, dar [I]ΣΤ[ΠΙ].
AE. 2,09 g; 16 mm.
M. Sutz, BSNR, 1915, p. 161; C. Preda, SCN, II, p. 112—3, nr. 2. Găsită : Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1674/108.
532. *Idem*, dar ΙΣΤΠ[I]; sub delfin ΔΙΟ.
AE. 2,07 g; 14 mm.
M. Sutz, BSNR, XII (1915) p. 161, nr. 10; C. Preda, SCN, II, 1958, p. 112—132, nr. 2 : Găsită : Domus 1965; Inst. arh. inv. 1674/109.
533. *Idem*, dar [ΙΣΤΠΙ]; sub delfin A.
AE. 1,62 g; 14 mm.
M. Sutz, BSNR, 1915, p. 161 (10); C. Preda, SCN, II, 112 (2). Găsită : 1966, Templu : Inst. arh. inv. 1674/110.
534. *Idem*, dar [ΙΣΤΠΙΗ] și sub delfin, ΝΩΝ ?
AE. 3 g; 16 mm.
M. Sutz, BSNR, 1915, p. 161 (10); C. Preda, SCN, II, p. 112 (2), dar var. la legendă. Găsită : 1966, Templu; Inst. arh. inv. 1674/111.
535. *Idem*, dar [ΙΣΤΠΙ].
AE. 1,07 g; 11 mm.
Găsită; 1966, SP; Inst. arh. inv. 1674/112.
536. *Idem*, dar ΙΣΤ[ΠΙ].
AE. 1,65 g; 14 mm.
M. Sutz, BSNR, XII, 1915, p. 161, nr. 10; C. Preda, SCN, II, 1958, p. 112—113, nr. 2. Găsită : ER, 1968; Inst. arh. inv. 1674/113.
537. *Idem*, dar cap Hermes? sau Atena? și [ΙΣΤΠΙ].
AE. 1,80 g; 15 mm.
M. Sutz, BSNR, XII, 1915, p. 161. Găsită : Templu, 1967; Inst. arh. inv. 1674/114.
538. Av. Hermes cu petasos spre dr.
Rv. I...ΠΙΙ. Kerykeion în poziție verticală.
AE. 2,50 g; 15 mm (pl. IV, 7).
C. Preda, SCN, II, p. 113, nr. 4. Găsită : Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/5.
539. Capul lui Hermes ca mai sus și pe Rv. .kerykeion; sus I, iar jos O.
AE. 2,52 g; 17 mm.
C. Preda, SCN, II, p. 113, nr. 2—3. Găsită : Cetate, 1963, passim; Inst. arh. inv. 1674/115.
540. *Idem*, dar pe Rv. ΙΣΤΠΙ; jos ΔΙΟ și la mijloc urme de legendă; probabil împrejur cunună?
AE. 1,50 g; 13 mm (pl. VI, 5).
Inedită. Găsită : passim (col. A. Doicescu); Inst. arh. inv. 1674/116.

h. Tipul cu Apollon pe omphalos

541. Av. Apollon nud șade pe omphalos, ține în dr. o săgeată, iar cu st. se sprijină pe arc.
Rv. ΙΣΤΠΙΗ. Vultur pe delfin spre st.

- AE. 3,07 g; 20, 35 mm.
Pick, 478. Inst. arh. inv. 391/5.
512. *Idem*, dar [ΙΣΤΡΠΙΗ].
AE. 1,74 g; 18,60 mm.
Pick, 478 (tip. gen.). Găsită : Secț. princ. 1950; Inst. arh. inv. 300/10.
513. *Idem*.
AE. 3,07 g; 17,85 mm.
Pick, 478 (tip. gen.). Găsită Secț. princ. 1950; Inst. arh. inv. 300/11.
514. *Idem*.
AE. 1,03 g; 15,50 mm.
Pick, 478 (tip. gen.). Găsită : Secț. princ. 1950 : Inst. arh. inv. 300/12.
515. *Idem*, dar pe av. o contramarcă ?
AE. Fragment.
Pick, 478 (tip. gen.). Găsită : Secț. princ. 1950 : Inst. arh. inv. 300/13.
516. *Idem*, dar fără contramarcă și ΙΣΤΡΠΙΗ.
AE. 3,80 g; 17 mm.
Pick, 480. Găsită : 1950 (passim); Inst. arh. inv. 786/1.
517. *Idem*, dar [ΙΣΤΡΠΙΗ].
AE. 3,30 g; 17 mm.
Pick, 478. Găsită : X, 1950; Inst. arh. inv. 797/1.
518. *Idem*.
AE. Fragment.
Pick, 478. Găsită : Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500.
519. *Idem*.
AE. 2,68 g; 18,25 mm.
Pick, 478 (tip. gen.). Găsită : Zid val III, 1951; Inst. arh. inv. 297/8.
520. *Idem*.
AE. 2,93 g; 17,80 mm.
Pick, 478. Găsită : Zid val III, 1951; Inst. arh. inv. 297/9.
521. *Idem*.
AE. 1,91 g; 16,35 mm.
Pick, 478 (tip. gen.). Găsită : Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/3.
522. *Idem*, dar contramarcă și [ΙΣΤΡΠΙΗ].
AE. 2,93 g; 18,5 mm.
Pick, 478. Găsită : Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/4.
523. Av. *Idem*, dar fără contramarcă.
Rv. [ICTΡΠΙΗ] ΝΩΝ. Dionysos în picioare spre st. ține kantharos și sceptru; la picioare, pantera.
AE. 2,96 g; 18 mm (pl. IV, 10).
C. Preda, SCN, II, p. 113, nr. 6. Găsită : Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/5.
524. *Idem*, dar pe rv. [Ι]ΣΤΡΠ[ΙΗ] și vultur pe delfin spre st.
AE. 1,98 g; 11 mm.
Pick, 478. Găsită : Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/8.
525. *Idem*, dar [Ι]ΣΤΡΠ[ΙΗ].
AE. 2,92 g; 19,50 mm.
Pick, 478 (tip. gen.). Găsită : Strada Domus-Terme, 1952–1953; Inst. arh. inv. 358/4.
526. *Idem*, dar [ΙΣΤΡΠΙΗ].
AE. Fragment. 19,30 mm.
Pick, 478 (tip. gen.). Găsită : 1955 (passim); Inst. arh. inv. 355/3.

557. *Idem.*
AE. 2,06 g; 17,20 mm.
Pick, 478 (tip. gen.). Găsită : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/7.
558. *Idem*, dar pe av. două contramărci, una redînd capul lui Hermes.
AE. 2,03 g; 19 mm.
Pick, 478 (tip. gen.) Găsită CSA 1953; Inst. arh. inv. 437/3.
559. *Idem*, dar vulturul pe delfin spre dr.
AE. 2,50 g; 17,40 mm (pl. IV, 9 și VI, 6).
Pick, 478 (var.). Găsită : CSA., 1953; Inst. arh. inv. 437/4.
560. *Idem*, dar fără contramărci și ΙΣΤΡΠΗ.
AE. 3,77 g; 19 mm.
Pick, 478. Găsită : Z2—S6, 1960; Inst. arh. inv. 1700/131.
561. *Idem.*
AE. 2,85 g; 20 mm.
Pick, 478. Găsită : Z2—S6a, pe tasare, 1963 : Inst. arh. inv. 1700/132.
562. *Idem*, dar [ΙΣΤΡΠΗ].
AE. Fragmentară.
Pick, 478. Găsită : Z—S7d, 1968; Inst. arh. inv. 1700/133.
563. Av. *Idem*, dar fără contramarcă.
Rv. ICTPI HNΩN. Dionysos în picioare spre st. ține kantharos și sceptru ; la picioare, panteră.
AE. 3,13 g; 18 mm.
C. Preda, SCN, II, p. 113, nr. 6. Găsită : Zid val III, 1954; Inst. arh. inv. 399/2.
564. *Idem*, dar ICTP[ΙH]NΩN .
AE. 3,14 g; 17,50 mm.
C. Preda, SCN, II, p. 119, nr. 6. Găsită : Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/2.
565. *Idem* pe Av.
Rv. [ΙΣΤΡΠΗ]. Vulturul pe delfin spre st.
AE. Fragment.
Pick, 478. Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/14.
566. *Idem.*
AE. Fragment.
Pick, 478. Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/15.
567. *Idem.*
AE. Fragment.
Pick, 478? Găsită : Templu, 1957; Inst. arh. inv. 565/16.
568. *Idem.*
AE. Fragment.
Pick, 478. Găsită : Templu, 1957; Inst. arh. inv. 854/3.
569. *Idem*, dar două contramărci indescifrabile și [ΙΣΤΡΠΗ].
Pick, 478. Găsită : Movila XXVIII, 1961; Inst. arh. inv. 1674/117.
570. *Idem*, dar ΙΣΤΡΠ[Η]; fără contramarcă.
AE. 2,28 g; 19 mm.
Pick, 478. Găsită SP, 1963; Inst. arh. inv. 1674/118.
571. *Idem*, dar contramarcă spic de griu și [ΙΣΤΡΠΗ].
AE. 2,10 g; 18 mm.
Pick, 479. Găsită : Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1674/119.

I. Tipul cu bustul Atenei

572. Av. Bustul Atenei purtind coif cu *crisă* spre dr.
 Rv. ICTPI (TP, in legătură). Caduceu înaripat; deasupra lui, două puncte.
 AE. 1,91 g; 14,2 mm.
 C. Preda, SCN, II, p. 113, nr. 5. Găsită, 1957 (passim); Inst. arh. inv. 899/1.

J. Tipul neprecizat

- 573—667.
 Un număr de 95 de monede, al căror tip de pe avers nu a putut fi precizat din cauza proastei lor conservări.
 Pe revers apar urme din legende și emblema orașului, vulturul pe delfin, completă, parțială sau numai vagi indicații.
 Toate monedele sînt de bronz, din sec. III—I î.e.n.

Histria—coloniale

Tipul cu Atena

668. Av. Bustul Atenei cu coif spre dr.
 Rv. [ICTPI] HNΩN. Dionysos în picioare, ține Thyrsos și kantharos; la picioare, panteră.
 AE. 2,65 g; 17mm.
 Pick, 483. Găsită: Z—S7F. car. 7—0,65 m. 1967; Inst. arh. inv. 1700/174.

Antoninus Pius

669. Av. Capul împăratului spre dr. și urme din legendă.
 Rv. [ICT] PIH și NΩN în exergă. Călăreț spre dr.
 AE. 3,44 g; 19,45 mm.
 Pick, 485. Găsită: 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/18.
670. Av. Idem, dar ...NINOC.
 Rv. Idem, dar ICTPI [HNΩN].
 AE. 4,43 g; 20 mm.
 Pick, 485. Găsită: X. 1950; Inst. arh. inv. 797/14.

Commodus

671. Av. [AVT MAVP KOM ANTΩNINOC].
 Bustul împăratului laureat și drapat spre dr.
 Rv. [ICTPIHNΩN]. Demetra în picioare spre st., cu spice în dr. și făclie în st.
 AE. 4,77 g; 21 mm.
 Pick, 488. Găsită: EM, 1961; Inst. arh. inv. 1674/133.
672. Av. ... KOMOΔ. Bustul ca mai sus.
 Rv. ICTP [IHNΩN]. Vulturul pe delfin spre st.
 Pick, 488 (var.); Const. Moisil, Creșt. col., 1936, nr. 265. Găsită: EM, 1962; Inst. arh. inv. 1674/134.
673. Av. AVT MAVP KOM ANTΩNINOC. Bustul împăratului spre dr.
 Rv. ICTPIHNΩN. Vultur pe delfin spre st.
 AE. 5,63 g; 22,40 mm.
 Pick, 489. Găsită: Secș. princ. 1950; Inst. arh. inv. 300/20.
671. Av. Bustul lui Commodus?; legenda ștearsă.
 Rv. *Idem*, dar legenda ilizibilă.
 AE. 6,37 g; 24 mm.

- Pick, 489? Găsită : Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/14.
675. Av. *Idem*.
Rv. *Idem*, dar ICTPIHNΩN.
AE. 7,78 g; 23,75 mm.
Pick, 489 (var. vultur mare și delfin mic). Găsită : Sect. Ec. 1952; Inst. arh. inv. 356/3.
676. *Idem*, dar legenda complet ștearsă.
Rv. Vulturul cu aripile desfăcute pe delfin spre st. Legenda ștearsă.
AE. 6,02 g; 24 mm.
Pick, 489. rv. C. Moisil, Creșt. col. 1936, nr. 265; Gh. Poenaru, SCN, V, p. 108 (11). Găsită : ER, 1965; Inst. arh. inv. 1408/12.
677. *Idem*, dar din legendă . . . ANT[ΩN]IN[OC].
Rv. [I]CTPIHNΩN. Vultur pe delfin spre st.
AE. 5,74 g; 23 mm.
Pick, 489 (var. vultur mare, delfin mic), Găsită; Templu, 1967; Inst. arh. inv. 1674/135.

Crispina

678. Av. CEBACT[H]KPI[C]ΠINA. Bustul imp. spre dr.
Rv. [ICTPI]HNΩN. Dionysos in picioare spre st. ține sceptru și kantharos ; la picioare, pantera.
AE. Fragment.
M. Sutz, ARMSI, XXXV, 1913, p. 368, nr. 237. Găsită : Sect. Ec. 1950; Inst. arh. inv. 787/1.
679. *Idem*, dar [CE]BACTH [KPI[C]ΠINA].
Rv. *Idem*, dar ICTPI[H]NΩN.
AE. 2,84 g; 19 mm.
M. Sutz, ARMSI, XXXV, 1913, p. 368, nr. 237. Găsită : Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/12.
680. Av. *Idem*, dar CEBACTH KPI[C]ΠINA].
Rv. *Idem*, dar ICTPIHNΩN.
AE. 3,15 g; 19,80 mm.
M. Sutz, ARMSI, XXXV, 1913; Inst. arh. inv. 368/37. Găsită : (passim), 1954; Inst. arh. inv. 883/1.
681. Av. *Idem*, dar [CEBAC]TH[KPI[C]ΠINA].
Rv. *Idem*, dar ICTPI[HNΩN].
AE. Fragment.
Găsită : Cimit. roman, 1955; Inst. arh. inv. 562/21.
682. *Idem*, dar [CEBACTH] KPI[C]ΠINA pe av., iar pe rv. numele orașului complet, ICTPIHNΩN.
AE. 2,27 g; 19 mm.
M. Sutz, ARMSI, 1913, p. 368 (237); C. Moisil, Creșt. col. 1914, p. 31, nr. 37; C. Preda, SCN, II, 1958, p. 113, nr. 7. Găsită : Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1674/136.
683. *Idem*, dar [CEBACTH] KPI[C]ΠINA și pe rv. ICTPIHNΩN.
AE. 0,2 g; 18 mm.
M. Sutz, ARMSI, XXXV, 1913, p. 368 (237); C. Moisil, Creșt. col. 1914 p. 31 (37); C. Preda, SCN, II, p. 113. Găsită : Templu, 1967; Inst. arh. inv. 1674/137.
684. *Idem*, dar [CEBACTH] KPI[C]ΠINA și pe rv. [I]C[TPI]HNΩN.
AE. 3,79 g; 19 mm.
M. Sutz, ARMSI, XXXV, 1913, p. 368, nr. 237; C. Moisil, Creșt. col. 1914, p. 31, nr. 37; C. Preda, SCN, II, 1958, p. 113, nr. 7. Găsită : ER 1968; Inst. arh. inv. 1674/138.

Septimius Severus

685. Av. [AKA]CE Π[T]CEV[HPOC Π]. Bustul laureat și drapat spre dr.
Rv. IC[TP] IH și NΩN, în exergă. Călăreț spre dr.; calul ține piciorul drept ridicat; în față se află o coloană și o pasăre.

- AE. 15,43 g; 28 mm.
Pick, 492 (lip. gen.). Găsită : Z2, 1950; Inst. arh. inv. 785/5.
686. Av. *Idem*, dar [A K Λ CEΠIT] CEVHPO C[Π].
Rv. *Idem*, dar [ICTPIHNΩN].
AE. 12,62 g; 28 mm.
Pick, 492 (lip. gen.). Găsită : Terme, 1950; Inst. arh. inv. 337/3.
687. Av. *Idem*, dar A K Λ CEΠ[T CEVHPOC Π].
Rv. *Idem*, dar [IC] TP[I]H[NΩN]
AE. 14,97 g; 30 mm.
Pick, 492 (lip. gen.). Găsită : Cetate 1953; Inst. arh. inv. 437/9.
688. *Idem*, dar AVK Λ CE [ΠIT CEV] HPOC Π și bustul ușor drapat dr.
Rv. *Idem*, dar [ICT] PIH și NΩN in exergă; totul barbarizat.
AE. 17,27 g; 27 mm.
Pick, 492 (var.). Găsită : Z. M 10 (sub țigle), 1966; Inst. arh. inv. 1700/175.
689. Av. *Idem*, dar [AV K Λ CE]ΠITI C [EVHPOC Π].
Rv. *Idem*, dar ICTPIHNΩN și în față calului altar, iar în spate un arbore și o pasăre.
AE. 14,97 g; 29 mm.
Pick, 494. Găsită : Z 2, 1950; Inst. arh. inv. 785/6.
690. Av. AV K Λ CEΠ CEVHPOC.
Rv. ICTPIHNΩN. Împăratul în picioare, în ținută militară, ține o pateră deasupra unui altar și o lance.
AE, 14,69 g; 28 mm.
Pick, 498. Găsită : 1914—1915; Inst. arh. inv. 847/50.
691. Av. AV K[Λ]CEΠ CEVHPOC [Π]]. Bustul împăratului laureat spre dr.
Rv. ICTPIH, în exergă NΩN. Victorie în bigă, alergând spre st.
AE. 16,48 g; 27 mm.
R. Netzhammer, Rev. Cat. 1912. p. 357/9; W. Knechtel, in BSNR, 1915; p. 5. Găsită : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/25.

Iulia Domna

692. Av. IOVΛIA ΔOMNA CE. Bustul împărătesei spre dr.
Rv. ICTPIH, în exergă NΩN. Vulturul pe delfin spre st.
AE. 9,05 g; 25 mm.
Pick, 501. Găsită 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/51.
693. Av. *Idem*, dar IOVΛIA Δ[O]MNA C[E].
Rv. *Idem*, dar [ICTPI]H[N]ΩN.
AE. 8,23 g; 23,70 mm.
Pick, 501. Găsită : Zid val III, 1954; Inst. arh. inv. 399/7.
694. Av. *Idem*, dar IOVΛIA ΔOMNA CE.
Rv. *Idem*, dar ICTPIHNΩN.
AE. 8,75 g; 27 mm.
Pick, 501 (var. la legendă). Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/58.
695. *Idem*.
AE. 7,27 g; 27 mm.
Pick, 501 (var. la legendă). Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/59.
696. *Idem*, dar IOVΛIA ΔOMNA și pe rv. [ICTPIH] NΩN.
AE. 3,59 g; 23,5 mm.
Pick, 501. Găsită : EM, 1961; Inst. arh. inv. 1674/139.

697. *Idem*, dar [IOVΛΙΑ ΔΟΜΝΑ CE] pe Av. și ICTPIHNΩN, pe Rv.
AE. 6,04 g; 25 mm.
Pick, 501, Găsită: EM, 1965; Inst. arh. inv. 1674/140.
698. *Idem*, dar [IO]VΛΙΑ ΔΟΜΝΑ CE.
AE. 7,20 g; 23 mm.
Pick, 501, Găsită: Z—S7, pe pavaj nivel zid, 1968; Inst. arh. inv. 1700/176.
699. Av. IOVΛΙΑ Δ[ΟΜΝΑ]. Bust dr.
Rv. [ICT]P[IHN]ΩN. Zeitate fluvială cu partea superioară nudă, culcat spre st.; în dr. ține spice, cu brațul dr. se reazimă pe o urnă, din care iese apă; în st. ține fir de trestie înclinat; în cîmp st. sus Γ.
AE. 8,04 g; 25 mm.
V. Knechtel, BSNR, I, 3—4, 1904, p. 12 (5). Găsită: Z—S7, 1966; Inst. arh. inv. 1674/141.

Caracalla

700. Av. Bustul împăratului laureat și drapat spre dr.; din legendă ... AVPE ...
Rv. [I]CTPIH[NΩN]. Tyche cu cîrmă și cornul abundenței.
AE. 5,88 g; 23 mm.
Pick, 505? Găsită: ER, 1967 (cf. Gh. Poenaru, SCN, V, p. 108 (12); Inst. arh. inv. 1408 (13).
701. Av. AVT [K M AVP] ANTΩNIN. Bustul împăratului laureat și drapat spre dr.
Rv. ICTPIH NΩN. Zeitate feminină, în picioare spre st., ține o pateră deasupra unui altar și se sprijină pe un sceptru.
AE. 5,5 g; 23 mm.
Pick, 506. Găsită: Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/13.
702. *Idem*, dar AVT KM AVP ... și pe rv. IC [TPIH] NΩN.
AE. 5,35 g; 22 mm.
Pick, 506. Găsită: ER, 1966; Inst. arh. inv. 1408/14.
703. Av. [AVT K M] AVCEV ANT [Ω]NINOC. Capul împ. laureat spre dr.
Rv. [I] CTP[IHNΩN]. Dionysos în picioare spre st., ține sceptru și kantharos; la picioare pantera.
AE. 3,66 g; 19 mm.
Pick, 507? (var.) Găsită: Săpăturile vechi. Inst. arh. inv. 887/1.
704. *Idem*, dar AV K M AV AN[T NΩNIN].
Rv. *Idem*, dar [IC]TPIH [NΩN].
AE. 3,15 g; 17 mm.
Pick, 507 (var.). Găsită: Z—S7F, car. 8—0,60 m, 1967; Inst. arh. inv. 1700/177.
705. Av. *Idem*, dar [AV] T[K M] AVP CEVHPOC A[...].
Rv. [I] CTPIH[NΩN]. Asklepios în picioare spre st., cu șarpele încolăcit pe un băț; în față Higiea, în picioare spre dr., ține o pateră și un șarpe.
AE. 10,18 g; 29 mm.
Inedită: Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/29.

Geta

706. Av. AV KΠ C [ΓE]TAC. Bustul laureat și drapat spre dr.
Rv. ICTPI[H]NΩ[N]. Zeitate feminină (Demetra), în picioare spre st., ține spice? deasupra unui altar, iar în st. sceptru.
AE. 5,02 g; 21,70 mm.
Pick, 508. Găsită: Zid val III, 1951; Inst. arh. inv. 297/10.
707. Av. *Idem*, dar [AV KΠICE] ΓETAC.
Rv. *Idem*, dar [ICTPI] H N [ΩN].
AE. 6,10 g; 20 mm.
Pick, 508. Găsită: Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/18.

708. Av. *Idem*, dar AV [K]ΠCEΓETAC.
Rv. *Idem*, dar [I]CT[PIH] NΩN].
AE. 5,90 g; 22 mm.
Pick, 508. Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/26.
709. Av. *Idem*, dar [AV K Π] CE ΓETAC.
R. *Idem*, dar [ICTP] IHNΩN.
AE. 4,75 g; 20,50 mm.
Pick, 508. Găsită. Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/3.
710. Av. *Idem*, dar AV K [Π]CE ΓETAC.
Rv. *Idem*, dar [ICTPI] HNΩN.
AE. 5,87 g; 25 mm.
Pick, 508. Găsită: Poarta Mare, 1959; Inst. arh. inv. 948/1.
711. Av. *Idem*, dar AV KΠCE ΓETAC.
Rv. *Idem*, dar ICTPIHNΩN.
AE. 5,36 g; 21,30 mm.
Pick, 508 (var. la legendă); Inst. arh. inv. 333/3.
712. *Idem*, dar AV K Π[CE] ΓETAC și pe rv. [ICT] P[HI]NΩN.
AE. 4,40 g; 21 mm.
Pick, 508. Găsită EM, 1963; Inst. arh. inv. 1674/142.
713. *Idem*, dar ... CE ... și pe rv. [ICTPIHN] ΩN.
AE. 5,92 g; 21 mm.
Pick, 508. Găsită: ER, 1966; Gh. Poenaru, SCN, V, p. 108 (14); Inst. arh. inv. 1408 (15).
714. *Idem*, dar .. K CEΠΓ[ETAC].
Av. *Idem*, dar [IC]TPIHNΩN.
AE. 5,87 g; 21 mm.
Pick, 508. Găsită: Z-S7b, car. 8-0,85 m; 1967; Inst. arh. inv. 1700/178.
715. Av. *Idem*, dar ... CE ...
Rv. *Idem*, dar [IC]TP[I] HN[ΩN].
AE. 5,32 g; 21 mm.
Pick, 508? Găsită: Z-S7a (la nivel țigle), 1968; Inst. arh. inv. 1700/179.

Elagabal

716. Av. AVT K [MAVP ANT ΩN] EINOC. Capul laureat spre dr.
Rv. Zeitate în picioare spre st., slabe urme din legendă.
AE. 11,29 g; 30 mm.
Găsită: 1914-1943; Inst. arh. inv. 847/53.
717. Av. [AVT K] M AVPH ANTΩNINOC. Bustul laureat și drapat dr.
Rv. ICTP [IHNΩN]. Restul ilizibil.
AE. 7,33 g; 27 mm.
Găsită: Secț. princ. 1950; Inst. arh. inv. 300/21.
718. Av. Bustul lui Elagabal? laureat și drapat spre dr.; împrejur urme din legendă.
Rv. [ICTPIHN]ΩN. Călăreț spre dr.; înapoia lui un băț cu pasăre; în față un altar și în exergă E.
AE. 10,97 g; 28 mm.
Pick, 510, Găsită: Z-S7b, car. 7-0,35 m. 1966; Inst. arh. inv. 1700/180.
719. *Idem*, dar AVT K MAVPH ANTΩ[NEINOC]. Bustul laureat și drapat spre dr.
Rv. [I]CTPIH [NΩN]. Zeu fluvial culcat spre st., ține în dr. un pește; cu brațul st. se sprijină pe un vas-izvor și ține trestie; în cimpul din spate un far.
AE. 14,57 g; 28 mm.
Pick, 511. Găsită: EM, 1961; Inst. arh. inv. 1674/143.

720. Av. *Idem*, dar ... AVP ...
Rv. ICTP[IHNΩN]. Tiche în picioare spre st., ține cârma și cornul abundenței.
AE. 15,70 g; 28 mm.
Pick, 513? Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv.402/30.
721. *Idem*, dar M AVPH ...
Rv. [ICT]P [IH] NΩN. Apollon ține patera deasupra altarului și cu st. lira pe o coloană.
AE. 9,23 g; 27 mm.
Pick, 514, Gh. Poenaru, SCN, V, p. 108 (15), Găsită: ER, 1967; Inst. arh. inv. 1408/16.
722. *Idem*, dar pe av. nu se mai vede aproape nimic, iar pe rv. [IC]TPIHNΩN.
AE. 10,63 g; 30 mm.
Pick, 514, Gh. Poenaru, SCN, V, p. 108 (16). Găsită: ER, 1967; Inst. arh. inv. 1408/17.
723. *Idem?*, dar [AVT] KM AV[PH ANTΩNEINOC]. Bustul împăratului laureat și drapat spre dr.
Rv. ICT[PI] HNΩN. Apollon sacrifică cu patera pe un altar și se sprijină pe liră, așezată pe o coloană; în exergă Δ.
AE. 10,97 g; 28 mm.
Pick, 514 (var. bust). Găsită: Z (la E de vatra VI), 1969; Inst. arh. inv. 1700/181.
724. Av. *Idem*, dar AVK MAV [ANTΩNINOC].
Rv. [ICT] PIH [NΩ]N. Apollon în picioare spre st., ține plectronul și lira pe un suport; în cimp dr., Δ.
AE. 8,98 g; 27 mm.
Pick, 515. Găsită: Zid val III, 1951; Inst. arh. inv. 297/11.
725. Av. *Idem*, dar AVK MAV [AN] TΩNINOC.
Rv. *Idem*, dar ICTPIH NΩN.
AE. 8,35 g; 26 mm.
Pick, 515. Găsită: Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/20.
726. Av. *Idem*, dar AVK MAV ANTΩNINOC.
Rv. *Idem*.
AE. 10,07 g; 27 mm.
Pick, 515. Găsită: Strada. Domus-Terme, 1954; Inst. arh. inv. 459/4.
727. *Idem*, dar [AVK MAV AN] TΩNIN [OC], iar pe rv. [I] CTPI [HNΩN].
AE. 4,02 g; 18 mm.
Pick, 515?

Severus Alexander

728. Av. AVT K M AVPH CEB AΛEZANΔPOC. Bustul laureat și drapat spre st.
Rv. ICTPIHNΩN. Călăreț spre dr., înapoia calului o acvilă pe un pom, iar înaintea lui un altar; sub cal, E.
AE. 13,02 g; 28 mm.
Pick, 516. Găsită: 1949; Inst. arh. inv. 292/51.
729. Av. *Idem?*, dar din legendă doar urme.
Rv. *Idem*, dar totul mai șters, iar din legendă, slabe urme.
AE. 13,10 g; 27 mm.
Pick, 516? Găsită: Z2, 1963; Inst. arh. inv. 1700/182.
730. Av. *Idem*.
Rv. [ICTP]IHNΩN. Nemesis în picioare spre st., ține balanța și un baston; la picioare o roată, iar în cimp dr., jos, E.
AE. 13,68 g; 30 mm.
Pick, 518. Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/55.
731. Av. *Idem*, dar legenda ștersă.
Rv. (ICTPI HNΩN). Apollon în picioare spre st., ține un plectron și se sprijină pe liră; în cimp st. Δ.
AE. 10,54 g; 27 mm.
Pick, 519. Inst. arh. inv. 391/11.

732. *Idem*, dar AV [T K M AVPII] CEBH AΛEZANΔPOC., iar pe rv. [ICTPI]HNΩN.
AE. 9,02 g; 25 mm.
Pick, 519. Găsită: ER, 1963; Inst. arh. inv. 1674/145.
733. Av. *Idem*, dar AVT K M AVP CE[V AΛEZANΔPO]C.
Rv. ICTPI HNΩN. Demetra în picioare spre st., ține spice și sceptru.
AE. 6,59 g; 23 mm.
C. Moisil, Creșt. col. 1915; Inst. arh. inv. 391/6.
734. *Idem*, dar AVT K M AVP CEB AΛEZANΔPOC, iar pe rv. ICTPI[H]NΩN.
AE. 5,90 g; 20 mm.
C. Moisil, Creșt. col. 1915; p. 12 (90). Găsită: EM, 1962; Inst. arh. inv. 1674/146.
735. Av. AVT K M AVP CEB AΛEZANΔPOC. Capul lui Sev. Alexander laureat spre dr.
Rv. ICTPI HNΩN. Demetra în picioare, cu făclie, ține spice deasupra unui altar.
AE. 5,82 g; 20 mm (pl. V, 10).
C. Moisil, Creșt. col., 1915, p. 12 (nr. 90). Găsită: Z, 1964; Inst. arh. inv. 1700/183.
736. Av. AVT K M AVPII CE[BH AΛEZ]ANΔPOC. Bustul laureat spre dr.
Rv. ICTPIHN[ΩN]. Artemis în ținută de vânatoare dr., ține arc; la picioare ciine; în cîmp st. Δ.
AE. 9 g; 27 mm.
Inedită? Găsită: ER, 1970; Inst. arh. inv. 1674/147.

Iulia Mamaea

737. Av. [IOVAIA] MAMAIA CE[B]A. Bustul imp. diademat și drapat spre dr.
Rv. [ICTPIHNΩN]. Vultur pe delfin spre st.
AE. 6,15 g; 24,25 mm.
Pick, 520? Găsită: Zid val III, 1951; Inst. arh. inv. 297/12.
738. Av. *Idem*, dar IOVAIA MAMAIA [CEBA].
Rv. *Idem*, dar ICTPIH, în exergă, NΩN.
AE. 10,11 g; 26 mm.
Pick, 520. Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/31.
739. Av. *Idem*, dar IOVAIA MA[MAIA]CEBA.
Rv. *Idem*, dar ICTPI[HNΩN].
AE. 11,05 g; 26 mm.
Pick, 520. Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/3.
740. Av. *Idem*, dar IOVAI[A MAMAIA C]EBA.
Rv. *Idem*, dar IC[TPIHNΩN].
AE. 5,79 g; 23,95 mm.
Pick, 520; Inst. arh. inv. 333/4.
741. *Idem*, dar IOVAIA MAMMAIA CEBA, iar pe rv. ICT[P]III și jos NΩN.
AE. 11,85 g; 25 mm.
Pick, 520. Găsită: ER, 1968; Inst. arh. inv. 1674/148.
742. *Idem*, dar [IOVAI]A MAMA1[A] CEB[A], iar pe rv. ICTPIHNΩN.
AE. 10,52 g; 25 mm.
Pick, 520 (var. legendă). Gh. Poenaru, SCN, V, p. 108 (17). Găsită: ER, 1967; Inst. arh. inv. 1408/18.

Gordian

743. Av. [AVT K M ANTΩ] ΓOPΔIAN[OC]. Bust l. și dr. spre dr.
Rv. IC[T]PI [HNΩN]. Tyche în picioare spre st. ține cîrma pe un glob și pe brațul st. cornul abundenței; în cîmp st. E.
AE. 6,55 g; 24 mm.
Pick, 521. Găsită: Templu, 1967; Inst. arh. inv. 1674/149.

711. Av. AV K M ANT ΓOPΔIA [NOC]. Bustul împ. laureat și drapat spre dr.
Rv. ICTPI HNΩN. Tyche în picioare spre dr. ține cirna și cornul abundenței.
Pick, 522. Găsită : 1950; Inst. arh. inv. 786/2.
715. Av. *Idem*, dar ... ANT ΓOPΔ[IANOC].
Rv. [ICTPI] H NΩN. Zeitate feminină în picioare spre st. ține pateră deasupra unui altar și sceptru ; în cîmp dr. Δ.
AE. 8,09 g ; 25 mm.
Pick, 523. Găsită : Z2—S6a (tasare), 1963 ; Inst. arh. inv. 1700/184.
746. Av. AVT K M ANT ΓOPΔIANOC. Bustul laureat și drapat spre dr.
Rv. ICTPI HNΩN. Hîgiea în picioare spre dr. hrănește un șarpe ; în cîmp st. Δ.
AE. 9,80 g ; 27 mm.
Gh. Poenaru, SCN, V, p. 108 (18). Găsită : ER, 1965 ; Inst. arh. inv. 1408/19.
747. Av. *Idem*, dar AVT K M ANT ΓOPΔIANOC.
Rv. [IC] T[P]IH NΩN. Nu se mai distinge nimic.
AE. 9,53 g ; 26 mm.
Găsită : Strada, Domus-Terme, 1954 ; Inst. arh. inv. 459/5.
748. *Idem*, dar AV K M ANT ΓOPΔIANOC, iar pe rv. ICTPI [HN]ΩN.
AE. 9,00 g ; 24 mm.
Gh. Poenaru, SCN, V, 109 (19). Găsită : ER, 1966 ; Inst. arh. inv. 1408/20.

Gordian și Tranquillina

749. Av. Busturile lui Gordian și Tranquillina, unul în fața celui alt ; împrejur urme slabe din legendă.
Rv. Călăreț cu calul la pas spre dr., legenda ștearsă.
AE. 11,14 g ; 26 mm.
Pick, 524? Găsită : 1914—1913 ; Inst. arh. inv. 817/56.
750. Av. *Idem*, dar cele două busturi și urme din legendă.
Rv. *Idem*, dar ICTPIH și NΩN în oxergă ; în cîmp dr. E.
AE. 14,45 g ; 26 mm.
Pick, 524, Găsită : Z—S7c, car. 10—0,60 m, 1967 ; Inst. arh. inv. 1700/185.
751. Av. *Idem*.
Rv. *Idem*, dar legenda ștearsă.
AE. 12,95 g ; 28 mm.
Pick, 524. Găsită : Z—S7c, car. 7—0,37 m, 1967 ; Inst. arh. inv. 1700/185.

Tranquillina

752. Av. [CABINIA] TPAN[KVΛINA]. Bustul împ. drapat spre dr.
Rv. ICTPIHNΩ[N]. Vultur pe delfin spre st.
AE. 6,02 g ; 23 mm.
Pick, 529. Găsită : Templu, 1952 ; Inst. arh. inv. 916/15.
753. Av. *Idem*, dar [CABINIA] TPANKY[ΛINA].
Rv. *Idem*, dar ICTPIHNΩN.
AE. 5,53 g ; 22 mm.
Pick, 529. Găsită : Templu, 1952 ; Inst. arh. inv. 916/14.
754. Av. *Idem*, dar [C]ABINIA TRANKVΛINA.
Rv. *Idem*.
AE. 7,02 g ; 21,75 mm.
Pick, 529. Găsită : Strada, Domus-Terme, 1952—1953 ; Inst. arh. inv. 358/6.
755. *Idem* dar [CABIN]IA TPANKVΛINA.
Rv. *Idem*, dar [ICTPIH] NΩN.

- AE. 5,75 g; 22 mm.
Pick, 529. Găsită: 1953–1954 (passim); Inst. arh. inv. 457/6.
756. Av. *Idem*, dar [CAB]INIA TPANKVAI[NA].
Rv. *Idem*, dar ICTPI[IIN]ΩN.
AE. 6,95 g; 22 mm.
Pick, 529. Găsită: Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/5.
757. *Idem*, dar [CAB]INI[A] TP[ANKVAINA], iar pe rv. [ICTPIH]NΩN.
AE. 6,13 g; 23 mm.
Pick, 529. Găsită: EM, 1961; Inst. arh. inv. 1674/150.
758. Av. *Idem*, dar legenda șterasă.
Rv. *Idem*.
AE. 5,73 g; 23 mm.
Pick, 529. Găsită: Z–S7b, car. 4–0,50 m (în chirpic, zid constantinian), 1966; Inst. arh. inv. 1700/187.

Histria-Coloniale neprecizate (sec. II–III)

759. Av. Bustul unui împărat roman spre dr.
Rv. [ICT]PIH[NΩN]. Nu se mai vede nimic.
AE. 3,19 g; 22 mm.
Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/76.
760. Av. *Idem*, dar în plus ... NT...
Rv. *Idem*, dar [IC]TPIHNΩN.
AE. 8,51 g; 27 mm.
Găsită: Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/8.
761. Av. *Idem*, dar fără urme din legendă.
Rv. *Idem*, dar [ICT]PIHNΩN.
AE. 5,83 g; 22 mm.
Găsită: Templu, 1951; Inst. arh. inv. 435/9.
762. Av. Bustul unui împărat laureat și drapat spre dr.
Rv. [ICTPIH]NΩN. Vulturul pe delfin spre st.
AE. 5,76 g; 23 mm.
Găsită: ER, 1968; Inst. arh. inv. 1674/151.
763. Av. Parte din bust drapat spre dr.
Rv. Vultur pe delfin spre st.
AE. Fragment.
Găsită: 1970, ER; Inst. arh. inv. 1674/152.

II. Callatis-Autonome

764. Av. Capul lui Dionysos cu cunună de iederă spre dr.; pe cap o contramarcă nedescifrată.
Rv. [KAAA] A, deasupra unei cununi de iederă.
AE. 5,85 g; 20,50 mm.
Pick, 218. Inst. arh. inv. 910/1.
765. Av. Capul Atenei cu coif spre dr.
Rv. [KAAAA]. Spic și măciucă spre st.
AE. 2,68 g; 14,35 mm.
Pick, 237. Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/12.

Callatis-Coloniale

Severus Alexander

766. Av. AVT K M AVP CEVH AΛEZANΔΠOC. Bustul imp. laureat și drapat spre dr.
Rv. ΚΑΛΛΑΤΙΑΝΩΝ. Higiene cu șarpe și pateră spre dr.; în cîmp st. E.
AE. 12,95 g; 28 mm.
Pick, 330. Găsită: ER, 1970; Inst. arh. inv. 1674/153.

Gordian III

767. Av. AVT K A ANT ΓOPΔIA[NOC]. Capul împăratului laureat spre dr.
Rv. ΚΑΛΛΑ[Α]ΤΙΑΝΩΝ. Apollon nud, în picioare spre st. Ținc pateră și ramură; jos altar; în cîmp st. Δ.
AE. 10,07 g; 25 mm.
M. Sutz, BSNR, 1915; Inst. arh. inv. 910/2.

III. Tomis-Autonome

768. Av. Capul lui Zeus spre dr.; contramarcă, o roată.
Rv. TOMI Protomele cailor Dioscurilor spre dr.; deasupra stea cu opt raze.
AE. 7,67 g; 21 mm.
Regling, 2461. Găsită: 1953 (passim); Inst. arh. inv. 355/5.
769. *Idem*, dar aversul neclar.
AE. 2,54 g; 18,35 mm.
Regling, 2461. Găsită: Zid val III, 1954; Inst. arh. inv. 399/1.
770. *Idem*, dar TO[MI].
AE. 5,45 g; 25 mm.
Regling, 2461. Găsită: Z-S7 G, 1960; Inst. arh. inv. 1674/154.
771. Av. Capul lui Zeus spre dr.
Rv. TOMI (jos). Spic? între două stele.
AE. 4,67 g; 18 mm.
Regling, 2493; Găsită: 1957 (passim); Inst. arh. inv. 1674/155.
772. Av. Capul lui Zeus spre dr.
Rv. [TOMI]. Bonetă între două stele.
AE. 3,40 g; 16,55 mm.
Regling, 2470. Găsită: 1949; Inst. arh. inv. 292/52.
773. Av. Cap. feminin cu cunună murală.
Rv. TO [MI] și ΘΕΟΚΑ... Vultur cu aripile deschise, în picioare pe un fulger, între căciulile Dioscurilor.
AE. 2,96 g; 17 mm.
Regling, 2501. Găsită: Zid val III, 1950; Inst. arh. inv. 300/22.
774. *Idem?*, dar rv. neclar, iar legenda ștearsă.
AE. 4,56 g; 18,5 mm.
Regling, 2500 (tip gen.). Găsită: Templu, 1956; Inst. arh. inv. 1057/14.
775. Av. Capul lui Zeus? spre dr.

Rv. $\left[\begin{array}{c} \text{TOMI} \\ \text{TΩN} \\ \text{Θ} \end{array} \right]$. Vultur cu aripile deschise, în picioare pe o bază, văzut din față, cu capul spre dr.

AE. 5,23 g; 20,50 mm.

Regling, 2507? Găsită: Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/10.

776. *Idem.* dar ceva mai clar.

AE. 3,52 g; 19 mm.

Regling, 2507? Găsită: Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/11.

777. Av. Cap feminin? spre dr.

Rv. TO[MI]. Căciulile Dioscurilor; deasupra lor câte o stea.

AE. 2,60 g; 17 mm.

Regling, 2530? Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/13.

778. Av. KTICTHC TOMOC. Capul întemeietorului spre dr.

Rv. TOMEΩC. Leu mergând spre dr.

AE. 2,29 g; 16,80 mm.

Regling, 2668. Găsită: 1949; Inst. arh. inv. 292/53.

779. Av. Cap feminin cu cunună murală spre dr.

Rv. Caduceu; împrejur cunună de frunze.

AE. 5,09 g; 20 mm. Găsită: Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/56.

780. Av. Nu se distinge nimic din efigie; două contramărci circulare, una redă capul Demetrei cu val, iar cealaltă un alt cap de zeitate (Dionysos)?

Rv. Protomele cailor Dioscurilor.

AE. 4,14 g; 22 mm.

Găsită: Val. II, 1950; Inst. arh. inv. 1694/156.

781. Av. Capul lui Zeus? spre dr.

Rv. Stea și urme de legendă deasupra?

AE. 1,29 g; 11 mm.

Regling, p. 648? Găsită: Z2-S11, car. 2-1,90 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/188.

782. Av. Capul Demetrei? cu vâl spre dr.

Rv. [TO MI]? Spic între cele două căciuli ale Dioscurilor; jos probabil ΥΓΙ...

AE. 1,34 g; 15 mm.

Regling, p. 663. Găsită: Z2-S6a, 1963; Inst. arh. inv. 1700/189.

Tomis-Coloniale

Marcus Aurelius (caesar)

783. Av. ΒΕΡΩ ΚΑΙCΑΠΙ. Bustul lui Marc Aureliu drapat spre dr.

Rv. [T] OMITΩN. Hermes în picioare spre st., ține o pungă și caduceul: la picioare, în st. o panteră.

AE. 3,19 g; 19 mm.

Regling, 2643 (var. la legendă; în plus pantera) Găsită; Templu, 1957; Inst. arh. inv. 854/7.

Pertinax

784. Av. ΑΥΤ Κ ΠΕΛΒ ΠΕΡΤΙΝΑΖ. Bustul imp. spre dr.

Rv. ΜΗΤΡΟΠΙΙ ΟΝΤΟΥ ΤΟΜΕΩC. Dioscurii culcați spre st., cu stele deasupra capetelor: fiecare ține câte o pateră.

AE. 10,15 g; 26,5 mm.

Regling, 2729. Găsită: Poarta Mare, 1958; Inst. arh. inv. 893/2.

Septimius Severus

785. Av. AV K Λ CEΠ CEVHPOC. Bustul imp. laureat și drapat spre dr.
Rv. MHTPOIIION TO[MEΩC]. Vultur în picioare, pe un pedestal.
AE. 11,20 g; 29 mm.
Regling, 2765. Găsită: 1915; Inst. arh. inv. 485/2.

Geta

786. Av. AV K ΠCE ΓETAC. Capul lui Geta laureat spre dr.
Rv. TOMEΩC. Bustul Athenei cu coif corintic spre dr.
AE. 2,50 g; 17 mm.
Regling, 3021. Găsită: (passim) în colecție particulară, 1964; Inst. arh. inv. 1674/157.

Elagabal

787. Av. M AVPH ANTΩNINOC AVΓO. Bustul imp. laureat și drapat dr.
Rv. MHTPOIIIONTOY TOMEΩC. Artemis în picioare spre st., ține arcul; la picioare, cline, iar în câmp st. jos siglă.
AE. 11,04 g; 27 mm.
Regling, 3058 (var la legendă). Găsită: 1915, Inst. arh. inv. 485/4.
788. Av. [A]VT K M AVP CEVH AΛEZ[ANΔPOC]. Bust laureat și drapat spre dr.
Rv. Rebatere neclară și urme din legendă.
AE. 7,75 g; 28 mm.
Găsită: EM, 1963, Inst. arh. inv. 1671/158.

Gordian III

789. Av. AVT K M ANT ΓOPΔIANOC. Bustul imp. laureat și drapat dr.
Rv. MHTPOIIIO[N TOMEΩC]. Concordia în picioare spre st. ține o pateră și un corn al abundenței; în câmp st. jos. B.
AE. 3,63 g; 20,35 mm.
Regling, 3507. Găsită: 1919–1920; Inst. arh. inv. 501/3.

Gordian III și Tranquillina

790. Av. AVT K M ANTΩNIOC ΓOPΔIANOC CABINIA [TRAN] KVAINA. Busturile lui Gordian și Tranquillina, unul în fața celuilalt.
Rv. MHTPOIIION TOY TOMEΩC. Sarapis în picioare spre st. ține sceptru și mina dr. ridicată; în câmp st. Δ și <.
AE. 11,44 g; 28 mm.
Regling, 3516; Inst. arh. inv. 391/7.

Filip Arabul

791. Av. [AVT M I] OVA ΦΙΑΠΠΗOC AVΓ (VΓ în ligatură)
Bustul imp. laureat și drapat spre dr.
Rv. MHTPOIIIOVTOY TOMEΩC. Concordia cu cornul abundenței și sceptru; la picioare Pontos; în câmp dr. Δ.
AE. 10,87 g; 25 mm.
Regling, 3570. Găsită: Z–S7c, car. 3–1,05 m, 1967; Inst. arh. inv. 1700/190.

Filip Junior

792. Av. Μ. ΙΟΥΛ ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ ΚΑΙΣΑΡ (AP in ligatură). Bust drapat spre dr.
Rv. ΜΗΤΡΟ ΟΝΤΟΥ ΤΟΜΕΩΣ (ON și ΩΣ in ligatură). Concordia in picioare, ți ne pateră și cornul abundenței; in cimp st. Δ.
AE. 10 g; 26 mm.
Regling, 3619. Găsită : ER, 1970; Inst. arh. inv. 1674/159.

Sec. II-III

793. Av. Bustul unui împărat roman, spre dr.
Rv. ΜΗΤΡΟΗ ΠΟΝΤΟΥ ΤΟΜΕΩΣ. Fațada unui templu cu șase coloane.
AE. 4,93 g; 21,40 mm.
Găsită : Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/12.

IV. Cyzic-Autonome

794. Av. Doi pești (delfini?), unul spre dr., iar celălalt spre st.
Rv. Pătrat incus.
AV. Electrum, 2,63 g; 19 mm.
Head, p. 523; S. Dimitriu, SCIV, 1957, p. 103. Găsită : X, 1956; Inst. arh. inv. 763.

V. Olbia-Autonome

795. Av. Capul meduzei văzut din față.
Rv. Roata cu patru spițe; între spițe APIX.
AE. 18,31 g; 39 mm.
Zograf, pl. XXXI, 2. Găsită : săpăturile vechi; Inst. arh. inv. 359/1.
796. Av. Capul unul zeu fluvial spre st.
Rv. Goritos? Dedesubt, [O]ΛΒΙΟ.
AE. 6,36 g; 20 mm.
Zograf, pl. XXXII, 14–22. Găsită : Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/46.

VI. Mesembria-Autonome

797. Av. Capul Athenei spre dr.
Rv. ΜΕΤΑ, între spițele unei roți.
AE. 0,50 g; 8 mm.
Head, p. 278. Găsită : 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/42.
798. *Idem*, dar av. mai neclar.
AE. 0,77 g; 10 mm.
Head, p. 278. Găsită : 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/43.

VII. Maronela? - Autonomă

799. Av. Capul lui Dionysos văzut din față.

Rv. Ciorchine de strugure; împrejur legendă, din care se mai citește doar ... MAP

AE. 0,67 g; 11 mm.

Head, p. 251? Găsită: Sect. Economic; Inst. arh. inv. 787/5.

VIII. Macedonia

a) Filip II

800. Av. Capul lui Apollon laureat spre dr.

Rv. ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ. Călăreț în galop spre dr.

AE. 5,04 g; 17,20 mm.

Head, p. 224; Müller, p. 339, nr. 22 (tip. gen.). Găsită: 1914–1915; Inst. arh. inv. 378/16.

801. *Idem*, dar pe rv. se văd urme din legendă.

AE. 6,37 g; 18 mm.

Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/1.

802. *Idem*, dar pe rv. vizibil numai o parte din cal.

AE. Fragment.

Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/2.

803. *Idem*, dar [Φ]ΙΛΙΠΠΙΟΥ.

AE. 4 g; 17,50 mm.

Găsită: în colecțiile vechi; Inst. arh. inv. 391/1.

804. *Idem*,

AE. Fragment.

Găsită: în colecțiile vechi; Inst. arh. inv. 391/2.

805. *Idem*.

AE. 5,35 g; 18 mm.

Găsită: în colecțiile vechi; Inst. arh. inv. 392/3.

806. *Idem*, dar [ΦΙΛ]ΙΠ[ΠΙΟΥ], iar călărețul în galop spre st.

AE. 3,51 g; 16 mm.

Găsită: 1949; Inst. arh. inv. 292/66.

807. *Idem*, dar ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ, iar călărețul în galop spre dr.

AE. 6,71 g; 17 mm.

Găsită: X, 1950; Inst. arh. inv. 797/8.

808. *Idem*, dar [ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ].

AE. Fragment.

Găsită: X, 1950; Inst. arh. inv. 797/9.

809. *Idem*, dar pe av. se vede numai calul.

AE. 4,21 g; 15 × 17 mm.

Găsită: X, 1950; Inst. arh. inv. 797/10.

810. *Idem*.

AE. Fragment.

Găsită: Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/13.

811. *Idem*, dar rv. mai clar.

AE. 2,74 g; 16,25 mm.

Găsită: Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/14.

812. *Idem.*
AE. Fragment.
Găsită: 1951; Inst. arh. inv. 794/2.
813. *Idem.*
AE. 3,71 g; 15 mm.
Găsită: Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/1.
814. *Idem*, dar vizibile urme din legendă.
AE. 2,46 g; 17 mm.
Găsită: Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/2.
815. *Idem.*
AE. 2,85 g; 16 mm.
Găsită: Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/3.
816. *Idem.*
AE. Fragmentară.
Găsită: Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/8.
817. *Idem*, dar pe av. două contramărci neidentificate.
AE. 4,19 g; 18 mm.
Găsită: Strada, Domus-terme; Inst. arh. inv. 358/5.
818. *Idem*, dar fără contramărci.
AE. 4,35 g; 17,70 mm.
Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/14.
819. *Idem*, dar ΦΙΑΠΠΟΥ.
AE. 4,96 g; 17,80 mm.
Găsită: X, 1954; Inst. arh. inv. 460/10.
820. *Idem*, dar [ΦΙΑΠΠΟΥ].
AE. 5,63 g; 17 × 18,80 mm.
Găsită: X, 1954; Inst. arh. inv. 460/11.
821. *Idem*, dar rv. complet șters.
AE. 3,90 g; 16,75 mm.
Găsită: X, 1954; Inst. arh. inv. 460/12.
822. *Idem.*
AE. 4,56 g; 17 mm.
Găsită: X, 1954; Inst. arh. inv. 460/13.
823. *Idem*, dar mai clar și urme din legendă.
AE. 4,10 g; 16 mm.
Găsită: Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/44.
824. *Idem.*
AE. 2,80 g; 16 mm.
Găsită: Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/45.
825. *Idem*, dar rv. mai clar.
AE. Fragment.
Găsită: Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/46.
826. *Idem.*
AE. 4,32 g; 19 mm.
Găsită: Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/47.
827. *Idem*, dar mai rău conservată.
AE. Fragment.
Găsită: Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/48.

828. *Idem*, dar pe rv. nu se mai distinge nimic.
AE. Fragment.
Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/49.
829. *Idem*, dar moneda mai clară.
AE. 3,35 g; 15 mm.
Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/50.
830. *Idem*, dar călărețul în galop spre st.
AE. Fragment.
Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/51.
831. *Idem*?, dar moneda rău conservată.
AE. 3,32 g; 17 mm.
Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/52.
832. *Idem*, dar mai clară și călărețul în galop spre dr.
AE. Fragment.
Găsită : Templu, 1955; Inst. arh. inv. 566/2.
833. *Idem*, dar pe rv. se vede numai parte din cal.
AE. Fragment.
Găsită : Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/1.
834. *Idem*, dar totul mai clar.
AE. 5,92 g; 17 mm.
Găsită : Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/1.
835. *Idem*, dar ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ, iar sub cal un trident.
AE. 6,09 g; 19 mm.
Găsită : Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/2.
836. *Idem*, dar [ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ] și fără trident.
AE. 5,61 g; 14 mm.
Găsită : Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/3.
837. *Idem*, dar pe rv. complet șters.
AE. 6,40 g; 17 mm.
Găsită : Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/4.
838. *Idem*, dar totul mai clar, iar sub cal, probabil un delfin.
AE. 4,68 g; 17 mm.
Găsită : Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/5.
839. *Idem*, dar se văd și urme din legendă.
AE. 5,74 g; 17 mm.
Găsită : Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/6.
840. *Idem*, dar pe rv. nu se mai vede nimic.
AE. 5,61 g; 16 mm.
Găsită : Z2 I, 1957; Inst. arh. inv. 839/7.
841. *Idem*, dar rv. mai clar.
AE. 1,75 g; 14,50 mm.
Găsită : Z2, 1957; Inst. arh. inv. 992/28.
842. *Idem*.
AE. 6,44 g; 18 mm.
Găsită : Z2, 1958; Inst. arh. inv. 992/29.
843. *Idem*.
AE. 3,46 g; 15 mm.
Găsită : Z2, 1958; Inst. arh. inv. 992/30.

814. *Idem.*
AE. 5,10 g; 18 mm.
Găsită: Z2, 1958; Inst. arh. inv. 992/13.
815. *Idem.*
AE. 4,15 g; 17 mm.
Găsită: Z2, 1958; Inst. arh. inv. 992/32.
816. *Idem.*
AE. 3,07 g; 11,50 mm.
Găsită: Z2, 1958; Inst. arh. inv. 992/33.
817. *Idem.*
AE. 5,24 g; 15,50 mm.
Găsită: Z2, 1958; Inst. arh. inv. 992/34.
818. *Idem.*
AE. 4,82 g; 16,5 mm.
Găsită: Z2, 1958; Inst. arh. inv. 992/35.
819. *Idem.*
AE. 4,15 g; 15,50 mm.
Găsită: Z2, 1958; Inst. arh. inv. 992/36.
850. *Idem*, dar rv. foarte șters.
AE. 3,65 g; 17 mm.
Găsită: Z2, 1958; Inst. arh. inv. 992/37.
851. *Idem.*
AE. Fragment.
Găsită: Z2, 1958; Inst. arh. inv. 992/38.
852. *Idem*, dar rv. mai clar.
AE. Fragment.
Găsită: Z2, 1958; Inst. arh. inv. 992/39.
853. *Idem.*
AE. Fragment.
Găsită: Z2, 1958; Inst. arh. inv. 992/40.
854. *Idem*, dar sub călăreț un trident?
AE. Fragment.
Găsită: Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/2.
855. *Idem*, dar ΦΙΑΙΙΙΠΟΥ; sub cal sigla Δ, iar în cimp st. Λ; sub cal probabil S.
AE. 3,25 g; 18 mm.
Găsită: Zid val III, 1930; Inst. arh. inv. 1670/160.
856. *Idem*, dar [ΦΙΑΙΙΙΠΟΥ]; în rest nu se mai distinge nimic.
AE. 4,37 g; 17 mm.
Găsită: 1960; val. III; Inst. arh. inv. 1674/161. ✓
857. *Idem*, dar [Φ]ΙΑΙΙΙΠ[ΟΥ].
AE. 5,15 g; 17 mm.
Găsită: Z2—S9, car 1—1,80 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/194.
858. *Idem*, dar ΦΙΑΙ[ΙΙΙΠΟΥ].
AE. 4,00 g; 16 mm.
Găsită: Z2—S8, —1,95 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/195.
859. *Idem*, dar [ΦΙΑΙΙΙΠΟΥ].
AE. 3,58 g; 16 mm.
Găsită: Z2—S9, car. 2—1,65 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/196.

860. *Idem.*
AE. 3,18 g; 16 mm.
Găsită: Z2-S6 (casetă V) – 2,20 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/197.
861. *Idem.*
AE. 4,84 g; 16 × 18 mm.
Găsită: Z2-S8 est – 1,90 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/198.
862. *Idem.*
AE. 4,12 g; 17 mm.
Găsită: Z2-S5, car. 5-2 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/199.
863. *Idem.*
AE. Fragmentară.
Găsită: Z2-S6, car. 1-1,45 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/200.
864. *Idem.*
AE. Fragmentară.
Găsită: Z2-S8-1,15 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/201.
865. *Idem.*
AE. Fragmentară.
Găsită: Z2-S8 vest – 1,80 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/202.
866. *Idem.*
AE. Fragmentară.
Găsită: Z2-S6-2 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/203.
867. *Idem?*
AE. Fragmentară.
Găsită: Z2-S6, casetă – 1,90 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/204.
868. *Idem*, dar călăreț spre st.
AE. 4,52 g; 16 mm.
Găsită: Z2-S9, car. 1-1,70 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/205.
869. *Idem.*
AE. 4,32 g; 17 mm.
Găsită: Z2-S7, car. 3-1,15 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/206.
870. *Idem*, dar capul lui Apollon spre st., iar pe rv. călăreț spre dr.
AE. 4,13 g; 17 mm.
Găsită: Z2-S6, caseta a-1,90 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/207.
871. *Idem*, dar capul lui Apollon spre dr., iar pe rv. ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ și sub cal sigla V?
AE. 4,45 g; 16 mm (pl. V, 1).
Găsită: Z2-S6a, 1961; Inst. arh. inv. 1700/208.
872. *Idem*, dar [ΦΙΛΙΠΠΙΟΥ] și fără siglă.
AE. 4,05 g; 17 mm.
Găsită: Z2-S6a, 1961; Inst. arh. inv. 1700/209.
873. *Idem.*
AE. 4,25 g; 16 mm.
Găsită: Z2-S6a, car. 2-1,60 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/210.
874. *Idem.*
AE. 4,55 g; 16 mm.
Găsită: Z2-S6a-1,50 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/211.
875. *Idem.*
AE. 4,69 g; 17 mm.
Găsită: Z2-S6a, 1961; Inst. arh. inv. 1700/212.

876. *Idem.*
AE. 3,34 g; 15 mm.
Găsită: Z2—S6a, car. 3—1,80 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/213.
877. *Idem.*
AE. 4,25 g; 17 mm.
Găsită: Z2—S6a, car. 3—1,80 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/214.
878. *Idem.*
AE. 3,80 g; 17 mm.
Găsită: Z2—S6a, 1961; Inst. arh. inv. 1700/215.
879. *Idem.*
AE. Fragmentară.
Găsită: Z2—S6a—1,40 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/216.
880. *Idem.*
AE. 4,50 g; 17 mm.
Găsită: Z2—S6, 1961; Inst. arh. inv. 1674/162.
881. *Idem*, dar sub cal sigle indescifrabile.
AE. 3,25 g; 17 mm.
Găsită: EM (passim), 1962; Inst. arh. inv. 1674/163.
882. *Idem*, dar nu se mai vede nimic.
AE. 2,50 g; 16 mm.
Găsită: Templu, 1963; Inst. arh. inv. 1674/164.
883. *Idem*, dar sub cal probabil siglă.
AE. 3,82 g; 17 mm.
Găsită: Z2—S6a, 1963; Inst. arh. inv. 1674/165.
884. *Idem*, dar totul vizibil și urme din legendă.
AE. 5,69 g; 18 mm.
Găsită: Z2—S6a, 1963; Inst. arh. inv. 1700/217.
885. *Idem.*
AE. 5,11 g; 18 mm.
Găsită: Z2—S11, car. 5—1,90 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/218.
886. *Idem.*
AE. 5,12 g; 16 mm.
Găsită: Z2—S6a, 1963; Inst. arh. inv. 1700/219.
887. *Idem.*
AE. 3,55 g; 16 mm.
Găsită: Z2-S6a—1,25 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/220.
888. *Idem.*
AE. 3,65 g; 18 mm.
Găsită: Z2—S6a (taluz) 1963; Inst. arh. inv. 1700/221.
889. *Idem.*
AE. 3,82 g; 18 mm.
Găsită: Z2—S6a—1,60 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/222.
890. *Idem.*
AE. 3,52 g; 18 mm.
Găsită: Z2—S6a, car. 2, 1963; Inst. arh. inv. 1700/223.
891. *Idem.*
AE. 3,77 g; 17 mm.
Găsită: Z2—S11, 1963; Inst. arh. inv. 1700/224.

892. *Idem.*
AE. 5,22 g; 17 mm.
Găsită : Z2—S11, car. 5—2,10 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/225.
893. *Idem.*
AE. 3,85 g; 17 mm.
Găsită : Z2—S12, car. 4—1,33 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/226.
894. *Idem.*
AE. 3,80 g; 17 mm.
Găsită : Z2, 1963; Inst. arh. inv. 1700/227.
895. *Idem.*
AE. 5,09 g; 14 mm.
Găsită : Z2 (passim) , 1963; Inst. arh. inv. 1700/223.
896. *Idem.*
AE.
Găsită : Z2—S12, car. 2—1,20 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/229.
897. *Idem?*
AE. Fragmentară.
Găsită : Z2—S6a (tasare), 1963; Inst. arh. inv. 1700/230.
898. *Idem.*
AE. 3,27 g; 18 mm.
Găsită : Z2 (tasare), 1963; Inst. arh. inv. 1700/231.
899. *Idem.*
AE. 3,40 g; 16 mm.
Găsită : Z2—S6a—2,20 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/232.
900. *Idem*, dar capul lui Apollon, spre st.
AE. 4,64 g; 17 mm.
Găsită : Z2—S12, car. 4, 1963; Inst. arh. inv. 1700/233.
901. *Idem*, dar capul lui Apollon, spre dr.
AE. 4,98 g; 16 × 19 mm.
Găsită : Z2—S5, 1964; Inst. arh. inv. 1700/234.
902. *Idem.*
AE. 2,82 g; 17 mm.
Gh. Poenaru, SCN, V, 1971, p. 108 (2); Găsită : ER, 1965; Inst. arh. inv. 1408/2.
903. *Idem.*
AE. 3,90 g; 16 mm.
Găsită : Templu, 1967; Inst. arh. inv. 1674/166.
904. *Idem.*
AE. 3,30 g; 13 mm.
Găsită : Templu (passim), 1967; Inst. arh. inv. 1674/167.
905. *Idem.*
AE. 6,57 g; 17 mm.
Găsită : Z2—S7b, car. 2—1 m, 1967; Inst. arh. inv. 1700/235.
906. *Idem.*
AE. 5,20 g; 16 × 18 mm.
Găsită : Domus III (passim), 1968; Inst. arh. inv. 1700/236.
907. *Idem.*
AE. Fragment.
Găsită : Templu, 1968; Inst. arh. inv. 1674/168.

908. *Idem.*
AE. 2,90 g; 15 mm.
Găsită: Z S7G, 1969; Inst. arh. inv. 1674/169.
909. *Idem*, dar ΦΙΛΙΠΠΟΥ.
AE. 4,70 g; 17 mm.
Găsită: Z2–S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/170.
910. *Idem*, dar [ΦΙΛΙΠΠΟΥ].
AE. 4,50 g; 18 mm.
Găsită: Z2–S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/171.
911. *Idem.*
AE. 4,50 g; 16 mm.
Găsită Z2–S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/172.
912. *Idem.*
AE. 4,12 g; 16 mm.
Găsită: Z2–S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/173.
913. *Idem.*
AE. Fragmentară.
Găsită: Z2–S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/174.
914. *Idem.*
AE. Fragmentară.
Găsită: Z2–S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/175.
915. *Idem*, dar călăreț spre st. și ΦΙΛΙΠΠΟΥ.
AE. 3,42 g; 16 mm.
Găsită: Z2 S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/176.

b. Alexandru cel Mare

916. Av. Capul lui Herakles cu blana de leu spre dr.
Rv. Măciucă și tolbă; urme din legendă.
AE. Fragment.
Head, p. 226. Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/3.
917. *Idem.*
AE. Fragment.
Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/4.
918. *Idem*, dar pe av. nu se mai distinge aproape nimic.
AE. Fragment.
Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/5.
919. *Idem*, dar av. mai clar.
Rv. [A] ΛΕΖΑΝΔΡΟ[Υ] deasupra arc și tolbă, iar dedesubt, măciucă.
AE. 4,53 g; 17 mm.
Găsită: 1949; Inst. arh. inv. 292/54.
920. *Idem*, dar mai slab conservată și [AΛΕΖΑΝΔΡΟΥ]
AE. 4,10 g; 16 mm.
Găsită: 1949; Inst. arh. inv. 292/55.
921. *Idem* pe av., dar mai clar.
Rv. Măciucă și tolbă; între ele B A.
AE. 4,30 g; 17,5 mm.
Găsită: X, 1949–1955; Inst. arh. inv. 793/3.

922. *Idem*, dar legenda nu se mai vede.
AE. 3,89 g; 17 mm.
Găsită : Z2, 1950; Inst. arh. inv. 785/4.
923. *Idem*.
AE. Fragment.
Găsită : X, 1950; Inst. arh. inv. 797/11.
924. *Idem*, dar pe rv. ΑΛΕΖΑΝΔΡ[ΟΥ].
AE. 4,44 g; 17,50 mm.
Găsită : Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/15.
925. *Idem*, dar conservarea mai slabă și [ΑΛΕΖΑΝΔΡΟΥ].
AE. 4,34 g; 17 mm.
Găsită : Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/16.
926. *Idem*, dar rv. ceva mai clar.
AE. 4,06 g; 17,70 mm.
Găsită : Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/17.
927. *Idem*, dar pe rv. ΒΑΣΙΛΕΩΣ ΑΛΕΖΑΝΔΡΟΥ.
AE. Fragment.
Găsită : 1951; Inst. arh. inv. 794/3.
928. *Idem*, dar pe rv. [Β] ΑΛΕΖΑΝΔ.
AE. 3,97 g; 17 mm.
Găsită : Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/4.
929. *Idem*, dar pe rv. [Α] ΛΕΖΑΝΔ...
AE. 3,31 g; 15,5 mm.
Găsită : Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/5.
930. Av. Capul lui Herakles spre dr.
Rv. ΑΛΕΖΑΝΔΡΟΥ. Măciucă, tolbă și arc; sub tolbă Δ
AE. 4,53 g; 18,50 mm.
Müller, p. 2 (tip gen.) Găsită : 1953; Inst. arh. inv. 355/4.
931. *Idem*, dar pe rv. [Β]ΑΣΙΛΕ[ΩΣ] și fără siglă.
AE. Fragment.
Găsită : X, 1953; Inst. arh. inv. 357/5.
932. *Idem*, dar pr rv. [Α]ΛΕΖΑΝΔΡ[ΟΥ].
AE. 6,34 g; 17 × 19 mm.
Găsită : X, 1954; Inst. arh. inv. 460/14.
933. *Idem*, dar [ΑΛ]ΕΖΑΝΔ[ΡΟΥ].
AE. 3,82 g; 17 mm.
Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/53.
934. *Idem*, dar nu se mai distinge aproape nimic.
AE. 2,46 g; 16 mm.
Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/54.
935. *Idem?*
AE. 4,89 g; 17 mm.
Găsită : Z2 A, 1955; Inst. arh. inv. 565/55.
936. *Idem*, dar moneda ceva mai clară.
AE. Fragment.
Găsită : Movable, 1955; Inst. arh. inv. 561/4.
937. *Idem*, dar se văd și urme din legendă.
AE. 4,70 g; 19 mm.
Găsită : Cimitir roman, 1955; Inst. arh. inv. 565/20.

938. *Idem*. dar mai slab păstrată.
AE. Fragment.
Găsită : Templu, 1955 ; Inst. arh. inv. 566/3.
939. *Idem*. dar mai clară și urme din legendă.
AE. Fragment.
Găsită : Z2 I, 1957 ; Inst. arh. inv. 839.
940. *Idem*, dar [ΑΛ]ΕΖΑΝΔ[ΡΟΥ].
AE. 3,85 g ; 17,50 mm.
Găsită : 1957 (passim) ; Inst. arh. inv. 899/5.
941. *Idem*, dar [ΒΑΣΙΛΕΩΣ] ΑΛΕΖΑΝ[ΔΡΟΥ].
AE. 2,96 g ; 16 mm.
Găsită : Z2, 1958 ; Inst. arh. inv. 992/41.
942. *Idem*, dar legenda complet ștersă.
AE. 3,37 g ; 17 mm.
Găsită : Z2, 1958 ; Inst. arh. inv. 992/42.
943. *Idem*.
AE. 3,60 g ; 17,50 mm.
Găsită : Z2, 1958 ; Inst. arh. inv. 992/43.
944. *Idem?*
AE. 2,74 g ; 15 mm.
Găsită ; Z2. 1958 ; Inst. arh. inv. 992/44.
945. *Idem*.
AE. 5,21 g ; 17 mm.
Găsită : Movila XXI, 1959 ; Inst. arh. inv. 1674/177.
946. *Idem*.
AE. Fragment.
Găsită : Templu, 1960 ; Inst. arh. inv. 1272/22.
947. *Idem*, dar între măciucă și tolbă, inițialele Β Α.
AE. 3,86 g ; 1,70 mm.
Găsită : Z2—S6, car. 3—1,70 m, 1960 ; Inst. arh. inv. 1700/237.
948. *Idem*.
AE. 1,77 g ; 15 mm.
Găsită : Z2 (passim), 1960 : Inst. arh. inv. 1700/238.
949. *Idem*.
AE. Fragmentară.
Găsită : Z2—S6 (caseta V)—1,90 m, 1960 ; Inst. arh. inv. 1700/239.
950. *Idem*, dar tipul de legendă nesigur și ilizibil.
AE. 3,58 g ; 18 mm.
Găsită : Z2—S8—1,95 m, 1960 ; Inst. arh. inv. 1700/240.
951. *Idem*.
AE. 4,22 g ; 19 mm.
Găsită : Z2—S7, care. 3—1,30 m. 1960 ; Inst. arh. inv. 1700/241.
952. *Idem*.
AE. 2,63 g ; 17 mm.
Găsită : Z2—S6 (caseta V), 1960 ; Inst. arh. inv. 1700/242.
953. *Idem*.
AE. Fragmentară.
Găsită : Z2—S6—2,20 m, 1960 ; Inst. arh. inv. 1700/243.

954. *Idem*, dar AAEZANΔP.
AE. 4,94 g; 17 mm.
Găsită: Z2—S6 (tasare, nivel II), 1961; Inst. arh. inv. 1700/244.
955. *Idem*, dar legenda ilizibilă.
AE. 3,45 g; 17 mm.
Găsită: Z2—S6a, 1961; Inst. arh. inv. 1700/245.
956. *Idem*,
AE. 3,46 g; 17 mm.
Găsită; Moșila XXXIV, 1961; Inst. arh. inv. 1674/178,
957. *Idem*,
AE. Fragmentară.
Găsită; Moșila XXXVII, 1961; Inst. arh. inv. 1674/179,
958. *Idem*,
AE. Fragmentară.
Găsită; Moșila XXXVII, 1961; Inst. arh. inv. 1674/180,
959. *Idem*.
AE. 3,19 g; 17 mm.
Găsită: Z2—S6, 1961; Inst. arh. inv. 1674/181.
960. *Idem*, dar AAEZANΔP.
AE. 3,84 g; 18 mm.
Găsită: Z2—S6a (taluz), 1963; Inst. arh. inv. 1700/246.
961. *Idem*, dar [AAEZ]ANΔ.
AE. Fragmentară.
Găsită: Z2—S6a (tasare), 1963; Inst. arh. inv. 1700/247.
962. *Idem*, dar din legendă doar urme.
AE. 4,77 g; 17 mm.
Găsită: Z2—S6a (pe tasare poartă), 1963; Inst. arh. inv. 1700/248.
963. *Idem*.
AE. 3,95 g; 19 mm.
Găsită: Z2—S6a—1,90 m (tasare), 1963; Inst. arh. inv. 1700/249.
964. *Idem*.
AE. 4,37 g; 18 mm.
Găsită; Z2—S6a (în tasare, peste zid), 1963; Inst. arh. inv. 1700/250.
965. *Idem?*
AE. Fragmentară.
Găsită: Z2—S12, car. 3, 1963; Inst. arh. inv. 1700/251.
966. *Idem*, dar AAEZANΔP.
AE. 4,82 g; 18 mm.
Găsită: Z2—S5, car. 6—1,55 m, 1964; Inst. arh. inv. 1700/252.
967. *Idem*, dar din legendă doar urme.
AE. 4,30 g; 18 mm.
Găsită: Z2—S5, 1964; Inst. arh. inv. 1700/253.
968. *Idem*.
AE. Fragmentară.
Găsită: Z2—S7G, 1969; Inst. arh. inv. 1674/182.
969. *Idem*.
AE. Fragmentară.
Găsită: Z2, 1969, M. 7; Inst. arh. inv. 1674/183.

C. Macedonia-Philippi

970. Av. Capul lui Herakles spre dr.
Rv. Tripied și în cimp dr. [ΦΙΛΙΠΠΙΩΝ].
AE. 4,77 g; 16 mm.
Sylloge, Macedonia, nr. 300.
Găsită : Z2—S6a (dărmături zid), 1963; Inst. arh. inv. 1700/254.

d. Macedonia-Anonimă

971. Av. Scut macedonean cu fulger la mijloc.
Rv. Coif macedonean.
AE. 2,95 g; 15 mm.
Gaebler, II, p. 173; Sylloge, Macedonia, pl. 29, nr. 1119—1120; Găsită : Z2, 1961; Inst. arh. inv. 1700/255.
972. *Idem.*
AE. 1,50 g; 13 mm.
Gaebler, II, p. 173; Sylloge, pl. 29, nr. 1119—1120; Găsită ; Z2—S12, car. 6—2 m, 1963; Inst. arh. inv. 1700/256.
973. *Idem.*
AE. 1,65 g; 13 mm.
Gaebler, II, p. 173; Sylloge, pl. 29, nr. 1119—1120; Găsită : Z2—S6a (dărmături zid), 1963; Inst. arh. inv. 1700/257.
974. *Idem.*
AE. 2,90 g; 15 mm.
Gaebler, II, p. 173; Sylloge, pl. 29, nr. 1119—1120; Găsită ; Z2, 1961; Inst. arh. inv. 1700/258.

IX. Tracia-Lysimach

975. Av. Capul lui Herakles spre dr.
Rv. Leu spre dr.; deasupra urme din legendă.
AE. 3,20 g; 20 mm.
Găsită : Z2—S6a, car. 3—1,80 m, 1961; Inst. arh. inv. 1700/259.
976. Cap. cu coif, în profil spre dr.; contramarcă indescifrabilă; BA[ΣΙΑΕΩΣ ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ]. Athena cu scut și lance în picioare spre st.
AE. 1,75 g; 24 mm.
Găsită : Movila XXXI, 1960; Inst. arh. inv. 1674/184.
977. *Idem*, dar greu descifrabilă; pe av. o contramarcă indescifrabilă.
AE. 5,14 g; 22 mm.
Sylloge, Tracia, 1943, nr. 1164—1166. Găsită : Z2—S9, car. 2—1,80 m, 1960; Inst. arh. inv. 1700/260.
978. *Idem*, dar mai clar, fără contramarcă și BAΣΙ[ΛΕΩΣ]ΛΥΣΙΜΑΧΟΥ.
AE. 5,80 g; 21 mm.
Sylloge, 1164—1166; Găsită : Z2—S7, car. 3—0,15 m; 1967; Inst. arh. inv. 1700/261.

X. Dionysopolis

Severus Alexander

979. Av. AVT K M AVP CEVH AΛEZANΔPOC. Bustul împăratului laureat și drapat spre dr.
Rv. ΔIONYCOΠIOAEITΩN. Marele zeu, cu kalathos, în picioare, ține pateră deasupra unui altar și cornul abundenței.

AE. 9,62 g; 26 mm.

Pick, 381 (var. legendă). Găsită : Basilică, 1958; Inst. arh. inv. 881/1.

XI. Nikopolis ad Istrum

Commodus

980. Av. AVT KAI MAP AVPH KOMOΔOC. Capul imp. laureat spre dr.

Rv. NEI [KOII]O IPOC ICT [HΓEMO KAI KI CEPVIAIA]. Zeu fluvial culcat spre st. ține cirna? și se sprijină de un vas.

AE. 11,67 g; 29 mm.

Pick, 1235. Găsită : Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/5.

Septimius Severus

981. Av. AV KAI CEΠ CEVHPOC. Capul împăratului laureat spre dr.

Rv. NIKOΠOAIT IPOC ICTPO. Concordia în picioare spre st. ține patera și cornul abundenței.

AE. 3,03 g; 16,80 mm.

Pick, 1395 (var. la legendă); Inst. arh. inv. 391/8.

Caracalla

982. Av. AV KM AV[P] ANTΩNINOC. Bustul împăratului laureat și drapat spre dr.

Rv. ΠIA OOY TEP [TYAAOY NIKO] Π P [OC]. Fațada unui templu cu patru coloane.

AE. 8,10 g; 26 mm.

Pick, 1531? Găsită : 1950–1951 (passim); Inst. arh. inv. 795/16.

983. Av.[AVT] K M AVP [ANTΩNEINOC]. Capul împăratului spre dr.

Rv. [NIKOΠ]OAITΩN IPOC ICTP[ON]. Priapos? în picioare spre st. ține o pateră?

AE. 2,75 g; 16,65 mm.

Pick, 2023. Inst. arh. inv. 391/9.

XII. Markianopolis

Diadumenianus

984. Av. M OIIEΛΛIOC ANTΩNEINOC K. Bustul drapat spre dr.

Rv. MAPKIANOΠOAEITΩN. Artemis spre dr.; la picioare cline iar în timp st. Γ.

AE. 8,40 g; 22 mm.

Pick, 787. Găsită : Z2–S4, car. 3–0,85 m, 1959; Inst. arh. inv. 1700/191.

Elagabal

985. Av. AVT K M AVP ANTΩNEINOC. Capul laureat spre dr.

Rv. MAPKIAN [OΠO]AITΩN. Hygiea în picioare spre dr. ține o pateră și un șarpe.

AE. 3,05 g; 16 mm.

Pick, 909 (var. la legendă). Găsită : Templu; Inst. arh. inv. 886/4.

Severus Alexander și Iulia Mamaea

986. Av. AVT K M AVP CEVH AΛEZANΔPOC IOVΛIA MAMAIA.
Busturile împăraților unul în fața celuilalt.
Rv. VII ΦIP ΦIAOΠA [ΠIΠIOY MARKIA] NOΠIOAIT; în exergă, ΩN.
Demetra? în picioare, ține spice și făclie; în cimp dr. E
AE. Fragment.
Pick, 1083. Găsită: 1957; Inst. arh. inv. 899/6.

Sec. II-III

987. Av. Capul unui împărat spre dr. urme slabe din legendă.
Rv. MAPKIA [NO] ΠOΛITΩN. Zeitate feminină, în picioare,
AE. 2,44 g; 16 mm.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/10.

XIII. Pautalia (sec. II-III?)

988. Av. Capul unui împărat spre dr.; urme slabe din legendă.
Rv. ΠAVTAΛIΩ[TΩN]. Probabil coșuleț cu fructe.
AE. 1,81 g; 18,60 mm.
Găsită: Zid val III, 1954; Inst. arh. inv. 399/8.

XIV. Deultum*Diadumenianus*

989. Av. M OPEΛ ANT DIADVMENIANVS Bustul împăratului diademat spre dr.
Rv. COL FL PAC DEVLT. Sarapis în picioare, ține bățul în jurul căruia este încolăcit șarpele.
AE. 6,24 g; 24 mm. Găsită: Z2 A; Inst. arh. inv. 565/60.

XV. Philippopolis (sec. II-III)

990. Av. Capul sau bustul unui împărat spre dr.
Rv. ΦIΛIΠΠIΩIΩ [ΛEITΩN]. În centru ciorchine de strugure.
AE. Fragment. 18,70 mm.
Head, p. 287-8; Găsită: Zid val III, 1951; Inst. arh. inv. 297/13.

XVI. Amphipolis (sec. II-III)

991. Av. Nu se mai distinge nimic,

Rv. ΑΜΦΙΠΟΛΕΙΤΩΝ. Probabil Zeus pe tron spre dr.
 AE. 9,29 g; 26 mm.
 Inst. arh. inv. 391/28.

XVII. Bizanțion (sec. II-III)

992. Av. Cap bărbătesc spre dr.
 Rv. [ΒΥΖΑΝ]ΤΙΩΝ. Trident, avînd în jur un delfin.
 AE. Fragment.
 BMC, Thracia, nr. 50, p. 97, Găsită; Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 499/10.

XVIII. Pessinus

Geta?

993. Av. Π-- C KAIC. Bustul împăratului drapat spre dr.
 Rv. ΠΕΚΚΙΝΟΥΝΤΙΩΝ. Fortuna în picioare spre dr. ține cirna și cornul abundenței.
 AE. 3,65 g; 18,35 mm.
 Găsită: 1953 (passim); Inst. arh. inv. 355/9.

XIX. Anchialos

Iulia Domna

994. Av. ΙΟΥΛΙΑ [ΔΟΜΝΑ ΓΕ] Β. Bustul diademat și drapat spre dr.
 Rv. ΑΓΧΙΑΛΕΩΝ. Delfin spre st. între doi pești spre dr.
 AE. 6,37 g; 21 mm.
 Găsită: EM, 1962; Inst. arh. inv. 1674/185.

XX. Bizya

Filip Iunior

995. Av. [M] ΙΟΥΛ ΦΙΛΙΠΠΟΥΣ ΚΑΙC. Capul nud spre dr.
 Rv. ΒΙΖΥΗ [ΝΩΝ]. Piatră conică, avînd în jur un șarpe.
 AE. 2,29 g; 18 mm.
 T.E. Mionnet, II supl. 1822, p. 238. nr. 198; Găsită; Z-S5, car. 2-0,75 m, 1964; Inst. arh. inv. 1700/193.

XXI. Nicaea

Caracalla

996. Av. . . . NTΩNEINOC AYT. Capul lui Caracalla laureat spre dr.
Rv. N[IKAIEΩN]. Vas ornamentat cu caneluri.
AE. 1,54 g; 15 mm.
T. E. Mionnet, V, supl. 1830, p. 124, nr. 699. Găsită : Z—S7, car. 6—1,15 m, 1965; Inst. arh. inv. 1700/192.

Geta

997. Av. CEITI ΓETAC KAI. Capul lui Geta laureat spre dr.
Rv. N[IKAIEΩN]. Zeitate feminină, ține sceptru și se sprijină pe scut.
AE. 2,44 g; 17 mm.
Găsită : 1911—1913; Inst. arh. inv. 847/52.
998. Av. *Idem*,
Rv. NIKAIΕΩN. Minerva în picioare spre st, ține o păteră și lancea,
AE. 3,36 g; 17,15 mm.
T. E. Mionnet, V, supl, p. 127, nr. 713 (var.), Găsită : 1949; Inst. arh. inv. 292/58,
999. Av. Bustul lui Geta laureat și drapat spre dr.
Rv. NIK[A]IEΩN. Urnă cu spice.
AE. 2,19 g; 15 mm.
Găsită : Domus, 1982; Inst. arh. inv. 1674/186.
- 1 000. *Idem*, dar AV K A CEI CEV[H] POC.
Rv. NIKAIΕΩN. Templu cu patru coloane.
AE. 3,03 g; 17 mm.
Găsită : Z2—S12, 1970; Inst. arh. inv. 1674/187.

Sec. II-III

- 1 001. Av. Bustul unui împărat spre dr.
Rv. NIKAIΕΩN EYΓENEIC. Probabil o floare de trifoi.
AE. 1,72 g; 16,65 mm.
Head, p. 516—517. Găsită : Zid val III; Inst. arh. inv. 439/16.
- 1 002. Av. Capul unui împărat roman din sec. II—III, spre dr.
Rv. NIKAI[EΩN]. Vultur cu aripile deschise, spre dr.
AE. 2,06 g; 15 mm.
Găsită : Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/6.
- 1 003. Av. Bustul unui împărat spre dr. fără urme din legendă.
Rv. NIKAIENΩN. Altar.
AE. 1,70 g; 14 mm.
Găsită : EM, 1963; Inst. arh. inv. 1674/188.

XXII. Antiochia (sec. II)

- 1 004. Av. Bustul unui împărat roman spre dr.
Rv. ANTIΟΧ . . . Fațadă de templu; în mijloc o zeitate; la st, sus Δ.

AE. 17,12 g; 29 mm.

Găsită : Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/20.

XXIII. Coloniale-Neprecizate

Caracalla (Callatis)?

- 1 005. Av. AVT K M AVPH ANTΩNIN. Bustul împăratului laureat și drapat spre dr.
Rv. ...T... ANΩN. Dionysos? În picioare spre st. ține kantharos și lance; jos panteră.
AE. 9,54 g; 24 mm.
Găsită : Z2-S6, 1963; Inst. arh. inv. 1674/190.

Caracalla?

- 1 006. *Idem*, dar AV K M A V ANTΩNIN...
Rv. Nu se mai distinge nimic.
AE. 10,40 g; 28 mm.
Găsită : Z-S7a, 1967; Inst. arh. inv. 1674/191.

Geta

- 1 007. Av .. CE...I'E[T] AC. Bustul laureat și drapat spre dr.
Rv. Complet șters.
AE. 4,50 g; 21 mm.
Găsită : Templu, 1966; Inst. arh. inv. 1674/189.

MONEDELE ROMANE

Lucius Calpurnius Piso Frugi

- 1 008. Denar. 3,27 g; 19 mm.
Grueber, 1875 t.g., a 88 f.e.n.
Găsită : Z 2, 1955; Inst. arh. inv. 565/57.

Marcus Antonius

- 1 009. Denar. 2,70 g; 19 mm.
Grueber, 195, a.32—31 i.e.n.
Găsită : Zid val III, 1954; Inst. arh. inv. 399/3.
1 010. Denar. 3,22 g; 18,47 mm.
Col. vechi; Inst. arh. inv. 451/1.
1 011. AE? (fouéré). 3, 34 g; 17 mm.
Găsită : ER, 1967; Inst. arh. inv. 1408/27 ³²¹.

Tiberius (a. 14—37)

- 1 012. As. 8,34 g; 30 mm.
BMC, I, 99, a 22—23; RIC, I, 25, a. 22.
Găsită : înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/18.
1 013. As. 10, 20 g; 27 mm.
BMC, I, 161.
Găsită : Central, 1969—1970; Muzeul Constanța ³²².

Tiberius ?

- 1 014. AE. 21,38 g; 35 mm.
Găsită : înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/19.

Claudius (a. 41—54)

- 1 015. Sesterț. 16,06 g; 33 mm.
BMC, I, 124, a. 41; RIC, I, 64, a 41.
Găsită : 1953 (passim); Inst arh. inv. 355/16.

³²¹ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, SCN, V, 1971, p. 109, nr. 25.

³²² Idem, *Pontica*, IV, 1971, p. 330, nr. 7.

Vespasian (a. 69—79)

- 1 016. Denar, 2,85 g; 19 mm.
RIC, II, 89, a. 75.
Găsită: Z, 1967; Inst. arh. inv. 1701/1.
- 1 017. Denar. 2,68 g; 16,70 mm.
Cohen, 65; BMC, II, 221, a. 77—78; RIC, II, 195, a. 77—78.
Găsită: zid val III, 1954; Inst. arh. inv. 399/6.
- 1 018. Denar, 2,50 g; 18 mm.
Găsită: Tumuli, 1967; Inst. arh. inv. 1701/2.
- 1 019. Sesterț, 22,51 g; 34 mm.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/7.

Titus ? (a. 96—98)

- 1 020. AE. 2,19 g; 18,75 mm.
Găsită: 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/20.

Nerva (a. 96—98)

- 1 021. AE. 14,63 g; 32 mm.
Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/18.

Sec. I

- 1 022. AE. 3,48 g; 21,50 mm.
Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/22.
- 1 023. AE. 7,73 g; 28 mm.
Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 391/17.
- 1 024. AE. 3,34 g; 18 mm.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/29.
- 1 025. AE. 9,65 g; 26 mm.
Găsită: Templu, 1957; Inst. arh. inv. 854/6.
- 1 026. AE. 8,38 g; 29 mm.
Găsită: Z, 1960; Inst. arh. inv. 1701/3.
- 1 027. AE. 4,80 g; 29 mm.
Găsită: Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/4.

Sec. I — II

- 1 028. AE. Fragment.
Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 899/10.
- 1 029. AE. Fragment.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/4.
- 1 030. AE. Fragment.
Găsită: Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/11.
- 1 031. AE. 4,15 g; 23 mm.
Găsită: Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/4.
- 1 032. As. 6,83 g; 27 mm.
Găsită: X, 1950; Inst. arh. inv. 796/16.
- 1 033. AE. 7,42 g; 27 mm.
Găsită: Strada vest Domus; Inst. arh. inv. 459/3.

- 1 034. As. Fragment.
Găsită : 1950 (passim); Inst. arh. inv. 786/3.
- 1 035. Dupondius, 10,02 g; 27 mm.
Găsită : 1924; Inst. arh. inv. 818/5.
- 1 036. Sesterț. 24,03 g; 32,5 mm.
Găsită : înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/24.

Traian (a. 98—117)

- 1 037. Denar. 3 g; 11 mm.
Cohen, 98; BMC, III, 355, a. 103—111; RIC, II, 147.
Găsită : (1950 (passim); Inst. arh. inv. 795/12.
- 1 038. Denar. 2,25 g; 18 mm.
Găsită : Z, 1968; Inst. arh. inv. 1701/5.
- 1 039. Denar. 1,63 g; 17 mm.
Găsită : EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/6.
- 1 040. Sesterț. 22,55 g; 32 mm.
Cohen, 582 (bust dr.); BMC, III, 867, a. 104—111; RIC, II, 176, a. 103—111.
Găsită : 1953 (passim); Inst. arh. inv. 355/7.
- 1 041. Sesterț. 21,59 g; 34 mm.
BMC, III, 1023, a. 115 (?)—116; RIC, II, 672, a. 114—117.
Găsită : înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/20.
- 1 042. Sesterț. 21,50 g; 33 mm.
Găsită : Z, 1968; Inst. arh. inv. 1701/7.
- 1 043. Sesterț. 22,14 g; 34 mm.
Găsită : Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/8.
- 1 044. AE. 12,09 g; 30 mm.
Găsită : Secț. princ., 1950; Inst. arh. inv. 300/24.
- 1 045. AE, 9,32 g; 32 mm.
Găsită : zid val III, 1950; Inst. arh. inv. 300/25.
- 1 046. AE, 6,50 g; 26 mm.
Găsită : EM, 1962; Inst. arh. inv. 1701/9.

Traian ?

- 1 047. AE. 9,13 g; 27 mm.
Găsită : Templu, 1950—1951; Inst. arh. inv. 328/1.
- 1 048. AE. 4,82 g; 21,7 mm.
Găsită : zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/19.

Hadrian (a. 117—138)

- 1 049. Denar. 2,64 g; 20 mm.
RIC, II, 174, a. 125—128.
Găsită : ER, 1968; Inst. arh. inv. 1701/10.
- 1 050. Sesterț. 22,62 g; 32 mm.
Cohen, 1041; BMC, 1241, a. 119—138; RIC, II, 608, a. 119—121.
Găsită : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/20.
- 1 051. Sesterț. 22,19 g; 33 mm.
BMC, III, 1148, a. 119; RIC, II, 562, a. 119—121.
Găsită : Templu, 1954; Inst. arh. inv. 500/18.

- 1 052. Sesterț. 25,27 g; 33 mm.
Cohen, 1362; BMC, III, 1542 (a. 119–138; RIC, II, 777, a. 134–138.
Găsită: 1950–1951 (passim); Inst. arh. inv. 795/13.
- 1 053. As. 8,68 g; 28 mm.
Găsită: X, 1950; Inst. arh. inv. 797/15.
- 1 054. Dupondius. 11,71 g; 28 mm.
Găsită: X, 1950; Inst. arh. inv. 797/13.
- 1 055. AE. 10,19 g; 28,50 mm.
Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 391/15.

Hadrian ?

- 1 056. AE. 8,77 g; 24,25 mm.
Găsită: zid val III, 1950; Inst. arh. inv. 300/26.
- 1 057. AE. 22,42 g; 33 mm.
Găsită: zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/21.
- 1 058. AE. 5,10 g; 29 mm.
Găsită: Templu, 1953. Inst. arh. inv. 500/19.

Antoninus Pius (a. 138–161)

- 1 059. Denar. 3,10 g; 18 mm.
BMC, IV, 576, a. 145–161.
Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța ³²³.
- 1 060. As. 7,10 g; 26 mm.
BMC, IV, 1814, a. 147; RIC, III, 852 (a–c), a. 147–148.
Găsită: ER, 1976; Inst. arh. inv. 1408/28 ³²⁴.
- 1 061. Sesterț. 15,97 g; 31,5 mm.
BMC, IV, 1920, a. 152–153; RIC, 904, a. 152–152.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/12.
- 1 062. AE. 3,35 g; 27 mm.
RIC, III, 938, a. 155–156.
Găsită: Z 2, 1963; Inst. arh. inv. 1701/11.
- 1 063. AE. 6,23 g; 26,50 mm.
Găsită: zid val III, 1950; Inst. arh. inv. 300/27.
- 1 064. AE. 9,55 g; 27 mm.
Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 391/12.
- 1 065. AE. 10,48 g; 25,78 mm.
Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 391/16 ³²⁵.
1066. AE. 26,13 g; 33 mm.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/21.
- 1 067. AE. 6,54 g; 24 mm.
Găsită: ER, 1968; Inst. arh. inv. 1701/12.
- 1 068. AE. 9,36 g; 24 mm.
Găsită: EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/13.

³²³ *Ibidem*, nr. 8.

³²⁵ *Histria*, I, p. 470 (dar AR).

³²⁴ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, SCN, V, 1971, p.109, nr. 26.

Antoninus Pius ?

1 069. As. 3,10 g; 27 mm.

Găsită : 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/46.

Faustina I

1 070. Sesterț. 26,14 g; 31 mm.

Cohen, 20; BMC, IV, 1415 A, a. 141; RIC, III, 1103, a. 141.

Găsită : 1915; Inst. arh. inv. 485/1.

1 071. AE. 11,44 g; 24,50 mm.

RIC, III, 1196—1197, a. 141.

Găsită : Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/8.

1 072. AE. 9,14 g; 23 mm.

Găsită : EM, 1965; Inst. arh. inv. 1701/14.

1 073. AE. 8,52 g; 25 mm.

Găsită : Z, 1966; Inst. arh. inv. 1701/15.

Marcus Aurelius (a. 161—180)

1 074. Sesterț. 12,71 g; 31 mm.

Cohen, 127; BMC, IV, 1385, a. 170—171; RIC, III, 992, a. 170—171.

Găsită : Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/12.

1 075. AE. 8,59 g; 23,10 mm.

Găsită : Valuri și secț. princ., 1950; Inst. arh. inv. 300/28.

Marcus Aurelius ?

1 076. AE. 7,47 g; 25 mm.

Găsită : Z, 1967; Inst. arh. inv. 1701/16.

Faustina II

1 077. AE. 5,57 g; 24 mm.

Găsită : înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/23.

Lucius Verus (a. 161—169)

1 078. Dupondius. 9,75 g; 25 mm.

Găsită : Z, 1967; Inst. arh. inv. 1701/17.

Commodus (a. 176—192)

1 079. Denar. 1,92 g; 17 mm.

RIC, III, 218, a. 190—191.

Găsită : Z, 1967; Inst. arh. inv. 1701/18.

Crispina

1 080. Sesterț. 27,69 g; 64 mm.

Cohen, 27; BMC, IV, 416, a. 180—183; RIC, III, 669.

Găsită : 1950—1951 (passim); Inst. arh. inv. 795/15.

Pescennius Niger (a. 193–194)

- 1 081. Denar. 2,73 g; 18 mm.
 RIC. IV, 3 (b), a. 193–194.
 Găsită: Domus, 1957; Inst. arh. inv. 855/1.

Sec. II

- 1 082. AE. 9,43 g; 20 mm.
 Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/30.
- 1 083–1 084.
 –AE. 7,65 g; 27 mm.
 –AE. Fragment.
 Găsite: Bastionul F-Valul 1. 1965; Inst. arh. inv. 1701/19,20.
- 1 085–1 086.
 –AE. 16,32 g; 32 mm.
 –AE. Fragment.
 Găsite: Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/21,22.

Sec. II – III

- 1 087. Denar. 1,32 g; 20 mm.
 Găsită: Z. 1967; Inst. arh. inv. 1701/23.
- 1 088. AE. 2,59 g; 17 mm.
 Găsită: ER. 1966; Inst. arh. inv. 1408/45 ³²⁶.
- 1 089. AE. 3,71 g; 20 mm.
 Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/5.
- 1 090. AE. 2,68 g; 19,40 mm.
 Găsită: Zid val III. 1953; Inst. arh. inv. 402/37.
- 1 091. AE. 12,68 g; 28 mm.
 Găsită: 1915; Inst. arh. inv. 485/3.
- 1 092. AE. 1,92 g; 19,50 mm.
 Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/11.
- 1 093. AE. 5,10 g; 21,35 mm.
 Găsită: Economic, 1952; Inst. arh. inv. 356/4.
- 1 094. AE. 1,89 g; 19 mm.
 Găsită: Terme, 1950; Inst. arh. inv. 703/2.
- 1 095. AE. 2,77 g; 18 mm.
 Găsită: Z. 1966; Inst. arh. inv. 1701/24.
- 1 096. AE. 1,05 g; 16 mm.
 Găsită: Z. 1967; Inst. arh. inv. 1701/25.
- 1 097. AE. 2,75 g; 17 mm.
 Găsită: Z. 1969; Inst. arh. inv. 1701/26.
- 1 098. AE. 9,62 g; 25 mm.
 Găsită: Bastionul F-Valul 1; 1965; Inst. arh. inv. 1701/27.
- 1 099–1 100.
 – AE. 14,20 g; 28 mm.
 –AE. 7,38 g; 23 mm.
 Găsite: ER. 1968; Inst. arh. inv. 1701/28,29.

³²⁶ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, SCN, V, 1971, p. 110, nr. 39.

1 101–1 102.

–AE. 9,50 g; 25 mm.

–AE. 5,75 g; 26 mm.

Găsite : EM, 1963; Inst. arh. inv. 1701/30,31.

1 103. AE? 1,72 g; 17 mm.

Găsită : ER, 1965; Inst. arh. Inv. 1408/44 ³²⁷.

Septimius Severus (a. 193–211)

1104. Denar. 2,47 g; 18 mm.

BMC, V, 406, a. 195; RIC, IV, 433, a. 195.

Găsită : Z, 1967; Inst. arh. inv. 1701/32.

1 105. Denar. 2,06 g; 16,65 mm.

Cohen, 641; RIC, 119A, a. 197–198.

Găsită : 1953 (passim); Inst. arh. inv. 355/8 .

1 106. Denar. 1,75 g; 17,50 mm.

Găsită : Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/17.

1 107. Denar. Fragment.

Găsită : 1914–1942; Inst. arh. inv. 997/20.

1 108. AE. 3,27 g; 17 mm.

a. 198.

Găsită : Z 2, 1963; Inst. arh. inv. 1701/33.

1 109. AE. 8,03 g; 19 mm.

Găsită : Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/2.

Septimius Severus ?

1 110. AE. 12,32 g; 28 mm.

Găsită : EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/34.

1 111. AE. 1,83 g; 19 mm.

Găsită : înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/25.

Iulia Domna

1 112. Denar. 3,50 g; 19 mm.

Cohen, 89; BMC, V, 39, a. 198–209; RIC, IV, 559, a. 196–211.

Găsită : Templu, 1955; Inst. arh. inv. 566/4.

1 113. Denar. 1,88 g; 17,80 mm.

Găsită : Lîngă valuri, 1919–1920; Inst. arh. inv. 501/1.

Caracalla ? (a. 198–217)

1 114. AE. 2,45 g; 18 mm.

Găsită : Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/7.

Plautilla

1 115. AE. 2,20 g; 13,90 mm.

Cohen, 21.

Găsită : 1950 (passim); Inst. arh. inv. 337/1.

³²⁷ *Ibidem*, nr. 38.

Geta (209—212)

- 1 116. Denar. 2.32 g; 29 mm.
Cohen. 136, 137; RIC, IV, 1, 69, a. 210.
Găsită : ER, 1968; Inst. arh. inv. 1701/35.
- 1 117. AE. Fragment.
Găsită : EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/36.

Geta ?

1118. AE. 1.46 g; 14 mm.
Găsită : Templu, 1963; Inst. arh. inv. 1701/37.

Elagabal (a. 218—222)

- 1 119. Denar. 2.29 g; 19.80 mm.
Cohen. 15; BMC, V, 275, a. 218—219; RIC, IV, 2, 187 (Antiohia).
Găsită : 1953—1954 (passim); Inst. arh. inv. 457/4.
- 1 120. Denar. 3.20 g; 21 mm.
Cohen. 1; BMC, V, 190, a. 220—222; RIC, IV, 2, 56.
Găsită : Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/19.
- 1 121. Denar. 2.18 g; 19 mm.
BMC, V, 256—258, a. 221; RIC, IV, 2, a. 221.
Găsită : ER, 1965; Inst. arh. inv. 1408/30³²⁸.
- 1 122. Denar. 2.50 g; 17 mm.
Cohen. 196; BMC, V, 256, a. 221; RIC, IV, 2, 46, a. 221.
Găsită : 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/54.
- 1 123. Denar. 2.38 g; 19 mm.
BMC, V, 256—258, a. 221; RIC, IV, 2, 48—51, a. 221.
Găsită : Poarta Mare, 1966; Inst. arh. inv. 1408/29³²⁹.

Elagabal ?

- 1 124. AE. 13.15 g; 29 mm.
Găsită : EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/38.

Iulia Maesa

- 1 125. Denar. 2.27 g; 19 mm.
BMC, V, 78; a. 218—222 (223); RIC, IV, 2, 268.
Găsită : Z, 1967; Inst. arh. inv. 1701/39.

Severus Alexander (a. 222—235)

- 1 126. Denar. 2.17 g; 19 mm.
Cohen. 255; RIC, IV, 2, 42, a. 224.
Găsită : Domus, 1959; Inst. arh. inv. 991/2.
- 1 127. Denar. 2.53 g; 20,55 mm.
Cohen. 315; RIC, IV, 2, 65, a. 277.
Găsită : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/27.

³²⁸ *Ibidem*, nr. 27.³²⁹ *Ibidem*, nr. 50.

- 1 128. Denar, 2,36 g; 21 mm.
RIC, IV, 2, 70, a. 227.
Găsită: Z, 1964; Inst. arh. inv. 1701/40.
- 1 129. Denar. Fragment.
Cohen, 496; RIC, IV, 2, 172, a. 222–228.
Găsită: fără indicație: Inst. arh. inv. 333/6.
- 1 130. Denar. 2,76 g; 20,50 mm.
Cohen, 77; RIC, IV, 2, 236, a. 231–235.
Găsită: Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/21.
- 1 131. Denar. 1,84 g; 19,25 mm.
Găsită: Lingă valuri, 1919–1920; Inst. arh. inv. 501/2.
- 1 132. Denar. Fragment.
Cohen, 315?
Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/28.
- 1 133. AE. Fragment.
Cohen, 340; RIC, IV, 2, 475, a. 228.
Găsită: 1953–1954 (passim); Inst. arh. inv. 457/5.
- 1 134. AE. 2,80 g; 20 mm.
Cohen, 496.
Găsită: 1950–1951 (passim); Inst. arh. inv. 795/17.
- 1 135. AE, Fragment.
Găsită: EM, 1961–1964; Inst. arh. inv. 1701/41.

Fillip I (a. 244–249)

- 1 136. AE. Fragment.
Găsită: EM, 1962; Inst. arh. inv. 1701/42.
- 1 137. AE. 2,47 g; 20 mm.
Găsită: Z, 1964; Inst. arh. inv. 1701/43.

Valerian-Gallienus (a. 253–260)

Roma

- 1 138. AE. 2,66 g; 19,65 mm.
Cohen, 754; RIC, V, 1, 155, a. 253.
Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/32³³⁰.
- 1 139. AE. 2,75 g; 21,60 mm.
Cohen, 378; RIC, V, 1, 113; R. Göbl, NZ, 71, 1951, p. 19–21, em. 2 = a. 253–254 sau em. 3 = 254.
Găsită: Valuri și secț. princ. 1950; Inst. arh. inv. 300/29³³¹.

Gallienus (a. 260–268)

Roma

- 1 140. AE. 2,62 g; 20 mm.
Cohen, 698–700; RIC, V, 1, 219; H. G. Pflaum et P. Bastien, *La trouvaille de Çanak Kale*. Belgique, 1969, p. 35, nr. 133–137, a. 266. Z₁
Găsită: ER, 1967; Inst. arh. inv. 1408/31³³².

³³⁰ *Ibidem*, nr. 2 (dar nu nr. de inv. 301).

³³¹ *Histria*, I, p. 470; Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, SCN, V, 1971, p. 111, nr. 1.

³³² Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, SCN, V, 1971, p. 109, nr. 28, și p. 111, nr. 6. (dar nu trimiterea RIC, V, I, 494. Mediolanum).

1 141. AE. 2,26 g; 22 mm.

Cohen, 165; RIC, V, 1, 181, a. 260–268 $\frac{1}{XII}$.

Găsită: Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/10³³³.

1 142. AE. Fragment.

Cohen, 157; RIC, V, 1, 178, a. 260–268.

Găsită: Templu, 1967; Inst. arh. inv. 1701/44³³⁴.

Siscia

1 143. AE. 3,27 g; 23 mm.

Cohen, 265; RIC, V, 1, 572, a. 260–268 \perp S.

Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/7³³⁵.

Monetăria neprecizată

1 141. AE. Fragment.

Găsită: Zid val. III, 1953; Inst. arh. inv. 402/33.

Claudius II (a. 268–270)

Monetăria neprecizată

1 145. AE. 2,54 g; 18 mm.

Cohen, 151 t. g.

Găsită: Templu, 1966; Inst. arh. inv. 1701/45.

1 146. AE. 2,89 g; 20 mm.

Găsită: EM, 1956; Inst. arh. inv. 917/1.

1 147. AE. 2,39 g; 20 mm.

Găsită: EM, 1964; Inst. arh. inv. 1701/46.

1 148. AE. 2,92 g; 19,70 mm.

Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/35.

1 149. AE. 2,85 g; 20 mm.

Cohen, 313, t.g.

Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/34.

1 150. AE. 3,01 g; 20,8 mm.

Cohen, 256.

Găsită: Valul III, 1957; Inst. arh. inv. 899/7.

1 151. AE. Fragment.

Cohen, 281.

Găsită: Lingă valuri, 1919–1920; Inst. arh. inv. 501/4.

1 152. AE. 3,74 g; 19 mm.

Găsită: ER, 1967; Inst. arh. inv. 1408/32³³⁶.

Aurelian (a. 270–275)

Cyzic

1 153. AE. 2,80 g; 22 mm.

Cohen, 259; RIC, V, 1, 355.

Găsită: ER, 1967; Inst. arh. inv. 1408/38³³⁷.

³³³ *Ibidem*, p. 111, nr. 3 (dar nu nr. de inv. 434).

³³⁴ *Ibidem*, nr. 7.

³³⁵ *Ibidem*, nr. 5.

³³⁶ *Ibidem*, p. 109, nr. 29.

³³⁷ *Ibidem*, nr. 31.

1 151. AE. 3,54 g; 23 mm.

Cohen, 207 var.; RIC, V, 1, 368. \overline{AC}

Găsită: ER, 1966; Inst. arh. inv. 1408/37³³⁸.

Siscia

1 155. AE. 2,91 g; 21,15 mm.

RIC, V, 1, 225. \overline{IP}

Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 391/18.

1 156. AE. Fragment. \overline{IT}

Găsită: EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/47.

1 157. AE. 2,18 g; 22 mm.

Cohen, 63; RIC, V, 1, p. 288 P^* ³³⁹.

Găsită: Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/48.

1 158. AE. 3,52 g; 20 mm.

Cohen 60; RIC, V, 1, 244, var. ³⁴⁰. \overline{IT}

Găsită: 1914–1913; Inst. arh. inv. 847/61.

1 159. AE. Fragment.

Cohen, 60; RIC, V, 1, 244. \overline{XXIP} .

Găsită: Terme și economic, 1950; Inst. arh. inv. 337/5.

1 160. AE. Fragment.

Cohen, 147; RIC, V, 1, 360. $\frac{N}{XXI}$ ³⁴¹.

Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/63.

Serdica

1 161, AE, 1,96 g; 21,15 mm.

Cohen, 105 var.; RIC, V, 1, 260. \overline{S}

Găsită: Histria?; Inst. arh. inv. 359/6.

Monetăria neprecizată

1 162. AE, 2,03 g; 22 mm.

Cohen, 63, \overline{O}

Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța³⁴².

1 163. AE, 2,81 g; 20 mm.

Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța³⁴³.

1 164. AE, 2,80 g; 22 mm.

Cohen, 100; RIC, V, 1, 345.

Găsită: ER, 1965; Inst. arh. inv. 1408/36³⁴⁴.

1 165. AE, 3,38 g; 24 mm.

Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/62.

1 166. AE, 3,47 g; 22 mm.

Cohen, 105.

Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 102/36.

³³⁸ *Ibidem*, nr. 32 (dar trimiterea RIC, 367).

³³⁹ RIC, P^* .

³⁴⁰ RIC, fig. Imp. spre st. și \overline{IT} .

³⁴¹ RIC. \overline{XXI} .

³⁴² Gh. Poenaru, Bordea. *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 330, nr. 12.

³⁴³ *Ibidem*, nr. 13.

³⁴⁴ G. Poenaru Bordea *op. cit.*, SCN, V, 1971, p. 109, nr. 30.

- 1 167. AE. 2,63 g; 20 mm.
Găsită : EM, 1964; Inst. arh. inv. 1701/19.
- 1 168. AE. 2,14 g; 21 mm.
Găsită : EM, 1961; inst. arh. inv. 1701/50.
- 1 169. AE. Fragment.
Găsită : EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/51.

Tacit (a. 275—276)*Gallia*

- 1 170. AE. 3,56 g; 23 mm.
Cohen, 145; RIC, V, 1, 63. A \perp *.
Găsită : Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/52.

Probus (276—282)*Sisicia*

- 1 171. AE. 2,98 g; 23 mm.
Cohen, 509, 510; RIC, V, 2, 731. XXI
Găsită : Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701.
- 1 172. AE. 2,62 g; 21 mm,
RIC, V, 2, 266. $\overline{\text{XXIV}}$
Găsită : ER, 1965; Inst. arh. inv. 1408/33, ³⁴⁵.
- 1 173. AE. 2,96 g; 19 mm.
Cohen, 417; RIC, V, 2, 713. $\overline{\text{XXIV}}$
Găsită : Necropolă (passim), 1966; Inst. arh. inv. 1408/51 ³⁴⁶.
- 1 174. AE. 2,53 g; 21 mm.
Cohen, 414. $\overline{\text{XXI}}$
Găsită : Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/13.
- 1 175. AE. 4,10 g; 24 mm.
Cohen, 87; RIC, V, 2, 64 $\frac{\text{Q}}{\text{XXI}}$ *.
Găsită : Templu, 1955; Inst. arh. inv. 566/5.

Serdica

- 1 176. AE. 2,23 g; 23 mm.
Cohen, 917; RIC, V, 2, 877. $\overline{\text{KA}\Delta}$
Găsită : Templu, 1955; Inst. arh. inv. 435/11.

Ticinum

- 1 177. AE. 2,23 g; 23 mm.
Cohen, 586; RIC, V, 2, 500. $\frac{\text{V}}{\text{TXXI}}$ *.
Găsită : Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/53.
- 1 178. AE. 3,14 g; 25 mm.
Cohen, 806—808; RIC, V, 2, 430. $\overline{\text{PXXT}}$
Găsită : ER, 1968; Inst. arh. inv. 1701/54.

³⁴⁵ *Ibidem*, nr. 33,³⁴⁶ *Ibidem*, p. 110, nr. 51.

- 1 179. AE. 3,72 g; 22 mm.
Cohen, 612; RIC, V, 2, 525. $\overline{\text{III}\overline{\text{XX}}}$.
Găsită : ER, 1965; Inst. arh. inv. 1408/34³⁴⁷.

Monetăria neprecizată

- 1 180. AE. 3,11 g; 20,5 mm.
Cohen, 78.
Găsită : Domus, 1958; Inst. arh. inv. 991/3.
- 1 181. AE. 2,86 g; 22 mm.
Cohen, 187.
Găsită : Templu, 1954; Inst. arh. inv. 886/5.
- 1 182. AE. 3,96 g; 21 mm.
Cohen, 682.
Găsită : Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/14.
- 1 183. AE. Fragment.
Cohen, 533.
Găsită : Terme, 1950; Inst. arh. inv. 337/6.
- 1 184. AE. 2,04 g; 27 mm.
Găsită : EM, 1956; Inst. arh. inv. 917/2.
- 1 185. AE. 3,95 g; 21 mm.
Găsită : EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/55.
- 1 186. AE. 3,66 g; 23,50 mm.
Găsită : Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/22.
- 1 187. AE. Fragment.
Găsită : EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/56.
- 1 188. AE. Fragment.
Găsită : EM, 1964; Inst. arh. inv. 1701/57.
- 1 189. AE. Fragment.
Găsită : Templu, 1963; Inst. arh. inv. 1701/58.
- 1 190. AE. Fragment.
Găsită : Templu, 1963; Inst. arh. inv. 1701/59.

Carus (a. 282—283)

Siscia

- 1 191. AE. 2,39 g; 21 mm.
Cohen, 23; RIC, V, 2, 110. $\frac{|A}{\text{SMSXXI}}$.
Găsită : Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/12.

Monetăria neprecizată

- 1 192. AE. Fragment.
Găsită : EM, 1962; Inst. arh. inv. 1701/60.

Sec. I — III

- 1 193. AE. 7,94 g; 28 mm.
Găsită : 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/49.

³⁴⁷ *Ibidem*, p. 109, nr. 31.

Sec. III

- 1 194. AE. 8,30 g; 25,5 mm.
Găsită : Domus, 1958; Inst. arh. inv. 1701/61.
- 1 195–1 196.
– AE. 2,29 g; 19 mm.
– AE. 3,97 g; 20 mm.
Găsite : Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/62, 63.
- 1 197–1 198.
– AE. 2,61 g; 19 mm.
– AE. Fragment.
Găsite : Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/8.7.
- 1 199. AE. 1,89 g; 21 mm.
Găsită : Templu, 1968; Inst. arh. inv. 1701/64.
- 1 200–1 201.
– AE. 3,63 g; 21 mm.
– AE. 3,35 g; 22 mm.
Găsite : Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/6,8.
- 1 202. AE. 2,25 g; 18,20 mm.
Găsită : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/38.
- 1 203–1 206.
– AE. 8,60 g; 25 mm.
– AE. 2,20 g; 20 mm.
– AE. 3,46 g; 20 mm.
– AE. 1,99 g; 18 mm.
Găsite : EM, 1961–1964; Inst. arh. inv. 1701/65–68.
- 1 207. AE.
Găsită : Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/23.
- 1 208. AE, Fragment,
Găsită : Templu, 1967; Inst. arh. inv. 1701/69.
- 1 209. AE, Fragment,
Găsită : Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/16.
- 1 210. AE, Fragment,
Găsită : Domus, 1960; Inst. arh. inv. 1271/4.
- 1 211. AE, Fragment,
Găsită : Economic, 1950; Inst. arh. inv. 337/11.
- 1 212. AE. 3,07 g; 20 mm.
Găsită : Z, 1966; Inst. arh. inv. 1701/70.
- 1 213–1 214.
2 AE. Fragmentare.
Găsite : Z, 1966; Inst. arh. inv. 1701/71–72.
- 1 215–1 216.
– AE. 2,37 g; 18 mm.
– AE. 2,50 g; 18,5 mm.
Găsite : Z, 1967; Inst. arh. inv. 1701/73–74.
- 1 217. AE. 2,02 g; 18,5 mm.
Găsită : 1968 (passim); Inst. arh. inv. 1701/75.
- 1 218–1 223.
6 AE. Fragmente.
Găsite : EM, 1961–1964; Inst. arh. inv. 1701/76–81.

- 1 224. AE. 1,10 g; 13 mm.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/34.

Sec. III – IV

- 1 225–1 226.
–AE. 2,20 g; 22 mm.
–AE. 3,93 g; 21 mm.
Găsite: EM, 1961–1964; Inst. arh. inv. 1701/82,83.
- 1 227–1 228.
2.AE. Fragmente.
Găsite: EM, 1961–1961; Inst. arh. inv.1701/84,85.
- 1 229. AE. 1,44 g; 19,25 mm.
Găsită: Zid val III, 1954; Inst. arh. inv. 399/9.
- 1 230. AE 3,29 g; 21 mm.
Găsită: Z 2, 1955; Inst. arh. inv. 565/61.
- 1 231–1 232.
2AE. Fragmente.
Găsite: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/70,71.
- 1 233–1 234.
–AE. 1,13 g; 16,8 mm.
–AE. 2,06 g; 21 mm.
Găsite: 1914–1942; Inst. arh. inv. 997/24, 23.
- 1 235. AE. Fragment.
Găsită: Strada Domus-Terme, 1954; Inst. arh. inv. 495/6.
- 1 236–1 237.
2 AE. Fragmente.
Găsite: Templu, 1966; Inst. arh. inv. 1701/86,87.
- 1 238. AE. Fragment.
Găsită: Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/20.
- 1 239. AE. Fragment.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/13.

Dioclețian (a. 284–305)

Heraolea

- 1 240. AE. 2,40 g; 20 mm.
Cohen, 34; RIC, V, 2, 13, a. 295–296. HA
Găsită: EM, 1956; Inst. arh. inv. 917/3.
- 1 241. AE. 2,07 g; 20 mm.
Cohen, 34; RIC, V, 2, 13, a. 295–296. HA.
Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul din Constanța ³⁴⁸.
- 1 242. AE. 1,84 g; 20 mm.
Cohen 34; RIC, V, 2, a. 295–296. HB.
Găsită: Lingă valuri, 1919–1920; Inst. arh. inv. 501/5.
- 1 243. AE. 2,19 g; 22,80 mm.
Cohen, 34; RIC, V, 2, 13, a. 295–296. HB.
Găsită: Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/13.

³⁴⁸ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 330, nr. 15.

- 1 244. AE. Fragment.
Cohen, 34; RIC, V, 2, 13, a. 295–296 sau 21, a. 296–297. HΔ
Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/64.
- 1 245. AE. 2,51 g; 20 mm.
Cohen, 34; RIC, V, 2, a. 295–296. HΔ.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/15.
- 1 246. AE. Fragment.
Cohen, 34; RIC, V, 2, 13, a. 295–296. HΞ.
Găsită: EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/88.
- 1 247. AE. 2,38 g; 20,3 mm.
Cohen, 34; RIC, V, 2, 13, a. 295–296. H?.
Găsită: Zid val III, 1957; Inst. arh. inv. 899/8.
- 1 248. AE. 2,01 g; 20 mm.
Cohen, 34; RIC, V, 2, 13, a. 295–296. H?.
Găsită: 1957 (passim); Inst. arh. inv. 899/9.
- 1 249. AE. Fragment. HΔ.
Găsită: EM, 1961 (M. 11); Inst. arh. inv. 1701/89.
- 1 250. AE. Fragment. H.
Găsită: Templu, 1963; Inst. arh. inv. 1701/90.

Roma

- 1 251. AE. Fragment.
Cohen, 227; RIC, V, 2, 162, a. 285–286. XXIĒ.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/8.
- 1 252. AE. 2,82 g; 23 mm.
Cohen, 280, var.; RIC, V, 2, 163, a. 288–289. XXIΓ.
Găsită: Domus, 1960; Inst. arh. inv. 1271/2.

Antiochia

- 1 253. AE. 3,78 g; 21 mm.
Cohen, 146; RIC, V, 2, 323, a. 293. $\frac{\overset{\cup}{Z}}{XXI}$.
Găsită: ER, 1968; Inst. arh. inv. 1701/91.
- 1 254. AE. 2,86 g; 24 mm.
Cohen, 146; RIC, V, 2, 323, a. 293. $\frac{\overset{\cup}{Z}}{XXI}$.
Găsită: EM (M. 8), 1961–1961; Inst. arh. inv. 1701/92.

Monetăria neprecizată

- 1 255. AE. 1,88 g; 20,75 mm.
Cohen, 33.
Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 391/19.
- 1 256. AE. 2,00 g; 20 mm.
Cohen, 3-1.
Găsită: Poarta Mare, 1959; Inst. arh. inv. 948/2.
- 1 257. AE. 9,18 g; 28 mm.

Cohen, 106.

Găsită : 1914–1943; Inst. arh. inv.847/65.

1 258. AE. 10,41 g; 27 mm.

Cohen, 106.

Găsită : Poarta Mare, 1958; Inst. arh. inv. 893/3.

1 259. AE. Fragment.

Cohen, 257.

Găsită : Templu, 1957; Inst. arh. inv. 916/17.

1 260. AE. 3,27 g; 21 mm.

Găsită : EM, 1963; Inst. arh. inv. 1701/93.

1 261. AE. 2,55 g; 20 mm.

Găsită : EM, 1956; Inst. arh. inv. 917/7.

1 262. AE. Fragment.

Găsită : EM, 1962; Inst. arh. inv. 1701/94.

1 263–1 264.

2 AE. Fragmentare.

Găsite : EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/95,96.

1 265. AE. Fragment.

Găsită : Secș. princ., 1950; Inst. arh. inv. 300/30.

Maximian (caes. 285. aug. 286–305)

Heraclea

1 266. AE. 2,35 g; 22 mm.

RIC, VI, 16 a. 295–296.HF.

Găsită : Central, 1969–1970; Muzeul Constanța ³⁴⁹.

1 267. AE. Fragment.

RIC, VI, 14 a. 295–296.HF.

Găsită : EM, 1964; Inst. arh. inv. 1701/97.

1 268. AE. Fragment.

Cohen, 50; RIC, VI, 14, a. 295–296.HA.

Găsită : Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/18.

1 269. AE. Fragment.

Cohen, 53; RIC, VI, 14, a. 295–296.HE.

Găsită : EM, 1956; Inst. arh. inv. 917/4.

Thessalonica

1 270. AE. 9,65 g; 28 mm.

Cohen, 184; RIC, VI, 25b, a. 293–303. $\frac{|\Delta}{\text{TS}}$.

Găsită : înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/26.

Cyzic

1 271. AE. 1,97 g; 21 mm.

Cohen; 53; RIC, VI, 13, a. 295–296.

Găsită : 1951; Inst. arh. inv. 794/4.

³⁴⁹ *Ibidem*, nr. 14.

- 1 272. AE. 8,21 g; 27 mm.
RIC, VI, 106, a. 295–296. $\overline{\text{KE}}$
Găsită: Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/98.

Monetăria neprecizată

- 1 273. AE. Fragment.
Cohen, 53; a. 295–296. $\frac{\text{S}^1}{\text{?XXI}}$.
Găsită: Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/19.
- 1 274. AE. Fragment.
Cohen, 54; a. 295–296.
Găsită: EM (M. 16), 1961–1964; Inst. arh. inv. 1701/99.
- 1 275. AE. 2,20 g; 21 mm.
Cohen, 54; a. 295–296.
Găsită: Economic, 1952; Inst. arh. inv. 356/35.
- 1 276. AE. 7,87 g; 26 mm.
Cohen, 296. $\frac{\text{S}^1\text{P}}{\text{?}}$.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/9.
- 1 277. AE. 1,58 g; 19 mm.
a. 295–296.
Găsită: EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/100.
- 1 278. AE. 0,97 g; 19 mm.
a. 295–296.
Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța ³⁶⁰
- 1 279. AE. Fragment.
a. 286–305.
Găsită: EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/101.
- 1 280. AE. Fragment.
a. 295–296. $\overline{\text{XXI}}$
Găsită: EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/102.

Constantius Chlorus (caes. 293, aug. 305–306)

Heraclea

- 1 281. AE. 2,88 g; 21 mm.
Cohen, 20; RIC, VI, 15, a. 295–296. $\overline{\text{HE}}$.
Găsită: Domus, 1963, Inst. arh. inv. 1701/103.
- 1 282. AE. 8,65 g; 28 mm.
Cohen, 102; RIC, VI, 24 a, a. 305–306. $\overline{\text{HTA}}$
Găsită: Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/9.

Monetăria neprecizată

- 1 283. AE. Fragment.
a. 295–305.
Găsită: EM (M. 9), 1961–1964; Inst. arh. inv. 1701/104.

³⁶⁰ *Ibidem*, nr. 16.

Galerius (caes. 293, aug. 305—311)*Heraclea*

1 284. AE. Fragment.

RIC, VI, 18b, a. 296—297. $\overline{\text{HTA}}$

Găsită : EM, 1961 ; Inst. arh. inv. 1701/105.

1 285. AE. Fragment.

RIC, VI, 18b, a. 296—297. $\overline{\text{HTA}}$

Găsită : EM, 1961 ; Inst. arh. inv. 1701/106.

Nicomedia

1 286. AE. 4,53 g ; 23,50 mm.

Cohen, 42 ; RIC, VI, 54a, a. 308—310. $\overline{\text{SMNA}}$

Găsită : 1915. Inst. arh. inv. 485/5.

1 287. AE. 5,36 g ; 25 mm.

Cohen, 42 ; RIC, VI, 54a, a. 308—310. $\overline{\text{SMNA}}$

Găsită : 1911—1943 ; Inst. arh. inv. 847/67.

Cyzicus

1 288. AE. 3,80 g ; 21 mm.

RIC, VI, 50, a. 308—310. $\overline{\text{KV}}$

Găsită : EM, 1961 ; Inst. arh. inv. 1701/107.

Monetăria neprecizată

1 289—1 290.

—AE. 2,82 g ; 21 mm.

a. 293—305.

—AE. 8,10 g ; 27 mm.

a. 293—305.

Găsite : 1911—1913 ; Inst. arh. inv. 847/66, 68.

1 291. AE. Fragment.

a. 293—305.

Găsită : EM, 1961 ; Inst. arh. inv. 1701/108.

1 292. AE. Fragment.

Cohen, 80 var ³⁵¹ ; a. 305—311.

Găsită : 1914—1943 ; Inst. arh. inv. 847/69.

1 293. AE. 9,57 g ; 29 mm.

Cohen, 81 ; a. 305—411.

Găsită : 1953—1954 (passim) ; Inst. arh. inv. 457/7.

Galeria*Cyzic*

1 294. AE. 4,75 g ; 25 mm.

RIC, VI, 46, 71, a. 308—311. $\overline{\text{MKV}}$

Găsită : Z. 1967 ; Inst. arh. inv. 1701/109

³⁵¹ Pe av. IMP GAL MAXIMIANVS PF AVG și nu IMP C GAL V MAXIMIANVS PF AVG ca la Cohen.

Monetăria neprecizată

1 295. AE. 5,89 g; 27 mm.

Cohen 2; a. 308–311.

Găsită: 1950–1951; (passim); Inst. arh. inv. 795/18.

Maximinus II (caes. 305/6, aug. 310–313)

Heraclea

1 296. AE. 3,69 g; 25 mm.

Cohen, 114; RIC, VI, 64, a. 311. \overline{HTA}

Găsită: Străzi, 1952–1953; Inst. arh. inv. 358/7.

Nicomedia

1 297. AE. 4,63 g; 25,30 mm.

Cohen, 80; RIC, VI, 40, a. 305/6. $\overline{SMN?}$

Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 333/7.

1 298. AE. 6,48 g; 26,50 mm.

Cohen, 45; RIC, VI, 55, a. 308–310. \overline{SMNT}

Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 391/14.

1 299. AE. 3,74 g; 27 mm.

Cohen, 45; RIC, VI, 55, a. 308–310. \overline{SMNI}

Găsită: Economic. 1950; Inst. arh. inv. 787/2.

1 300. AE. 5,41 g; 28 mm.

Cohen, 45; RIC, VI, 55, a. 308–310. \overline{SMNT}

Găsită: Templu. 1954; Inst. arh. inv. 435/14.

1 301. AE. 3,26 g; 23 mm.

Cohen, 120, var.; RIC, VI, 64, a. 310–311. \overline{SMNT}

Găsită: Secț. princ., 1950; Inst. arh. inv. 300/31³⁵².

Antiochia

1 302. AE. 5,00 g; 22 mm.

RIC, VI, 162b, a. 311–313 $\frac{* \Delta}{ANT}$

Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/27.

Tetrarhia

1 303. AE? 1,35 g; 18 mm.

a. 295–298?

Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța³⁵³.

Lincinius I (a. 307–324)

Heraclea

1 304. AE. 2,95 g; 24 mm.

Cohen, 91; RIC, VII, 6, a. 313–314.

Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 817/73.

³⁵² *Histria*, I, p. 471 (dar nu exerga SMHT).

³⁵³ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 334, nr. 58.

1 305. AE. 3,87 g; 22 mm.

Cohen 108; RIC, VII, 6, a. 313–314. $\frac{\text{IF}}{\text{SMHT}}$.

Găsită: 1949 (passim); Inst. arh. inv. 292/59.

1 306. AE. 2,64 g; 22 mm.

Cohen, 91; RIC, VII, 13, a. 315–316. $\frac{\text{HTT}}{\text{SMHT}}$

Găsită: Poarta Mare, 1958; Inst. arh. inv. 893/4.

1 307. AE. 2,31 g; 19,50 mm.

Cohen, 148; RIC, VII, 17, a. 317.

Găsită: Economic, 1952; Inst. arh. inv. 356/6.

1 308. AE. 2,30 g; 19 mm.

Cohen, 74; RIC, VII, 52, a. 321–324. $\frac{\text{X}}{\text{II}} \uparrow$.
SMHA

Găsită: Economic, 1950; Inst. arh. inv. 337/7.

1 309. AE. 2,42 g; 20 mm.

Cohen, 74; RIC, VII, 52, a. 321–324. $\frac{\text{X}}{\text{II}} \uparrow$.
SMHA

Găsită: 1915, Inst. arh. inv. 485/6.

Cyzic

1 310. AE. 2,25 g; 19 mm.

Cohen, 74; RIC, VII, 15, a. 321–324. $\frac{\text{X}}{\text{II}} \uparrow$.
SMKA

Găsită: Poarta Mare, 1958; Inst. arh. inv. 893/5.

1 311. AE. 3,13 g; 19 mm.

Cohen, 74; RIC, VII, 15, a. 321–324. $\frac{\text{X}}{\text{II}} \uparrow$.
SMKA

Găsită: Templu, 1957; Inst. arh. inv. 854/8.

1 312. AE. 2,34 g; 19,5 mm.

Cohen, 74; RIC, VII, 15, a. 321–324. $\frac{\text{X}}{\text{II}} \uparrow$.
SMK

Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 910/3. ³⁵⁴.

Siscia

1 313. AE. 5,79 g; 26 mm.

Cohen, 26 var. ³⁵⁵; RIC, VII–; a. 313–315? $\frac{\text{U}}{\text{SIS}} \text{B}$.

Găsită: Domus, 1967; Inst. arh. inv. 1701/110.

Thessalonica

1 314. AE. 2,43 g; 18 mm.

Cohen, 14; RIC, VII, 12, a. 230.

Găsită: zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/22.

³⁵⁴ *Histria*, I, p. 471 (dar nu exerga SMKV); în inv. Cohen, 70.

³⁵⁵ La Cohen rv: GENIO AVGVSTI CM; la RIC, Cyzicus, nr. 2 (a. 313–315) numai rv.; Siscia, inedit.

Arelate

- 1 315. AE. 2,59 g; 17,80 mm.
Cohen, 97; RIC, VII, a. 319. $\overline{\text{PARL}}$
Găsită: Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/23.

Antiochia

- 1 316. AE. 2,90 g; 19 mm.
Cohen, 118; RIC, VII, 27, a. 317–320. $\overline{\text{SMANI}}$
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/18.
- 1 317. AE. Fragment. $\overline{\text{SMAN}}$
Găsită: Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/24.

Monetăria neprecizată

- 1 318. AE. 2,31 g; 18 mm.
Cohen, 71.
Găsită: Domus, 1957; Inst. arh. inv. 855/2.
- 1 319. AE. 2,16 g; 21 mm.
Cohen, 71.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/17.
- 1 320–1 321.
– AE. 1,75 g; 19,5 mm.
Cohen, 74.
– AE. 2,33 g; 20 mm.
Cohen, 145.
Găsite: lingă valuri, 1919–1920; Inst. arh. inv. 501/6,7³⁵⁶.
- 1 322 –1 324.
– AE. 2,50 g; 20,50 mm.
Cohen, 74?
– AE. 2,54 g; 19,80 mm.
Cohen, 82?
– AE. 2,96 g; 20,65 mm.
Cohen, 82?
Găsite: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/39, 40–41.
- 1 325 –1 326.
– AE. 1,98 g; 19 mm.
– AE. 1,25 g; 18,50 mm.
Cohen, 74?
Găsite: Zid val III, 1951; Inst. arh. inv. 297/14, 15.
- 1 327. AE. Fragment.
Cohen, 79.
Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/72.
- 1 328. AE. 1,83 g; 22,50 mm.
Cohen, 90?
Găsită: Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/15.
- 1 329. AE. Fragment.
Cohen, 110.
Găsită: Domus, 1965; Inst. arh. inv. 741/3.

³⁵⁶ *Histria*, I, p. 470–471.

1 330. AE. 2,60 g; 17 mm.

Cohen. 94?

Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 347/74.

1 331. AE. Fragment.

Găsită: EM, 1964; Inst. arh. inv. 1701/111.

1 332. AE. Fragment.

Economic, 1952; Inst. arh. inv. 356/7.

1 333. AE. Fragment.

Găsită: 1914–1942; Inst. arh. inv. 997/21.

Licinius II (caes. 317–324)

Heraclea

1 334. AE. 1,63 g; 20 mm.

RIC, VII, 54, a. 321–324. $\frac{| \text{X} |}{\text{II} \uparrow}$.
SMH?

Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța ³⁵⁷.

Nicomedia

1 335. AE. 2,33; 19,5 mm.

Cohen, 21; RIC, VII, 49, a. 321–324. $\frac{| \text{X} |}{\text{II} \uparrow}$.
SMNA

Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/19.

Monetăria neprecizată

1 336. AE. 2,86 g; 18,45 mm.

Cohen, 21; a. 321–324. $\frac{| \text{X} |}{\text{II} \uparrow}$.

Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/42.

1 337–1 338.

– AE. 1,61 g; 19,5 mm.

a. 321–324?

– AE. 1,57 g; 18 mm.

a. 321–324.

Găsite: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța ³⁵⁸.

Constantin I (a. 307–337)

Londinum

1 339. AE. 3,16 g; 23,75 mm.

Cohen, 59 var. RIC, VII, 208, a. 310–312. $\frac{| \cdot |}{\text{PLN}}$.

Găsită: Templu? 1950–1951; Inst. arh. inv. 328/2.

³⁵⁷ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 331, nr. 17.

³⁵⁸ *Ibidem*, nr. 19.

Nicomedia

1 340. AE. 2.20 g; 22 mm.

RIC, VII, 12. 2. 313–317. $\frac{\Gamma}{SMN}$

Găsită: Bastionul F – Valul 1 1964; Inst. arh. inv. 1701/112.

Heraclea

1 341. AE.Fragment.

RIC, VII, 75, a. 313. $\frac{\epsilon}{SMHT}$.

Găsită: EM (M. 32). 1961–1964; Inst. arh. inv. 1701/113.

1 342. AE. 3,13 g; 19mm.

Cohen, 216; RIC, VII, 56. a. 324. \overline{SMHA} .

Găsită: ER. 1965; Inst. arh. inv. 1408/40.³⁵⁹.

1 343. AE. 3.16 g; 19,65 mm.

Cohen, 131, var.³⁶⁰; RIC, VII, 90, a. 327–329. \overline{SMHA} .

Găsită: Zid val III. 1951; Inst. arh. inv. 297/16³⁶¹.

1 344. AE. 2,41 g; 18 mm.

Cohen, 17; RIC, VII, 114, a. 330–333. $\overline{SMH\epsilon}$.

Găsită: Cetate, 1951; Inst. arh. inv. 438/1.

1 345. AE. Fragment.

Cohen, 2; RIC, VII, 115; a. 330–333. \overline{SMHA} .

Găsită: Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/114.

1 346. AE. Fragment

RIC, VII, 115, a. 330–333, sau 144, a. 333–336. $\overline{SMH?}$.

Găsită: EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/115.

Roma

1 347. AE. 3,09 g; 18 mm.

Cohen, 123; RIC, VII, 211, a. 320.

Găsită: Templu, 1956; Inst. arh. inv. 1057/16.

Thessalonica

1 348. AE. 2,41 g; 17,50 mm.

Cohen, 690; RIC, VII, 75, a. 320. $\frac{S|F}{T\sigma\Gamma}$.

Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/20.

1 349. AE. 2,08 g; 17 mm.

Cohen, 17; RIC, VII, 187, a. 330–333. $\overline{SM\tau\sigma}$.

Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/10.

³⁵⁹ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, SCN, V, 1971, p. 109, nr. 35.

³⁶⁰ La Cohen, bust și nu cap împărat.

³⁶¹ *Histria*, I, p. 471 (dar nu exerga SMNA și nu Cohen, 129).

Siscia

- 1 350. AE. 2,11 g; 19 mm.
RIC, VII, 148, a. 320. $\overline{\text{ASIS}}$.
Găsită: EM, 1966; Inst. arh. inv. 1701/116.
- 1 351. AE. 2,59 g; 17 mm.
Cohen, 88 var. ³⁶²; RIC, VII, 174, a. 321 – 324. $\overline{\text{ISIS}}$
Găsită: Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/10.
- 1 352. AE. Fragment.
Cohen, 88; RIC, VII, 180, a. 321–324. $\overline{\text{BSIS}}$
Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/44.
- 1 353. AE. 2,65 g; 19 mm. $\overline{\text{SIS}}$
Găsită: Templu, 1955; Inst. arh. inv. 566/6.

Cyzic

- 1 354. AE. 2,10 g; 19 mm.
RIC, VII, 24, a. 324–325; LRBC, I, 1159, a. 324–330. $\overline{\text{SMKE}}$
Găsită: Domus, 1961; Inst. arh. inv. 1637/1.
- 1 355. AE. 1,88 g; 17 mm.
RIC, VII, 108, a. 332–333, 335. $\overline{\text{SMKB}}$
Găsită: ER, 1970; Inst. arh. inv. 1701/117.
- 1 356. AE. 2,53 g; 17 mm.
RIC, VII, 73, 74, a. 330, 334 sau 120, 121, a. 335–336; LRBC, I, 1249–1250, a. 330–335. $\overline{\text{SMKA}}$.
Găsită: Templu, 1956; Inst. arh. inv. 1057/17.

Treveri

- 1 357. AE. 2,33 g; 20 mm.
RIC, VII, 461, a. 325–326. $\overline{\text{PTRU}}$
Găsită: Domus, 1960; Inst. arh. inv. 1701/118.

Constantinopol

- 1 358. AE. 1,25 g; 14 mm.
RIC, VII, a. 330–333. $\overline{\text{CONS}}$
Găsită: Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/21 ³⁶³.

Monetăria neprecizată

- 1 359. AE. 3,93 g; 21 mm.
Cohen, 296; a. 313–317.
Găsită: Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/25 ³⁶⁴.
- 1 360–1 361.
– AE. Fragment.
a.327–337.

³⁶² La Cohen, pe av. C FL CONSTANTINI MAX C și nu CONSTANTINVS AVG.

³⁶³ În inv. lectura leg. av. greșită ca și trimiterea respectivă la Cohen, 249.

³⁶⁴ *Histria*, I, p. 471 (dar nu trimiterea Cohen).

- AE. 2,16 g; 19 mm.
Cohen, 454; a. 324–337.
Găsite : Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/119, 120.
- 1 362. AE. Fragment.
a. 324–330.
Găsită : Templu, 1967; Inst. arh. inv. 170 1/121.
- 1 363. AE. 1,74 g; 16,50 mm.
Cohen, 15; a. 330–337.
Găsită : Economic, 1950; Inst. arh. inv. 787/3.
- 1 364. AE. 1,77 g; 17,80 mm.
Cohen, 17; a. 330–337.
Găsită : Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/22.
- 1 365. AE. 1,81 g; 18 mm.
Cohen, 17; a. 330–337.
Găsită : Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/9.
- 1 366. AE. Fragment.
Cohen, 17; a. 330–337.
Găsită : Terme, 1950; Inst. arh. inv. 337/8.
- 1 367. AE. 1,98 g; 19 mm.
Cohen, 88?
Găsită : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/43.
- 1 368. AE. Fragment.
Cohen, 310.
Găsită : 1924; Inst. arh. inv. 818/10.
- 1 369. AE. 1,16 g; 18,25 mm.
Cohen, 454.
Găsită : Zid val III, 1954; Inst. arh. inv. 399/10.
- 1 370. AE. 3,50 g; 23,60 mm.
Cohen, 546.
Găsită : Zid val III, 1951; Inst. arh. inv. 297/17³⁶⁵.
- 1 371–1 372.
– AE. 2,40 g; 19 mm.
Cohen, 636.
– AE. 2,48g; 21 mm.
Cohen, 639.
Găsite : 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/75, 76.
- 1 373. AE. Fragment.
Cohen, 639.
Găsită : Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/22.
- 1 374. AE. 2,14 g; 19 mm.
Găsită : fără indicație; Inst. arh. inv. 391/20.
- 1 375. AE. 1,74 g; 16,20 mm.
Găsită : Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/21.
- 1 376. AE. Fragm.
Găsită : Domus, 1956; Inst. arh. inv. 741/4.

³⁶⁵ *Ibidem*.

Crispus (caes. 317—326)*Siscia*

- 1 377. AE. 2,80 g; 19 mm.
RIC, VII, 39, a. 317. $\overline{\text{ESIS}}$
Găsită: Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/122.
- 1 378. AE. 2,38 g; 18 mm.
Cohen, 140; RIC, VII, 87, a. 319.
Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/45.
- 1 379. AE. 2,70 g; 19 mm.
Cohen, 45; RIC, VII, 181, a. 321324. $\overline{\text{ASIS}}$
Găsită: Terme, 1950; Inst. arh. inv. 337/9.

Constantin II (caes. 317, aug. 337—340)*Heraclea*

- 1 380. AE. 3,30 g; 19 mm.
RIC, VII, 59, 63, a. 324. $\overline{\text{SMHT}}$
Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/47.
- 1 381. AE. 2,18 g; 19 mm.
Cohen, 164; RIC, VII, 83, a. 326. $\overline{\text{SMHTA}}$
Găsită: ER, 1966; Inst. arh. inv. 1408/42³⁶⁶,

Nicomedia

- 1 382. AE. 3,28 g; 19 mm.
Cohen, 65; RIC, VII, 122, a. 325—326. $\overline{\text{MNT}}$
Găsită: 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/78.

Thessalonica

- 1 383. AE. 2,51 g; 18 mm.
RIC, VII, 157, a. 326—328. $\overline{\text{SMTSA}}$
Găsită: Z, 1966; Inst. arh. inv. 1701/123.

Monetăria neprecizată

- 1 384. AE. Fragment.
a. 317—337.
Găsită: 1914—1942; Inst. arh. inv. 997/22.
- 1 385. AE. 1,92 g; 19,43 mm.
Cohen, 160; a. 317—337.
Găsită: Templu? 1950—1951; Inst. arh. inv. 328/3.
- 1 386. AE. Fragment.
Cohen, 165; a. 317—337.
Găsită: 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/79.

³⁶⁶ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, SCN, V, 1971, p. 110, nr. 36,

Constantin II ?

1 387—1 388.

— AE. 1,47 g; 18 mm.

a. 337—340.

— AE. 0,84 g; 14 mm.

a. 337—340.

Găsite : 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/21, 25.

Constantius II (caes. 324, aug. 337—361)

Aquileia

1 389. AE. 1,04 g; 16 mm.

Cohen, 101; LRBC, I, 692b, a. 337—341. $\overline{\text{AQP}}$

Găsită : Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/11.

Thessalonica

1 390. AE. 3. 1,85 g; 18,70 mm.

Cohen, 45; LRBC, II, 1681, a. 351—354. $\overset{\text{B}}{\text{SMTS}}$.

Găsită : X, 1951; Inst. arh. inv. 460/15.

1 391. AE 2. 5,94 g; 24 mm.

LRBC, II, 1672, var. $\overset{\text{G}}{\text{TSA}}$, a. 351354. $\frac{\Gamma}{\text{TSA}}$.

Găsită : Z, 1969; Inst. arh. inv. 1701/121.

1 392 AE 1,37 g; 16 mm.

LRBC, II, 1689, a. 355—361. SMTSA

Găsită : Z, 1966; Inst. arh. inv. 1701/125.

Constantinopol

1 393. AE 2. Fragment.

Cohen, 45; LRBC, II, 2010, var. $\overset{\text{C}}{\text{NSE}}$, a. 346—350. $\overline{\text{CONSE}}$

Găsită : Templu, 1957; Inst. arh. inv. 854/9

Monetăria neprecizată

1 394. AE. 2,45 g; 19 mm.

Cohen, 165; a. 324—337.

Găsită : EM, 1956; Inst. arh. inv. 917/6.

1 395. AE. 2.21 g; 18 mm.

Cohen, 104; a. 324—337.

Găsită : fără indicație; Inst. arh. inv. 391/21.

1 396. AE. 1,51 g; 16 mm.

Cohen, 308; a. 337—361.

Găsită : Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/27.

 $\overset{367}{\text{La LRBC}} = \frac{\text{A}}{\text{SMTS}}$. $\overset{368}{\text{La LRBC}} = \frac{\Gamma}{\text{TSA}}$. $\overset{369}{\text{La LRBC}} = \overline{\text{CONSA}}$.

- 1 397. AE. 3,07 g; 17,10 mm.
Cohen, 45; a. 346–361.
Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/46.
- 1 398. AE. Fragment.
Cohen, 45; a. 346–361.
Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/81.
- 1 399. AE. 1,95 g; 17 mm.
Cohen, 45; a. 346–361.
Găsită: EM, 1956; Inst. arh. inv. 917/5.
- 1 400. AE. 1,75 g; 16 mm.
Cohen, 45; a. 316–361.
Găsită: Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/23.
- 1 401. AE. 2,15 g; 19 mm.
Cohen, 716; a. 341–346.
Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/77.
- 1 402. AE. 1,50 g; 17 mm.
a. 324–337.
Găsită: Templu, 1967; Inst. arh. inv. 1701/126.
- 1 403. AE. 2,22 g; 18 mm
a. 346–361.
Găsită: EM 1964; Inst. arh. inv. 1701/127.
- 1 404. AE. 1,62 g; 16 mm.
a. 337–361.
Găsită: Domus, 1968; Inst. arh. inv. 1637/3.
- 1 405. AE. 1,59 g; 16,10 mm.
a. 337–361.
Găsită: Secț. princ., 1950; Inst. arh. inv. 300/32.
- 1 406–1 407.
– AE. Fragment.
a. 346–361.
– AE. 2,18 g; 16 mm.
a. 337–361.
Găsite: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/12, 11.
- 1 408. AE. Fragment.
a. 324–337.
Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 399/11.

Constantius II?

- 1 409. AE. 1,43 g; 18,30 mm.
Cohen, 45?; a. 346–361?
Găsită: Templu, 1951; Inst. arh. inv. 435/16.

Constans I (caes. 333, aug. 337–350)

Monetăria neprecizată

- 1 410. AE. 1,96 g; 18,60 mm.
a. 337–350.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/23.

1411. AE. 1,26 g; 17 mm.
a. 337–350.
Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/80.

Constantius Gallus (a. 351–354)

Monetăria neprecizată

1412. AE. 1,91 g; 16,6 mm.
Găsită: Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/12.

Iulian II (a. 361–363)

Constantinopol

1413. AE. 3,17 g; 21,70 mm.
Cohen, 150; LRBC, II, 2060, a. 361–363. CONSPA
Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 391/13.

Nicomedia

1414. AE. 6,52 g; 17,5 mm.
LRBC, II, 2318, a. 361–363.³⁷⁰ NIKA
Găsită: Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/13.

Iulian II?

1415. AE. 1,02 g; 16 mm.
a. 361–363?
Găsită: Poarta Mare, 1958; Inst. arh. inv. 883/6.

Valentinian I (a. 364–375)

Siscia

1416. AE. 2,36 g; 18,75 mm.
Cohen, 12; RIC, IX, 5a, a. 364–367; LRBC, II, 1275, a. 364–367.³⁷¹ VSIS
Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 391/22.
1417. AE. 2,30 g; 19 mm.
Cohen, 12; RIC, IX, 5a, a. 364–367; LRBC, II, 1271, a. 361–367.³⁷² VSIS
Găsită: 1921; Inst. arh. inv. 818/11.
1418. AE. 1,50 g; 17 mm.
Cohen, 37; RIC, IX, 15 a, a. 367–375; LRBC, II, p. 73, a. 367–375. $\frac{\overset{\cdot}{K} | P \text{ sau } Q}{?SISC?}$
Găsită: EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/128.
1419. AE. 1,75 g; 17,35 mm.
LRBC, II, 1370, a. 367–375. $\frac{\overset{\cdot}{K} Q}{ASISCR}$
Găsită: Terme, 1950; Inst. arh. inv. 337/13.³⁷³

³⁷⁰ Dar NIKA.

³⁷¹ Dar ASISC.

³⁷² Dar ASISC.

³⁷³ În Inv. Valentinian II,

Thessalonica

1 420. AE. 2,90 g; 18 mm.

Cohen, 21; RIC, IX, 17 (a), a. 364–367; LRBC, II, 1702, a. 364–367³⁷⁴. $\overline{\text{TESI}}$
Găsită: Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/129.

1 421. AE 1,95 g; 18 mm.

Cohen, 12; RIC, IX, 16a, a. 364–367; LRBC, II, 1715; a. 364–367³⁷⁵. $\overline{\text{TESI}}^*$
Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța³⁷⁶.*Constantinopol*

1 422. AE. 1,76 g; 18 mm.

Cohen, 12; RIC, IX, 16a, a. 364–367; LRBC, II, 2074, a. 364–365. $\overline{\text{CONSA}}$
Găsită: Economic, 1952; Inst. arh. inv. 356/8.*Cyzic*

1 423. AE 2,00 g; 19 mm.

Cohen, 21; RIC, IX, 10 (a), a. 364–367; LRBC, II, 2515, a. 364–367³⁷⁷. $\overline{\text{SMKB}}$
Găsită: Templu, 1968; Inst. arh. inv. 1701/130.

1 424. AE. 1,58 g; 17 mm.

Cohen, 37; RIC, IX, 11 (a), a. 364–367 sau 13a, a. 367–375; LRBC, II, 2519, a. 364–365 sau 2592, a. 367–
–375³⁷⁸. $\overline{\text{SMKI}}$
Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța³⁷⁹.*Monetăria neprecizată*

1 425. AE. 2,08 g; 18 mm.

Cohen, 12.
Găsită: Zid val III, (M. 5), 1953; Inst. arh. inv. 402/2.

1 426. AE. Fragment.

Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/30.

1 427. AE. 1,57 g; 17 mm.

Găsită: Domus, 1968; Inst. arh. inv. 1637/1.

Valens (a. 364–378)

Thessalonica

1 428. AE. 2,57 g; 17 mm.

Cohen, 47; RIC, IX, 18 (b), a. 364–367 sau 27b, a. 367–375; LRBC, II, 1707, a. 364–367. $\overline{\text{TESA}}$ ³⁸⁰.
Găsită: ER, 1965; Inst. arh. inv. 1408/43³⁸¹.³⁷⁴ Dar $\overline{\text{TESA}}$.³⁷⁵ Dar $\overline{\text{TESA}}^*$ ³⁷⁶ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV 1791.³⁷⁷ Dar $\overline{\text{SMKA}}$.³⁷⁸ Atît la nr. 2 519 cit și la 2 529, $\overline{\text{SMKA}}$.³⁷⁹ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, p 330,
nr. 22.³⁸⁰ Dar $\overline{\text{TESA}}$.³⁸¹ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, SCN, V, 1971, p. 110,
nr. 37.

Siscia

1 429. AE. 2,17 g; 17,25 mm.

Cohen, 11 var.; LRBC, II, 1287 var., a. 364—367³⁸². $\frac{\text{A}}{\text{ASISC}}$.

Găsită: Secț. princ. sau val III; Inst. arh. inv. 300/33.

Monetăria neprecizată

1 430. AE. 2,83 g; 18,7 mm.

Cohen, 11.

Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 391/23³⁸³.

1 431. AE. 2,15 g; 18 mm.

Cohen, 47.

Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/20.

1 432. AE. 1,97 g; 17 mm.

Cohen, 47.

Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 333/10.

*Procopius (a. 365—366)**Constantinopol*

1 433. AE. 2,50 g; 20 mm.

RIC, IX, 17a; $\overline{\text{CONS}}\text{B}$

Găsită: 1967 (passim); Inst. arh. inv. 1701/131.

*Gratian (a. 367—383)**Siscia*

1 434. AE. 1,52 g; 17 mm.

Cohen, 23; RIC, IX, 14 (c), a. 367—375. $\frac{\text{Q} | \text{K}}{\Delta\text{SISCR}}$.

Găsită: ER, 1970; Inst. arh. inv. 1701/132.

1 435. AE. 4,47 g; 20 mm.

RIC, IX, 26a, a. 378—383. $\overline{\text{ASISC}}$

Găsită: Z, 1964; Inst. arh. inv. 1701/133.

Thessalonica

1 436. AE. Fragment.

Găsită: EM, 1962; Inst. arh. inv. 1701/134.

1 437. AE. 2,25 g; 17 mm.

RIC, IX, 26c, 367—375. $\frac{\text{M} | \text{A}}{\text{TES}}$.

Găsită: 1964 (passim); Inst. arh. inv. 1701/135.

³⁸² Dar $\frac{\text{A}}{\text{ASISC}}$.

³⁸³ *Iliria*, I, p. 471.

Monetăria neprecizată

1 438. AE. 2,33 g; 17 mm.

Cohen, 23.

Găsită : Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/14.

Valentinian II (a. 375—392)

Constantinopol

439. AE. 2,42 g; 19 mm.

Cohen, 8; RIC, IX, 56 (b), a. 378—383; LRBC, II, 2122, a. 378—383. $\overline{\text{CONS}}$?

Găsită : Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/18.

Monetăria neprecizată

1 440. AE. 0,82 g; 14 mm.

Cohen, 30.

Găsită : Domus, 1967; Inst. arh. inv. 855/3.

1 441. AE. 0,65 g; 13 mm.

Cohen, 33?

Găsită : Templu, 1955; Inst. arh. inv. 566/7.

Theodosius I (a. 379—395)

Heraclea

1 442. AE. 5,80 g; 24 mm.

Cohen, 19; RIC, IX, 11 (c), a. 378—383; LRBC, II, 1954, a. 383. $\overline{\text{SMHA}}$

Găsită : Bastionul st. al Porții Mari, 1958; Inst. arh. inv. 1701/136.

Constantinopol

1 443. AE. 3,85 g; 22 mm.

Cohen, 54; RIC, IX, 83b, a. 383—388; LRBC, II, a. 383—392. $\overline{\text{CONSA}}$

Găsită : 1924; Inst. arh. inv. 818/12.

1 444. AE. 0,85 g; 14,05 mm.

Cohen, 30; RIC, IX, 86(b), a. 388—392; 90(b), a. 392—395; LRBC, II, 2184, a. 383—392, 2192, a. 393—395 $\overline{\text{CON}}$?Găsită : Secț. princ., 1950; Inst. arh. inv. 300/34³⁸⁴.*Monetăria neprecizată*

1 445. AE. 0,98 g; 12 mm.

a. 383—395.

Găsită : Central, 1969—1970; Muzeul Constanța³⁸⁵.

1 446. AE. 3,75 g; 23 mm.

Cohen, 19.

Găsită : 1914—1913; Inst. arh. inv. 847/82.

³⁸⁴ *Ibidem*.³⁸⁵ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 331, nr. 23.

- 1 447. AE. 3,12 g; 22 mm.
Cohen, 54;
Găsită: Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/24.
- 1 448. AE. 1,03 g; 13 mm.
Cohen, 68.
Găsită: Poarta Mare, 1958; Inst. arh. inv. 893/7.

Theodosius I ?

- 1 449. AE Fragment.
Găsită: EM, 1961; Inst. arh. inv. 1701/137.

Flacilla

- 1 450. AE. 0,79 g; 13 mm.
a. 379—386.
Găsită: Platou (passim) 1963; Inst. arh. inv. 1701/138.

Sec. IV

- 1 451—1 453.
— AE. 0,32 g; 13 mm.
— AE? 1,31 g; 16 mm.
— AE? 2,43 g; 23 mm.
Găsite: Central, 1969—1970; Muzeul Constanța ³⁸⁶.
- 1 454—1 462.
— AE. 1,15 g; 19,60 mm.
— AE. 1,74 g; 16,30 mm.
— AE. 1,34 g; 17,50 mm.
— AE. Fragment.
— AE. 1,78 g; 17,30 mm.
— AE. Fragment.
— AE. 1,31 g; 14,70 mm.
— AE. Fragment.
— AE. 0,70 g; 15 mm.
Găsite: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/26, 24, 25, 29, 28, 33, 34, 32, 31 ³⁸⁷.
- 1 463. AE. 1,80 g; 15 mm.
Găsită: Z, 1965; Inst. arh. inv. 1701/139.
- 1 464. AE. 2,07 g; 18 mm.
Găsită: Z, 1966; Inst. arh. inv. 1701/1-10.
- 1 465. AE. 4,60 g; 21,15 mm.
Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 391/24.
- 1 466—1 468.
— AE. 1,27 g; 14,50 mm.
— 2 AE. Fragmente.
Găsite: Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/17, 19—20.

³⁸⁶ *Ibidem*, nr. 59—61.

³⁸⁷ În inv., la nr. 24, Constantius II, iar la nr. 25, 26, Constantius II (?).

1 469—1 479.

- AE. 1,19;14,25 mm.
- AE. 1,87 g; 17 mm.
- AE. 0,72 g; 11,5 mm.
- AE. 1,16 g; 11 mm.
- AE. 1,93 g; 18 mm.
- AE. 1,93 g; 15 mm.
- 5AE. Fragmente.

Găsite : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/48, 49, 57, 56, 50, 78, 51—55.

1 480—1 491.

- AE. 3,56 g; 16 mm.
- AE. 1,59 g; 15 mm.
- AE. 1,69 g; 17 mm.
- 9 AE.

Găsite : 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/90, 93, 83, 87—89, 91, 92, 94, 84—86.

1 492—1 496.

- AE. 1,41 g; 16,60 mm.
- AE. 2,11 g; 18,15 mm.
- AE. 2,58 g; 17,60 mm.
- AE. 1,75 g; 14,80 mm.
- AE. 0,93 g; 14,80 mm.

Găsite : 1953 (passim); Inst. arh. inv. 355/11—15³⁸⁸.

1 497—1 498.

- AE. 1,59 g; 17,6 mm.
- AE. 2,04 g; 16 mm.

Găsite : Economic și Terme, 1950; Inst. arh. inv. 337/10, 12.

1 499—1 502.

- AE. 2,64 g; 17 mm.
- 3 AE. Fragmente.

Găsite : Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/15, 13, 16, 18.

1 503—1 504.

- 2 AE. Fragmente.

Găsite : Lingă valuri, 1919—1920; Inst. arh., inv. 501/9, 10.

1 505. AE. Fragment.

Găsită : Zid val III, 1954; Inst. arh. inv. 399/12.

1 506—1 511.

- AE. 2,43 g; 18 mm.
- AE. 2,86 g; 19 mm.
- AE. 2,43 g; 16 mm.
- AE. 2,81 g; 20 mm.
- 2 AE. Fragmente.

Găsite : Templu, 1956; Inst. arh. inv. 1057/20, 19, 22, 23, 18, 21.

1 512—1 516.

- AE. 1,89 g; 14 mm.
- 4 AE. Fragmente.

Găsite : Templu, 1960; Inst. arh. inv. 1272/28, 24—27.

1 517. AE. 1,49 g; 16 mm.

Găsită : Domus, 1960; Inst. arh. inv. 1271/5.

³⁸⁸ În inv. nr. 395, Constantin I.

- 1 518. AE. 6,20 g; 29 mm.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/28.
- 1 519—1 520.
— AE. 1,23 g; 17 mm.
— AE. 1,87 g; 18 mm.
Găsite: Domus, 1968; Inst. arh. inv. 1637/2,5.
- 1 521. AE. 0,82 g; 13 mm.
Găsită: ER, 1967; Inst. arh. inv. 1408/46 ³⁸⁹.
- 1 522—1 524.
— AE. 1,17 g; 15,20 mm.
— AE. 1,98 g; 18 mm.
— AE. Fragment.
Găsite: Valuri și Secț. princ., 1950; Inst. arh. inv. 300/35—37.
- 1 525—1 527.
— AE. 2,70 g; 21,40 mm.
— AE. 1,06 g; 17,18 mm.
— AE. Fragment.
Găsite: fără indicație; Inst. arh. inv. 333/8, 9, 15.
- 1 528—1 531.
— AE. Fragment.
— AE. 1,83 g; 14,60 mm.
— AE. 1,94 g; 16,75 mm.
— AE. 0,75 g; 12 mm.
Găsite: 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/22—24, 26.
- 1 532. AE. 0,70 g; 15 mm.
Găsită: Cetate, 1954; Inst. arh. inv. 438/2.
- 1 533. AE. Fragment.
Găsită: Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/24.
- 1 534. AE. 2,41 g; 19 mm.
Găsită: 1953—1953 (passim); Inst. arh. inv. 457/8.
- 1 535. AE. Fragment.
Găsită: Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/26.
- 1 536. AE. 1,42 g; 14 mm.
Găsită: Domus, 1956; Inst. arh. inv. 741/5.
- 1 537—1 539.
— AE. 2,87 g; 20 mm.
— AE. 1,90 g; 18 mm.
— AE. Fragment.
Găsite: 1924; Inst. arh. inv. 818/16, 15, 14.
- 1 540. AE. 1,95 g; 17 mm.
Găsită: Templu, 1957; Inst. arh. inv. 854/10.
- 1 541—1 542.
— AE. 1,85 g; 16 mm.
— AE. Fragment.
Găsite: Domus, 1957; Inst. arh. inv. 855/5,4.
- 1 543. AE. Fragment.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 863/17.

³⁸⁹ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 335, nr. 62.

1 544. AE. Fragment.

Găsită : Templu, 1958 ; Inst. arh. inv. 886/14.

1 545. AE. 1,01 g ; 13 mm.

Găsită : Poarta Mare, 1958 ; Inst. arh. inv. 893/8.

1 546. AE. 1,63 g ; 16,9 mm.

Găsită : 1953—1954 (passim) ; Inst. arh., inv. 899/11.

1 547—1 548.

— AE. 2,47 g ; 19 mm.

— AE. 3,91 g ; 19 mm.

Găsite : EM, 1956 ; Inst. arh. inv. 917/8, 9.

1 549—1 553.

— AE. 0,79 g ; 13,5 mm.

— AE. 1,97 g ; 15 mm.

— AE. 1,23 g ; 15 mm.

— AE. 2,57 g ; 15 mm.

— AE. 0,78 g ; 13 mm.

Găsite : 1914—1942 ; Inst. arh. inv. 997/25—29.

1 554—1 565.

— AE. 1,50 g ; 15 mm ; M. 18.

— AE. 2,50 g ; 17 mm.

— AE. 2,42 g ; 16 mm.

— AE. 1,90 g ; 18 mm.

— AE. 1,20 g ; 15 mm.

— AE. 1,51 g ; 17 mm.

— AE. 1,50 g ; 17 mm.

— AE. 1,80 g ; 16 mm.

— AE. 1,00 g ; 15 mm.

— AE. 3,00 g ; 16 mm (M. 10).

— AE. 2,10 g ; 15 mm.

— AE. 2,20 g ; 16 mm.

Găsite : EM, 1961—1964 ; Inst. arh. inv. 1701/141—152.

1 566—1 586.

21 AE. Fragmente.

Găsite : EM, 1961—1964 ; Inst. arh. inv. 1701/153—173.

1 587. AE. Fragment.

Găsită : 1965 (passim) ; Inst. arh. inv. 1701/174.

1 588. AE. 1,40 g ; 19 mm.

Găsită : Templu, 1966 ; Inst. arh. inv. 1701/175.

1 589. AE. Fragment.

Găsită : Domus, 1965 ; Inst. arh. inv. 1701/176.

1 590. AE. 1,70 g ; 15 mm.

Găsită : 1961 (passim) ; Inst. arh. inv. 1701/177.

1 591. AE. 1,00 g ; 16 mm.

Găsită : Templu, 1967 ; Inst. arh. inv. 1701/178.

1 592. AE. 2,15 g ; 16 mm.

Găsită : ER, 1968 ; Inst. arh. inv. 1701/179.

1 593—1 594.

— AE. 4,20 g ; 17 mm.

— AE. 1,91 g ; 16 mm.

Găsite : Domus, 1963 ; Inst. arh. inv. 1701/180, 181.

- 1 595. AE. 1,61 g; 16 mm
Găsită : Domus, 1958; Inst. arh. inv. 1701/182.
- 1 596. AE. 2,01 g; 18 mm.
Găsită : Templu, 1968; Inst. arh. inv. 1701/183.
- 1 597. AE. 4,02 g; 21 mm.
Găsită : ER, 1968; Inst. arh. inv. 1701/184.
- 1 598. AE. Fragment.
Găsită : Poarta Mare, 1963; Inst. arh. inv. 1701/185.

Sec. IV — V

- 1 599—1 603.
— AE? 0,42 g; 10 mm.
— AE? Fragment.
— AE? 1,08 g; 13 mm.
— AE? 1,16 g; 11 mm.
— AE? 2,12 g; 91 mm.
Găsite : Central, 1969—1970; Muzeul Constanța ³⁹⁰.
- 1 604—1 605.
— AE? 0,67 g; 10 mm.
— AE. 0,66 g; 0,90 mm.
Găsite : ER, 1967; Inst. arh. inv. 1408/48, 47 ³⁹¹.
- 1 606. AE. 2,23 g; 16,80 mm.
Găsită : Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/25.
- 1 607—1 609.
— AE. 1,84 g; 16,80 mm.
— AE. 1,16 g; 10 mm.
— AE. 0,97 g; 11,50 mm.
Găsite : Lingă valuri, 1919—1920; Inst. arh. inv. 501/11—13.
- 1 610—1 613.
— AE. Fragment.
— AE. 1,18 g; 14 mm.
— AE. 2,15 g; 18 mm.
— AE. 1,03 g; 14 mm.
Găsite : Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/19, 21, 20, 27.
- 1 614. AE. 1,48 g; 14 mm.
Găsită : 1951; Inst. arh. inv. 794/5.
- 1 615—1 617.
— 2 AE. Fragmente.
— AE. 0,84 g; 13 mm.
Găsite : 1924; Inst. arh. inv. 818/17—19.
- 1 618. AE. 0,83 g; 11,5 mm.
Găsită : Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/16.
- 1 619—1 621.
— AE. Fragment.
— AE. 2,74 g; 15 mm.
— AE. 1,39 g; 11 mm.
Găsite : 1914—1913; Inst. arh. inv. 847/95—97.

³⁹⁰ *Ibidem*, nr. 62—66.

³⁹¹ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, SCN, V, 1971, p. 110, nr. 41—42.

- 1 622. AE. 1,07 g; 12 mm.
Găsită : Poarta Mare, 1958; Inst. arh. inv. 893/9.
- 1 623. AE. 1,72 g; 15 mm.
Găsită : EM, 1956; Inst. arh. inv. 917/10.
- 1 624. AE. Fragment.
Găsită : Domus, 1958; Inst. arh. inv. 991/8.
- 1 625—1 628.
— AE. 1,19 g; 12 mm.
— AE. 0,95 g; 10 mm.
— AE. 1,46 g; 13,5 mm.
— AE. 0,67 g; 10,5 mm.
Găsite : Domus, 1960; Inst. arh. inv. 1271/3, 6—8.
- 1 629. AE. 1,03 g; 10 mm.
Găsită : Templu, 1960; Inst. arh. inv. 1272/29.
- 1 630. AE. 0,77 g; 12 mm.
Găsită : Inainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/32.
- 1 631. AE. 1,00 g; 14 mm.
Găsită : Domus, 1968; Inst. arh. inv. 1637/6.
- 1 632—1 635.
— AE. 1,93 g; 12 mm.
— AE. 1,31 g; 12 mm.
— AE. 1,86 g; 13 mm.
— AE. 0,35 g; 9 mm.
Găsite : Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/186—189.
- 1 636—1 641.
— AE. 1,13 g; 14 mm.
— AE. 0,38 g; 8 mm.
— AE. 0,51 g; 11 mm.
— AE. 0,51 g; 8 mm.
— AE. 1,05 g; 10 mm.
— AE. 0,57 g; 13 mm.
Găsite : Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/190—195.
- 1 642. AE. 1,60 g; 9 mm.
Găsită : Domus, 1965; Inst. arh. inv. 1701/196.
- 1 643. AE. 1,59 g; 12 mm.
Găsită : Templu, 1967; Inst. arh. inv. 1701/197.
- 1 644—1 648.
— AE. 1,38 g; 16 mm.
— AE. 0,88 g; 13 mm.
— AE. 1,40 g; 11 mm.
— AE. 0,90 g; 11 mm.
— AE. 1,89 g; 14 mm.
Găsite : EM, 1961—1964; Inst. arh. inv. 1701/198—202.

Arcadius (a. 383—408)

Nicomedia

- 1 649. AE. 6,50 g; 13 mm.
LRBC, II, 2377, a. 383. ^{SMNA}.
Găsită : Bastionul st. al Porții Mari; Inst. arh. inv. 1701/203.

Constantinopol

- 1 650. AE. 1,73 g; 18 mm.
LRBC, II, 2210, a. 396—408 (402—408). *CONSA*.
Găsită: Central, 1969—1970; Muzeul Constanța ³⁹².

Monetăria neprecizată

- 1 651. AE. 0,73 g; 11 mm.
a. 383—395.
Găsită: Central, 1969—1970; Muzeul Constanța ³⁹³.
- 1 652. AE. 4,43 g; 22 mm.
Găsită: Domus, 1960; Inst. arh. inv. 1271/9.
- 1 653. AE. 1,96 g; 16,5 mm.
Găsită: I.ingă valuri, 1919—1920; Inst. arh. inv. 501/8.
- 1 654. AF. 2,47 g; 16 mm.
Găsită: Bazilica creștină sud cetate; 1958; Inst. arh. inv. 881/2.
- 1 655. AE. 0,60 g; 12,5 mm.
Găsită: Domus, 1958; Inst. arh. inv. 991/4.
- 1 656. AE. 1,23 g; 24 mm.
Găsită: Templu, 1956; Inst. arh. inv. 1057/24.
- 1 657. AE. 0,95 g; 12 mm.
Găsită: Domus, 1958; Inst. arh. inv. 991/5.

Eudoxia*Constantinopol*

- 1 658. AE. 2,25 g; 17,8.
LRBC, II, 2213, a. 400. *CONSA*
Găsită: Domus, 1958; Inst. arh. inv. 991/7.

Valentinian II, Theodosius I, Arcadius sau Honorius

- 1 659. AE. 1,06 g; 10 mm.
a. 383—395.
Găsită: Central, 1969—1970; Muzeul Constanța ³⁹⁴.

Honorius (a. 393—423)*Heraclea*

- 1 660. AF. 1,47 g; 18 mm.
Cohen, 54; LRBC, II, 1993, a. 395—402. *SMHA*
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/35.
- 1 661. AE. 1,10 g; 15 mm.
a. 395—408 (402—408).
Găsită: Central, 1969—1970; Muzeul Constanța ³⁹⁵.

³⁹² Idem, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 331, nr. 26.

³⁹³ *Ibidem*, nr. 24.

³⁹⁴ *Ibidem*, nr. 25.

³⁹⁵ *Ibidem*, nr. 27.

Honorius ?

1 662. AE. 2,07 g; 17,25 mm.

Cohen, 56 ?

Găsită : Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/68.

Honorius sau Theodosius II

1 663. AE ? 1,08 g; 11 mm.

a. 410—423.

Găsită : Central, 1969—1970; Muzeul Constanța ³⁹⁶.

Theodosius II (a. 402—450)*Nicomedia*

1 664. AE. 0,61 g; 13 mm.

LRBC, II, 2604, a. 425—450.

Găsită : Domus, 1958; Inst. arh. inv. 991/6.

Monetăria neprecizată

1 665. AE. 1,05 g; 10 mm.

LRBC, II, 2244, a. 425—450.

Găsită : Central, 1969—1970; Muzeul Constanța ³⁹⁷.

1 666. AE ? 0,20 g; 6,50 mm.

a. 425—450 ?

Găsită : Central, 1969—1970; Muzeul Constanța ³⁹⁸.

Placidia*Roma*

1 667. AE ? 0,77 g; 11 mm.

LRBC, II, 854, a. 425—450.

Găsită : Central, 1969—1970; Muzeul Constanța ³⁹⁹.

Marcian (a. 450—457)*Thessalonica*

1 668—1 669.

— AE ? 0,42 g; 8 mm.

LRBC, II, 1880, a. 450—457.

— AE. 0,86 g; 10 mm.

Găsite : Central, 1969—1970; Muzeul Constanța ⁴⁰⁰.

1 670. AE. 1,60 g; 11,30 mm.

Găsită : 1914—1915; Inst. arh. inv. 338/27. ⁴⁰¹.

³⁹⁶ *Ibidem*, nr. 28 (p. 332).

³⁹⁷ *Ibidem*, nr. 30.

³⁹⁸ *Ibidem*, nr. 31.

³⁹⁹ *Ibidem*, nr. 29.

⁴⁰⁰ *Ibidem*, nr. 32, 33.

⁴⁰¹ *Ibidem*, p. 325, n. 32 (identificare Gh. Poenaru Bordea; in Inv. romană tirzie).

Sec. V

- 1 671—1 673.
 — AE? 1.20 g; 10 mm.
 — AE? 0.39 g; 9 mm.
 — AE? 0.80 g; 10 mm.
 Găsite: Central, 1969—1970; Muzeul Constanța ⁴⁰².
- 1 674—1 675.
 — AE. 0,71 g; 10 mm.
 — AE. 1,01 g; 10 mm.
 Găsite: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/23, 24.
- 1 676—1 677.
 — AE. 1,19 g; 13,3 mm.
 — AE. 0,98 g; 11 mm.
 Găsite: 1953—1954 (passim); Inst. arh. inv. 457/9, 10.
- 1 678. AE. 1.14 g; 19.5 mm.
 Găsită: 1914—1942; Inst. arh. inv. 997/30.
- 1 679. AE. 1,39 g; 10 mm.
 Găsită: Domus, 1958; Inst. arh. inv. 1701/204.
- 1 680—1 681.
 — AE. 0,92 g; 11 mm.
 — AE. 0,43 g; 9 mm.
 Găsite: EM, 1961—1964; Inst. arh. inv. 1701/205, 206.
- 1 682. AE. 1,04 g; 14 mm.
 Găsită: Terme, 1964; Inst. arh. inv. 1701/207.
- 1 683. AE. Fragment.
 Găsită: Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/208.
- 1 684. AE. 0,41 g; 12 mm.
 Găsită: Templu, 1966; Inst. arh. inv. 1701/209.

Sec. V — VI

- 1 685. AE. 2,12 g; 13 mm.
 Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/52.
- 1 686. AE. 0,41 g; 8 mm.
 Găsită: Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/25.

MONEDELE BIZANTINE

Anastasius I (a. 491—518)

Constantinopol

M

- 1 687. AE. 7,17 g; 24 mm.
 Wroth, I, 41; DOW, I, 16.
 Găsită: Z, 1963; Inst. arh. inv. 402/59. ⁴⁰³.

⁴⁰² *Ibidem*, p. 332, nr. 67—69.

⁴⁰³ În inv. Wroth, 17 t.g.

- 1 688. AE. 14,07 g; 36 mm.
Wroth, I, 18; DOW, I, 23a; A.
Găsită: Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/21.
- 1 689. AE. 17,38 g; 35 mm.
Wroth, I, 18; DOW, I, 23a; A.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/36.
- 1 690. AE. 17,82 g; 32 mm.
Wroth, I, 20; DOW, I, 23b; B.
Găsită: Străzi 1952–1953; Inst. arh. inv. 358/12.
- 1 691. AE. 17,03 g; 35 mm.
Wroth, I, 20; DOW, I, 23b; B.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/37.
- 1 692. AE. 15,80 g; 34 mm.
Wroth, I, 20; DOW, I, 23b; B.
Găsită: Bastionul F-Valul 1, 1965; Inst. arh. inv. 1701/210.

K

- 1 693. AE. 8,83 g; 32 mm.
Wroth, I, 32; DOW, I, 24a; A.
Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/98.
- 1 694. AE. 7,88 g; 24 mm.
Wroth, I, 30; DOW, I, 24b; B.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/26.
- 1 695. AE. 7,14 g; 32 mm.
Wroth, I, 32; DOW, I, 24 g; E.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/21.
- 1 696. AE. 7,85 g; 26 mm.
Wroth, I, 33; DOW, I, 24 g; E.
Găsită: Domus, 1958; Inst. arh. inv. 991/9.

Monetăria neprecizată

M

- 1 697. AE. 16,81 g; 33 mm.
Wroth, I, 17, t.g.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/25.

K

- 1 698. AE. 7,84 g; 25 mm.
Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/60.
- 1 699–1 700.
– AE. 6,85 g; 27 mm.
– AE. Fragment.
Găsite: Domus, 1965; Inst. arh. inv. 1701/211, 212.

Anastasius I?

Constantinopol

M

- 1 701. AE. 11,42 g; 31 mm.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/20.
- 1 702. AE. 9,36 g; 37 mm.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/38.

K

- 1 703. AE. 6,43 g; 24 mm.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/41.
- 1 704. AE. 7,67 g; 23 mm.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/27.

Monetăria neprecizată

M

- 1 705. AE. 10,27 g; 30 mm.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/39.
- 1 706—1 707.
— AE. 14,95 g; 29 mm.
— AE. 11,95 g; 21 mm.
Găsite: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/28, 29.

Iustin I (a. 518—527)

Constantinopol

M

- 1 708. AE. 16,32 g; 33 mm.
Wroth, I, 20; DOW, I, 8; A.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/39⁴⁰⁴.
- 1 709. AE. 11,47 g; 30 mm.
Wroth, I, 32 t.g.; DOW, I, 8.
Găsită: Domus, 1951; Inst. arh. inv. 301/2⁴⁰⁵.
- 1 710. AE. 15,75 g; 31 mm.
Wroth, I, 21 t.g.; DOW, I, 8.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/43.
- 1 711. AE. 13,46 g; 32 mm.
Wroth, I, 22; DOW, I, 8,c;.
Găsită: 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/100.

⁴⁰⁴ În inv., Wroth, 28 t.g.⁴⁰⁵ În inv., Wroth, 14 t.g.

- 1 712. AE. 16,79 g; 32 mm.
Wroth, I, 27; DOW, I, 8c; €.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/42.
- 1 713. AE. 11,63 g; 32 mm.
Wroth, I, 29–32; DOW, I, 9.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/22.
- 1 714. AE. 14,10 g; 31 mm.
Wroth, I, 29–32; DOW, I, 9.
Găsită: Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/17.
- 1 715. AE. 16,33 g; 30 mm.
Wroth, I, 29–32; DOW, I, 9.
Găsită: Templu? 1950–1951; Inst. arh. inv. 328/4⁴⁰⁶.
- 1 716. AE. 6,73 g; 30 mm.
Wroth, I, 29; DOW, I, 9a; A.
Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/99.
- 1 717. AE. 11,29 g; 32 mm.
Wroth, —; DOW, I, 11; B.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/40⁴⁰⁷.

K

- 1 718. AE. 5,84 g; 31 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, 14d; Δ.
Găsită: 1950 (passim); Inst. arh. inv. 786/4.
- 1 719. AE. 7,35 g; 25,6 mm.
Wroth, I—; DOW, I, 14d; Δ.
Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța⁴⁰⁸.
- 1 720. AE. 7,27 g; 28 mm.
Wroth, I, 35; DOW, I, (14c); €.
Găsită: 1950 (passim); Inst. arh. inv. 786/5.
- 1 721. AE. 4,21 g; 25,6 mm.
Wroth, I, 35; DOW, I, (14c); €.
Găsită: Poarta Marc, 1958; Inst. arh. inv. 893/10.

I

- 1 722. AE. 4,12 g; 25 mm.
Wroth, I, 37; DOW, I, 17.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/23.

Nicomedia

K

- 1 723. AE. 4,42 g; 24 mm.
Wroth, I, 60; DOW, I, 34.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/24.

⁴⁰⁶ În inv., Wroth, 20.

⁴⁰⁷ În inv., Anastasius, Wroth, 37.

⁴⁰⁸ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 332, nr. 4.

- 1 721. AE. 5,54 g; 25 mm.
Wroth, I. —; Dow, I, 34 a; A.
Găsită: ER, 1967; Inst. arh. inv. 1408/49⁴⁰⁹.

lustin I?

M

- 1 725. AE. 8,30 g; 29 mm.
Găsită: Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/18.

Justinian I (a. 527—565)

Constantinopol

M

- 1 726. AE. 17,42 g; 31 mm.
Wroth, I, 28; DOW, I, 28a; A; a. 527—538.
Găsită: Poarta Mare, 1959; Inst. arh. inv. 1701/213.
- 1 727. AE. 16,07 g; 28 mm.
Wroth, I, 28—32; DOW, I, 28; a. 527—538.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/5.
- 1 728. AE. 11,38 g; 29 mm.
Wroth, I, 28—32; DOW, I, 28; a. 527—538.
Găsită: 1914—1953; Inst. arh. inv. 847/102⁴¹⁰.
- 1 729. AE. 15,30 g; 30 mm.
Wroth, I, 28—32; DOW, I, 28; a. 527—538.
Găsită: Poarta Mare, 1959; Inst. arh. inv. 948/3.
- 1 730. AE. 15,69 g; 30 mm.
Wroth, I, 28; DOW, I, 28a; A; a. 527—538.
Găsită: ER, 1967; Inst. arh. inv. 1408/51⁴¹¹.
- 1 731. AE. 15,29 g; 30 mm.
Wroth, I, 28; DOW, I, 28a; A; a. 527—538.
Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 333/12.
- 1 732. AE. 15,65 g; 30 mm.
Wroth, I, 28; DOW, I, 28a; a. 527—538.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/30.
- 1 733. AE. 15,23 g; 32 mm.
Wroth, I, 28; DOW, I, 28a; A; a. 527—538.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/26.
- 1 734. AE. 14,22 g; 32 mm.
Wroth, I, 29; DOW, I, 28b; B; a. 527—538.
Găsită: Central, 1969—1970; Muzeul Constanța⁴¹².
- 1 735. AE. 14,72 g; 35 mm.
Wroth, I, 29; DOW, I, 28b; B; a. 527—538.
Găsită: ER, 1967; Inst. arh. inv. 1408/50⁴¹³.

⁴⁰⁹ Idem, *op. cit.*, SCN, V, 1971, p. 110, nr. 43.

⁴¹⁰ În inv., Wroth, 38.

⁴¹¹ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, SCN, V, 1971, p. 40,

nr. 44.

⁴¹² Idem, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 332, nr. 35.

⁴¹³ Idem, *op. cit.*, SCN, V, 1971, p. 110, nr. 45.

- 1 736. AE. 17,32 g; 29 mm.
Wroth, I, 30; DOW, I, 28 c; Γ; a. 527–538.
Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța⁴¹⁴.
- 1 737. AE. 16,47 g; 31 mm.
Wroth, I, 30; DOW, I, 28 c; Γ; a. 527–538.
Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 527–538.
- 1 738. AE. 14,16 g; 30,5 mm.
Wroth, I, 30; DOW, I, 28 c; Γ; a. 527–538.
Găsită: Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/19.
- 1 739. AE. 16,48 g; 32 mm.
Wroth, I, 32; DOW, I, 28d; Δ; a. 527–538.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/40.
- 1 740. AE. 16,29 g; 30 mm.
Wroth, I, 38; DOW, I, 29a; €; a. 527–538.
Găsită: Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/25.
- 1 741. AE. 15,30 g; 32 mm.
a. 527–538.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/36.
- 1 742. AE. 15,94 g; 32 mm.
a. 527–538.
Găsită: Z2, 1958; Inst. arh. inv. 992/95.
- 1 743. AE. 12,21 g; 32 mm.
Wroth, I, 40; f; DOW, I, 37b; B; a. 538–539.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/52.
- 1 744. AE. 9,11 g; 31 mm.
Wroth, I, 39 t.g.; DOW, I, 37–61; €; a. 538–563.
Găsită: Domus, 1951; Inst. arh. inv. 301/13.
- 1 745. AE. 16,47 g; 32 mm.
Wroth, I, 39; t.g.; DOW, I, 37–61; a. 538–563.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/35.
- 1 746. AE. 8,45 g; 35 mm.
Wroth, 39 t.g.; DOW, I, 37–61; Δ; a. 538–563.
Găsită: Domus, 1960; Inst. arh. inv. 1271/10.
- 1 747. AE. 19,55 g; 38 mm.
Wroth, I, 53; DOW, I, 39c; Γ; a. 540–541.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/48.
- 1 748. AE. 22,15 g; 41 mm.
Wroth, I, 55; DOW, I, 39 e; €; a. 540–541.
Găsită: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/61.
- 1 749. AE. 20,85 g; 42 mm.
Wroth, I, 55; DOW, I, 39c; €; a. 540–541.
Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța⁴¹⁵.
- 1 750. AE. 12,12 g; 38 mm.
Wroth, I, 56 f; DOW, I, 40a; A; a. 541–542.
Găsită: Domus, 1951; Inst. arh. inv. 301/4.
- 1 751. AE. 19,30 g; 39 mm.
Wroth, I, 58; DOW, I, 40b; B; a. 541–542.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/49.

⁴¹⁴ Idem, *op. cit.*, Pontica, IV, 1179 p. 322, nr. 36.⁴¹⁵ *Ibidem*, nr. 38.

- 1 752. AE. 19,56 g; 39 mm.
Wroth, 58; DOW, I, 40 b; B; a. 541—542.
Găsită: Domus, 1958; Inst. arh. inv. 991/10.
- 1 753. AE. 20,10 g; 37 mm.
Wroth, 131; DOW, I, 41 c; Γ; a. 542—543.
Găsită: Cetate, 1954; Inst. arh. inv. 438/3.
- 1 751. AE. 19,05 g; 35 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, 42e; Δ; a. 543—544.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/32⁴¹⁶.
- 1 755. AE. 21,93 g; 37 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, 42e; €; a. 543—544.
Găsită: Central, 1969—1970; Muzeul Constanța⁴¹⁷.
- 1 756. AE. 19,55 g; 35 mm.
Wroth, 71f; DOW, I, 42d; Δ; a. 543—544.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/41.
- 1 757. AE. 12,06 g; 30 mm.
Wroth, I, DOW, I, 46d; Δ; a. 547—548.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/39.
- 1 758. AE. 16,79 g; 33 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, 47b; B; a. 548—549.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/51.
- 1 759. AE. 16,31 g; 34 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, —; €; a. 549—550⁴¹⁸.
Găsită: 1957 (passim); Inst. arh. inv. 899/12⁴¹⁹.
- 1 760. AE. 16,62 g; 31 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, —; B; a. 557—558⁴²⁰.
Găsită: Templu?, 1950—1951; Inst. arh. inv. 328/5.
- 1 761. AE. 15,94 g; 33 mm.
Wroth, I, 99--100; DOW, I, 60; a. 562--563.
Găsită: Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/12.

K

- 1 762. AE. 7,59 g; 26 mm.
Wroth, 102; DOW, I, 33a; A; a. 527—538.
Găsită: 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/104.
- 1 763. AE. 8,30 g; 23,60 mm.
Wroth, 102; DOW, I, 33a; A; a. 527—538.
Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 391/25.
- 1 764. AE. 7,64 g; 25 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, —; B; a. 527—538.
Găsită: Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/20⁴²¹.
- 1 765. AE. 7,91 g; 25 mm.
Wroth, I, 103; DOW, I, 33c; Δ; a. 527—538.
Găsită: Economic, 1950; Inst. arh. inv. 337/15.

⁴¹⁶ În inv., Wroth, 75?

⁴¹⁷ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 333, nr. 39.

⁴¹⁸ Tipul este cunoscut și la Wroth, I, 39 t.g., și la DOW, I, 37, dar nu pentru a. 549—550.

⁴¹⁹ În inv., Wroth, 92.

⁴²⁰ Wroth, 95, 96 dar nu off. B, ca și la DOW, I, 55.

⁴²¹ Wroth, I, 102—104, dar nu off. B, ca și la DOW, I, 33.

- 1 766. AE. 10,74 g; 33 mm.
Wroth, I, 109; DOW, I, 62d; €; a. 538–539.
Găsită: Domus, 1957; Inst. arh. inv. 855/6.
- 1 767. AE. 11,45 g; 29 mm.
Wroth, I, 110; DOW, I, 63; a. 539–540.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/33⁴²².
- 1 768. AE. 9,51 g; 31,3 mm.
Wroth, I, –; DOW, I, 63c; Γ; a. 539–540.
Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 997/32⁴²³.
- 1 769. AE. 9,72 g; 25 mm.
Wroth, I, –; DOW, I, 67a; A; a. 543–544.
Găsită: Z2, 1968; Inst. arh. inv. 1701/214.
- 1 770. AE. 7,81 g; 27 mm.
Wroth, 107; DOW, I, 70; a. 547–548.
Găsită: Economic, 1950; Inst. arh. inv. 337/17.

I

- 1 771. AE. 2,92 g; 20 mm.
Wroth, I, 120; DOW, I, 34; a. 527–538.
Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța⁴²⁴.
- 1 772. AE. 2,45 g; 19 mm.
după a. 538.
Găsită: Z 2, (în mormânt), 1965; Inst. arh. inv. 1701/215.
- 1 773. AE. 3,87 g; 15 mm.
Wroth, I, –; DOW, I, 83; a. 548–549.
Găsită: Secț. mare, 1950; Inst. arh. inv. 788/4.
- 1 774. AE. 4,23 g; 16 mm.
Wroth, I, –; DOW, I, 85, var.⁴²⁵; a. 550–551.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/7.
- 1 775. AE. 1,25 g; 15 mm.
Wroth, I, –; DOW, I, 90; a. 558–559.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/44.
- 1 776. AE. 3,91 g; 16 mm.
Wroth, I, –; DOW, I, 93; A; a. 561–562.
Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța⁴²⁶.

E

- 1 777. AE. 1,90 g; 14 mm.
Wroth, I, –; DOW, I, 97f; a. 543–565.
Găsită: Movila XXVIII; Inst. arh. inv. 1701/216.

⁴²² Denumirea exactă a sect. în inv. 563; vest zid p. 332, nr. 38.
val III, VIII A.

⁴²³ În inv., Wroth, 107, t.g.

⁴²⁵ Var. în dispunerea cifrelor anului.

⁴²⁴ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 333, nr. 40.

⁴²⁶ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 333, nr. 40.

*Nicomedia***M**

- 1 778. AE. 17,47 g; 42 mm.
Wroth, I, 190f; DOW, I, 117a; A; a. 539–540.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/47.
- 1 779. AE. 24,33 g; 42 mm.
Wroth, I, 195 f; DOW, I, 120a; a. 541–542.
Găsită: 1949–1955 (passim); Inst. arh. inv. 793/7.
- 1 780. AE. 18,82 g; 37 mm.
Wroth, 207; DOW, I, 126; A; 546–547.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/45.
- 1 781. AE. 16,28 g; 34 mm.
Wroth, I, 215; DOW, I, 135 a; A; a. 555–556.
Găsită: Lingă valuri, 1919–1920; Inst. arh. inv. 501/14.

K

- 1 782. AE. 3,61 g; 16 mm.
Wroth, I, 223; DOW, I, 149; a. 522–553.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/36.

I

- 1 783. AE. 4,20 g; 17 mm.
Wroth, I, 228; DOW, I, 156; a. 556–557.
Găsită: EM, 1956; Inst. arh. inv. 917/12.
- 1 784. AE. 3,21 g; 16,25 mm.
Wroth, I, 232; DOW, I, 161; a. 563–564.
Găsită: Strada Domus-Terme, 1952–1953; Inst. arh. inv. 358/9.

*Cyzic***M**

- 1 785. AE. 18,22 g; 37 mm.
Wroth, I, 245; DOW, I, 170b; B; a. 544–545.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/47.
- 1 786. AE. 21,61 g; 38 mm.
Wroth, 247; DOW, I, 172a; A; a. 546–547.
Găsită: Strada Domus-Terme, 1952–1953; Inst. arh. inv. 358/8.
- 1 787. AE. 11,06 g; 46,5 mm.
Wroth, I, –; DOW, I, 177a; A; a. 551–552.
Găsită înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/45.

*Thessalonica***K**

- 1 788. AE. 5,17 g; 23 mm.
Wroth, I, – ; DOW, I, – ; a. 561–562.⁴²⁷.
Găsită : Poarta Mare, 1958 ; Inst. arh. inv. 893/12.

*Antiochia***M**

- 1 789. AE. 13,81 g; 35 mm.
Wroth, I, – ; DOW, I, 202b; B; a. 527–538.
Găsită : înainte de 1944 ; Inst. arh. inv. 1289/50.
- 1 790. AE. 13,36 g; 31 mm.
Wroth, I, 266–269 ; DOW, I, 212 ; a. 537–539.
Găsită : fără indicație ; Inst. arh. inv. 391/26.
- 1 791. AE. 19,70 g; 37 mm.
Wroth, I, 291 ; DOW, I, 217a ; A ; a. 546–547.
Găsită : Templu, 1960 ; Inst. arh. inv. 1272/30.
- 1 792. AE. 17,71 g; 35 mm.
Wroth, I, 306 ; DOW, I, 227b ; Γ ; a. 557–558.
Găsită : Cetate, 1953 ; Inst. arh. inv. 437/43.

K

- 1 793. AE. 7,83 g; 35 mm.
Wroth, I, 318 ; DOW, 241 ; a. 550–551.
Găsită : Cetate, 1953 ; Inst. arh. inv. 437/46.
- 1 794. AE. 6,84 g; 29 mm.
Wroth, I, – ; DOW, I, 250 ; a. 564–565.
Găsită : Zid val III, 1955 ; Inst. arh. inv. 563/53.

*Carthago***K**

- 1 795. AE. 3,80 g; 32 mm.
Wroth, I, 380 ; DOW, I, 295 ; a. 539–540.
Găsită : înainte de 1944 ; Inst. arh. inv. 1289/46.

I

- 1 796. AE. 3,83 g; 17 mm.
Wroth, I, 390 ; DOW, I, 298 ; a. 540–541.
Găsită : 1924 ; Inst. arh. inv. 818/27.

⁴²⁷ Wroth, I, 160–162, și DOW, I, 103–106, dar nu pentru a. XXXV.

*Monetăria neprecizată***M**

- 1 797. AE. 15,24 g; 33 mm.
a. 527—538.
Găsită : EM, 1956; Inst. arh. inv. 917/11⁴²⁸.
- 1 798. AE. 16,36 g; 23 mm.
a. 527—538.
Găsită : 1949—1955; Inst. arh. inv. 793/5.
- 1 799. AE. 13,79 g; 29 mm.
a. 527—538.
Găsită : Poarta Mare, 1958; Inst. arh. inv. 893/11⁴²⁹.
- 1 800. AE. 12,12 g; 38 mm.
a. 541—542.
Găsită : Domus, 1951; Inst. arh. inv. 301/4.
- 1 801. AE. Fragment.
după a. 538.
Găsită : 1924; Inst. arh. inv. 818/42.
- 1 802. AE. 12,19 g; 28 mm.
Găsită : 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/111.
- 1 803. AE. 12,61 g; 30 mm.
Găsită : fără indicație; Inst. arh. inv. 333/11.
- 1 804. AE. Fragment.
Găsită : Zid val III, 1952; Inst. arh. inv. 439/26.

K

- 1 805. AE. Fragment.
Găsită : Domus, 1956; Inst. arh. inv. 741/6.

I

- 1 806. AE. 3,72 g; 17 mm.
a. 541—542.
Găsită : Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/40.
- 1 807. AE. 3,71 g; 17 mm.
a. 546—547.
Găsită : 1951; Inst. arh. inv. 794/6.
- 1 808. AE. 1,71 g; 14 mm.
a. 561—562.
Găsită : Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/38.

⁴²⁸ În inv., Wroth, 38.⁴²⁹ În inv., Wroth, I, 265.

Iustinian I ?

M

- 1 809. AE. 10,9 g; 26 mm.
Găsită: Domus, 1958; Inst. arh. inv. 1701/217.
- 1 810. AE. 12,40 g; 32 mm.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/3.
- 1 811. AE. 13,09 g; 32 mm.
a. 527–538 ?
Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/10.
- 1 812–1 813.
– AE. 12,43 g; 29 mm.
– AE. 6,06 g; 29 mm.
Găsite: Templu, 1956; Inst. arh. inv. 1057/25, 26.
- 1 814. AE. 13,91 g; 35 mm.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/47.

K

- 1 815. AE. 6,02 g; 26 mm.
a. 527–538 ?
Găsită: 1914–1915; Inst. arh. inv. 338/29.

Iustin II (a. 565–578)

Constantinopol

M

- 1 816. AE. 13,07 g; 30 mm.
Wroth, I, 33; DOW, I, 23 c; Γ; a. 566–567.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/30.
- 1 817. AE. 14,84 g; 28 mm.
Wroth, I, 34; DOW, I, 23 d; Δ; a. 566–567.
Găsită: Z2, 1957; Inst. arh. inv. 839/47.
- 1 818. AE. 11,84 g; 32 mm.
Wroth, I, 36; DOW, I, 24a; A; a. 567–568.
Găsită: Domus, 1957; Inst. arh. inv. 855/7.
- 1 819. AE. 11,66 g; 29 mm.
Wroth, –; DOW, I, 25a; A; a. 568–569.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/50.
- 1 820. AE. 12 g; 30 mm.
Wrot, I, 38; DOW, I, 25b; B; a. 568–569.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/48.
- 1 821. AE. 11,75 g; 30 mm.
Wroth, I, 38; DOW, I, 25b; B; a. 568–569.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/31.

- 1 822. AE. 14,84 g; 30 mm.
Wroth, I, 40; DOW, I, 25d; A; a. 568–569.
Găsită: Cetate, 1954; Inst. arh. inv. 438/5.
- 1 823. AE. 12,05 g; 29,8 mm.
Wroth, I, 41; DOW, I, 26a; B; a. 569–570.
Găsită: Bazilica creștină sud-est, 1958; Inst. arh. inv. 881/3.
- 1 824. AE. 13,02 g; 30 mm.
Wroth, I, 41; DOW, I, 26 a; B; a. 569–570.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 102/62.
- 1 825. AE. 11,58 g; 29 mm.
Wroth, I, 41; DOW, I, 26a; B; a. 569–570.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/56.
- 1 826. AE. 12,99 g; 28 mm.
Wroth, I, 42; DOW, I, 26b; Γ; a. 569–570.
Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 333/15.
- 1 827. AE. 14, 82 g; 31 mm.
Wroth, I, 44; DOW, I, 26c; Δ; a. 569–570.
Găsită: 1953 (passim); Inst. arh. inv. 355/18.
- 1 828. AE. 9,92 g; 28 mm.
Wroth, I, 45; DOW, I, 26d; €; a. 569–570.
Găsită Zid val III, 1959; Inst. arh. inv. 563/41.
- 1 829. AE. 15,12 g; 29,50 mm.
Wroth, I, 46; DOW, I, 27c; €; a. 569–570.
Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 391/27.
- 1 830. AE. 14 g; 30 mm.
Wroth, I, 50; DOW, I, 28b; B; a. 570–571.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/32.
- 1 831. AE 14,49 g; 30 mm.
Wroth, i, 52; DOW, I, 29c; Γ; a. 570–571.
Găsită: Cetate, 1954; Inst. arh. inv. 438/4.
- 1 832. AE. 13,21 g; 31 mm.
Wroth, I, 60; DOW, I, 33c; €; a. 571–572.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/49.
- 1 833. AE. 12,22 g; 19,50 mm.
Wroth, I, 62; DOW, I, 34 e €; a. 572–573.
Găsită: Domus, 1956; Inst. arh. inv. 741/7.
- 1 834. AE. 13,68 g; 39 mm.
Wroth, I, 63; DOW, I, 36 a; A; a. 573–574.
Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/105.
- 1 835. AE. 12,52 g; 31 mm.
Wroth, I, 67f; DOW, I, 36d; Δ; a. 573–574.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/42.
- 1 836. AE. 10,07 g; 29 mm.
Wroth, I, –; DOW, I, 38 c; Γ; a. 574–575.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/60.
- 1 837. AE. 13,21 g; 30 mm.
Wroth, I, 75 f; DOW, I, 39 c; €; a. 574–575.
Găsită: Lingă valuri, 1919–1920; Inst. arh. inv. 501/15.
- 1 838. AE. 13,02 g; 30 mm.
Wroth, I, 77; DOW, I, 40a; A; a. 575–576.
Găsită: Cetate, 1954; Inst. arh. inv. 438/6.

- 1 839. AE. 12,93 g; 29 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, 40c; Γ; a. 575—576.
Găsită: Zid val III, 1951; Inst. arh. inv. 297/18.
- 1 840. AE. 11,02 g; 28 mm.
Wroth, I, 80; DOW, I, 42 a; A; a. 576—576
Găsită: ER, 1967; Inst. arh. inv. 1408/52⁴³⁰.
- 1 841. AE. 12,32 g; 30 mm.
Wroth, I, 80; DOW, I, 42 a, A; a. 576—577.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/58.
- 1 842. AE. 12,46 g; 32 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, 43; A; a. 577—578.
Găsită: 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/106.

K

- 1 843. AE. 5,80 g; 22 mm.
Wroth, I, 85; DOW, I, 46; B; a. 567—568,
Găsită: 1950 (passim); Inst. arh. inv. 786/7.
- 1 844. AE. 5,77 g; 22 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, 48; a. 569—570.
Găsită: Central, 1969—1970; Muzeul Constanța⁴³¹.
- 1 845. AE. 2,89 g; 22,30 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, 49b; B; a. 570—571.
Găsită: Economic, 1950; Inst. arh. inv. 337/19.
- 1 846. AE. 7,17 g; 24 mm.
Wroth, I, 89; DOW, I, 49 c; Δ; a. 570—571.
Găsită: Domus, 1956; Inst. arh. inv. 741/8.
- 1 847. AE. 6,40 g; 25 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, 51a; A; a. 571—572.
Găsită: Domus, 1951; Inst. arh. inv. 301/6.
- 1 848. AE. 4,36 g; 21 mm.
Wroth, 96; DOW, I, 56c; Δ; a. 574—575.
Găsită: Domus, 1960; Inst. arh. inv. 1271/11.

Є

- 1 849. AE. 1,90 g; 14 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, 60a; A; a. 565—578.
Găsită: Movila, XXVIII; Inst. arh. inv. 1701/218.
- 1 850. AE. 1,37 g; 16,30 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, 60b; B; a. 565—578.
Găsită: Economic, 1950; Inst. arh. inv. 337/18⁴³².

Thessalonica

K

- 1 851. AE. 5,21 g; 27 mm.
Wroth, I, 101; DOW, I, 62; a. 566—567.
Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/50.

⁴³⁰ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, SCN, V, 1971, p. 333, nr. 42.

⁴³¹ Idem, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 333, nr. 42.
⁴³² În inv., Iustinian I, cf. Wroth, 417.

- 1 852. AE. 5,25 g; 23,5 mm.
Wroth. 103f; DOW, I, 64; Δ; a. 568—569.
Găsită: Lingă valuri, 1919—1920; Inst. arh. inv. 501/16.
- 1 853. AE. 4,34 g; 20 mm.
Wroth, I,—; DOW, I, 66, la; €; a. 569—570.
Găsită: Strada Domus—Terme, 1952—1953; Inst. arh. inv. 358/10⁴³³.
- 1 854. AE. 4,70 g; 20,3 mm.
Wroth, 108f; DOW, I, 67. ; €; a. 569—570.
Găsită: Domus, 1951; Inst. arh. inv. 301/5.
- 1 855. AE. 4,55 g; 22 mm.
Wroth, I, 108; DOW, I, 67; €; a. 569—570.
Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 333/13.
- 1 856. AE. 4,29 g; 20,5 mm.
Wroth. I. 108f; DOW. I, 67; €; a. 569—570.
Găsită: Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/21.
- 1 857. AE. 4,22 g; 19 mm.
Wroth, I. 112; DOW, I, 71; Z; a. 571—572.
Găsită: 1949—1955; Inst. arh. inv. 793/8.
- 1 858. AE. Fragment.
Wroth, I. 119; DOW, I, 76; a. 574—575.
Găsită: Zid val III. 1955; Inst. arh. inv. 563/48.
- 1 859. AE. 5,88 g; 21 mm.
Wroth, 117f; DOW, I, 78; a. 574—575.
Găsită: Piațeta, (Poarta Mare). 1958; Inst. arh. inv. 893/13.
- 1 860. AE. 5,06 g; 19 mm.
a. 574—575.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/44⁴³⁴.
- 1 861. AE. 4,35 g; 22 mm.
Wroth, I. 121; DOW. I. 83; a. 575—576.
Găsită: fără indicație; Inst. arh. inv. 333/14.
- 1 862. AE. 5,03 g; 23 mm.
Wroth, I. 124; DOW. I, 85; a. 577—578.
Găsită: Central, 1969—1970; Muzeul Constanța⁴³⁵.
- 1 863. AE. 5,66 g; 21 mm.
Wroth, I. 124; DOW. I. 85; a. 577/578.
Găsită: 1914—1942; Inst. arh. inv. 997/33.
- 1 864. AE. 4,55 g; 21 mm.
Wroth. I. 124; DOW, I. 85; a. 577—578.
Găsită: 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/107.
- 1 865. AE. 5,43 g; 11 mm.
Găsită: Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/219.
- 1 866. AE. 1,92 g; 19,30 mm.
Găsită: Economic. 1950; Inst. arh. inv. 337/20⁴³⁶.
- 1 867. AE. Fragment.
Găsită: Domus, 1958; Inst. arh. inv. 855/8⁴³⁷.

⁴³³ În inv.. Wroth, 110 ?

⁴³⁴ În inv. Wroth, 124 ?

⁴³⁵ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, IV, 1971, p. 333, nr. 44.

⁴³⁶ În inv., Wroth, 105.

⁴³⁷ În inv., Wroth, 105, t.g.

*Nicomedia***M**

- 1 868. AE. 12,22 g; 30 mm.
a. 565–566.
Găsită : Central, 1969–1970; Muzeul Constanța⁴³⁶.
- 1 869. AE. 12,62 g; 30 mm.
Wroth, I, 130; DOW, I, 94 a; A; a. 568–569.
Găsită : Bazilica centrală, 1949–1955; Inst. arh. inv. 793/6.
- 1 870. AE. 10,76 g; 30 mm.
Wroth, I, 133; DOW, I, 95b; a. 569–570.
Găsită : înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/59.
- 1 871. AE. 12,57 g; 30 mm.
Wroth, I, 134; DOW, I, 96a; A; a. 570–571.
Găsită : ER, 1970; Inst. arh. inv. 1701/220.
- 1 872. AE. 9,72 g; 31 mm.
Wroth, I, 134; DOW, I, 96 a; A; a. 570–571.
Găsită : înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/54.
- 1 873. AE. 14,59 g; 29 mm.
Wroth, I, 138f; DOW, I, 97c; B; a. 571–572.
Găsită : EM, 1956; Inst. arh. inv. 917/13.
- 1 874. AE. 13,07 g; 29 mm.
Wroth, I, 138f; DOW, I, 97c; B; a. 571–572.
Găsită : Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/26.
- 1 875. AE. 11,37 g; 29 mm.
Wroth, I, 148; DOW, I, 100a; A; a. 574–575.
Găsită : ER, 1964; Inst. arh. inv. 1701/221.
- 1 876. AE. 9,24 g; 28,5 mm.
Wroth, 155; DOW, I, 102 a; A; a. 576–577.
Găsită : Domus, 1958; Inst. arh. inv. 1701/222.

K

- 1 877. AE. 6,26 g; 24,45 mm.
Wroth, I, –; DOW, I, 113; a. 575–576.
Găsită : Templu? 1950–1951; Inst. arh. inv. 328/6.
- 1 878. AE. 5,20 g; 21 mm.
Găsită : înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/61.

Є

- 1 879. AE. 1,52 g; 13 mm.
Wroth, I, –; DOW, I, 116; N; a. 565–578.
Găsită : 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/110⁴³⁹.

⁴³⁸ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 333, nr. 41.

⁴³⁹ În inv., Iustinian, cf. Wroth, 425.

- 1 880. AE. 1,28 g; 18,50 mm.
Wroth, I,—; DOW, I, 116; a. 565—578.
Găsită: 1953—1954 (passim); Inst. arh. inv. 457/111⁴⁴⁰.

*Cyzic***M**

- 1 881. AE. 12,54 g; 35 mm.
Wroth, I, 180; DOW, I, 123 c; B; a. 574—575.
Găsită: Celate, 1953; Inst. arh. inv. 437/51.

K

- 1 882. AE. 4,65 g; 25 mm.
Wroth, 187; DOW, I, 130; a. 570—571.
Găsită: EM, 1956; Inst. arh. inv. 917/14.

€

- 1 883. AE. Fragment.
Wroth, I,—; DOW, I, 137; a. 565—578.
Găsită: 1950 (passim); Inst. arh. inv. 786/6.

*Antiochia***M**

- 1 884. AE. 13,03 g; 31 mm.
Wroth, I, 194; DOW, I, 151, var.⁴⁴¹; B; a. 570—571,
Găsită: Central, 1969—1970; Muzeul Constanța⁴⁴².
- 1 885. AE. 13,95 g; 34 mm.
Wroth, I, 210f; DOW, I, 158a; Γ; a. 575—578.
Găsită: Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/27⁴⁴³.

*Monetăria neprecizată***M**

- 1 886. AE. 12,58 g; 28 mm.
a. 568—569.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/43⁴⁴⁴.
- 1 887. AE. 11,50 g; 29 mm.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/57.

⁴⁴⁰ În inv., Iustinian, cf. Wroth, 425.

⁴⁴¹ Var. leg. av.

⁴⁴² Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971,
p. 333, nr. 43.

⁴⁴³ În inv. Wroth, 206 var.

⁴⁴⁴ În inv., Wroth, 39?

K

- 1 888—1 889.
 — AE. 5,59 g; 20,35 mm.
 a. 570—571.
 — AE. 4,49 g; 20 mm.
 a. 570—571.
 Găsite: Zid val III, 1953; Inst. arh. inv. 402/64, 63⁴⁴⁵.
- 1 890—1 891.
 — AE. 6,08 g; 24 mm.
 — AE. 4,25 g; 20 mm.
 Găsite: 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/108, 109.
- 1 892—1 894.
 — AE. 4,31 g; 20 mm.
 — AE. 3,82 g; 20 mm.
 — AE. 4,61 g; 22 mm.
 Găsite: EM, 1961—1964; Inst. arh. inv. 1701/223—225.
- 1 895—1 897.
 — AE. 5,18 g; 22 mm.
 — AE. 6,15 g; 24 mm.
 — AE. 4,42 g; 20 mm.
 Găsite: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/45—47.
- 1 898. AE. 3,85 g; 20 mm.
 Găsită: 1914—1943; Inst. arh. inv. 997/34.
- 1 899. AE. Fragment.
 Găsită: Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/27.
- 1 900. AE. 5,94 g; 25 mm.
 Găsită: Poarta Marc, 1959; Inst. arh. inv. 948/4,
- 1 901. AE. 6,58 g; 22 mm.
 Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/33⁴⁴⁶,

E

- 1 902. AE. 1,38 g; 14 mm.
 Wroth, I,—; DOW, I, 60; a. 565—578.
 Găsită: Templu, 1967; Inst. arh. inv. 1701/226.
- 1 903. AE. 1,75 g; 17 mm.
 Wroth, I,—; DOW, I, 60; 565—578.
 Găsită: Domus, 1963; Inst. arh. inv. 1701/227.
- 1 904. AE. 1,77 g; 14,50 mm.
 Wroth, I,—; DOW, I, 60; a. 565—578.
 Găsită: 1953 (passim); Inst. arh. inv. 355/17⁴⁴⁷.
- 1 905—1 906.
 — AE. 1,43 g; 12 mm.
 Wroth, I,—; DOW, I, 60; a. 565—578.
 — AE. 1,15 g; 12 mm.
 Wroth, I,—; DOW, I, 60; a. 565—578.
 Găsite: 1924; Inst. arh. inv. 818/29, 28⁴⁴⁸.

⁴⁴⁶ În inv., Wroth, 161?⁴⁴⁸ În inv., Wroth, 105 t.g.⁴⁴⁷ În inv., Iustinian, cf. Wroth, 414—430.⁴⁴⁸ *Ibidem.*

Iustin II ?

Nicomedia

K

1 907. AE. 8,17 g; 28 mm.

Găsită : înainte de 1911; Inst. arh. inv. 1289/62.

Tiberius II Constantin (a. 578— 582)

Constantinopol

m

1 908. AE. 12,20 g; 30 mm.

Wroth, I, 20—26; DOW, I, 11; a. 579—580.

Găsită : Secț. mare, 1950; Inst. arh. inv. 788/5.

1 909. AE. 11, 88 g; 30 mm.

Wroth, I, 33; DOW, I, 13e; €; a. 580—581.

Găsită : 1951 (passim); Inst. arh. inv. 899/13.

1 910. AE. 10,70 g; 31 mm.

Wroth, I, 37, DOW, I, 14e; €; a. 581—582.

Găsită : Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/49.

XX

1 911. AE. 5,81 g; 23 mm.

Wroth, I, 43; DOW, I, 17a; A; a. 579—582.

Găsită : Domus, 1957; Inst. arh. inv. 855/9.

1 912. AE. 6,25 g; 26 mm.

Wroth, I, 43—46; DOW, I, 17; a. 579—582.

Găsită : Strada vest Domus, 1949—1955; Inst. arh. inv. 793/9.

Nicomedia

m

1 913. AE. 10,68 g; 30 mm.

Wroth, I, 67; DOW, I, 30a; A; a. 580—581.

Găsită : Domus, 1967; Inst. arh. inv. 855/10.

1 914. AE. 10,69 g; 27 mm.

Wroth, I, 68; DOW, I, 30b; B; a. 580—581.

Găsită : Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/28.

1 915. AE. 12,17 g; 31 mm.

Wroth, I, 68; DOW, I, 30b; B; a, 580—581.

Găsită : Cetate, 1954; Inst. arh. inv. 438/7.

1 916. AE.11,26 g; 30 mm.

Găsită : Domus, 1958; Inst. arh. inv. 1701/228.

XX

- 1 917. AE. 6,56 g; 24 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, 33b; B; a. 579—582;
Găsită: EM, 1956; Inst. arh. inv. 917/15.

Cyzic

M

- 1 918. AE. 12,92 g; 28 mm.
Wroth, I, —; DOW, I,—; A; a. 581—582.
Găsită: Central, 1969—1970; Muzeul Constanța⁴⁴⁹.

Antiochia

M

- 1 919. AE. 14,55 g; 33 mm.
Wroth, I, 87; DOW, I, 39b; Γ; a. 578.
Găsită: Cetate, 1954; Inst. arh. inv. 438/8.
- 1 920. AE. 12,18 g; 30 mm.
Wroth; I, 94; DOW, I, 40; a. 579.
Găsită: Domus, 1957; Inst. arh. inv. 855/11.
- 1 921. AE. 14,35 g; 31 mm.
Wroth, I, 94; DOW, I, 41; a. 579—580.
Găsită: 1953—1954 (passim); Inst. arh. inv. 457/12.

Mauricius Tiberius (a. 582—602)*Constantinopol*

M

- 1 922. AE. 10,24 g; 28,7 mm.
Wroth, I, 34; DOW, I, 27b; B; a. 585—586.
Găsită: Poarta Mare, 1958; Inst. arh. inv. 948/3.
- 1 923. AE. 10,79 g; 30 mm.
Wroth, I,—; DOW, I, 27d; Δ; a. 585—586.
Găsită: 1950 (passim); Inst. arh. inv. 786/8.
- 1 924. AE. 10,39 g; 34 mm.
Wroth, I, 37f; DOW, I, 28a;A; a. 586—587.
Găsită: Cetate, 1954; Inst. arh. inv. 438/9.
- 1 925. AE. 9,83 g; 28 mm.
Wroth, I, 78—79; DOW, I, 29a; a. 587—588.
Găsită: Central, 1969—1970; Muzeul Constanța.

⁴⁴⁹ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971 p. 333, nr. 45.

- 1 926. AE. 10,02 g; 31 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, 30b; a. 588—589.
Găsită: 1950 (passim); Inst. arh. inv. 786/9.
- 1 927. AE. 10,91 g; 31 mm.
Wroth, I, 44f; DOW, I, 31a; A; a. 589—590.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 918/34.
- 1 928. AE. 11,56 g; 30 mm.
Wroth, I, 51; DOW, I, 32a; A; a. 590—591.
Găsită: Zid val III, 1951; Inst. arh. inv. 297/19.
- 1 929. AE. 12,54 g; 32 mm.
Wroth, I, 52; DOW, I, 32c; a. 590—591.
Găsită: 1950 (passim); Inst. arh. inv. 786/10.
- 1 930. AE. 10,62 g; 29 mm.
Γ; după a. 591.
Găsită: Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/26.
- 1 931. AE. 10,33 g; 30 mm.
Wroth, I, 54; DOW, I, 33d; Δ; a. 591—592.
Găsită: Lingă valuri. 1919—1920; Inst. arh. inv. 501/17.
- 1 932. AE. 11,89 g; 32 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, 36c; I'; a. 594—595.
Găsită: Strada Domus — Terme, 1952—1953; Inst. arh. inv. 358/11.
- 1 933. AE. 10,86 g; 30 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, —; a. 596—597⁴⁵⁰.
Găsită: Bazilica est terme?; Inst. arh. inv. 887/3.
- 1 934. AE. 9,16 g; 31,5 mm.
Găsită: înainte de 1911; Inst. arh. inv. 1289/61.

K

- 1 935. AE. 5,08 g; 25 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, —; Γ; a. 583—584⁴⁶¹.
Găsită: 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/112.
- 1 936. AE. 6,29 g; 25 mm.
Wroth, I, —; DOW, I, —; A; a. 584—585⁴⁶².
Găsită: Economic, 1950; Inst. arh. inv. 337/22.
- 1 937. AE. 4,27 g; 21 mm.
Wroth, I, 78; DOW, I, 51a; A; a. 587—588.
Găsită: Domus, 1968; Inst. arh. inv. 1637/7.
- 1 938. AE. 5,56 g; 24 mm.
Wroth, I, 79; DOW, I, 51b; B; a. 587—588.
Găsită: Bazilica est de terme? Inst. arh. inv. 887/2.
- 1 939. AE. 4,67 g; 24 mm.
Wroth, I, 80—82; DOW, I, 52; a. 588—589.
Găsită: Z2, 1958; Inst. arh. inv. 992/46.

⁴⁵⁰ Wroth, I, 26 t.g., dar nu pentru a. 595/597; DOW, I, 38, dar altă dispunere a cifrelor anului.

⁴⁶¹ Wroth, I, 70 t.g. dar nu pentru anul 583/584; DOW, I, 47 dar nu pentru off. Γ. în inv. Wroth, 71, var

⁴⁶² Wroth, I, 71, și DOW, I, 48, dar nu pentru off. A

- 1 940. AE. 5,89 g; 25 mm.
Wroth, I, 83; DOW, I, 53a; A; a. 589—590.
Găsită : 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/113.
- 1 941. AE. 4,79 g; 25 mm.
Wroth, I, 83; DOW, I, 53; a. 589—590.
Găsită : 1924; Inst. arh. inv. 818/35.
- 1 942. AE. 6,09 g; 23,45 mm.
Wroth, I, 83; DOW, I, 53a; a. 589—590.
Găsită : Economic, 1950; Inst. arh. inv. 337/21.
- 1 943. AE. 6,13 g; 26 mm
Wroth, I,—; DOW, I, 53b; B; a. 589—590.
Găsită : Templu, 1955; Inst. arh. inv. 566/8.
- 1 944. AE. 5,20 g; 23 mm.
Wroth, I,; DOW, I, 53d; Γ; a. 589—590.
Găsită : Central, 1969—1970; Muzeul Constanța⁴⁵³.
- 1 945. AE. 3,72 g; 23 mm.
Wroth, I,—; DOW, I, 56b; B; a. 592—593.
Găsită : Lângă valuri, 1919—1920; Inst. arh. inv. 501/18⁴⁵⁴.

*Thessalonica***K**

- 1 946. AE. 5,20 g; 19 mm.
Wroth, I,—; DOW, I, 76; a. 585—586.
Găsită : Central, 1969—1970; Muzeul Constanța⁴⁵⁵.
- 1 947. AE. 7,07 g; 22,5 mm.
Wroth, I,—; DOW, I, 77; a. 586—587.
Găsită : Central, 1969—1970; Muzeul Constanța⁴⁵⁶.
- 1 948. AE. 5,70 g; 21 mm.
Wroth, I,—; DOW, I, 83; a. 592—593.
Găsită : Central, 1969—1970; Muzeul Constanța⁴⁵⁷.
- 1 949. AE. 6,42 g; 26 mm.
Wroth, I, 120; DOW, I, 86; a. 596—597.
Găsită : Templu, 1955; Inst. arh. inv. 566/9.

*Nicomedia***M**

- 1 950. AE. 10,37 g; 29 mm.
Wroth, I, 128; DOW, I, 95 a; a. 586—587.
Găsită : Piațetă (Poarta Mare), 1958; Inst. arh. inv. 893/14.

⁴⁵³ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV 1971, p. 334, nr. 50.

⁴⁵⁴ În inv., Wroth, 95.

⁴⁵⁵ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971 p. 333, nr. 47.

⁴⁵⁶ *Ibidem*, p. 334, nr. 48.

⁴⁵⁷ *Ibidem*, nr. 51.

- 1 951. AE. 11,16 g; 30 mm.
Wroth, I, 129; DOW, I, 96a; A; a. 587–588.
Găsită: Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/50.
- 1 952. AE. 12,98 g; 28 mm.
Wroth, I, 129; DOW, I, 96a; A; a. 587/588.
Găsită: Domus, 1956; Inst. arh. inv. 741/9.
- 1 953. AE. 10,81 g; 31 mm.
Wroth, I, 137; DOW, I, 101b; B; a. 591–592.
Găsită: Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/29.
- 1 954. AE. Fragment.
Wroth, I, 138 f; DOW, I, 103 a; A; a. 594–595.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/36.

K

- 1 955. AE. 2,23 g; 21,45 mm.
Wroth, I, –; DOW, I, 111; a. 584–585.
Găsită: 1914–1915; Inst. arh. inv. 338/30.

Cyzic

M

- 1 956. AE. 11 g; 29 mm.
Wroth, I, 145; DOW, I, 120b; B; a. 584–585.
Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța⁴⁵⁸.
- 1 957. AE. 7,73 g; 27 mm.
Wroth, I, 147; DOW, I, 122b; B; a. 587–588.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/63.

K

- 1 958. AE. 4,81 g; 22,5 mm.
Wroth, I, 84; DOW, I, 141b; B; a. 590–591.
Găsită: Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/22.
- 1 959. AE. 5,00 g; 24 mm.
Wroth, I, –; DOW, I, 143b; B; a. 592–593.
Găsită: Central, 1969–1970; Muzeul Constanța⁴⁵⁹.

Antiochia

K

- 1 960. AE. 4,97 g; 23 mm.
Wroth, I, 203; DOW, I, –; a. 593–594⁴⁶⁰.
Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/114.

⁴⁵⁸ *Ibidem*, p. 333, nr. 46.

⁴⁵⁹ *Ibidem*, p. 334, nr. 52.

⁴⁶⁰ DOW, I, 187, dar IIX și nu XII.

- 1 961. AE. 4,87 g; 21,5 mm.
Wroth, I,—; DOW, I, 187; a. 593—594.
Găsită: Domus, 1958; Inst. arh. inv. 991/11.

Monetăria neprecizată

K

- 1 962. AE. 5,07 g; 19,5 mm.
Găsită: 1957 (passim); Inst. arh. inv. 899/14.

Mauricius Tiberius?

M

- 1 963. AE. 11,89 g; 27 mm.
a. 588—589?
Găsită: Templu?, 1950—1951; Inst. arh. inv. 328/7.
- 1 964. AE. 8,32 g; 29 mm.
Găsită: 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/115.

K

- 1 965. AE. 5,02 g; 22 mm.
Găsită: Templu, 1967; Inst. arh. inv. 1701/229.

Constantinopol

€

- 1 966. AE. 2,00 g; 15 mm.
a. 582—602?
Găsită: Domus, 1968; Inst. arh. inv. 1637/8.

Sec. VI

Constantinopol

M

- 1 967. AE. 12,19 g; 31,5 mm.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/37.
- 1 968. AE. 13,26 g; 35 mm.
Găsită: 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/120.
- 1 969. AE. 13,68 g; 31 mm.
Găsită: 1924; Inst. arh. inv. 818/41.
- 1 970. AE. 7,31 g; 30 mm.
Găsită: Templu, 1952; Inst. arh. inv. 916/29.

*Thessalonica***K**

- 1 971. AE. 4,48 g; 20 mm.
Găsită: Domus, 1958; Inst. arh. inv. 991/12.

*Nicomedia***M**

- 1 972. AE. 17,87 g; 34 mm.
Găsită: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/68.
- 1 973. AE. 9,30 g; 30 mm.
Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/119.

*Monetăria neprecizată***M**

- 1 974–1 976.
– AE. 12,67 g; 30 mm.
– AE. 13,58 g; 40 mm.
– AE. 13,41 g; 37 mm.
Găsite: înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/44, 66, 67 ⁴⁶¹.
- 1 977. AE. 11,68 g; 30 mm.
Găsită: Economic, 1950; Inst. arh. inv. 337/14 ⁴⁶².
- 1 978–1 979.
– AE. 14,70 g; 30 mm.
– AE. Fragment.
Găsite: 1924; Inst. arh. inv. 818/40, 41.
- 1 980. AE. 11,62 g; 26 mm.
Găsită: Strada sud de bazilica creștină, 1954; Inst. arh. inv. 459/7.

K

- 1 981. AE. 5,57 g; 24 mm.
Găsită: EM, 1961–1964; Inst. arh. inv. 1701/230.
- 1 982. AE. 8,57 g; 25 mm.
Găsită: Templu, 1967; Inst. arh. inv. 1701/231.
- 1 983. AE. 3,89 g; 22,5 mm.
Găsită: Domus, 1960; Inst. arh. inv. 1271/12.
- 1 984. AE. 4,85 g; 18 mm.
Găsită: Domus, 1957; Inst. arh. inv. 855/13.
- 1 985. AE. Fragment.
Găsită: Economic, 1950; Inst. arh. inv. 337/24.

⁴⁶¹ În inv. la nr. 44, Iustinian.

⁴⁶² În inv., Anastasius.

1 986—1 988.

— AE. 3,68 g; 21 mm.

— AE. 6,84 g; 26 mm.

— AE. 7,54 g; 26 mm.

Găsite : 1924; Inst. arh. inv. 818/37—39.

1 989—1 991.

— AE. 6,31 g; 24 mm.

— AE. 8,45 g; 25 mm.

— AE. 3,49 g; 18 mm.

Găsite : Zid val III, 1955; Inst. arh. inv. 563/51, 52, 54

1 992. AE. 3,98 g; 24 mm.

Găsită : 1953—1954 (passim); Inst. arh. inv. 457/13.

1 993—1 994.

— AE. 5,42 g; 27 mm.

— AE. 4,52 g; 24 mm.

Găsite : Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/53, 54.

1 995. AE. 5,95 g; 25 mm.

Găsită : Zid val III, 1954; Inst. arh. inv. 399/13.

1 996. AE. 4,80 g; 23 mm.

Găsită : Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/23.

1 997. AE. 3,37 g; 21 mm.

Găsită : Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/24.

1 998—2 001.

— AE. 2,17 g; 19 mm.

— AE. 5,96 g; 27 mm.

— AE. 7,35 g; 23 mm.

— AE. Fragment.

Găsite : 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/121, 122, 125, 127.

2 002—2 003.

— AE. 4,03 g; 18 mm.

— AE. 1,46 g; 13 mm.

Găsite : Zid val II, 1955; Inst. arh. inv. 563/56, 58.

2 004. AE. 3,80 g; 15 mm.

Găsită : 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/124.

2 005. AE. 1,17 g; 15 mm.

Găsită : 1924; Inst. arh. inv. 818/43.

2 006. AE. 3,10 g; 18 mm.

Găsită : Templu, 1954; Inst. arh. inv. 435/23.

2 007. AE. Fragment.

Găsită : Domus, 1957; Inst. arh. inv. 855/12.

2 008. AE. Fragment.

Găsită : Domus, 1965; Inst. arh. inv. 1701/232.

2 009. AE. Fragment.

Găsită : Movila XXVIII; Inst. arh. inv. 1701/233.

E

- 2 010. AE. 1,48 g; 13,40 mm.
Găsită : Economic; 1952; Inst. arh. inv. 356/9.
- 2 011. AE. 0,93 g; 11 mm.
Găsită : 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/126.
- 2 012. AE. 1,58 g; 13 mm.
Găsită : 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/123.
- 2 013. AE. 1,87 g; 12 mm.
Găsită : Movila XXVIII; Inst. arh. inv. 1701/234.
- 2 014. AE. 2,28 g; 15,20 mm.
Găsită : passim, 1953; Inst. arh. inv. 355/16.
- 2 015. AE. 1,95 g; 13 mm.
Găsită : 1950 (passim); Inst. arh. inv. 786/11.
- 2 016—2 017.
— AE. 1,84 g; 14 mm.
— AE. Fragment.
Găsite : Zid val III, 1955, Inst. arh. inv. 563/55, 57.

Sec. VI

Nominalul neprecizat

- 2 018—2 019.
— AE. 2,78 g; 20 mm.
— AE. 4,13 g; 21 mm.
Găsite : Central, 1969—1970; Muzeul Constanța ⁴⁶³.

Sec. VI?

- 2 020. AE. 3,82 g; 21 mm.
Găsită : Domus, 1960; Inst. arh. inv. 1271/13.
- 2 021. AE. 3,18 g; 22 mm.
Găsită : Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/30

Sec. VI — VII

Thessalonica

K

- 2 022. AE. 4,80 g; 22,35 mm.
Găsită : Lingă valuri, 1919—1920; Inst. arh. inv. 501/20
- 2 023 — 2 024.
— AE. 5,92 g; 22,50 mm.
— AE. 5,90 g; 21,50 mm.
Găsite : passim, 1953—1954; Inst. arh. inv. 501/14,15

⁴⁶³ Gh. Poenaru Bordea, *op. cit.*, Pontica, IV, 1971, p. 335, nr. 70—71.

Monetăria neprecizată

2 025. AE. Fragment.

Găsită : Economic, 1950 ; Inst. arh. inv. 337/23.

Focas (a. 602—610)

*Constantinopol**Solidus*

2 026. AV. 4,099 g ; 21 mm.

Wroth, I, 27 ; DOW, II, 1, 13b ; a. 607—610.

Găsită : Zid val III, 1951 ; Inst. arh. inv. 297/20⁴⁶⁴.**XXXX**

2 027. AE. 9,91 g ; 30 mm.

Wroth, I,— ; DOW, II, 1, 27b ; B ; a. 604—605.

Găsită : 1914—1943 ; Inst. arh. inv. 847/118⁴⁶⁵.

2 028. AE. 10,30 g ; 32 mm.

DOW, II, 1, 28e ; a. 605—606.

Găsită : înainte de 1944 ; Inst. arh. inv. 1289/65⁴⁶⁶.

2 029. AE. 11,80 g ; 30 mm.

Wroth, I, 44 ; DOW, II, 1, 29 ; a. 606—607.

Găsită : Cetate, 1953, Inst. arh. inv. 356/10⁴⁶⁷.**XX**

2 030. AE. 3,97 g ; 25 mm.

Wroth, I,— ; DOW, II, 1, 36b ; a. 603—610.

Găsită : Cetate, 1953 ; Inst. arh. inv. 437/55.

2 031. AE. 6,06 g ; 24 mm.

Wroth, I, 51 ; DOW, II, 1, 37b ; a. 603—610.

Găsită : Poarta Mare, 1959 ; Inst. arh. inv. 948/5⁴⁶⁸.*Thessalonica***XX**

2 032. AE. 4,63 g ; 22,40 mm.

Wroth, I, 66 ; DOW, II, 1, 52 ; a. 605—610.

Găsită : Lîngă valuri, 1919—1920 ; Inst. arh. inv. 501/19⁴⁶⁹.⁴⁶⁴ *Histria*, I, p. 471 ; H. Nubar, *op. cit.*, SCN, III, 1960, p. 188.⁴⁶⁵ În inv., Wroth, 42.⁴⁶⁶ În inv., Mauricius Tiberius.⁴⁶⁷ H. Nubar, *op. cit.*, SCN, III, 1960, p. 188—189.⁴⁶⁸ *Ibidem*.⁴⁶⁹ *Ibidem*.

Nicomedia

XXXXX

- 2 033. AE. 10,34 g; 32 mm.
 Wroth, I, 73; DOW, II, 1, 58a.1 (surfrapare peste Mauricius Tiberius);
 a. 606–607.
 Găsită: Cetate, 1954; Inst. arh. inv. 438/10 ⁴⁷⁰.

XX

- 2 034. AE. 5,16 g; 25 mm.
 Wroth, 78; DOW, II, 1—; a. 604–605.
 Găsită: 1914–1943; Inst. arh. inv. 847/117 ⁴⁷¹.

Cyzic

XXXXX

- 2 035. AE. 10,30 g; 32 mm.
 Wroth, I, 85; DOW, II, 1, 70–76; a. 603–610.
 Găsită: Economic, 1952; Inst. arh. inv. 356/11 ⁴⁷².

XX

- 2 036. AE. 6,78 g; 24,6 mm.
 Wroth, 98; DOW, II, 1, 79 a: a. 603–604.
 Găsită: Economic, 1952; Inst. arh. inv. 356/12 ⁴⁷³.

Monetăria neprecizată

XXXXX

- 2 037. AE. 10,49 g; 30 mm.
 a. 603–610.
 Găsită: Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/29 ⁴⁷⁴.
- 2 038. AE. 8,75 g; 31 mm.
 a. 606–607.
 Găsită: Templu, 1951; Inst. arh. inv. 500/208 ⁴⁷⁵.

⁴⁷⁰ *Ibidem.*⁴⁷¹ *Ibidem.*⁴⁷² *Ibidem.*⁴⁷³ *Ibidem.*⁴⁷⁴ *Ibidem.*⁴⁷⁵ *Ibidem.*

XX

► 2 039. AE. 4,24 g; 25 mm.

a. 603—610.

Găsită : 1914—1943; Inst. arh. inv. 847/116⁴⁷⁶.

2 040. AE. 4,95 g; 25 mm.

a. 603—610.

Găsită : Economic, 1950; Inst. arh. inv. 787/4⁴⁷⁷.

Heraclius (a. 610—641)

Constantinopol

M

2 041. AE. 10,28 g; 32 mm.

Wroth, I, 117 (a. 612—613); DOW, II, 1,76a; A; a. 613. Surfrapată.

Găsită : Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/24⁴⁷⁸.

2 042. AE. 9,13 g; 33 mm.

Wroth, I, 133 (a. 613—614); DOW, II, 1, 79e; €; a. 613—614. Surfrapată.

Găsită : Templu, 1958; Inst. arh. inv. 886/25⁴⁷⁹.

Heraclius ?

Monetăria neprecizată

2 043. AE. 5,34 g; 28 mm.

Găsită : 1951; Inst. arh. inv. 794/7⁴⁸⁰.

Ioan I Tzimiskes (a. 969—976)

2 044. AE. 9,15 g; 30 mm.

Wroth, II, 11

Găsită : col. vechi; Inst. arh. inv. 883/2⁴⁸¹.

Ioan I Tzimiskes, Vasile II (a. 969—1025) ?

2 045. AE. 7,63 g; 27 mm.

Găsită : înainte de 1944; Inst. arh. inv. 1289/69.

Theodora (a. 1055—1056), Mihail IV (1034—1041)

2 046. AE. 8,66 g; 26,50 mm.

Wroth, II, 6; Thompson, tip C

Găsită : Histria? Templu și terme, 1950—1951; Inst. arh. inv. 328/8.

⁴⁷⁶ *Ibidem.*

⁴⁷⁷ *Ibidem.*

⁴⁷⁸ *Ibidem.*

⁴⁷⁹ *Ibidem* și surfrapare peste Focas și nu Iustin II ca la DOW.

⁴⁸⁰ *Ibidem.*

⁴⁸¹ C. Preda, *op. cit.*, SCIV, 5, 1954, 3—4, p. 533, nr. 1.

Manuel I Comnen (a. 1143—1180)

2 047. AE. 3,48 g; 30 mm.

Wroth, II, 44.

Găsită: 1915; Inst. arh. inv. 485/7 ⁴⁸².

2 048. AE. 4,06 g; 29,50 mm.

Wroth, II, 44.

Găsită: la contrafortul exterior al Porții Mari; Inst. arh. 485/8 ⁴⁸³.

Andronicos I (1183—1185), Andronicos II (1282—1328)?

2 049. AE. 1,88 g; 26 mm.

Găsită: Cetate, 1953; Inst. arh. inv. 437/56 ⁴⁸⁴.

TEZAURE

1. „Tezaurul a fost găsit la Histria în anul 1954 cu prilejul operației de curățire a săpăturilor. Locul unde a fost descoperit este sectorul economic sub un zid târziu în una din camerele din sectorul amintit în apropiere de partea de sud a zidului de incintă din sec. III e.n.” (C. Preda, inv. 458).

Iustin II

1. AE. 5,02 g; 24 mm.

Constantinopol, K, of. B (?), a. 567—568.

Wroth, I, 86; DOW, I, 46.

2. AE. 14,46 g; 33 mm.

Antiochia, M, of. B, a. 569—570.

Wroth, I, 193; DOW, I, 150b, a.

3. AE. 7,68 g; 24,50 mm.

Constantinopol, K, of. B, a. 570—571.

DOW, I, 49b.

4. AE. 13,02 g; 31 mm.

Nicomedia, M, of. B, a. 571—572.

Wroth, I, 135; DOW, I, 96c.

5. AE. 14,53 g; 33 mm.

Nicomedia, M, of. B, a. 571—572.

Wroth, I, 153; DOW, I, 96c.

6. AE. 12,53 g; 30 mm.

Constantinopol, M, of. Δ, a. 574—575.

Wroth, I, 74; DOW, I, 38d.

7. AE. 6,09 g; 25 mm.

Thessalonica, K, a. 574—575.

Wroth, I, 117f; DOW, I, 78.

⁴⁸² *Ibidem*, nr. 2.

⁴⁸³ *Ibidem*, nr. 3.

⁴⁸⁴ *Ibidem*, nr. 4.

Tiberius II

8. AE. 12,42 g ; 30 mm.
Constantinopol, M, of., ϵ , a. 550—551.
Wroth, I, 33; DOW, I, 13e.

Mauricius Tiberius

9. AE. 5,82 g ; 25 mm.
Constantinopol, K, of. B, a. 587—588.
Wroth, 79; DOW, I, 51b.
10. AE. 9,98 g ; 28 mm.
Cyzic, M, of. A, a. 588—589.
Wroth, I, 149; DOW, I, 123a.
11. AE. 5,42 g ; 28 mm.
K, of. A, a. 589—590.
Wroth, I, 83; DOW, I, 53a.
12. AE. 10,04 g ; 29 mm.
Constantinopol, M, a. 597—598.
DOW, I, 39.

2. Nu s-a păstrat nici o indicație din care să reiasă sectorul în care au fost descoperite monedele respective în 1950. „Faptul că acest lot cuprinde numai monede bizantine ne-a făcut să ne gândim că ar fi vorba de tezaurul descoperit în 1950 la sectorul templu, în cuprinsul unei încăperi din epoca bizantină la o adâncime de 0,30 m. Tezaurul respectiv a fost publicat de S. Dimitriu în *Histria*, I, la p. 472”. Confruntarea acestor monede cu cele publicate nu se poate face întrucât nu corespund ca număr, acolo fiind prezentate 27 de piese, și nici în ceea ce privește identificările. De pildă în lotul de față se află o monecă de la Iustinian I, ceea ce nu găsim în lotul publicat. Restul monedelor sînt de la Iustin II, Tiberius Constantin și de la Mauricius Tiberius, repartizîndu-se pe împărați în proporțiile pe care le găsim menționate în publicație. Acest din urmă fapt ne-a îndreptățit să credem că monedele de față reprezintă tezaurul de la *Histria-Templu*, din care s-au mai pierdut unele piese” (C. Preda, inv. 784).

Iustinian I

1. AE. 15,87 g ; 30 mm.
Constantinopol, M, of. B, a. 527—538.
Wroth, I, 29; DOW, I, 28b.

Iustin II

2. AE. 5,79 g ; 23 mm.
Thessalonica, K, of. A, a. 568—569.
Wroth, I, 103f; DOW, I, 64.
3. AE. 5,09 g ; 22,50 mm.
Thessalonica, K, of. Δ , a. 568—569.
Wroth, I, 105; DOW, I, 65.
4. AE. 12,92 g ; 31,50 mm.
Nicomedia, M, of. A, a. 571—572.
Wroth, I, 137; DOW, I, 97 a.
5. AE. 12,23 g ; 30,50 mm.
Constantinopol, M, of. ϵ , a. 571—572.
Wroth, I, 60; DOW, I, 33e.

6. AE. 12,59 g ; 30 mm.
Nicomedia, M, of. A. 572—573.
Wroth, I, 140—142; DOW, I, 98a.
7. AE. 12,77 g ; 30 mm.
Nicomedia, M, of. A. a. 572—573.
Wroth, I, 140—142; DOW, I, 98a.
8. AE. 12,46 g ; 32 mm.
Constantinopol, M, of. Δ, a. 573—574.
Wroth, 67f; DOW, I, 36d.
9. AE. 14,03 g ; 32 mm.
Constantinopol, M, of. € a. 574—575.
Wroth, I, 75f; DOW, I, 39c.
10. AE. 13,07 g ; 34 mm.
Nicomedia, M, of. A, 575—576.
Wroth, I, 151; DOW, I, 101a.
11. AE. 12,38 g ; 33 mm.
Constantinopol, M, of. A, a. 575—576.

Tiberius II

12. AE. 11,99 g ; 30 mm.
Constantinopol, M, of. € , a. 581—582.
DOW, I, 14e.
13. AE. 10,39 g ; 30 mm.
Nicomedia, M, of. A, a. 581—582.
Wroth, I, 70; DOW, I, 31a.

Mauriclus Tiberius

14. AE. 11,18 g ; 30 mm.
Constantinopol, M, of. Γ, a. 585—586.
Wroth, I, 95; DOW, I, 27c.
15. AE. 11,29 g ; 29 mm.
Constantinopol, M, of. Β, a. 587—588.
DOW, I, 29a.
16. AE. 4,72 g ; 22,50 mm.
Constantinopol, K, of. Β, a. 587—588.
Wroth, I, 79; DOW, I, 51b.
17. AE. 11,10 g ; 31 mm.
Constantinopol, M, of. € , a. 589—590.
Wroth, I, 50; DOW, I, 31e.
18. AE. 11,44 g ; 33 mm.
Nicomedia, M, of. A, a. 590—591.
Wroth, I, 135; DOW, I, 99a.
19. AE. 4,59 g ; 24 mm.
Antiochia, K, a. 591—592 (?).
Wroth, I, 201?; DOW, I, 184?
20. AE. 12,15 g ; 30 mm.
Nicomedia, M, of. A, a. 594—595 (?).
Wroth, I, 138f (?); DOW, I, 103a (?).

21. AE. 9,35 g; 32 mm.

Constantinopol, M, of. B, a. 594—595.

Wroth, I, 56; DOW, I, 36b.

3. „Toate monedele au fost descoperite în 1950, fără să cunoaştem sectorul din care provin. Ar putea eventual să aparțină tezaurului descoperit la templu în acelaşi an şi publicat în *Histria*, I, 1954, p. 472. Noi am mai întocmit o notă de inventar (vezi nr. 784) cu un lot de 21 monede din aceeaşi vreme, în privinţa căruia înclinăm să-l identificăm cu tezaurul menţionat. Dacă şi acest lot poate fi din acelaşi tezaur este mai greu de crezut, deoarece împreună cu cel precedent depăşeşte numărul monedelor din tezaur. Conchidem, totuşi, în această privinţă că unele din aceste monede ar putea să facă parte din tezaur şi că ele s-au amestecat cu alte descoperiri, înclt unitatea nu mai poate fi refăcută” (C. Pređa, inv. 796).

Iustin II

1. AE. 12,89 g; 29 mm.

Constantinopol, M., of. E, a. 565—566.

Wroth, I, 31; DOW, I, 22c.

2. AE. 11,10 g; 29 mm.

Constantinopol, M, of. A, a. 570—571.

Wroth, I, 47; DOW, I, 1, 28a.

3. AE. 11,02 g; 29 mm.

Constantinopol, M, of. B, a. 572—573.

4. AE. 11,32 g; 30 mm.

Constantinopol, M, of. E, a. 573—574.

Wroth, I, 69; DOW, I, 36e.

Tiberius II

5. AE. 10,98 g; 35 mm.

Nicomedia, M, a. 579—580.

Wroth, I, 65—66; DOW, I, 29,

6. AE. 10,88 g; 30 mm.

M, a. 580—581.

Mauriclus Tiberius

7. AE. 10,10 g; 32 mm.

Constantinopol, M, of. Δ, a. 585—586.

Wroth, I, 36; DOW, I, 27c.

8. AE. 10,86 g; 32 mm.

Constantinopol, M, of. E, a. 589—590.

Wroth, I, 49; DOW, I, 31d.

9. AE. 10,82 g; 29 mm.

Antiochia, M, a. 589—590.

DOW, I, 159b.

10. AE. 11,20 g; 28 mm.

M, a.600—601.

4. În nota de inventar (nr. 703) nu există menţiunea de tezaur. Faptul că toate monedele din acest lot, descoperite în 1950, la Terme, au aceeaşi menţiune ca punct de găsire” în canal, în terme, în absidă” ar putea constitui un indiciu privind apartenenţa lor la un tezaur sau depozit monetar.

Anastasius ?

1. AE. 4,97 g; 27 mm.
Niconedia, K, of. B, a. 498—518?
DOW, I, 37?

Iustinian ?

2. AE. 13,80 g; 26 mm.
M, a. 527—538?
3. AE. 3,98 g; 25 mm.
K.

Iustin II

4. AE. 2,16 g; 14 mm.
Cyzic, € , a. 565—578.
DOW, I, 137.
(In inv. Iustinian, cf. Wroth, I, 423).
5. AE. 1,33 g; 15 mm.
Cyzic, a. 565—578.
DOW, I, 137.
(In inv. Iustinian, cf. Wroth, I, 137).
6. AE. 4,40 g; 22 mm.
Thessalonica, K, a. 568—569.
Wroth, I, 105f; DOW, I, 65.
7. AE. 5,00 g; 22 mm.
Thessalonica, K, a. 574—575.
Wroth, 117f; DOW, I, 78.

Mauricius Tiberius

8. AE. 3,87 g; 21 mm.
Constantinopol, K, of. B, a. 586—587.
Wroth, I, 75; DOW, I, 50a.
9. AE. Fragment.
Constantinopol, K, of. A, a. 591—592.
Wroth, 85; DOW, I, 55a.
10. AE. 2,57 g; 22 mm.
Constantinopol, K, of. A, a. 592—593.
Wroth, I, 94; DOW, I, 56 a.

Sec. VI

11. AE. Fragment. M.
12. AE. 7,32 g; 28 mm.
Constantinopol, M, of. B.
13. AE. 2,84 g; 26 mm.
K.
14. AE. 2,23 g; 20 mm.
K.

15. AE. Fragment.

K.

16. AE. 3,28 g ; 22 mm.

K.

17. AE. 3,27 g ; 25 mm.

K.

18. AE. 3,78 g ; 18,5 mm.

19. AE. 1,46 g ; 14 mm.

Sec. VI — VII

20. AE. 9,70 g ; 28 mm.

Constantinopol, M, of Δ.

Bizantine ?

21. AE. 1,49 g ; 20 mm.

22. AE. Fragment.

DIE MÜNZFUNDE VON HISTRIA

Zusammenfassung

Im Laufe der archäologischen Ausgrabungen der Jahre 1914—1970 fand man in den Ruinen der alten griechischen Stadt, Histria, zahlreiche griechische, makedonische, römische und byzantinische Münzen. Im Rahmen vorliegender Arbeit werden all diese Münzfunde, 2 114 Exemplare, in chronologischer Folge beschrieben und numismatisch und historisch untersucht. Der erste Teil der Arbeit befaßt sich mit den griechischen Münzen (1 007 AE), der zweite mit den römischen (679 AE und AR) und byzantinischen (427 AE und 1 AV) Prägungen und der dritte Teil umfaßt den Katalog, in dem in zeitlicher Abfolge, außer den von 1950 bis 1970 gefundenen Münzen auch einige kleine Münzbestände dargestellt werden, die aus den früheren Ausgrabungen (1914—1943) stammen und bisher nicht veröffentlicht wurden. Für jede Münze sind technische Daten, die entsprechenden Literaturhinweise, Fundabschnitt und Fundjahr angegeben,

Die griechischen und die makedonischen Münzen

A. Histria. Die Münzen aus der Zeit der Autonomie

1. Die ältesten numismatischen Belege, die in Histria gefunden wurden, sind Münzgegenstände in der Form von Pfeilspitzen (Taf. I). Einige davon sind flach und in der Mitte geädert, andere haben drei Kanten, abgestumpfte Spitzen und das Schaftloch mit Blei gefüllt. Diese etwa 100 Münzgegenstände sind jenen ähnlich, die an der West- und an der Nordküste des Schwarzen Meeres, von der Burgas-Bucht bis nach Olbia gefunden wurden. Es ist anzunehmen, daß ein großer Teil dieser Münzgegenstände in Histria, in der zweiten Hälfte des 6. Jh. v.u.Z. gegossen wurde, und die eigentliche Münzprägung der Stadt vorbereitete.

2. Von den bekannten Silberprägungen der Stadt Histria, die zwei Köpfe von Jugendlichen — davon einer umgekehrt ist — auf dem Avers und einen Adler auf Delphin auf dem Revers darstellen, wurde lediglich ein einziges verdorbenes Exemplar gefunden.

Hingegen kamen zahlreiche Münzen dieser Art im ländlichen, sowie im west- und nordpontischen Gebiet, vom Haemus bis zur Dnepr-mündung, hauptsächlich in Hortfunden zutage.

Die Untersuchung älterer Typen mit *quadratum-incusum* (Taf. II, 1—3) ergab die Feststellung, daß Histria seine ersten Silbermünzen bereits am Ausgang des 6. Jahrhunderts oder um das Jahr 500 v.u.Z. zu prägen begann. Die anderen Prägungen, die einen besonderen, künstlerischen Stil aufweisen, gehen bis in die zweite Hälfte des 4. Jahrhunderts herab, wahrscheinlich bis in die Zeit des Lysimachos. Die ersten Prägungen, deren Münzgewicht über 8 g beträgt, sind Didrachmen, die vermutlich nach dem großen phönikischen Münzfuß ausgegeben wurden, während die Serien, mit Gewichten unter 6 g, vermutlich auf dem egyptischen Münzfuß beruhen. Allem Anschein nach bestanden zwischen diesen Silbermünzen und den ersten Prägungen aus Sinope und den Elektronstateren aus Kyzikos gewisse Gewichts- und sogar stilistische Beziehungen.

Die Wiederaufnahme der Diskussionen über die Deutung der beiden Köpfe auf dem Avers der Silbermünzen aus Histria trägt dazu bei, die ältere Theorie von Isaac Vossius über die zwei Istrosmündungen zu erneuern. Viel wahrscheinlicher bleiben aber einige von den Ansichten, laut welchen die Personifizierung der Winde oder der Wasserströmungen erkannt werden müßten, die die Handelstätigkeit der Stadt fördern.

Aufgrund der Angaben, die von den Silbermünzfunden geliefert wurden, wird angenommen, daß Histria im 6.—4. Jahrhundert den ganzen Handel in der West- und an der Nordküste des Schwarzen Meeres unter Aufsicht hatte, besonders die Beziehungen zu den thrakisch-geischen und skythischen Ortsvölkern, wodurch es seine eigenen Stadtgrenzen stark überschritt. Histria kommt soweit eigene Zentren oder Kolonien wie die von Tariverde, Sinoe, Roxolani (Niconium) eventuell von Istrianon Limen zu gründen.

3. Die bei den Ausgrabungen gefundenen Münzen der Stadt Histria sind mit der Ausnahme eines einzigen Silberexemplares, Bronzeprägungen. Darunter befinden sich alle bekannten und von B. Pick veröffentlichten Arten. Außerdem kommen auch noch neue, unedierte Prägungen vor.

Die gegossenen Bronzemünzen vom Typ mit Rad und der Legende ΙΣΤ sind sowohl was die Anzahl anbetrifft (266 AE) als auch das Alter, an der Spitze aller Bronzeprägungen aus Histria. Es kommen sowohl Münzen vor, die 0,30 g wiegen und im Durchmesser 9 mm messen, als auch Exemplare, die 3,75 g wiegen und einen Durchmesser von 17—18 mm haben. Nach ihrem Schrötling und Gewicht wurden sie in fünf Gruppen aufgeteilt. Diese Münzen, die zwischen die Mitte des 5. und die Mitte des 4. Jh. v.u.Z. datieren, haben, obzwar sie Bronzeprägungen sind, einen wenig üblichen Umlauf gekannt. Sie erscheinen in großer Anzahl bei Roxolani (207) in der Nähe des Dnestrilmans, bei Tyras und Olbia. Dies beweist erneut das Ansehen das sich Histria zu der Zeit in der westpontischen Handelswelt erworben hatte.

4—10. Die anderen Bronzeprägungen sind weniger zahlreich und überschreiter, mit wenigen Ausnahmen, den Marktplatz der Stadt nicht. Diese datieren von der Zeit Philipps II. bis unmittelbar nach die Mitte des 1. Jh.v.u.Z. In zeitlicher Reihenfolge gliedern sie sich wie folgt: 82 AE mit Apollokopf, 146 AE mit dem Kopf des Flußgottes Istros, 28 AE mit dem Kopf des Helios, 15 AE mit Dionysoskopf, 42 AE mit dem Kopf der Demeter, 37 AE mit Apollo auf Omphalos und 19 AE mit Hermeskopf (in dieser Berechnung sind auch die Münzen aus den archäologischen Ausgrabungen — 1949, die in *Histria*, I, 1954, veröffentlicht wurden). An Picks Chronologie werden einige Änderungen vorgenommen. Die Münzen mit dem Istroskopf können zwischen die Mitte des 4. und die Mitte des 3. Jh. v.u.Z. datieren, und die Münzen mit dem Demeterkopf reichen auch in die erste Hälfte des 1. Jh. v.u.Z. zurück. Die Prägungen mit Apollo auf Omphalos und ΑΠΙΣΤΑ datieren nicht in das 2. Jahrhundert, wie behauptet wurde, sondern in das 1. Jh. v.u.Z.

Ein großer Teil der Bronzemünzen aus Histria, die im 2.—1. Jh. v.u.Z. geprägt wurden, besonders die mit Demeterkopf, trägt Gegenstempel. Die Gegenstempelung wurde vorgenommen, um eine abgeweitete Münze aufzuweiten und die mit einer neuen, kleineren Währung wieder in den Umlauf zu bringen. Ein derartiges Verfahren beruht auf wirtschaftlichen und politischen Gründen. Zwischen den wirtschaftlichen und politischen Schwierigkeiten der Stadt und der Gegenstempelung der Münzen besteht ein unmittelbarer Zusammenhang. Die Krisen in Histria fanden hauptsächlich im 2.—1. Jh. v.u.Z. statt, zu welcher Zeit die Münzen jeweils zwei und sogar drei Gegenstempel aufweisen.

B. Histria. Die Eigenmünzen der Kaiserzeit

Nach der römischen Eroberung ab der Zeit Antoninus Pius öffnet die Stadt Histria erneut ihre Münzwerkstätten von kolonialem Typ. Ihre Tätigkeit wird mit der Zeit Gordianus III. eingestellt. Die meisten Prägungen sind bekannt. Es kommen auch einige seltene und unedierte Exemplare vor (Nr. 678—684, 691, 705, 736).

C. Verschiedene griechische autonome Münzen

Unter den Münzfunden aus Histria sind auch einige Prägungen aus Callatis, Tomis, Olbia und Kyzikos zutage gekommen. Von besonderem Interesse ist eine Elektron-Scheidemünze aus Kyzikos, die in das 6.—5. Jh. v.u.Z. datiert. Dieser Münzfund in den Ruinen der antiken Stadt am Ufer des Sinoe-Sees ist ein weiterer Beweis dafür, daß die an der Unteren Donau gefundenen Statere aus Kyzikos über Histria dorthin gelangten.

D. Makedonien — Die Bronzemünzen Philipps II. und Alexanders des Grossen.

Unter den Münzfunden von Histria nehmen die Prägungen der Makedoner-Könige Philipp II. und Alexander der Große eine besondere Stellung ein. Von Philipp II. wurden 116 Münzen gefunden (Nr. 750—865) und von Alexander dem Großen 54 (Nr. 866—919). Alle sind aus Bronze. Anzahlmäßig stellen sie ein Viertel der gesamten bisher gefundenen autonomen Prägungen von Histria dar. Dies beweist die wichtige Rolle, die die betreffenden Münzen im Leben der Stadt spielten. Ihre verhältnismäßig große Anzahl ist ein Beweis, daß während der Herrschaft der beiden Makedoner-Könige, Histria nichts zu leiden gehabt hat. Im Gegenteil, die Stadt behält ihre alten Stellungen bei und fährt fort sich ungestört zu entwickeln. In diesem Sinne sind es die zahlreichen Silberdrachmen, die Histria weiter prägt, und besonders der intensive Umlauf, der zu der Zeit die größte Verbreitung kennt. Der Verfall von Histria, oder sogar die Zerstörung der Stadt hat nicht zur Zeit Philips II. stattgefunden, wie versucht wurde zu behaupten, sondern etwas später, unter Lysimachos. Aus der Zeit nach diesen Dynasten wurden nur vier Bronzemünzen gefunden.

E. Verschiedene Kolonialmünzen

Unter den Münzfunden in Histria fand man auch Kolonialprägungen aus anderen antiken Städten wie z.B. Tomis, Callatis, Odessos, Dionysopolis, Markianopolis, Nikopolis, Pautalia, Deultum, Philippopolis, Amphipolis, Byzantion, Nikaia und Antiochia. Die Münzenzahl ist ziemlich gering, aus jeder Stadt stammt jeweils eine bis drei Münzen. Etwas zahlreicher (8 AE) sind die Münzen aus Nikaia. Die kleine Zahl dieser Prägungen ist auch darauf zurückzuführen, daß zur gleichen Zeit in Histria auch römische Münzen der Kaiserzeit im Umlauf waren.

Die römischen und die byzantinischen Münzen

Römische Münzen

Im Münzumsatz der römischen Zeit in Histria sind im großen und ganzen drei Etappen zu unterscheiden :

I. Vom Beginn der römischen Herrschaft, in der ersten Hälfte des 1. Jh. v.u.Z. bis gegen die Mitte des 2. Jh. u.Z. sind nur die römischen Münzen im Umlauf, die die Münzen der autonomen Prägungen. Als die Stadt ihre Unabhängigkeit verlor wurden diese Prägungen eingestellt.

II. Die Wiederbelebungsperiode der Münzfabriken in Histria unter Aufsicht der kaiserlichen Obrigkeit umfaßt die Zeit zwischen der Herrschaft des Antoninus Pius (138—168) und des Gordianus III. (238—244); im Umlauf sind außer den römischen Münzen auch koloniale Lokalprägungen.

III. Die längste Periode, in der nur Münzen der römischen Kaiserzeit im Umlauf sind, weil die lokalen Münzfabriken in Histria die Prägung endgültig aufgegeben haben, umfaßt die Zeit zwischen Philippus I. (244—249) und dem byzantinischen Kaiser Anastasius I. (491—511).

I

1. Jh. v.u.Z.—Hadrianus (117—138)

Die ältesten römischen Münzen, die in Histria gefunden wurden, sind die der republikanischen Zeit, die zwischen 88 v.u.Z. und 32/31 v.u.Z. geprägt wurden.

Die zahlreichsten Münzen sind von Trajanus (98—117) und Hadrianus, die die Festigung des Donaulimes sowohl militärisch als auch verwaltungsmäßig vornahmen. Dadurch konnten sich die westpontischen Städte der Dobrudscha nach ihrem Verfall im 3.—1. Jh. v.u.Z. erholen.

Antoninus Pius — Gordianus III.

Die Wiedereröffnung der Münzfabriken unter Antoninus Pius (138—161) ist das Ergebnis von drei ausschlaggebenden und zusammenwirkenden Faktoren:

1. — Sie ist ein Vorgang, der sich vollkommen in den komplexen Entwicklungsprozeß der Wirtschaft der Sklavenhalterordnung im derzeitigen Histria einordnet. Sie ist zweifellos das Ergebnis der Festigung und Betonung der Waren-Geld-Beziehungen unter den Umständen der erweiterten lokalen handwerklichen Tätigkeit, der intensivierten landwirtschaftlichen Ausbeutung, des gesteigerten Umfangs des regionalen und zwischenprovinzialen Warenverkehrs.

2. — Zugleich mit der großen Erweiterung des Imperiums, des Ausbaus von Organisation und Festigung der Herrschaft, der Intensivierung des Handels, nehmen verhältnismäßig auch die Forderungen des Münzumsatzes zu, denen die Prägungen der zentralen Münzfabriken, besonders hinsichtlich der Bronzemünzen nicht mehr nachkommen können.

3. — Die zunehmende Bedeutung des militärischen Elementes, durch die Festigung des Donaulimes, die in dem Bau von Befestigungsanlagen und von Straßen ihren Niederschlag fand, sowie die Truppenverschiebung und -aufführung, bewirkten alle zusammen eine Belebung des Münzumsatzes auf dem provinziellen Inlandmarkt.

Die Wiedereröffnung der lokalen Münzwerkstätten ist im westpontischen Bereich ein allgemeines Geschehen.

Aus den münzstatistischen Untersuchungen geht als erstes der große Anteil an Kolonialprägungen im Vergleich zu den Prägungen der Kaiserzeit hervor. Die Kolonialmünzen beteiligen sich mit 68% an dem gesamten Münzumsatz der betreffenden Zeit, wobei an erster Stelle die Prägungen aus Histria stehen (51% von den gesamten Funden und 74% von den Kolonialmünzen).

Die Häufigkeitsanalyse im Verhältnis zur Herrschaftsperiode eines jeden Kaisers ergibt einen wesentlichen Münzschwund unter Marcus Aurelius (161—180). Dieser Schwund ist auf den Einfall der Kostoboker, um das Jahr 170, in die Dobrogea zurückzuführen, bei welcher Gelegenheit, wie auch aus den letzten archäologischen Grabungen zu schließen ist, auch Histria angegriffen wurde.

Die Lage in Histria blüht unter Commodus (180—192) wieder auf, worauf die große Anzahl von Münzen schließen läßt, die von diesem Kaiser gefunden wurden, sowie einige archäologische Spuren.

Der intensive Münzumsatz unter Septimius Severus (193—211) — Severus Alexander (222—235) ist das Ergebnis des von der Stadt Histria erreichten Blütestandes, die dazu berechtigt wurde die Bezeichnung *λαμπροτάτη Ἰστρηνῶν πόλις* zu tragen, unter welcher die Stadt auf den Inschriften der Zeit genannt wird.

Nach der Zeit der Severer folgte eine Zeit, in der der Münzumsatz stark abnahm. Die zur Zeit von Maximinus I. (235—238) zeitweilig unterbrochenen Prägungen wurden unter Gordianus III. (238—244) wieder aufgenommen, um unter Philippus I. (244—249) völlig aufzuhören. Die Münzfabriken von Histria werden im Rahmen der allgemeinen römischen Münzkrise der Kaiserzeit, die sich im donauländischen Schwarzmeergebiet durch die politischen und militärischen Ereignisse verschärfte, im 3. Jh. geschlossen. Auf die Angriffe, Überfälle und Masseneinfälle der Barbaren in das Innere des Imperiums ist die Desorganisation des Ausbeutesystems zurückzuführen, die Unterbrechung der Verkehrswege und folglich des Handels mit einem Wort, das wirtschaftliche Leben der Provinzen wird unterbunden. Unter diesen Umständen kann von einem intensiven Münzumsatz nicht mehr die Rede sein, wodurch die Lokalprägungen unwirtschaftlich werden.

Philippus I. — Anastasius I. (244—491)

Im Münzurlaub von Histria der römischen Zeit, nach dem die eigenen Münzstätten geschlossen wurden, können folgende Etappen bestimmt werden ;

1. — Philippus I. — Diocletianus (244—284).
2. — Diocletianus — Die Tetrarchien (284—307).
3. — Constantinus I. Caesares (307—337).
4. — Die Nachfolger : Constantinus II.
— Valentinianus I. (337—364).
5. — Valentinianus I. — Anastasius (364—491).

1. — *Philippus I. — Diocletianus (244—284).*

Der Münzurlaub erfährt eine wesentliche Einengung in der Zeitspanne Philippus I. — Gallicus mit den Minimalgrenzen zwischen 249—253, in welche Zeit auch die Zerstörung von Histria durch die Goten fällt, die von den literarischen Quellen erwähnt wird. Zugleich mit der Herrschaft des Claudius II. (268—270) belebt sich der Münzurlaub erneut, ein Prozeß der auch unter Aurelianus (270—275) und Probus (275—282), infolge der Wiederfestigung des Donaulimes, fortfährt.

2. — *Diocletianus. Die Tetrarchien (284—307)*

Es läßt sich ein aktiver Münzurlaub feststellen, der auf die Währungsreform des Diocletianus und auf seine politischen und Verwaltungsmaßnahmen zurückzuführen ist, die dieser bei seinem Versuch ergriff, den römischen Staat nach der Krise des 3. Jh. wieder hochzubringen.

3. — *Constantinus I. Caesares (307—337)*

Die ganze Dobrogea aus der Zeit Constantins des Großen erlebte eine Zeit relativer Ruhe und Blüte, mit intensiver Bautätigkeit. Dieser Kaiser führte die Festigungsarbeiten für den Donaulimes fort, die sein Vorgänger begonnen hatte. Infolgedessen ist die Anzahl der Münzfunde in Histria aus der Zeit Constantinus I. äußerst groß.

4. — *Die Nachfolger : Constantinus II. — Valentinianus I. (337—364)*

Der Münzurlaub aus dieser Zeit stagniert und erfährt einen wesentlichen Rückgang, der auch noch in den folgenden Jahrzehnten des 4. Jahrhunderts und im 5. Jahrhundert weiterfährt.

5. — *Valentinianus I. — Anastasius (364—491)*

Rückgang des Münzurlaubs, der das Höchstmaß in der folgenden Zeit erfährt.

Die Ursachen des stetigen Rückganges des Münzurlaubs in Histria um die Mitte des 4. Jh. und im 5. Jh. sind sowohl allgemeiner Ordnung, von den neuen Tendenzen bewirkt, die in der wirtschaftlich-sozialen Struktur der späten Kaiserzeit manifest werden, als auch eigener örtlicher Ordnung, von den politischen Geschehen an der Unteren Donau bewirkt.

Einerseits handelt es sich um Phänomene, die in der Tauschwirtschaft auftreten (zugleich mit der Geldwirtschaft entwickelt sich auch die Naturalwirtschaft), andererseits um die Desorganisation des kaiserlichen wirtschaftlichen und Verwaltungslebens in Skythia Minor, die auf die gotischen Angriffe und Plünderungen der Hunnen zurückzuführen sind. Dazu kommen in der zweiten Hälfte des 5. Jh. auch die Wirren im Inneren des Reiches,

die durch den Konflikt zwischen den föderierten und innerhalb der Grenzen kolonisierten Ostgoten und der zentralen Obrigkeit bewirkt waren. Wie auch aus den literarischen Texten und aus den archäologischen Spuren erhellt, erleben die Gebiete an der Unteren Donau die Folgen all dieser Ereignisse. Wie einige archäologische Funde ergeben, sowie aufgrund der sichtlichen Abnahme des Münzlaufes, läßt sich folgern, daß Histria vermutlich in der Zeit des Valens die Wirkungen einer neuen gotischen Zerstörung erlebt hat. Unter solchen Umständen kann keineswegs von Verhältnissen die Rede sein, die für einen mehr oder weniger aktiven oder wenigstens normalen Münzlauf günstig waren. Unter Theodosius I. läßt sich eine leichte Belebung des Münzlaufes erkennen, die auf den vom Kaiser an der Nordgrenze des Imperiums unternommenen Wiederaufbau zurückzuführen ist. Nach Theodosius I. nimmt der Münzlauf im 5. Jh. immer mehr bis zur Herrschaft des byzantinischen Kaisers Anastasius ab.

Byzantinische Münzen

Die Häufigkeit des Münzlaufes übertrifft die des 5. Jh. unter Anastasius stark, aber ist im Vergleich zu dem unter den byzantinischen Kaisern des 6. Jh. gering. Die geringe Anzahl der Münzen des Anastasius kann auf die strengen Sparmaßnahmen des Kaisers zurückgeführt werden, die vermutlich die große Zuströmung von Münzen auf den Innenmarkt verhinderten. Unter Justinianus I. läßt sich ebenso wie unter Anastasius I., eine im Vergleich zu den anderen Kaisern ziemlich geringe Münzhäufigkeit feststellen. Gewiß hat einerseits die an den Nordgrenzen ziemlich bewegte politische Zeit, sowie die kostspielige Außenpolitik des Justinianus I. die Entwicklung des Münzlaufes in der Dobrogea negativ beeinflußt. Der Tiefpunkt, den der Münzlauf zwischen 559 und 561 in Histria erfuhr ist gewiß das Ergebnis des großen Kutrigureneinfalles in die Dobrogea, bei dem, wie die jüngsten Ausgrabungen aus Histria ergeben, die Stadt erneut zerstört wurde.

Unter Justinus II. erreicht die Münzhäufigkeit in Histria und in der Dobrogea ihren Höchstwert. Dieses Geschehen läßt sich darauf zurückführen, daß der Staat, weil weniger Kriege als unter Justinianus I. geführt wurden, kleinere Ausgaben machte, sowie auf die sehr weise Finanzpolitik des Kaisers Justinus II. Die Abschaffung der jährlichen Leistungen, die den Barbaren von seinen Vorgängern bezahlt wurden, wird zweifellos zur Wiederherstellung des kaiserlichen Schatzes beitragen.

Seit dem unter Justinus II. erreichten Höhepunkt, erfährt der Münzlauf einen stetigen Rückgang bis zu seiner völligen Einstellung unter Heraklius. Dieser Prozeß verläuft gleichzeitig mit der Verschlimmerung der politischen Lage am Donaulimes, die auf den avarischen und slawischen Druck zurückzuführen ist. Unter Maurikios Tiberios, gegen Ende seiner Herrschaft, widerspiegelt der äußerst geringe Münzlauf die Zerstörung der Stadt, die in dieser Zeit stattgefunden hat. Die Stadt wird die erforderlichen Mittel auftreiben, um ihr Leben auch nach dieser erneuten schweren Heimsuchung wieder aufzubauen. Als Beweis steht die Anzahl der Prägungen des Phokas, die ziemlich bedeutend ist, wenn die äußerst schweren Umstände der Abwicklung des byzantinischen Handels und bzw. des Münzlaufes in einer Zeit berücksichtigt werden, in der das ganze Kaiserreich einer totalen Konfusion ausgesetzt ist, die auf die Wirren und inneren Kämpfe, auf die Schwierigkeiten und auf die Auslandskriege zurückzuführen sind.

Die letzten frühbyzantinischen Münzen, die in Histria entdeckt wurden, gehören dem Kaiser Heraklios. Der Münzlauf in Histria wird beim Untergang der Stadt eingestellt. Erst spät im 10.—13. Jh. erscheinen neue sporadische Besiedlungsspuren, die von den wenigen Münzfunden und einigen archäologischen Spuren beglaubigt werden.

ERKLÄRUNG DER ABBILDUNGEN

- Tafel I. — Pfeilspitzen und Bronzemünzen mit Rad aus Histria.
Tafel II. — Silberne Histriamünzen (V.—IV.Jh.v.u.Z.).
Tafel III. — Bronzemünzen mit Rad aus Histria.
Tafel IV. — Bronzemünzen aus Histria (IV.—I. Jh. v.u.Z.).
Tafel V. — Verschiedene Bronzemünzen aus Histria.
Tafel VI. — Neue Bronzemünztypen aus Histria (III.—I.Jh.v.u.Z.).
Abb. 1. — Verbreitungskarte der silbernen Histriamünzen.
Abb. 2. — Plan der Stadt Histria.

ABREVIERI

Lucrări

- BMC — H. Mattingly, *Coins of the Roman Empire in the British Museum*, I–V, Londra, 1923–1950.
- Cohen — H. Cohen, *Déscription des monnaies frappées sous l'empire romain communément appelées médailles impériales*, ed. a 2-a, I–VIII, Paris, 1880–1892.
- DOW — A. Bellinger, Ph. Grierson, *Catalogue of the Byzantine Coins in the Dumbarton Oaks Collection and in the Whittemore Collection*, I–II, 1, Washington, 1966–1968.
- Gaebler — H. Gaebler, *Die antiken Münzen von Makedonia und Paionia*, Berlin, 1935.
- Grueber — H. A. Grueber, *Coins of the Roman Republic in the British Museum*, I–III, Londra, 1910.
- Histria — *Histria. Monografie arheologică*, I–II, București, 1954–1966.
- LRBC — P. V. Hill, J. P. C. Kent, R. A. G. Carson, *Late Roman Bronze Coinage, A. D. 324–498* (2 părți), Londra, 1965.
- Mionnet — T. E. Mionnet, *Déscription des médailles antiques grecques et romaines*, I–IV, suppl. II–VII, Paris, 1807–1835.
- Müller — L. Müller, *Numismatique d'Alexandre le Grand*, Copenhaga, 1855.
- Pick — B. Pick, *Die antiken Münzen Nord-Griechenlands. Dacien und Moesien*, I, 1, Berlin, 1898.
- Regling — B. Pick, K. Regling, *Die antiken Münzen Nord-Griechenlands. Dacien und Moesien*, I, 2, Berlin, 1910.
- RIC — H. Mattingly, E. A. Sydenham, C. H. V. Sutherland, P. H. Webb, P. M. Brunn, J. W. E. Pearce, *The Roman Imperial Coinage*, I–IV, 1–3; V, 1–2; VI, VII, IX, Londra, 1968.
- Sylloge — *Sylloge Nummorum Graecorum. Macedonia, Tracia*, Copenhaga, 1943.
- Wroth — W. Wroth, *Catalogue of the Imperial Byzantine Coins in the British Museum*, I–II, Londra, 1908.

Periodice

- ARBSH — Académie Roumaine. Bulletin de la Section Historique.
- ARMSI — Academia Română. Memoriile Secției istorice.
- AUB — Analele Universității București, seria științe sociale.
- BMI — Buletinul monumentelor istorice.
- BSNR — Buletinul Societății numismatice române.
- CNA — Cronica numismatică și arheologică.
- Dacia — Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie.
- Dacia, N. S. — Dacia. Revue d'archéologie et d'histoire ancienne.
- ED — Ephemeris Dacoromana. Annuario della Scuola Romana di Roma.
- Izvestiia-Institut — Bulletin de l'Institut d'archéologie bulgare.

- Klio — Klio. Beiträge zur alten Geschichte.
- KŠ — Kratkie soobsceniia.
- Materiale — Materiale arheologice privind istoria veche a R.P.R. ; Materiale și cercetări arheologice.
- MIA — Materiali i issledovaniia po arheologii SSSR.
- NC — The Numismatic Chronicle.
- NZ — Numismatische Zeitschrift.
- SA — Sovetskaia arheologiia.
- SCIV — Studii și cercetări de istorie veche.
- SCN — Studii și cercetări de numismatică.
- StCl — Studii clasice.
- VDI — Vestnik drevnei istorii.
- ZfN — Zeitschrift für Numismatik.
- ZOAO — Zapiski Odesskovo arheologiceskovo obșestva.

Abrevieri ale sectoarelor unde s-au descoperit monedele folosite în catalog

Central	— Sectorul central al cetății, secțiuni 1969—1970.
Cetate CSA	— Săpăturile din interiorul cetății.
Domus	— Clădirile romano-bizantine din nord-estul cetății.
Economic	— Sectorul „economic” din colțul de sud-est al cetății.
EM	— Săpăturile din zona basilicii extra-muros.
ER	— Edificiul roman cu terme din afara cetății (vest).
Movile	— Necropola tumulară a cetății de peste lac.
Poarta Mare	— Zona porții principale a zidului roman.
Secț. princ.	— Secțiunea principală din cetate, pe direcția E—V (1950).
SP	— Sectorul pescărie, la trecere peste lac spre sat.
Templu	— Sectorul Templu, zona sacră a cetății din epoca greacă.
Terme	— Termele romane din spatele zidului de apărare.
Val II	— Valul de apărare II, din fața incintei romane.
Z2	— Sectorul Z2, pe platoul din vestul cetății.
Zid val III	— Zidul elenistic de sub valul de apărare III.
X	— Sectorul X, situat pe platoul din vestul cetății.

Lucrări referitoare la Histria apărute în perioada 1966—1972

Rapoarte de săpături

Materiale, IX, 1970, p. 177—233 (săpăturile din campania 1960).

Lucrări generale

PIPPIDI D. M., *Contribuții la istoria veche a României*, ed. a II-a, București, 1967, 600 p.

— *Studii de istorie a religiilor antice*, București, 1969, 334 p.

— *I Greci nel basso Danubio dall'età arcaica alla conquista romana*, Milano, Il Saggiatore, 1971, 342 p.

VULPE R. și BARNEA I., *Din istoria Dobrogei*, București, II, 1968, 591 p.

Lucrări speciale

ALEXANDRESCU P., *Peisajul histrian în antichitate*, Pontica, III, 1970, p. 77—86.

— *Insemnări arheologice. Grădiștea de la Roxolani*, Studii clasice, XII, 1970, p. 149—156.

— *Observații asupra organizării spațiale în necropola Histriei, Peuce*, II, 1971, p. 27—35.

— *Un groupe de céramique fabriquée à Istros, Dacia, N. S.*, XVI, 1972, p. 113—131.

BORDENACHE G., *Temi e motivi della plastica funeraria di età romana nella Moesia Inferior, Dacia, N. S.*, IX, 1965, p. 253—281.

— *Nuovi documenti sui culti di Ialros in epoca ellenistica*, Studii clasice, IX, 1967, p. 143—151.

— *La zona sacra di Histria alla luce della ultima campagna di scavo*, Zprávy, Praga, IX, 1967, 3, p. 117—120.

— *Nuovi scoperte e vecchi problemi*, Studii clasice, XI, 1969, p. 95—100.

CANARACHE V., *Sistemul ponderal și tipologia drahmelor istriene de argint*, Pontice, I, 1968, p. 107—192.

COJA M., *La céramique grise d'Histria à l'époque grecque*, Dacia, N.S., XII, 1968, p. 305—329.

— *Les phases d'habitat du plateau ouest de la cité d'Histria à l'époque gréco-romaine*, Dacia, N. S., XIV, 1970, p. 99—117.

CONDURACHI EM., *Les villes pontiques et leur importance pour l'histoire ancienne du Sud-Est européen*, Bulletin de l'Association Internationale d'étude du Sud-Est européen, III, 1965, 1, p. 19—30,

— *Histria*, ed. a 3-a, Edit. Meridiane, 1968, 70 p.

- DIMITRIU S., *Despre „temeliile olbiene” de la Histria*, SCIV, 17, 1966, 3, p. 473–487,
- *Despre circulația unor categorii de ceramică curență la Histria, în perioada arhaică*, SCIV, 18, 1967, 2, p. 221–234.
 - *Fizionomia cartierului de locuințe extra muros de la Histria în perioada arhaică*, SCIV, 21, 1970, 2, p. 225–233.
 - *Discuții despre orașele pontice și teritoriile lor în perioada arhaică, pe marginea unor studii recente*, SCIV, 23, 1972, 1, p. 111–120.
- DIMITRIU S., ALEXANDRESCU P., *Importul ceramicii alice în bazinul Mării Negre pînă la războaiele medice*, SCIV, 23, 1972, 3, p. 361–374.
- DORUȚIU-BOILĂ E., *Observații aerofotografice în teritoriul rural al Histriei*, Peuce, II, 1971, p. 37–46.
- GERASIMOV T., *Un trésor de drachmes de la cité d’Histria découvert en Bulgarie*, SCN, V, 1971, p. 17–19.
- ILIESCU OCT., *Cel mai vechi sistem monetar adoptat pe teritoriul de azi al României*, Viața economică, an. V, nr. 180, 27.I.1967.
- ILIESCU VL., *Cu privire la coloniile grecești din Dobrogea și la data constituirii teritoriului lor rural, Pontica*, III, 1970, p. 87–98.
- IONESCU-CIRLIGEL C., *Cadrane solare grecești și romane în Dobrogea*, Pontica, II, 1969, p. 199–208.
- KARIŠKOVSKI P. O., *Материалы по археологии северного Причерноморья*, 5, 1966, p. 149–162.
- *Истрия и ее соседи на рубеже III–II вв. до н.э.*, VDI, 1971, 2, p. 36–55.
- NUBAR H., *Contribuții la topografia cetății Histria în epoca romano-bizantină. Considerații generale asupra necropolei din sectorul basilicii „extra muros”*, SCIV, 22, 1971, p. 199–215.
- PIPPIDI D. M., *Decrete elenistice din Istros*, Studii clasice, VII, 1965, p. 181–195.
- *Les colonies grecques de Scythie Mineure à l’époque hellénistique*, Balkan Studies, VI, 1965, p. 95–118.
 - *Inscripții inedite din Istros*, Studii clasice, VIII, 1966, p. 45–49.
 - *Note de lectură*, Studii clasice, VIII, 1966, p. 231–216, IX, 1967, p. 228–230; XI, 1969, p. 233–249; XII, 1970, p. 171–178; XIII, 1971, p. 178–184; XIV, 1972, p. 201–204, 210–222.
 - *Les rois gètes et les colonies grecques de Scythie Mineure*, Mélanges-J. Carcopino, Paris, 1966, p. 763–770.
 - *Inscription monumentale d’Istros*, Mélanges – K. Michailowski, Varşovia, 1966, p. 619–623.
 - *„A doua întemeiere” a Histriei, în lumina unui document inedit*, Studii clasice, IX, 1967, p. 153–166.
 - *Sur les géousies d’Istros et de Callatis*, Charisterion, Orlandos, IV, Atena, 1967, p. 75–82.
 - *Din nou despre pontarhi și pontarhie*, SCIV, 18, 1967, 3, p. 423–430.
 - *„La seconde fondation” d’Istros, à la lumière d’un document inédit*, Bulletin de Corresp. Hellénique, XCII, 1968, p. 226–240.
 - *Spicuri epigrafice. Două decrete fragmentare din epoca elenistică*, SCIV, 19, 1968, p. 429–439.
 - *Cinquante ans de fouilles à Istros: la tradition littéraire et les données archéologiques et épigraphiques*, Klio, Berlin, LII, 1970, p. 355–364.
- POENARU-BORDEA GH., *Numismatica și distrugerea Histriei în sec. III e.n.*, SCN, V, 1971, p. 91–113.
- *Monede recent descoperite la Histria și unele probleme de circulație monetară în Dobrogea antică*, Pontica, IV, 1971, p. 219–337.
- POPESCU EM., *Ceramică romană cu decor stampilat descoperită la Histria*, SCIV, 16, 1965, 4, p. 695–724.
- *O inscripție de la Anastasius descoperită la Histria*, Studii clasice, VIII, 1966, p. 197–206.
- PREDA C., *Aspects de la circulation des drachmes d’Histria dans la plaine gélique et la datation des premières imitations de type Philippe II (Trésor de Scărișoara)*, Dacia, N. S., X, 1966, p. 221–235.
- *Monede coloniale rare și inedite — Histria, Callatis și Tomis — din tezaurul de la Mangalia*, SCN, IV, 1968, p. 223–236.

- PREDA C. *Încă două drahme histriene și o imitație de tip Filip II din tezaurul de la Scărișoara*, SCN, IV, 1968, p. 441—442.
- *Tariverde — așezare băștinașă sau factorie histriană?*, Pontica, V, 1972, p. 77—88.
- PREDA C. și IONESCU B., *Tezaur de drahme din Histria și imitații Filip II descoperite la Crivăț*, Revista muzeelor, 1, 1966, p. 67—70.
- RUSSU I. I., *Zoltes și Rhemazos. Tracii, sciții și Histria în sec. III—II î.e.n.*, Apulum, VI, 1967, p. 123—144.
- *Note epigrafice*, Acta Musei Napocensis, VII, 1970, p. 519—529.
- STOIAN IORGU, *Un nou fragment de decret histrian*, SCIV, 18, 1967, 2, p. 235—519.
- *Une nouvelle inscription agonistique d'Histria*, Dacia, XIV, 1970, p. 397—404.
- *Études histriennes*, Collection Latomus, 23, 1972, 176 p.
- SUCEVEANU AL., *Cîteva inscripții ceramice de la Histria*, Studii clasice, VII, 1965, p. 273—286.
- *Depozitul de statuete de teracotă de la Histria*, SCIV, 18, 1967, 2, p. 243—268.
- *Observations sur la stratigraphie des cités de la Dobrogea aux IIe—IVe siècles à la lumière des fouilles d'Histria*, Dacia, N. S., XIII, 1969, p. 329—365.
- SUCEVEANU AL., SCORPAN C., *Stratigrafia Histriei romane Itrzii în lumina săpăturilor din 1969—1970 în sectorul central*, Pontica, IV, 1971, p. 155—172.
- THEODORESCU DINU, *Remarques sur composition et la chronologie du kymation ionique suscitées par quelques exemplaires découverts à Histria*, Dacia, N. S., XI, 1967, p. 95—120.
- *Un chapiteau ionique de l'époque archaïque tardive et quelques problèmes concernant le style d'Histria*, Dacia, N. S., XII, 1968, p. 261—303.
- *Notes histriennes*, Revue Archéologique, 1970, p. 29—48.
- VULPE R., *Vechi focare de civilizație: Istria, Tomis, Callatis*, București, Edit. științifică, 1966, 91 p.
- *Histrum ingressi: Histriae excidium*, Studii clasice, XI, 1969, p. 157—172.
- ZAGINAILO A. G., *Материалы по археологии селения Причерноморья*, 5, 1966, p. 100—131.

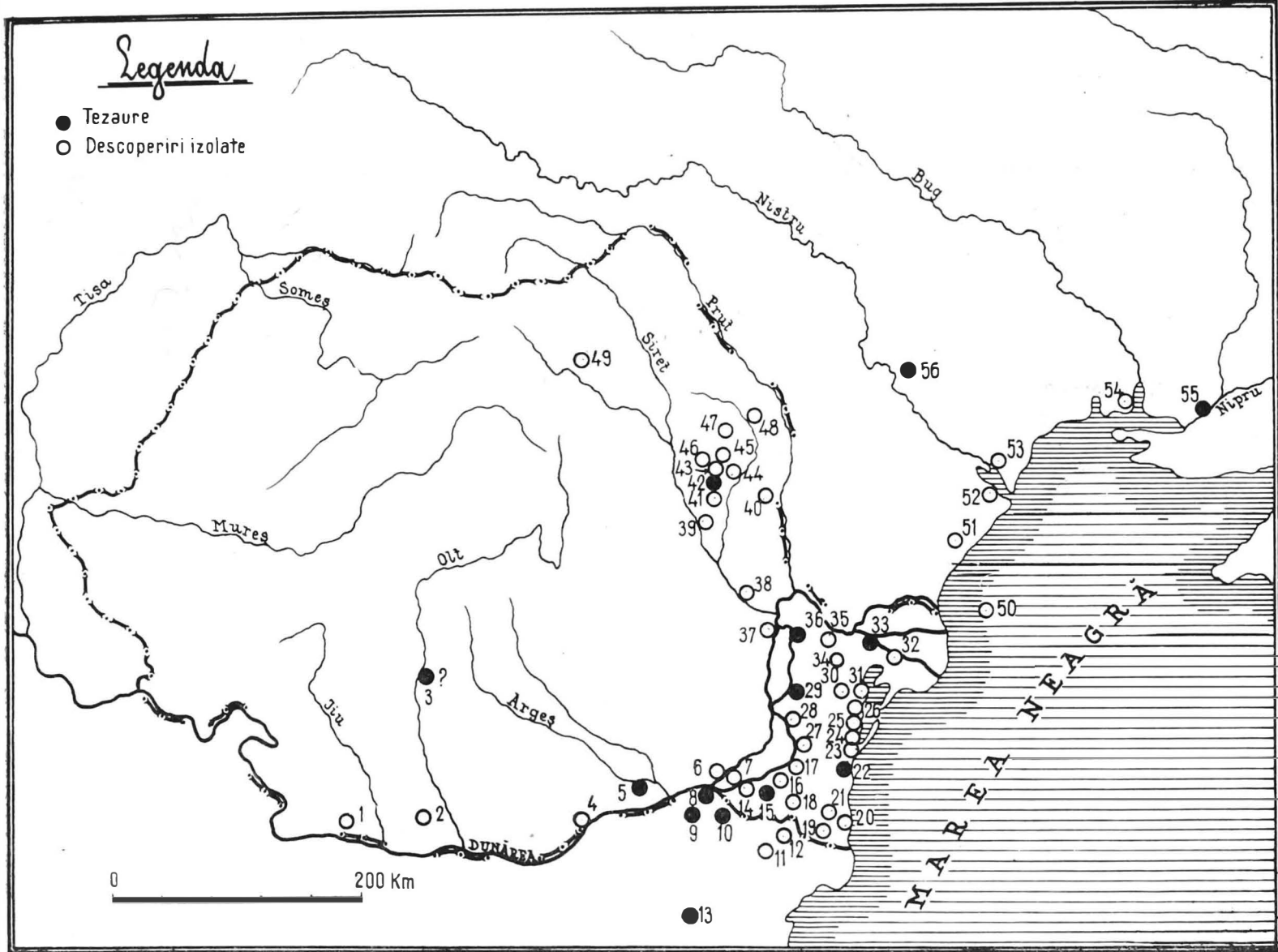

Fig. 1. — Harta răspindirii monedelor de argint histriene (după B. Mitrea). Adincata, 16; Albești, 19; Benești, 45; Berești, 40; Bistreț, 1; Birlad, 44; Brăila, 37; Camena, 30; Canlia, 14; Căbești, 42; Căciulești, 49; Călărăși, 6; Constanța, 22; Cremenari, 3; Dăeni, 29; Găiceana, 46; Giurgiu, 4; *Histria*, 24; Hirșova, 28; Ion Corvin, 15; Isaccea, 35; Istria, 25; Izvoarele, 34; Mahmudia, 32; Mangalia, 20; Măcin, 36; *Nastradin-Pădureni*, 18; Obișeni, 47; Obișșia, 2; *Păcuilui Soare-Canlia*, 7; Pecineaga, 21; Pisceu, 38; Poiana, 39; Prisecani, 41; Rasova, 17; *Scărișoara-Hotarele*, 5; Seimeni, 27; Sinoe, 26; Tăvădărești, 43; Tulcea, 33; Vadu, 23; Vaslui, 48; 6 Martie, 31. R. P. BULGARIA: Baraclar, 11; Brăcima, 10; Caolinovo, 13; Krainovo; Pamidovo; Razdjal, 9; Roșița, 12; Silistra, 8. U.R.S.S.: Doroțkoe-Duboșar, 56; Insula Șerpilor, 50; Kamensk; Kausaszkov; Ollia, 51; Roxolani, 53; Tyras, 52; Tuzla, 51; Visunți, 55.

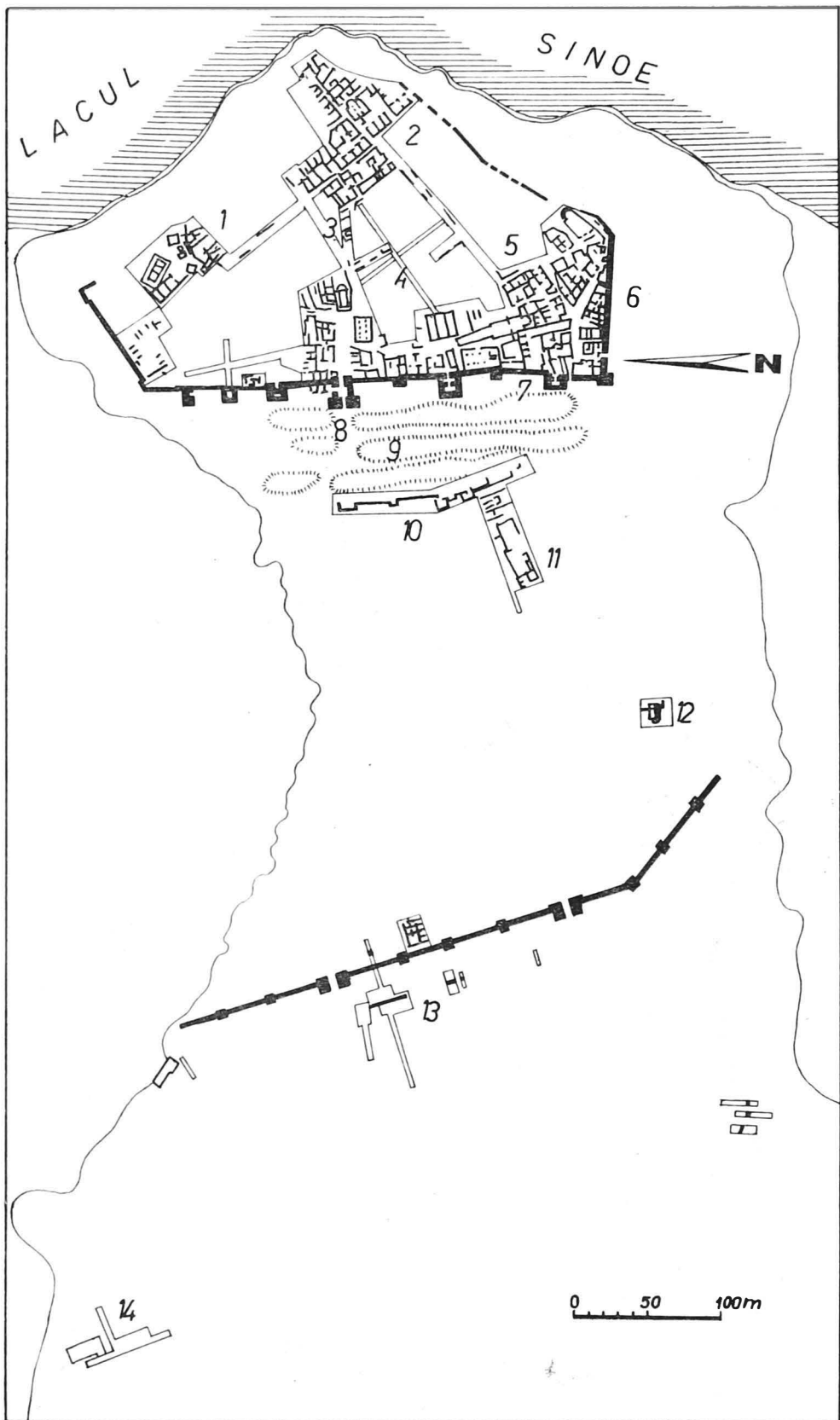
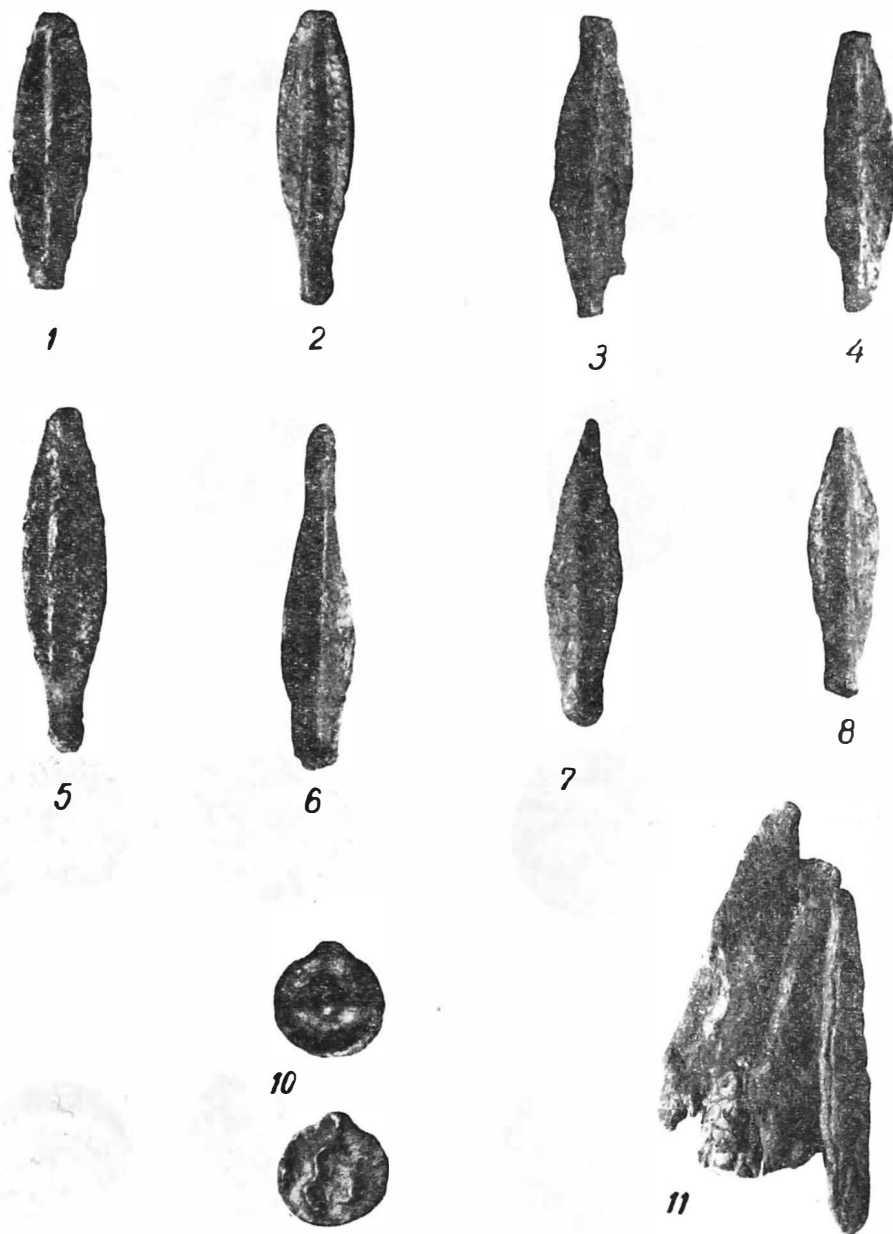
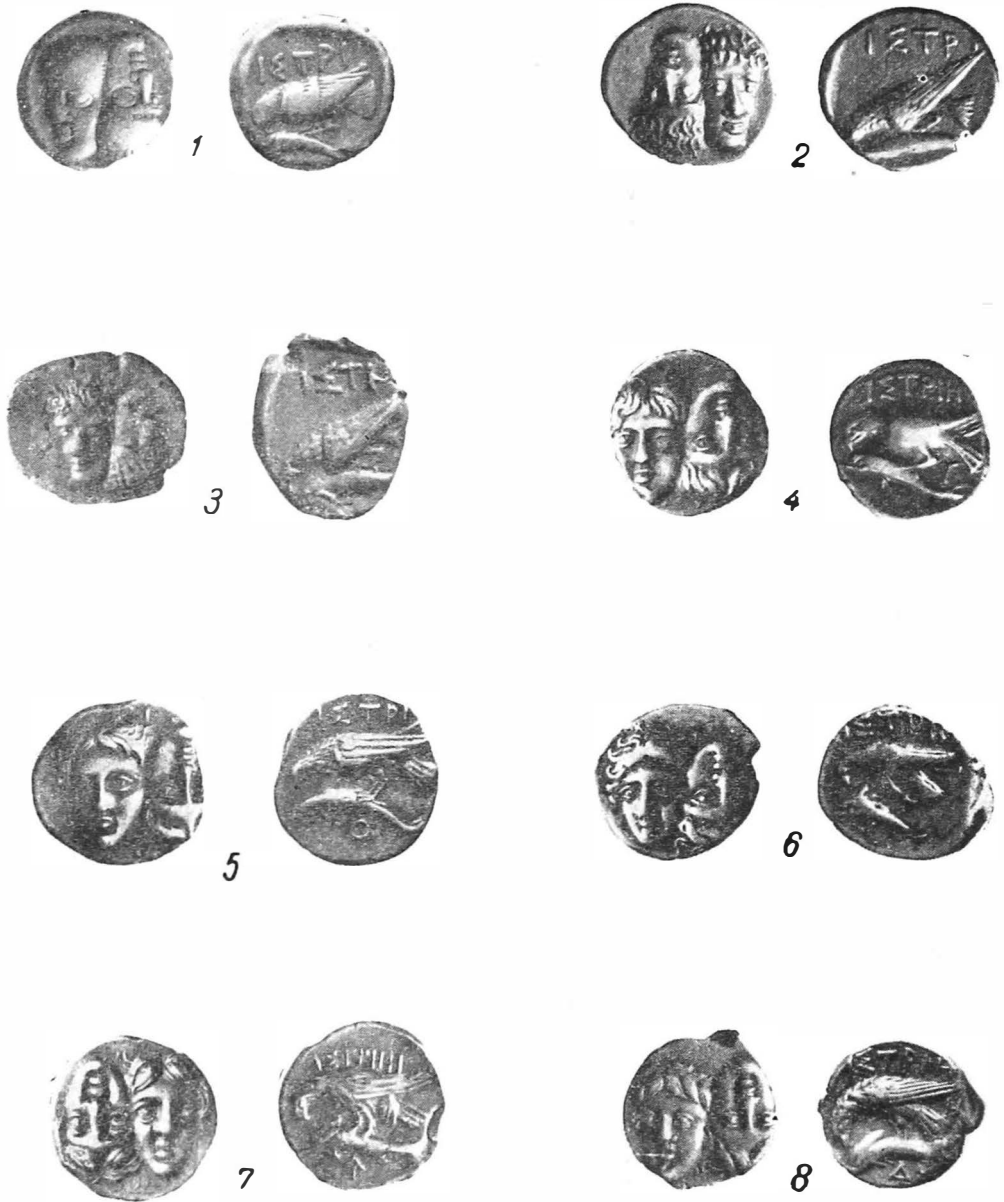

Fig. 2. — Planul oraşului Histria.

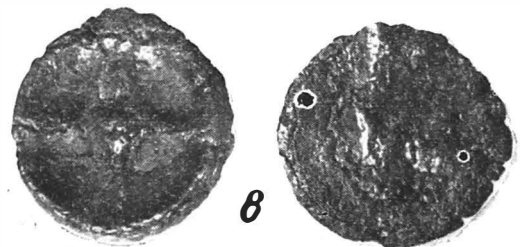
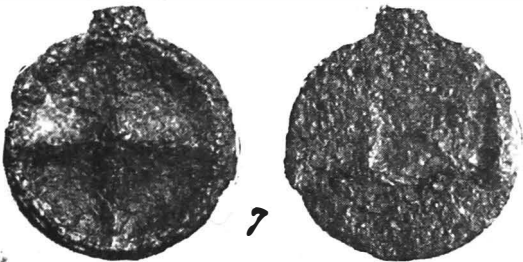
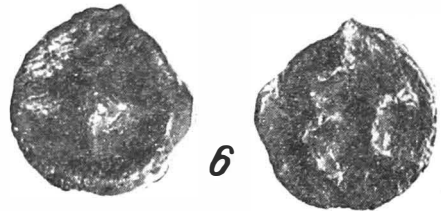
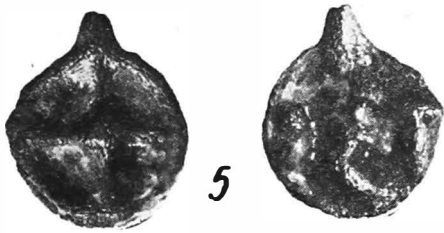
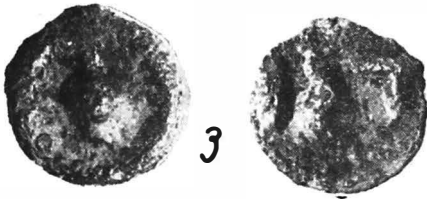
1. Templu; 2. Domus; 3 Sect. princ.; 4. Central; 5. Cetate, CSA; 6. Economic; 7. Terme; 8. Poarta mare; 9. Val II; 10. Zid val III; 11. EM; 12. ER; 13. Z2; 14. SP.

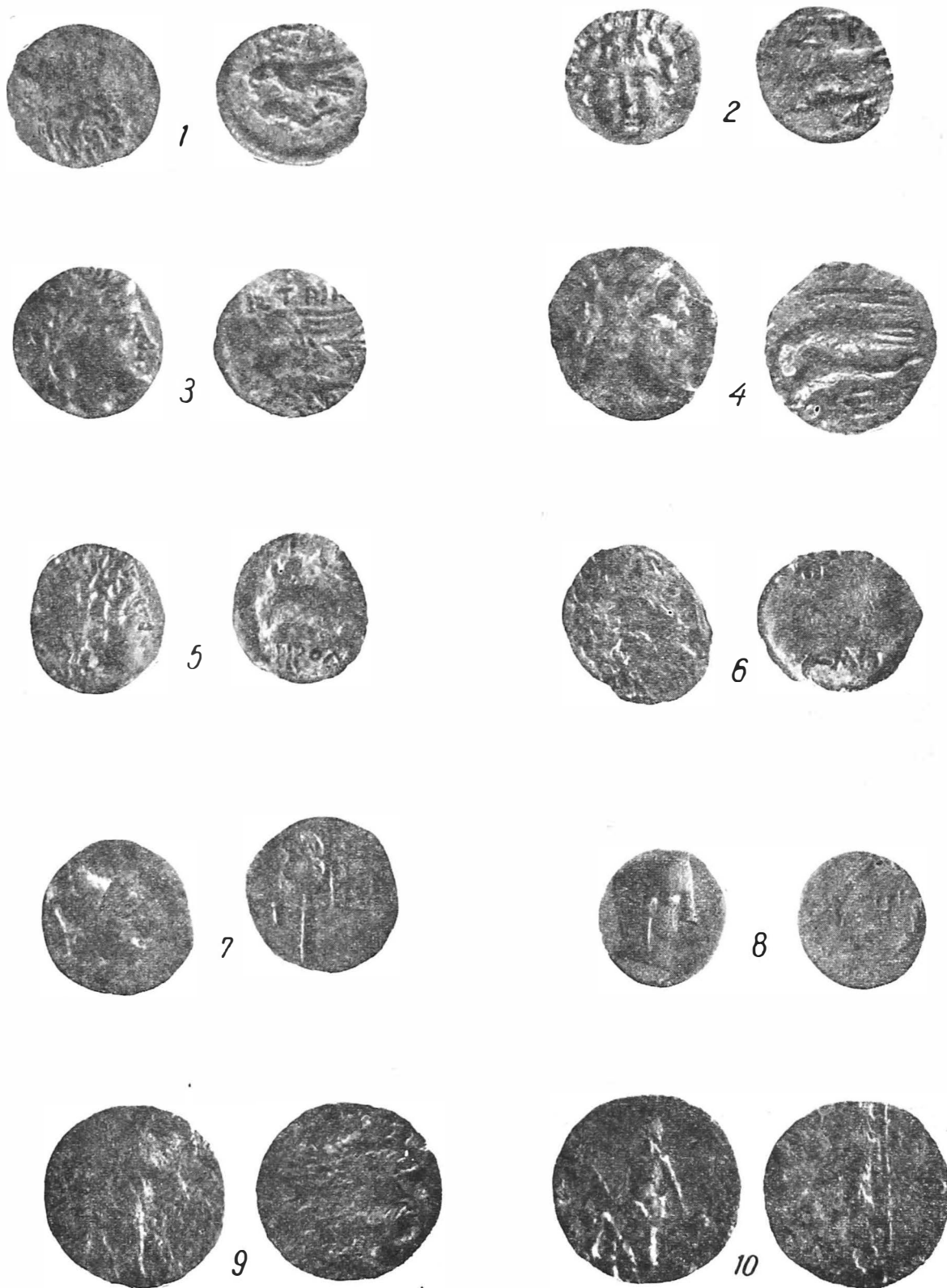
Pl. I. — Virfuri de săgeți-obiecte monedă și monede cu roata descoperite la Histria.

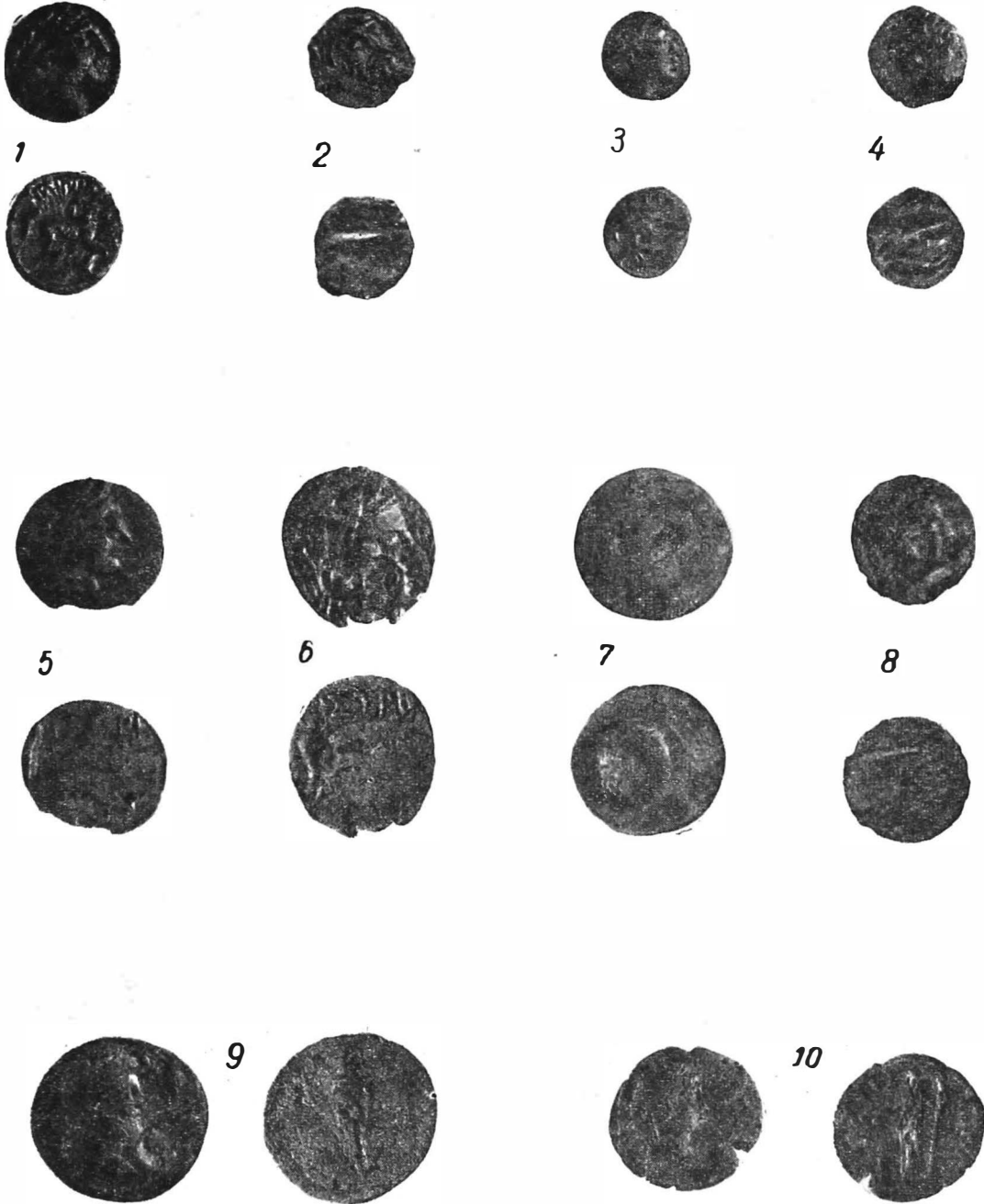
Pl. II. — Monede de argint histriene din secolele V—IV i.e.n.

Pl. III. — Monede de bronz cu roata descoperite la Histria.

Pl. IV. — Monede de bronz histriene din secolele IV—I î.e.n.

Pl. V. — Diferite monede de bronz descoperite la Histria.

Pl. VI. — Citeva monede de bronz histriene, rare și inedite.

E R A T A

<u>Pagina:</u>	<u>rîndul:</u>	<u>În loc de :</u>	<u>se va citi:</u>
47	21 de sus	97	96
47	10 de jos	8	6
59	4 și 5 de jos, col. a II-a	52 și 117	51 și 148
158	12 de sus	96—98	79—81
217	6 și 11 de sus	M	m

Histria, III, de Constantin Preda și H. Nuhar

Redactor HILDA MAZILU
Tehnoredactor ELENA POPESCU

Bun de tipar 18.09.1973. Tiraj 1.100. Hîrtie scris I A. Format
8/54 × 84 de 36,5 G/m². Coli tipar 32,5.
C.Z. pentru bibliotecile mari și mici 737.1(398.2 Histria) (082)

Întreprinderea poligrafică Informația, Str. Brezoianu nr. 23—25,
București

I. P. I. c. 676

7400

OUT OF PRINT

€ 21.79

